Méhes György

Fratele mai mare

EDITURA ION CREANGĂ

Méhes György

Fratele mai mare

— În românește de ALEXANDRU COVACI —

EDITURA ION CREANGĂ — BUCUREȘTI, 1982

COPERTĂ ȘI ILUSTRAȚII DE
SOÓ ZÖLD MARGIT

Roman apărut în limba maghiară 1979
și distins în cadrul Festivalului Național
Cîntarea României

ÎN LOC DE PREFAȚĂ

Sub povară crește palmierul — spune o străveche vorbă înțeleaptă. Zice-se că e adevărat: dacă se așază o piatră peste coroana palmierului, trunchiul crește mai înalt și mai drept sub apăsarea greutății.

Lucrurile nu stau altfel nici cu omul! Modul cum rezistă greutăților este piatra de încercare a caracterului: se frînge ori devine mai drept sub loviturile soartei.

Unei astfel de încercări trebuie să facă față eroul romanului meu, pe umerii căruia, la vîrsta de doisprezece ani, apasă o răspundere potrivită cu puterile oamenilor mari: trebuie să-i ocrotească pe cei trei frățiori ai săi.

Acțiunea romanului se petrece în vremuri de restriște, la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, într-o epocă a neomeniei, dar și a responsabilității pline de omenie.

Autorul, care a trăit în epocă și i-a fost martor, consideră că este util să zugrăvească — dincolo de marele proces istoric, cunoscut de cititorii tineri mai curînd din manuale — detaliile, faptele de zi cu zi, felul în care am trăit noi în epoca aceea „de dinaintea istoriei".

Méhes György

1

TORTUL DE ANIVERSARE

Dacă cineva m-ar fi întrebat atunci care e cea mai însemnată zi a anului, i-aş fi răspuns fără şovăire: paisprezece aprilie. Adică, ziua mea de naştere. În anul cu pricina, tocmai urma cea de-a douăsprezecea, şi e scuzabil că un băiat de doisprezece ani atribuie propriei sale persoane atîta importanţă şi are impresia că lumea se-nvîrte în jurul zilei sale de naştere.

De unde puteam bănui atunci, cu cîteva zile înainte de aniversarea cea mare, că ea va fi cu adevărat o cotitură, fără nici o exagerare ziua cea mai importantă, hotărîtoare pentru soarta şi viaţa mea.

Pe-atunci, în aprilie 1944, pe străzile oraşului scrîşneau tancuri, sfîrtecînd asfaltul, lăsîndu-şi întipărită în el muşcătura neagră, năclăită a şenilelor. Auzeam trecînd şi avioane, sirenele montate pe acoperişurile caselor vuiau din ce în ce mai des. Ţipau de parcă erau nişte păsări de pradă. Era un vacarm care măcina nervii, dar noi, copiii, aveam, desigur, nervi încă zdraveni, aşa că dimineţile, în recreaţii, ne jucam la şcoală de-a sirena, imitam vuietul sirenelor, în timp ce cîte un elev, înzestrat cu o închipuire vie, se rotea de colo-colo, cu braţele desfăcute, crezîndu-se avion.

Gyuricza vuia cel mai bine — întocmai ca o sirenă adevărată — aşa încît domnul director Göcz trimise vorbă prin portar — un bărbat strîmb de umăr, dar altminteri ţinîndu-se fercheş şi autoritar — să înceteze numaidecît alarma aeriană, fiindcă în caz contrar — cum glumeam noi pe vremea aceea — o să prînzim supă de cerneală şi găluşte de hîrtie. Bineînţeles, în mesajul dom-

nului director nu era nici urmă de glumă. El știa mai bine ca noi că orașul nostru se balansează pe muchia pieirii.

O aripă a școlii fusese rechiziționată și transformată în spital de campanie. Vedeam, la ferestre, soldații proptiți în coate, cu fața lividă, nerasă, și mai știam — despre asta șușoteam destul între noi — că morții sînt duși noaptea la cimitirul militar. Mirosul dulceag, grețos de dezinfectante, pusese stăpînire pe întreaga clădire a școlii, pătrunzînd și în sălile de clasă.

Soldații în convalescență luaseră obiceiul să se așeze pe balustrada joasă, teslărită lîngă gardul școlii, sub umbra anemică a salcîmilor și sălciilor. Noi priveam cu mirare și curioși ciudatele lor chipuri chinuite. De-abia cutezam să aruncăm o privire la pansamentele și cîrjele lor, ca și cum faptul că fuseseră răniți ar fi fost rușinos.

Acești soldați în convalescență erau aproape toți niște oameni liniștiți. Nu am putut descoperi la ei nici o urmă de eroism, nimic războinic.

Aceștia să fie oare eroii pe care-i vedeam în jurnalele de actualități și care, urcați pe tancuri și afete de tun, trec peste orașele mistuite de flăcări, îndreptîndu-se, după îndemnul lui Hitler, spre acea „victorie finală", atît de des pomenită în gazete?

Răniții discutau bucuros cu noi. Cei mai mulți dintre ei erau din ținuturi îndepărtate, de peste Dunăre, din cîmpia dintre Dunăre și Tisa, și erau unii și din secuime. N-aveau alt gînd, decît să se vadă cît mai curînd la vetrele lor.

Unul dintre ei, un soldat slab, trist, m-a mîngîiat pe cap.

— Semeni cu băiețelul meu. Cîți ani ai?

— Doisprezece . . .

— Și Sanyika al meu tot atît are . . . Apoi mi-a povestit îndelung despre băiatul lui.

Eu cam rîdeam, uimit. Mi se părea curios că un soldat

poate avea copil, nevastă, familie. Soldatul poartă uniformă, se bate, cade pe cîmpul de luptă sau e rănit, se vindecă, primeşte o medalie de vitejie, apoi din nou luptă. Nu eram mai neştiutor decît ceilalţi, numai că pur şi simplu nu-mi dădea prin cap că şi soldatul e tot om, ca şi taică-meu. Nu prea mă gîndeam la asta, fiindcă în vremea aceea s-au întîmplat în jurul nostru atît de multe, încît nu mai pridideam să judecăm pînă la capăt toate evenimentele lumii aflate în război, şi mai ales o chestiune care pentru noi părea neînsemnată — adică, la urma-urmei, cine sînt aceşti soldaţi.

Chestiunea esenţială — cel puţin pentru mine — era pe-atunci tortul de aniversare, cu cele douăsprezece lumînări sărbătoreşti, pe care trebuia să le sting dintr-o singură suflare.

Să pregăteşti un tort, în aprilie 1944, însemna o mare realizare, aş putea spune că era un lux. Alimentele — zahăr, făină, pîine, carne — se dădeau pe cartelă, şi nu era chip să economiseşti atît cît să rămînă şi pentru un tort. Ar fi fost nevoie de unt şi de ciocolată. Eu, la cei doisprezece ani ai mei, îmi aduceam aminte — ce-i drept foarte vag — că înainte de război, cîndva, pe cînd eram mic, am mîncat ciocolată. Era maro închis şi lucea. Dar n-aş mai fi putut spune dacă mi-a plăcut sau nu. Fraţii şi soră-mea însă, Áron, Ödi şi Zsuzsi rîdeau doar, şi se jucau cu acest cuvînt ciudat: „cioco-cioco-ciocolată... peste gură să te bată", scandau ritmic.

Mama era inepuizabilă în idei. De-atunci, de multe ori mi-am bătut capul — de unde a făcut oare rost de făină, unt, zahăr, nuci? Ouă, dacă-mi amintesc bine, se mai găseau uneori, scump şi pe sub mînă. Presupun că a ajutat-o mătuşa Vlad, vecina noastră. Această vecină, mătuşa Vlad — straşnic se pricepea la cumpărături. Şi pe urmă şi rubedeniile de la ţară îi cărau de toate. Fiind croitoreasă, pentru femeile din două-trei sate de prin împrejurimi ea reprezenta moda, gustul rafinat al mare-

lui oraș. Pe această cale își dobîndise multe relații și descoperise surse de aprovizionare. De aceea cred eu că ea a ajutat-o pe mama să-și procure cele necesare pentru tort.

Noi aveam locuința la stradă, iar a lor era în spate, în continuarea locuinței noastre. Nenea Vlad era la muncă forțată, de doi ani, așa că tușa Vlad își creștea singură băieții, pe Nicu și Micu, gemenii mai mici ca mine cu vreun an și jumătate. Cînd ne băteam, mă luau la mijloc, și primeam cînd din stînga, cînd din dreapta cîte una peste ureche. Mai apoi am încheiat un pact, să se bată cu mine pe rînd, nu amîndoi deodată. Așa cere onoarea cavalerească. Dar în acel an, 1944, nu ne-am mai bătut, vreau să zic între noi, ci am pornit tustrei împotriva băieților din strada vecină. Ăștia, ori de cîte ori ne zăreau, dădeau cu pietre după noi. Firește, nici noi n-am rămas datori.

Tata era mecanic șef la tipografie, el tipărea ziarul pe rotativa cea mare. Mama lucra tot acolo, la legătoria de cărți. Tata intra de serviciu seara și se-ntorcea acasă în zori. Asta era ora la care stăteau de vorbă; puneau stăpînire pe bucătărie. Uneori mai și rîdeau. Apoi mama se îmbrăca și pleca la slujbă, iar tata se culca să mai doarmă. Dar mai întîi aștepta pînă ce țîrîitul deșteptătorului ne trezea pe noi.

Eu eram Șeful. Tata m-a poreclit astfel, în glumă.

— Tu ești Șeful peste cei mici. Tu răspunzi de ei.

Áron, Zsuzsi și Ödi repetau și ei după tata: Șefule. Ce mai, porecla s-a lipit de mine pentru totdeauna. Toată familia îmi spunea așa, pînă și mama.

— Șefule, ia dă tu o fugă la băcănie și adu un pachet de ceai de flori de munte.

Acest amestec, din tot felul de plante alpine uscate, frunze de mură și cîte altele, înlocuia în vremea aceea ceaiul adevărat.

Așadar, eram Șeful și, în timp ce tata începea să se

dezbrace pe îndelete şi se spăla, eu smulgeam din pat întreaga liotă a celor mici.

Cu Zsuzsi aveam cel mai puţin de furcă. Era o fetiţă rotunjoară, cîrnă. Ajungea un cuvînt, şi ţîşnea din pat, alergînd să se spele. În schimb, turuia chiar şi cînd se spăla pe dinţi. Nu-i stătea gura o clipă. Sporovăia în acelaşi timp cu tata şi cu mine. Ea era favorita tatii, şi ştia asta. Nu uita niciodată să se alinte pe lîngă el, să-l sărute sau să-i netezească mustaţa, să-i dea de înţeles cumva cît de mult îl iubeşte.

În acelaşi timp, Zsuzsi vorbea şi cu mine, adică îşi spunea lecţia. Era într-a treia şi teribil de ambiţioasă. Mort-copt, ea vroia să fie prima din clasă. Avea o rivală, Török Kati. Cîte n-am auzit despre această fată! „Asta o ştiu mai bine decît Török Kati!" „Török Kati ştie tabla înmulţirii şi de la coadă la cap." Cu astfel de poveşti ne împuia capul, aşa că în scurtă vreme ni s-a acrit de legendara Török Kati. Dar în timp ce turuia tabla înmulţirii, Zsuzsi mai avea suflu şi pentru plasarea cîte unui reproş, adresat lui Áron şi Ödi, pe care nici deşteptătorul, nici scuturăturile mele din ce în ce mai energice nu erau în stare să-i trezească.

Îl apucam pe Áron de umeri şi-l zgîlţîiam zdravăn. Nici măcar nu-şi deschidea ochii. Ödi era copia lui fidelă. Pe el nu eram supărat, în fond nu avea decît cinci ani, pe cînd Áron trecuse de-al zecelea. Îi dădeam drumul, şi el se lăsa moale pe pernă. În fiecare dimineaţă, acelaşi chin. Îl stropeam cu apă, îi urlam în urechi. Abia către şapte şi jumătate dădea primul semn de viaţă: un mormăit ce vroia să însemne că adică să nu-l mai chinuiesc.

Între timp, eu încălzeam laptele, ungeam pîinea copiilor cu marmeladă sau, dacă aveam, cu margarină. Apoi mă îmbrăcam şi mă spălam. În cele din urmă îl smulgeam şi pe Ödi din pat, îl înşfăcam şi-l tîram în bucătărie. Aici, îl lua în primire Zsuzsi şi-l spăla cum se cu-

vine, cu plăcerea unui gîde. Ödi ţipa ca din gură de şarpe şi încerca în fiecare dimineaţă să scape din mîna puternică a lui Zsuzsi. Evident, nu reuşea niciodată.

Cam tot atunci, tata îşi termina micul dejun şi, zîmbind pe sub mustaţă, privea cu plăcere cum trebăluiam noi. Pesemne, acestea erau pentru el cele mai fericite ceasuri ale zilei, cînd ne vedea în jurul său ţipînd, spunîndu-ne păsul, sfădindu-ne. Luîndu-ne în cele din urmă calabalîcul, păşeam pe rînd în faţa lui, ne săruta, apoi ne spunea ceva glumeţ, aşa, ca să ne ţină de urît pe drum. După aceea mai făcea ordine în casă, fiindcă iubea rînduiala cu patimă, şi apoi se culca. Noi îl trezeam, cînd ne întorceam de la şcoală. Pe Ödi, Zsuzsi sau eu îl căram acasă de la grădiniţă. Acum, cînd mă întorc în timp şi stau să socotesc, îmi dau seama că tata dormea cel mult patru-cinci ore pe zi. E adevărat, după-masa, în timp ce noi ne făceam lecţiile ori îl torturam pe Ödi sub pretextul educaţiei, el mai aţipea pe lîngă aparatul de radio. Pe urmă, venea mama. De regulă sosea încărcată de pachete, deoarece îşi făcea cumpărăturile în drum spre casă.

Astfel ne treceau zilele. Fiecare zi începea la fel, şi se putea cunoaşte dinainte şi continuarea. Am fi putut calcula, cu o precizie de ordinul minutelor, cînd vine acasă mama, cînd sună tata. Eram o familie fericită şi, în ciuda ciorovăielilor noastre mărunte, ne unea o puternică dragoste.

Dar, ca să mă-ntorc la tortul de aniversare, ei bine, acesta a fost gata la timp. În după-amiaza zilei de treisprezece aprilie, mama a făcut — din nuci pisate, zahăr ars şi cremă de unt — o adevărată capodoperă de cofetărie, înfigînd în ea cele douăsprezece lumînări şi scriind la mijloc cu vişine pudrate cu zahăr:

LA MULŢI ANI!

Noi, copiii — parcă urmăream scamatoriile iluzionistului de la circ — ne strînsesem în jurul mesei şi ne zgîiam cu evlavie la mama, care, ca prin vrajă, făcea să apară tortul pe platou. În liniştea desăvîrşită îl auzeam pe Áron cum înghiţea în sec.

— Şefule, aşa-i că ne dai şi nouă din el? a întrebat Zsuzsi în şoaptă. Era o întrebare caracteristică pentru ea. Vroia să-şi semnaleze modestia, precum şi faptul că îmi este dinainte recunoscătoare pentru că aveam să-i ofer din tort.

Bineînţeles, Zsuzsi ştia la fel de bine ca şi mine că — aniversare-neaniversare — mama va împărţi tortul în porţii egale pentru toţi membrii familiei, şi vor căpăta cîte o felie şi gemenii familiei Vlad, aşa cum şi noi mîncam de fiecare dată din prăjiturile mamei lor. Mama tăia tortul cu precizie geometrică, încît punea pe farfurii porţii absolut identice. În ciuda acestui fapt, Áron de fiecare dată cîrtea, susţinînd că el a primit o felie mult, dar mult mai mică decît ceilalţi. Însă cînd eu sau Zsuzsi ne ofeream să facem schimb cu el, refuza revoltat. După mine — i-am şi spus-o mamei — era o nedreptate că toată lumea primeşte felii egale. De ce primeşte Ödi o porţie la fel cu a noastră, a celor mari?

— Ca să crească.

Răspundeam în cor:

— Şi noi trebuie să creştem.

Şi izbucneam în rîs. Ştiam că Ödi, oricît se va strădui, tot nu va putea face faţă porţiei lui şi, pînă la urmă, felia avea să treacă frumuşel pe farfuria noastră. Eram, prin urmare, o familie veselă, şi ne iubeam, iar noi, copiii, ne înghionteam mai puţin decît alţii.

În cursul acelei după-amiezi, am intrat de mai multe ori în cămară să mă uit la tortul meu de aniversare. Îmi imaginam dinainte ziua de mîine, ziua mea de naştere, cînd la prînz — după masa sărbătorească — mama avea să taie tortul, împărţind feliile. Firește, prima o voi

primi eu, cel sărbătorit. Mi se va face şi o surpriză — o carte. Desigur, ăsta e un secret, însă eu dădusem întîmplător peste ea, căutînd o batistă în dulapul cu rufărie. Pe prima pagină stătea scris cu litere tipărite:

LUI ÁDÁM,
LA CEA DE-A 12-A ANIVERSARE A SA
OFERITĂ CU DRAG DE
Mama, Tata şi fraţii săi
Zsuzsánna, Áron, Ödön

Faptul că dedicaţia fusese tipărită în carte, conferea cadoului un caracter deosebit de solemn. Tata s-a urcat de bună seamă la sala zeţăriei şi a rugat pe unul din tovarăşii lui de muncă să culeagă cele cîteva rînduri.

Şi azi păstrez această carte, *Opera completă* a lui Petőfi.* Este comoara, relicva scumpă a bibliotecii mele, fiindcă a fost ultimul dar şi cea din urmă amintire de la tata...

După ce-am citit dedicaţia, am strecurat cartea îndărăt sub prosoape. Asta s-a întîmplat în după-amiaza zilei de 13. Seara, am jucat cu mama „popa prostu'". Zsuzsi, după năravul ei, trişa. Vroia să cîştige cu orice preţ. Cearta, care se anunţa aprinsă, a fost potolită pînă la urmă de mama.

Aşa a trecut seara. Ultima noastră seară de familie fericită.

La culcare, s-a declanşat bătălia cu perne. Áron l-a lovit cu un puişor pe Ödi atît de tare, încît mititelul începu să urle, apoi ne declară deznădăjduit:

— Mi-a crăpat capul!

Şi continuă să urle.

Din cîteva cuvinte, mama calmă spiritele aprinse de

* Petőfi Sándor, poet clasic al literaturii maghiare (1823—1849), erou al revoluţiei de la 1848, mort pe cîmpul de luptă lîngă Sighişoara (N.T).

luptă, pe urmă a luat la cunoştinţă catastrofa, cum că Ödi avea capul „crăpat". Spre a ne convinge, micuţul îşi ţinea căpşorul între palme, ca nu cumva să se desfacă în bucăţi.

Mama scoase de undeva un ghem de sfoară şi, cu toată seriozitatea, se apucă să repare capul „crăpat". Ödi, cu o înfăţişare de erou martirizat, o lăsă pe mama să-i lege capul, jur împrejur, cu sfoară subţire. Cînd termină, mama făcu pînă şi-o fundă la capăt.

— Aşa, acum ai să te vindeci curînd.

— În cît timp?

— Ei, este nevoie de cel puţin o jumătate de oră. Dar pînă atunci ţine-ţi capul drept!

Noi, ascunşi sub plapumă, ne tăvăleam de rîs, nu alta. Uneori mai aruncam cîte-o privire pe furiş de sub plapumă şi, văzîndu-l pe Ödi cu capul legat, pufneam în hohote zgomotoase de rîs.

Victima ne privea cu reproş:

— Zău, nu ştiu ce-i de rîs. Apoi adăugă plin de dispreţ: Sînteţi tare proşti.

A stat aşa, ţeapăn, pe patul său — ca o momîie, apoi, plictisindu-se brusc, declară:

— Jumătatea de oră a trecut.

Noi strigarăm în cor:

— Nici vorbă, n-a trecut!

Ödi însă nu se lăsă:

— Capul mi s-a vindecat, simt eu.

Şi ca să ne-o dovedească, făcu repede o tumbă. De vreme ce capul i-a rămas întreg şi în urma acestei evoluţii, a trebuit să-i dăm crezare.

Mama desfăcu ceremonios sfoara, stinse lumina şi ne porunci să dormim.

Dar încă vreo jumătate de oră nu avurăm astîmpăr, şi cînd unul, cînd altul izbucnea în rîs. Pe urmă ni s-a făcut la toţi, pe rînd, sete, şi dădurăm fuga la bucătărie să bem apă.

— Nu vă mai ajunge locul, clătină mama din cap, cîrpind la lumina lămpii lenjeria noastră, acele obiecte de îmbrăcăminte care, pe măsură ce treceau de la un copil la altul, erau tot mai ponosite.

De regulă, mie mi se cumpărau lucruri noi, de la mine le moştenea Áron, apoi, dacă se nimerea să fie un lucru mai durabil, Ödi.

Şi Zsuzsi primea lucruri noi, dar uneori mai căpăta una-alta de la mătuşa Mariska, sora mai mică a mamei.

Avea o fetiţă mai mare ca mine cu un an şi jumătate, Manci.

Dar Zsuzsi purta hainele de căpătat cu o înfăţişare scîrbită şi le îmbrăca numai dacă i se poruncea cu străşnicie.

— Sînt la fel de nesuferite ca şi Manci.

În astfel de ocazii, mama se supăra pe Zsuzsi. Pomenea de nerecunoştinţă şi obrăznicie.

Zsuzsi răbda pînă la capăt, cu dinţii strînşi, tunetele şi fulgerele ce se abăteau asupra ei, dar şi după aceea continua să îmbrace hainele moştenite de la Manci numai cu de-a sila.

Pînă la urmă, am adormit totuşi şi, istoviţi de atîtea zburdălnicii, căzurăm într-un somn atît de adînc, încît a doua zi, cînd a sunat deşteptătorul, nu ne-am trezit.

2

PERCHEZIŢIA

— Afară din culcuş, Somnorilă! ne-a alungat tata din pat.

— Ce . . . ce . . . e . . .?

— E trecut de şapte, adormiţilor! rîse tata, agăţîndu-şi geanta în cuier.

Am sărit din pat; lui Zsuzsi n-a fost necesar să-i spun nici o vorbă — era şi ea în picioare. A sărit drept de gîtul tatii. El îşi ridică favorita, şi Zsuzsi dădea fericită din picioruşele goale.

— Tăicuţule . . . aşa de frumos miroşi a . . . tipografie . . .

M-am năpustit asupra lui Áron să-l trezesc. Ştiam, desigur, că la această oră tentativa mea avea slabe speranţe. Într-adevăr, Áron scoase un geamăt, aidoma unei mîrţoage gata să-şi dea duhul. Cu Ödi n-am făcut măcar vreo încercare. Tocmai se-ntorsese cu faţa spre perete, făcîndu-se complet nevăzut sub pernă şi plapumă.

Am dat fuga la bucătărie, să mă spăl, am pus laptele la fiert, şi tocmai mă apucasem de îmbrăcat, cînd se auzi soneria.

Tata a lăsat-o din braţe pe Zsuzsi. Ea lipăi cuminte pînă la lighean şi, lăsînd apa să-i curgă printre degete, se prefăcea cu mare sîrg că se spală. În realitate, zgomotul era ce era, că altfel abia dacă-şi atingea faţa cu vîrful degetelor umezite.

Din nou s-a sunat.

M-am uitat la tata. Avea o expresie ciudată. Niciînd nu-i mai văzusem chipul atît de sever. Dar n-am avut

vreme să cuget la asta; afară începuseră să izbească în ușa noastră.

— Deschideți! tună o voce aspră.

Tata apucă servieta din cuier și mi-o zvîrli:

— Ascunde-o!

Pentru o clipă, mi-am pierdut cumpătul și, cu geanta în mînă, am început să mă-nvîrt de colo-colo, dar apoi m-am adunat. Cînd e în mare pericol, omul ori își pierde capul, ori gîndește de zece ori mai iute ca de obicei.

Nu schițasem nici un gest, dar știam deja unde voi ascunde geanta. Aveam eu un loc, o ascunzătoare clasa-ntîi. Fuga în cămară. În colț — la o înălțime mai mare ca aceea a unui om — se afla o veche gură de burlan. Acolo mi-am amenajat ascunzătoarea pentru comorile mele. Aici mi-am ascuns echipa de fotbal, din nasturi, jurnalul de zi, precum și setul de fotografii cu jucătorii de fotbal preferați. Deschizătura am astupat-o cu un capac de carton dat cu var. Locul era atît de bine mascat, încît nu putea fi descoperit, decît din pură întîmplare.

M-am săltat, așadar, am îndepărtat capacul și am înghesuit geanta împăturită înăuntru. Pe urmă am pus la loc capacul, am coborît și, cît ai zice pește, am revenit în bucătărie.

Tata tocmai deschidea ușa.

— Dumneata ești tare de urechi? auzii întrebarea răstită. Și numaidecît răspunsul calm al tatii:

— Nu sînt surd, vă rog, dar tocmai îi trezeam pe copii.

— Biroul de cercetări... am auzit, dar în acel moment a și intrat pe ușă un bărbat tînăr cu fața rotundă. Era chipeș și avea o mustăcioară fercheșă. Ne-a măsurat din ochi pe toți. De-acum, Áron și Ödi se ridicaseră și ei în capul oaselor în pat. Străinul, fără să fi dat vreun semn că ne-a băgat în seamă, a intrat în ca-

mera din fund, în dormitorul părinților. După o clipă s-a reîntors.

— Unde duce ușa asta, puștiule? mă întrebă aproape prietenos.

Eram atît de speriat, încît n-am putut răspunde. Ödi, pe care îl strîngeam în brațe, se holba la necunoscut cu ochii împăienjeniți de somn.

Tînărul mă înghioldi cu degetul arătător:

— Hei, puștiule, ți-a pierit piuitul?

— Cămara... am bîiguit.

Străinul se îndreptă într-acolo, aruncă o privire fugară în cămară, apoi se întoarse, și am auzit cum și-a lovit călcîiele.

— Vă raportez respectuos că în casă nu există persoane adulte, doar patru copii.

— Adu-i încoace!

Bărbatul cel tînăr se întoarse:

— Afară, puștime! spuse, amical, și ne adună în mijlocul bucătăriei.

Lîngă masă, unde mama ieri preparase tortul, ședeau doi bărbați. Unul tînăr și altul mai în vîrstă. Bărbatul tînăr era un om palid, cu părul negru și purta un costum de culoare crem. Cel mai vîrstnic avea pălărie în cap. Acesta mi-a poruncit:

— Treceți lîngă tatăl vostru!

Era un bărbat cu umeri foarte lați, cu o ceafă ca de taur. Odată a fost în orașul nostru un circ ambulant: erau și luptători. În fiecare seară s-au caftit unii pe alții. Era printre ei unul care se chema Cezar. Ăsta era cel mai crud. Își bătea adversarii fără cruțare, punea piedică încălcînd regulamentul, lovindu-i pe ceilalți cu viclenie. Publicul îl ura pe Cezar. Îl fluiera în fiecare seară, și spectatorii au scos chiote de bucurie cînd gorila a fost doborîtă în confruntarea finală. Firește că acolo, la circ, totul era doar un aranjament. Luptătorii se băteau după un plan dinainte stabilit, mai exact mimau

bătaia, şi trebuia totdeauna să existe un concurent care să stîrnească entuziasmul publicului şi unul pe care să-l urască. De acel luptător detestat îmi amintea acest bărbat masiv, care din cînd în cînd îşi ducea mîna la pălăria sa cam jegoasă, potrivind-o, ca şi cum ar fi controlat dacă îi vine îndeajuns de elegant.

— Staţi acolo! ne porunci cu vocea lui dogită, părînd şi ea soioasă.

Străinul acesta era Balázs, lucra la biroul de contraspionaj. După mulţi ani cînd, ca criminal de război ce era, avea să încerce să fugă, a fost recunoscut după acest gest caracteristic.

Tata se adresă lui Ödi şi Zsuzsi pe un ton sever:

— Nu mai plîngeţi!

Cei doi prichindei amuţiră. Nu pricepeau nimic din ce se petrece. Domnul cu faţa palidă, în costum crem, scosese din buzunar un carneţel:

— Kiss Ádám . . . dumneata eşti?

— Eu, a răspuns tata.

— Născut în 1902, la Odorheiu Secuiesc, ocupaţia — mecanic tipograf.

— Da.

— Ei, Kiss Ádám, acum te-am înhăţat! De data asta nu ne mai scapi! Vei fi spînzurat ca trădător de patrie, comunist ce eşti!

Am început să tremur la cele auzite.

Áron rămase cu gura căscată, Ödi scîncea.

— Ce-i? s-a uitat la el cel cu pălărie şi şi-a potrivit-o.

— Vă raportez, cu respect, pesemne că pruncul se cere afară . . . spuse tînărul cu faţa rotundă, cel care intrase primul în cameră.

— Scoate-l!

— La ordin!

Flăcăul făcu stînga-mprejur, îl luă pe Ödi sub braţ şi-l scoase afară. Eu dădui să ies după ei, ca să dau o mînă de ajutor, dar cel cu faţa palidă se răsti:

— Stai la locul tău!

Lumea a început să se rotească cu mine. Nu prea pricepeam eu ceea ce i s-a spus tatii: c o m u n i s t . . . Ceva mijea în capul meu, cam ce-ar putea să însemne, căci trăsesem cu urechea la discuţiile părinţilor. Nu mi-am astupat urechea nici atunci cînd nenea Károly — un prieten al tatii — venea în vizită; uneori vorbeau şi de comunişti. Din discuţiile lor am înţeles că îi considerau pe comunişti oameni cinstiţi. N-are cum să i se-ntîmple tatii ceva rău, pentru că stimează oamenii cinstiţi — mă gîndii. Iar învinuirea că tata ar fi un răzvrătit mi se păru o minciună.

„Trebuie să fie o neînţelegere, încercam să mă liniştesc, clarifică el tata lucrurile îndată". Tata însă tăcea.

— Ei, Kiss Ádám, s-auzim ce-ai de spus!

Tata răspunse foarte calm:

— N-am nimic de spus. N-am făcut nimic.

— Dumneata minţi!

— Nu admit să fiu insultat.

— Ce, mai eşti şi obraznic pe deasupra?

Bărbatul elegant, îmbrăcat în costum crem, se ridică şi îl plesni pe tata peste gură, cu mănuşile din piele groasă, cenuşie.

Tata se clătină. Se înroşi tot. Aşteptam să se năpustească asupra agentului. Dar se poticni doar, apoi spuse răguşit:

— Vă rog să nu mă ultragiaţi. Eu sînt un cetăţean ungur cinstit.

— Las'că ştim noi ce hram porţi. Hai, vorbeşte!

Simţeam de parcă pieptul mi-era prins într-o menghină. Îmi era cu neputinţă să suport să-l lovească pe tata, dar în acelaşi timp ştiam că nu pot face nimic.

Deodată mi-am adus aminte de geanta pe care tata mi-o aruncase în braţe. De ce a trebuit s-o ascundem?! Prin urmare, aveam totuşi ceva de tăinuit. Mi-am lăsat privirea în jos, să nu se vadă cumva în ochii mei frica,

emoţia. Numai de n-ar găsi geanta. Simţeam că doar de mine depinde dacă tata scapă. Brusc, mi-am adus aminte că într-o dimineaţă, pe jumătate toropit încă de somn, i-am auzit pe părinţii mei vorbind despre arestări. Dar n-am mai apucat să aflu cine a fost închis şi de ce, fiindcă între timp somnul m-a biruit din nou.

Şi-acum îl arestează pe tata? Nu poate fi vorba decît de un coşmar, din care am să mă trezesc îndată. Tata are să mă trezească, surîzîndu-mi, iar eu am să-i povestesc visul ăsta înspăimîntător. Fiindcă arestarea lui deadevăratelea ar fi o grozăvie atît de mare, încît aşa ceva nu ni se poate întîmpla. Şi-n acelaşi timp, puse stăpînire pe mine o spaimă ca de gheaţă, fiindcă ştiam bine: nu trăiesc un coşmar, ci o realitate crudă. Dar de ce? Pot ei oare să înşface, nitam-nisam, un asemenea om cinstit şi minunat ca tatăl meu, şi să-l ducă? De ce nu se adună vecinii, să spună ei cine e tata, de pildă că toată lumea îl respectă.

Zsuzsika începu să respire gîfîit, apoi izbucni în plîns. Hohotea din ce în ce mai tare, mai deznădăjduit, întinzînd braţele spre tata.

— Îngăduiţi-mi să-i scot afară, auzii glasul tatii.

— Aici rămîn!

Bărbatul cu ceafa groasă îşi potrivi din nou pălăria. Rosti fiecare cuvînt atît de apăsat, de parcă ne-ar fi aşezat pe piept nişte pietre imense:

— Îţi amintesc că un familist nu trebuie să se vîre în bucluc.

Glasul i se înmuiase. Mai-mai că părea îngăduitor. Eram foarte atent şi-am realizat că omul acesta, cu ceafă groasă şi mîna cît un hîrleţ, în fond ne vrea binele. L-ar ajuta pe tata, dacă ar putea. De unde să bănui că recurgea la un vicleşug, simulînd bunăvoinţă faţă de victima sa?

A explicat că tata s-ar putea ajuta, venind în ajutor şi familiei, celor patru copii ai săi, numai că ar tre-

bui să recunoască totul. Îl descusură despre manifeste, despre mişcarea comunistă şi organizare, vorbeau ca şi cum ar fi ştiut totul şi nu aşteptau altceva din partea tatii decît confirmarea celor spuse de ei. Dar tata continuă să susţină că n-are nimic de declarat.

Pînă la urmă, cel cu pălărie s-a întors spre şeful său:

— Cu ăsta numai ne pierdem vremea. Să începem!

Cel cu faţa palidă dădu aprobator din cap.

— Daţi-i drumul, domnule Balázs!

De-aici am aflat numele bărbatului cu umerii laţi, şi cu început de chelie în vîrful capului.

— Ne pierdem timpul cu porcul ăsta.

Parcă m-ar fi plesnit cu un bici între ochi. M-am uitat la tata. Avea buzele strînse cu fermitate. Şi erau albe.

Agentul pe care-l chema Balázs se postă în faţa lui. Surîdea, dar zîmbetul lui nu era deloc blînd. De-acum ştiam că bunăvoinţa acestuia era doar o minciună.

— Ei, Kiss Ádám, acum vom face percheziţie. Dacă găsim ceva, îţi frîng oasele, aşa să ştii. Dar ca să vezi că nu-ţi port gînd rău, te-ntreb pentru ultima oară: ce ne poţi spune?

— Nimic.

— Nimic? Pentru noi şi-aşa e bine.

Ridică pumnul său strîns, uriaş, dar nu-l lovi pe tata, ci i-a întors spatele şi a ieşit.

Pentru o clipă, toţi am rămas nemişcaţi, şi agenţii, şi noi. Apoi, Zsuzsi, Ödi şi Áron au început să urle cît îi ţinea gura.

— Fă-i să tacă! făcu semn, nervos, ofiţerul palid.

Flăcăul rotund la faţă îşi lovi călcîiele.

— La ordin!

Pe urmă s-a întors către noi:

— Hai, nu mai bociţi! încercă să-i potolească pe cei mici. Dar cînd se apropie de ei, Áron îi trase una cu piciorul. Flăcăul îi arse o palmă peste ceafă. Nu prea

tare, ci mai mult ca avertisment, dar lui Áron i-a fost de ajuns ca să se trîntească la pămînt şi, de furie, de durere şi de speriat ce era — cred că toate trei s-au învălmăşit în el — să izbucnească într-un urlet cum nu l-am mai auzit niciodată, cu toate că îi plăcea să producă totdeauna scene tari. Acum, cel puţin, avea toate motivele.

Cel cu faţa palidă, care de bună seamă era şeful grupului, se ridică:

— Lua-l-ar dracu' de plod afurisit! Azvîrle-i undeva!

Flăcăul îl ridică pe Áron — care dădea din picioare turbat şi ţipa ca din gură de şarpe — ca pe un pisoi, şi, împingîndu-i pe Zsuzsi şi Ödi, deschise uşa cămării cu umărul.

— Hai, înăuntru! Dacă mai aud un scîncet, ori dacă vreunul îndrăzneşte să-şi scoată capul, pe ăla îl împuşc îndată!

Cînd a închis uşa după mititeii înspăimîntaţi, a zîmbit larg, ca şi cum ar fi zis: bună glumă făcui, nu-i aşa?

Dar eu nu aveam nici un chef să-i fiu complice. Stăteam lîngă tata şi pe furiş i-am apucat degetele. Mi-a strîns mîna. Cred că nu mai trebuie să spun ce-a însemnat pentru mine atunci acel semn de încurajare. Îmi dădea de înţeles, deopotrivă, că eram una şi că trebuie să fiu curajos.

Nu-mi mai era teamă. Eram sigur că tata — într-un fel numai de el ştiut — avea să-i tragă pe sfoară şi îi va învinge.

Liniştea era deplină. Cei mici tăceau înspăimîntaţi în cămară. Domnul cu faţa palidă şedea la masa de bucătărie şi fuma cu atîta indiferenţă, de parcă n-ar fi avut nici în clin, nici în mînecă cu toată harababura asta. Flăcăul cu faţa ca de lună plină proptea dulapul, dar nici o clipă nu-şi lua ochii de pe noi.

Uşa se deschise. Se-ntorcea cel cu pălărie, însoţit de doi bărbaţi în civil.

— Să-ncepem aici, în bucătărie!

Cei doi indivizi, aducînd mai curînd a funcţionari, decît a agenţi, începură să tragă sertarele.

Cînd unul dintre ei împinse la loc sertarul în care ţineam tacîmurile, Balázs îl apostrofă:

— Lăsaţi mofturile!

Agenţii l-au înţeles numaidecît. Apucară sertarul, îl traseră cu toată forţa şi îl aruncară în mijlocul bucătăriei în aşa hal, încît toate tacîmurile se răspîndiră pe jos, zăngănind. Balázs urmări un timp cum oamenii săi aruncau din bufet, rînd pe rînd, toate vasele, apoi îi spuse tatii cu reproş:

— Vezi? Dumneata ne sileşti să facem barbaria asta.

Zăngănitul tacîmurilor dăduse semnalul pentru ce avea să urmeze. Agenţii, în frunte cu Balázs, pătrunseră în dormitor. Ne-au mînat şi pe noi înăuntru. Dar mai întîi, flăcăul întorsese cheia în broasca uşii de la cămară.

Zgomotul îi trezi pe cei mici care — amuţiţi de frică — nici nu crîcniseră pînă atunci în cămară. Acum, au început să ţipe deodată, lovind cu pumnii uşa ferecată.

Flăcăul cu faţa rotundă lovi uşa tare cu palma, strigînd cu o voce teribilă:

— Linişte, sau trag!

Apoi făcu cu ochiul şi zîmbi. Se vedea cît de colo că gluma i se părea formidabilă. Însă copiii, acolo în cămară, luară de bună ameninţarea, tăcură numaidecît, şi nu mai cutezară nici să se mişte.

Tata şi cu mine am putut vedea cum întorceau dormitorul cu josu-n sus, cum se aruncau din pat saltelele. Palidul s-a plictisit de meticulozitatea celorlalţi.

— Spintecaţi-le!

— La ordin!

Apărură cuţitele — cuţite aduse, pesemne, în acest scop — şi tăiară pînza. Iarba de mare se revărsă pe po-

dea şi agenţii, aidoma unor copii ce se joacă în nisip, pipăiră cu mîini lacome umplutura saltelelor.

— Aici nu-i nimic, să trăiţi!

Balázs luă în primire dulapul în care stătea lenjeria. Smulse de pe rafturi, unul după altul, prosoapele şi feţele de pernă. Duse una la nas şi o adulmecă:

— Ei drăcie... Miros de lavandă?!

Lenjeria zvîrlită pe jos zăcea grămadă în spatele său, şi camera fu inundată de aromele ierbii de mare şi al lavandei.

Ceilalţi doi agenţi cercetară dulapul de haine de lîngă fereastră. Aşadar, scoteau fiecare haină, o pipăiau peste tot, apoi o aruncau pe podea. În cele din urmă, au răsturnat dulapul şi i-au scos scîndurile din spate.

— Ridică-n picioare şifonierul ăla! îi porunci Balázs tatii.

Tata a privit pînă la capăt devastarea, fără un cuvînt, fără să-i tresară pe faţă măcar un muşchi. Se apropie de dulap şi dădu să-l ridice. Şifonierul era mult prea greu pentru un singur om.

— Ce-i, stăm prost cu suflul, ai?

Tata n-a răspuns.

M-am alăturat tatii, mi-am proptit spinarea de colţul dulapului, şi mă sforţam atît de tare, încît lumea s-a întunecat în faţa mea.

— Hai... daţi-i brînci! auzii vocea lui Balázs, îmi vîjîiau urechile.

Agenţii îmbrînciră dulapul, care se reaşeză la locul său. Oglinda, potrivită în uşa şifonierului, crăpă de sus pînă jos.

Balázs dădu un pumn triumfal în pieptul tatii:

— Ei, acum cel puţin vezi că fără noi nu faci nici o brînză!

Tata avea putere să tacă. Bineînţeles, ştia că vor să-l scoată din pepeni cu tot felul de înţepături. Dacă le-ar trînti un răspuns trufaş, ăştia s-ar năpusti asupra lui şi

l-ar snopi în bătaie. Numai că tata știa cum stau lucrurile. Mi-ar face plăcere să cred că i-am sporit puterea prin faptul că mă știa alături de el.

Oricît mă străduiesc, nu-mi pot reaminti toate detaliile. Evenimentele acelea m-au tulburat într-atît, m-au luat atît de neașteptat, încît memoria mea nu păstrează decît frînturi de imagini. De pildă, cum Balázs și oamenii săi au răsturnat cu picioarele paturile la noi, în camera copiilor. Și aici au spintecat saltelele și pernele. Stăteam pînă la genunchi în pene și iarbă de mare, înconjurați de mobile zdrobite. Paturile de copii n-au rezistat percheziției. Tata le-a dulgherit pe vremuri din scînduri. Erau destul de solide să suporte zburdălniciile noastre, dar în fața unui astfel de tratament brutal s-au sfărîmat, s-au desfăcut în bucăți.

Balázs și oamenii săi se-nfierbîntau din ce în ce mai mult. Își atîrnară hainele pe spătarele scaunelor, își suflecară mînecile cămășilor, slăbiră nodurile cravatelor și răsturnară, răvășiră totul. Aveam aproape impresia că scopul lor principal era distrugerea.

Domnul palid, elegant, stătea tot timpul ăsta picior peste picior. Le-a spus ceva celorlalți, la care aceștia începură să ciocănească pereții.

Mai tîrziu s-au întors cu niște rîngi. Au ciocănit din colț în colț, pînă și podeaua, și unde li se părea că sună dubios băgau ranga între scînduri, smulgîndu-le.

Din nou l-am apucat pe tata de mînă, de data asta eu am strîns-o pe a lui. De-acum știam că se caută geanta cu documente.

„Doar cămara a mai rămas de cercetat, gîndii. Vor da de geantă în cîteva minute, și-atunci îl vor spînzura pe tata."

Dintr-o dată m-a cuprins frica. M-am rezemat de perete, fiindcă mi s-au tăiat picioarele. Am încercat să mă stăpînesc, dar picioarele nu mă țineau.

— Zvîrlă-l și pe plodul ăsta printre ceilalți!

Flăcăul rotund la față mă înșfăcă de grumaz, deschise ușa cămării, și m-a împins înăuntru, printre frații mei.

— Dar să nu cumva să mîncați compoturile, măi! zise chicotind și închise ușa din nou.

Cei mici stăteau pitulați pe jos. Obrajii lor erau mînjiți de lacrimi. Nici pomeneală să le fi trecut prin cap prădarea comorilor din cămară. Dealtfel, nici nu prea aveau ce dijmui, exceptînd tortul care era pe raftul al doilea, între două borcane goale, și pe care urma să-l mîncăm azi, la prînz. Oare ce se va-ntîmpla acum cu el? Va apuca tata să-l guste?

Dar n-am ajuns să gîndesc răspunsul pînă la capăt, deoarece iar mă străbătu un soi de teamă necunoscută. Borcane goale și alte cîteva cu agrișe puse fără zahăr, vișine, coacăze și niște castraveți erau pe rafturi, ce mai rămăsese de anul trecut. Tatii îi plăceau tare mult castraveții, așa că mama pregătea pentru iarnă, în fiecare an, vreo cincisprezece borcane mari, de sticlă. Să nu caut, oare, o ascunzătoare mai bună? Dar atunci mă văd cei mici, și nu-i sigur că-și pot ține gura. Cum să-i explic lui Ödi că n-are voie să vorbească despre geantă? S-ar scăpa, fără doar și poate.

Ce să-i faci, e încă mic și prostuț.

E mai bine totuși ca geanta să rămînă la locul ei. Văzîndu-mă, cei mici — care pînă atunci stătuseră liniștiți și ciuciți în colțul cămării — au izbucnit din nou în plîns, știind acum că au cui să se jeluiască. I-am strîns pe toți trei la piept, încercînd să-i potolesc, să-i încurajez, dar asta i-a amărît și mai rău. Áron urla, Ödi scîncea, iar Zsuzsi hohotea aproape isteric.

Eu repetam întruna:

— Nu mai plîngeți, nu mai plîngeți... nu-i nici un bai.

Ce s-a mai întîmplat după aceea în casă?

De bună seamă că agenții se plictisiseră de căutat.

În cele din urmă, şi prichindeii au obosit de-atîta urlat. Mai întîi tăcu Zsuzsika, apoi Ödi. Plămînii lui Áron rezistară cel mai mult, dar pînă la urmă s-a potolit şi el. Făcu o pauză, adunîndu-şi parcă puterile, şi apoi iar se puse pe plîns.

Mi-am pierdut răbdarea:

— Taci odată!

La asta, Áron s-a liniştit definitiv şi numai din cînd în cînd mai smiorcăia cîte un pic.

L-am ţistuit să tacă, la care el îşi reţinu pînă şi răsuflarea. Afară era linişte, o nemişcare mută.

Au plecat cumva? Dar atunci de ce nu ne dă drumul tata de-aici?

Aşteptam.

Liniştea parcă devenea din ce în ce mai adîncă. Am făcut celor mici semn să tacă, şi am încercat clanţa. Uşa era închisă. Din nou mi-am ridicat degetul, în semn de linişte, am ciocănit în uşă. Nici un răspuns. Am ciocănit iar . . . tăcere . . . apoi am început să lovesc uşa cu pumnii.

Cei mici se retrăseseră în spatele meu.

— Nu-i nimeni afară, le-am spus încurajator şi am forţat uşa cu umărul. Scîndura a trosnit, dar n-a cedat. Mi-am luat iar avînt, însă de data asta am făcut cîţiva paşi îndărăt, şi abia pe urmă mă repezii asupra uşii. În zadar.

— Áron, ajută-mă!

Forţarăm uşa amîndoi. Nici acum n-a cedat. Umărul mă durea, de parcă l-aş fi fracturat. Am început să zgîlţîim clanţa. În colţ, am dat peste o buturugă. Mama o folosea pentru presarea capacului la butoiul cu varză. Era o buturugă plină de noduri, cioturoasă. De-abia am putut s-o ridic. Am dat cu ea în uşă, cît am putut de tare. Vopseaua sări pe o suprafaţă cît jumătate de palmă, dar uşa rămase neclintită.

Copiii au început să plîngă din nou.

Mi se păru că aud pe-afară un soi de bîjbîială. Am făcut semn să se facă liniște, dar cei mici continuau să se smiorcăie. Furios, am bătut cu piciorul în podea, la care, în sfîrșit, tăcură.

Afară umbla cineva.

Cu siguranță, tata.

Am bubuit în ușă. Broasca pocni, de cum întoarse cineva cheia în ea, și ușa se deschise.

În fața noastră stătea mătușa Vlad.

Nimic n-am putut descifra pe fața ei.

— Hai, ieșiți!

Am rămas la urmă de tot, iar mătușa Vlad mi-a făcut un semn, din care eu am înțeles să nu spun nimic celor mici.

Áron, Zsuzsi și Ödi amuțiră de uimire. Aveau și de ce. În casă domnea o harababură infernală; deasupra saltelelor spintecate pluteau fulgi, și perdele sfîșiate fluturau în curent. Copiii nici nu s-au mișcat, n-au cutezat să întrebe nimic. Nici nu și-ar fi putut închipui că se poate petrece și așa ceva în locuința noastră curată, unde era interzis să intri cu ghete murdare de noroi și unde cel ce-și lăsa patul în dezordine în mod obligatoriu le făcea pe-ale celorlalți copii, timp de trei zile. Cărțile, penarele, jucăriile noastre stăteau întotdeauna la locul lor. Aveam acest obicei în sînge. Acum, toate s-au schimbat dintr-o dată, ca și cum un uriaș dement ne-ar fi apucat casa și, în furia sa, ar fi scuturat-o încoace și-ncolo.

— Veniți, mergem la noi.

Vocea mătușii Vlad era calmă. Mai tîrziu mi-a povestit că agenții au pus pază și în fața ușii ei și i-au interzis să iasă în curte. Bineînțeles, ea tot a tras cu ochiul dindărătul perdelei. A văzut cum Balázs și oamenii săi caută în toată curtea, în șopronul cu lemne, băgîndu-și nasul pînă și-n cotețul găinilor. A văzut cum l-au ridicat pe tata. Deja avea cătușe la mîini.

Agenţii au ieşit din casă ceva mai tîrziu. Erau aproape la poartă, cînd Balázs i-a spus ceva însoţitorului său şi s-a-ntors din drum. A avertizat-o pe tuşa Vlad că e cunoscută ca un cal breaz. Se ştie că bărbatul ei e la muncă obligatorie. Deci, dacă vrea să-l revadă, să stea în banca ei. El, adică Balázs, îi atrage atenţia cu toată bunăvoinţa că şi ea poate fi dusă oricînd.

Mătuşa Vlad a aşteptat o vreme, apoi şi-a făcut curaj să iasă în curte. Nu era nimeni nicăieri. Femeie cu scaun la cap, ştia că nu-i cazul să facă pe grozava... Dar nici pe copiii ăia nu-i putea lăsa în voia soartei.

Aşa că intră în locuinţa noastră şi se îngrozi văzînd prăpădul.

Atunci ne-a auzit bocănitul, plînsul, şi ne-a dat drumul.

— În primul rînd, staţi jos.

Ne-a pus în faţă cîte o cană de lapte, şi alături cîte o felie de pîine unsă cu marmeladă.

— Mîncaţi şi tăceţi! spuse cu severitate. Ádám, ia şi tu şi mănîncă!

Mătuşa Vlad era o femeie de statură mijlocie, mai curînd vînjoasă, decît musculoasă, dar eu, aducîndu-mi aminte de scena aceea, o văd uriaşă la făptură. Puterea şi bunătatea ce radia dintr-însa au mărit-o în imaginaţia mea.

Porunca ne-o dăduse cu asprime:

— Mîncaţi! ne spusese ea aşa, cum spun mamele cînd îşi hrănesc copiii de mii şi mii de ani.

Zsuzsi luă supusă cana în ambele mîini şi începu să soarbă laptele.

Ödi se apucă de pîinea cu marmeladă.

Dar de Áron nu se putea scăpa atît de simplu:

— Unde-i tata?

— Acum, mănîncă.

Áron însă se încăpăţînă.

— Unde s-a dus tata?

Mătușa Vlad a trebăluit o vreme, poate că a vrut să cîștige timp. Căuta răspunsul, și de bună seamă că și pe ea au tulburat-o cele petrecute dimineața. Dar acum trebuie să se stăpînească.

— Tatăl tău a trebuit să plece, răspunse apoi încet.

— Dar se întoarce?

Asta Zsuzsi a întrebat.

Puse cana jos, și-n ochii ei rotunjiți se vedea neliniștea.

— Bineînțeles că se-ntoarce. În curînd.

Nu te poți descotorosi de copii doar cu un cuvînt-două. Ei îți pretind explicații precise:

— Sigur?

— Absolut sigur. V-a trimis vorbă că trebuie să semneze niște hîrtii, și pe urmă vine acasă.

— Dar de ce erau atît de furioși nenea ăla cu pălărie și ceilalți? o descusu Zsuzsi pe tușa Vlad. De ce au făcut dezordinea asta în casă? Mămica se va supăra foarte tare cînd va veni acasă.

Mătușa Vlad s-a gîndit la ce s-a gîndit, dar, oricum, Zsuzsi i-a dat o idee bună.

— Copii, zise aproape veselă, uite, tocmai curăț fasolea asta. O punem la fiert, apoi trecem repejor la voi, și facem ordine în casă, ca atunci cînd vine mama voastră să găsească curățenie-lună.

Copiii se entuziasmară îndată.

— Pînă atunci, ieșiți în curte să vă jucați. Áron, poftim, ia mingea lui Micu.

Numai în zile de sărbătoare aveam voie să ne jucăm cu mingea cea frumoasă, cu buline. Dar și atunci era necesară permisiunea specială a lui Micu. Cei trei mititei se năpustiră cu sete asupra mingii mult dorite, și, încăierîndu-se, smulgînd-o unul din mîna celuilalt, năvăliră în curte.

Tușa Vlad puse oala pe soba de gătit.

— Tu nu te duci, Ádáme?

Mi-am scuturat doar capul. Am tăcut un timp; pînă şi mie însumi mi-era aproape teamă să-mi pun întrebarea:

— Mama de ce n-a venit încă acasă?

În ziua respectivă, mama era de noapte. În fiecare lună, timp de o săptămînă trebuia să lucreze noaptea. În astfel de ocazii sosea acasă doar în jur de ora opt — opt şi jumătate dimineaţa. M-am uitat la ceasul de bucătărie al mătuşii Vlad. Trecuse şi de ora zece.

— Probabil c-a fost reţinută la tipografie pentru ceva. Ori e dusă după cumpărături.

Mătuşa Vlad mi-a dat aceste explicaţii cu destulă nesiguranţă în glas, ca şi cum nici ea n-ar fi crezut ce spune. Apoi îmi zise deodată, aproape în şoaptă:

— Dă o fugă pînă la tipografie, Ádi. Eu mă apuc pînă atunci să fac ordine cu copiii. Dar să nu spui nimic nimănui, numai atît să afli, ce-i cu maică-ta.

Mă ridicai de pe scaun. Din nou mă năpădise frica. Dădui să plec, dar numai la geantă mă gîndeam, la ce să fac cu ea. Oare s-o las în locul secret? Dar dacă Balázs şi agenţii se întorc, fiindcă le dă între timp prin cap că nu cercetaseră destul de amănunţit cămara?

Pot să vorbesc oare faţă de mătuşa Vlad?

Mi-am răspuns singur, îndată: „Dacă există cineva faţă de care pot vorbi, ea este aceea".

— Tuşă Vlad, spusei cu voce joasă, tata mi-a încredinţat o geantă. Nu ştiu ce este în ea. Dar tata n-a vrut s-o găsească la el.

Mătuşa Vlad — poate numai să facă ceva — îşi aranjă cocul, de două ori chiar. Cu toate că stătea ferm, precum un bastion.

— Unde-i acum?

I-am spus.

Zîmbetele noastre se încrucişară.

— Las' că o să-mi puiască mintea oarece. Tu du-te! Na bani de autobuz, să umbli mai cu spor.

Ei, eu nu m-am urcat în autobuz, ci am luat-o la fugă. Picioarele mele făceau faţă, plămînii la fel, ca atare de ce să risipesc banii? Aşa se face că în zece minute am şi ajuns în strada Gutenberg.

Tipografia unde lucra mama şi tata era o clădire veche, toată cîrpită şi cu adăugiri. Ba parterului i se mai alipea cîte o încăpere, două, ba podul era transformat în zeţărie. La rotativa cea mare se putea ajunge prin pasaje, pe scări în spirală şi culoare, şerpuind cînd nu te aşteptai. La ea lucra tata. Cînd o pornea, întreaga clădire se cutremura. Cît de mîndru ascultam altădată vuietul, deoarece ştiam că tata porunceşte acestei maşini uriaşe.

Uneori, sîmbătă după-amiază, cînd se tipărea suplimentul duminical ilustrat al ziarului, aveam şi eu voie să intru la el. Mă aşezam lîngă măsuţa mînjită cu cerneală de tipar, unde tata, împreună cu redactorul de serviciu, examinau cu atenţie exemplarul de probă. Urmăream cum fixa pe rotativă calandrii grei, cum, strecurîndu-se printre cilindri, îi mai potrivea o dată, apoi pornea maşina, lăsînd-o să înghită vreo douăzeci-treizeci de metri de bandă de hîrtie. Pe urmă mai verifica încă o dată ziarul şi, dacă găsea că imprimarea a ieşit bună, dădea dispoziţie ajutorului său:

— Putem să-i dăm drumul, Krizsánné!

Şi-atunci maşina scotea un muget cu puterea unei locomotive gigantice, hîrtia desfăşurîndu-se ca o panglică de pe sulurile uriaşe, iar în partea cealaltă cădeau unul peste altul ziarele gata împăturite, încă lipicioase de la cerneala de tipar, răspîndind un miros înţepător.

Şi de această dată am pornit involuntar spre sala maşinilor. Uşa era închisă. Am traversat un coridor ca un tunel şi am ajuns în curtea din spate, unde nişte plopi scheletici încercau să crească deasupra zidurilor lîngă care au fost plantaţi, să aibă parte de nitel soare. Am in-

trat în legătorie. Aici lucrau doar femei şi fete. Numai meşterul era bărbat, domnul Négyesi. Era un om chipeş, elegant, purta un halat de lucru de culoare închisă şi cravată. Fiind un om din cale-afară de politicos, mereu începea în felul acesta: „Fiţi amabilă, vă rog frumos . . .“

În ciuda acestui fapt, mama şi colegele ei nu-l puteau suferi. Se spunea despre el că e iscoada direcţiunii şi că are pe buze miere, şi-n inimă fiere. Pomeneau adeseori şi de o oarecare Piroska, pe care a dus-o de rîpă, apoi a dat-o afară. Mama şi tovarăşele ei niciodată nu i-au iertat acest lucru.

Cum am intrat, chiar peste domnul Négyesi am dat.

— Săru'mîna.

— Servus, băieţaş. Cine eşti tu?

Între timp, tot îmi apăsa vîrful nasului cu degetul. Habar n-am de ce-şi închipuie unii oameni că aşa ceva le face plăcere copiilor.

— Kiss Ádám.

O clipă mîna i se opri în aer. Am văzut că femeile care lucrau în atelier, şi care la intrarea mea începuseră să şuşotească tulburate între ele, tăcură, privindumă toate pe mine.

— Kiss Ádám . . . Kiss Ádám . . . zise fonfăind domnul Négyesi, cufundat în gînduri. Ai avea amabilitatea să-mi spui cu ce te pot servi?

Zîmbea cordial, ca un unchi bun şi jovial.

— O caut pe mama.

Mi-a mîngîiat părul. Aş fi vrut să-mi feresc capul, dar n-am îndrăznit. Domnul Négyesi continuă pe tonul său îngîndurat de mai-nainte:

— Mămica ta . . . Du-te frumuşel acasă, puişor, de atunci sigur o fi ajuns şi ea.

M-am uitat la el cu privirea înseninată. Acum nu-mi mai păsa că mă mîngîiase pe cap.

Se întoarse către mătuşa Rózsika, o bătrînă cu pi-

cioarele umflate, care, mergînd ca o raţă, dădea să iasă cu paşi greoi.

— Eşti amabilă să-mi spui unde mergi, Rózsika dragă?

Bătrînica i-a aruncat o privire, aşa, într-o doară, nici nu s-a oprit măcar, ci-şi continua drumul alene.

— Acolo unde oamenii au trebuinţă să meargă uneori... răspunse morocănoasă.

Muncitoarele din legătorie izbucniră în rîs, dar mîinile lor nu s-au oprit nici o clipă. Împătureau colile rapid, cu îndemînare.

— O, vă rog să mă scuzaţi, poftiţi, poftiţi, se dădu la o parte domnul Négyesi, fiindcă altminteri mătuşa Rózsika n-ar fi avut loc destul să iasă pe uşă.

Apoi se-ntoarse din nou spre mine:

— Du-te acasă liniştit, băieţaş! Poftim, îţi dau o carte.

Apucă o carte broşată, dar încă necopertată. Era romanul lui Jules Verne, *Căpitan la cincisprezece ani.*

Am mulţumit frumos şi am ieşit. Am luat-o spre poartă. Ajunsei în tunelul care lega cele două porţiuni ale clădirii. Din întuneric apăru mătuşa Rózsika.

— Ádi...

Se ivise atît de neaşteptat dindărătul baloturilor de hîrtie puse unul peste altul, încît m-am dat înapoi, surprins. M-a apucat de braţ:

— Nu te speria. Domnul Négyesi nu ţi-a spus adevărul. N-a îndrăznit sau n-a vrut. Pe maică-ta au arestat-o. Au venit doi inşi după ea. Chiar la intrarea-n schimb s-a întîmplat. Eu eram deja în vestiar, cînd au intrat şi au căutat-o. S-au legitimat, cum că sînt agenţi de la poliţie, şi au arătat o hîrtie, cred că o citaţie. Dar nu te speria, Ádika, au spus că o interoghează doar în pricina cuiva, şi pe urmă îi dau drumul. La prînz, precis va fi acasă. Aşa să-i spui lui taică-tău. Dacă socoteşte că-i necesar, să meargă pînă la poliţie sau la avo-

cat. Dar taică-tău e om deştept, n-am eu căderea să-i dau sfaturi.

Îi auzeam în întuneric respiraţia greoaie.

— Lua-i-ar dracu', vin şi te ridică aşa, nitam-nisam.

Simţeam de parcă trupul mi s-ar fi făcut de gheaţă. Şi buzele de-abia mi se mişcau. Cu greu am putut îngăima:

— Şi pe tata l-au dus azi-dimineaţă. Au venit după el nişte anchetatori şi agenţi. Unul cu numele de Balázs era cel mai mare-n grad.

„Balázs cel sîngeros", ar fi vrut să spună mătuşa Rózsika, dar, din fericire, şi-a înghiţit cuvintele la timp.

— Aveţi pe cineva, Ádika? mă-ntrebă pe un ton prea calm faţă de vestea şocantă pe care i-o dasem.

— Avem. Pe mătuşa Vlad, din vecini. Se are foarte bine cu mama.

— Am să trec şi eu pe la voi. S-ar putea ca pînă deseară şi părinţii tăi să fie acasă . . .

Făcu o pauză.

— Cîţi fraţi sînteţi?

— Patru.

— Tu al cîtelea eşti?

— Cel mai mare.

— Cîţi ani ai?

— Am împlinit doisprezece . . . azi . . .

— Să te ţină Dumnezeu! Ei, Ádáme, atunci deocamdată tu eşti capul familiei. Un băiat de doişpe ani e destul de mare să-şi ia răspunderea pentru fraţii săi mai mici. Aşa-i?

— Aşa-i, tuşă Rózsika.

M-a strîns la piept pentru o clipă.

— Uite că te făcuşi om în toată firea la numai doişpe ani. Cap de familie.

— Am înţeles, tuşă Rózsika, răspunsei, dar lacrimile îmi sugrumară vocea.

Nu de răspundere mă temeam. Cu copiii o scot eu la capăt, că doar eu sînt Şeful. Eram cu gîndul la soarta părinţilor mei. Unde-or fi, ce-au făcut oare cu ei? Ştiam că lucrurile s-au petrecut aievea, şi totuşi aveam senzaţia că nu este cu putinţă ca ai mei să fie luaţi aşa, şi smulşi din căminul lor.

Mătuşa Rózsika pesemne că tot astfel gîndea, apoi mă întrebă pe neaşteptate:

— Au găsit ceva?

— Cred că nimic.

— Cărţi, manifeste sau aşa ceva?

— Nu. Ştiu sigur că nu. Cu toate că le-au căutat foarte mult.

— Asta-i bine. Atunci părinţii tăi se vor întoarce acasă în curînd. Bani ai?

Nici nu mă gîndisem la asta.

— Trebuie să mă uit în dulap.

Dar pe urmă mi-am adus aminte că au răsturnat dulapul cu susu-n jos. Deci, chiar dacă erau pe-acolo nişte bani, cine ştie dacă-i găsim printre lucrurile răvăşite.

— Ei... vom mai vedea, Ádáme. Du-te frumos acasă! Pe Vlădoaia n-o cunosc, ce-i drept, dar, dacă-i prietenă cu maică-ta, de bună seamă e o femeie cumsecade. Du-te frumos acasă, Ádika!

Mi-a luat mîna şi mi-a strîns-o. Simţeam că am legat cu ea o alianţă de nădejde.

Pornisem deja, cînd tuşa Rózsika mă strigă din urmă:

— Aveţi ce mînca la prînz?

— Avem.

Mă gîndeam la tortul pregătit pentru azi, pentru ziua mea de naştere.

În faţa mea mi s-a năzărit o imagine...

Stăm în jurul mesei; mama, tata şi noi, cei patru copii. Tata ridică în sus cuţitul cel mare, apoi, glumeţ, cu un gest ceremonios, îl înfige în mijlocul tortului.

Noi, copiii, începem să aplaudăm de bucurie şi ne întindem farfuriile. Rîde şi mama, şi tata.

Mă lovii de cineva pe culoar, şi respectivul mă apostrofă pe un ton scrîşnit:

— Măi, găgăuţă, nu poţi fi mai atent?

Am tresărit. Tabloul vesel şi drag s-a destrămat în gol.

Am pornit spre casă.

3

SE RESTABILEŞTE ORDINEA

Aparent, mătuşa Vlad luă la cunoştinţă fără nici o tulburare de arestarea mamei. Dădu din cap, de parcă spunea: „Mă aşteptam să fie aşa".

Cînd mult mai tîrziu, după ani, am evocat evenimentele de-atunci, a recunoscut: s-ar fi mirat, dacă pe mama ar fi lăsat-o în pace.

Cu încetul, locuinţa noastră începu să-şi recapete aspectul obişnuit. Am îndesat iarba de mare la locul ei, în saltele. La munca aceasta, Zsuzsika s-a dovedit a fi o adevărată maestră. Mătuşa Vlad a cusut rupturile cu sfoară şi cu un ac de cusut saci. Áron a împăturit lenjeria şi a aşezat-o la loc, în dulap. Numai Ödi tot mă sîcîia:

— Întîrziem de la grădiniţă, Şefule.

Grădiniţă, şcoală? Numai acum mi-am amintit că noi trebuia să ne ducem azi la şcoală. Cum să motivăm absenţa de azi? Cine are să semneze motivaţia? Aş, cui îi pasă acum de astfel de fleacuri?

Am împins dulapurile la locul lor, iar Áron se apucă să bată în cuie scîndurile smulse din podea. Avea mîini dibace, îi plăcea să cioplească, să sfredelească, să meşterească. Şi acum bătu cuiele la loc cu plăcere.

Ödi se lupta cu o măturâ de două ori mai mare decît el. Nu cu prea mult succes. Numai dacă nu socotim faptul că a răscolit praful îngrozitor.

„Ce să le spun copiilor"? mă frămîntam. Trebuia să mă aşez. Simţeam o nesfîrşită osteneală, dar în acelaşi timp speram: îndată se va deschide uşa, iar mama şi tata vor intra surîzînd. Vor da din mînă, în semn că to-

tul a fost doar o neînțelegere prostească, și că li s-a cerut iertare. Apoi ne ajută să punem ordine în casă și ne așezăm la masa de aniversare.

Deodată mi-am adus aminte de geantă. Am intrat în cămară și mi-am vîrît mîna în ascunzătoare. Geanta tatii nu mai era acolo. Oare am pus-o în altă parte? Și din cauza emoțiilor mi-amintesc greșit? Am cotrobăit tot locul. Zadarnic, geanta n-a apărut. Am devenit atît de nervos, încît era cît pe-aci să dau jos tortul.

Am ieșit și-am căutat-o pe mătușa Vlad. Tocmai punea oțet în ciorba de fasole din oala cea mare, la ea în bucătărie.

— Tușă Vlad, începui pe un ton speriat, a dispărut geanta.

Se uită la mine:

— Ce fel de geantă, măi băiete?

— Geanta tatii, pe care am ascuns-o.

Amestecă o dată în ciorbă, scoase din ea cît o lingură, suflă, gustă, apoi se-ntoarse iar spre mine. Avea o privire de nepătruns:

— Nu știu despre ce fel de geantă vorbești.

Eram cît se poate de sigur că i-am vorbit de ea. N-aveam cum să mă zăpăcesc într-atît.

— Eu habar n-am de geanta aia, dar nici tu să n-ai! Ai priceput?

Mătușa Vlad luă două căpățîni de ceapă, le curăță de coji, le tăie felii, le puse pe farfurie, le sără, apoi îmi zise:

— Oricine te-ar întreba de geantă, tu nu știi nimic! Iar dacă cineva te descoase foarte amabil, cu atît mai mult să nu-l crezi! Dacă țipă la tine, ori te amenință — fiindcă și asta se poate întîmpla — pune-te pe urlat. Să vadă că nu ești decît un țînc neisprăvit.

Așeză oala cu fasolea în mijlocul mesei.

— S-ar putea întîmpla ca . . .

Apoi se răzgîndi, mă considera pesemne prea tînăr

să-şi împartă grijile cu mine. Aşa că dădu doar din mînă.

— În lumea asta de azi, afurisită cum e, multe sînt cu putinţă.

M-am aşezat pe taburetul de bucătărie şi mi-am proptit fruntea în podul palmei. Simţeam că ám picat într-o capcană cumplită. Eu va trebui să am grijă de cei mici, dar eram conştient că n-am destulă putere. Iarăşi m-a cuprins deznădejdea.

— Ce să le spun celor mici?

— Deocamdată nimic. Las' pe mine. Bani ai?

— Nu ştiu, mă uit în dulap. Mama ţinea banii într-o cutie de tutun din tinichea. Dar au întors pe dos şifonierul.

— Du-te, Ádi, şi te uită! Pe urmă poţi să-i chemi la masă pe Zsuzsi şi ceilalţi.

Chiar atunci intrară pe uşă gemenii, Micu şi Nicu. Erau la fel de bruneţi şi sprîncenaţi, sprinteni ca veveriţa. Dintre ei, Nicu era mai liniştit, cu el eram mai prieten. La Micu nu-mi plăcea că veşnic vroia să facă pe conducătorul şi, dacă nu mergea altfel, pe toţi ne reducea la tăcere prin faptul că ştia să ţipe mai tare ca ceilalţi.

Ne-am ciocnit în uşă. Micu mi-a pus piedică îndată, dar eu l-am mirosit dinainte, şi am sărit peste piciorul lui.

Am fugit la noi acasă. Între timp, Ödi se istovise complet de atîta măturat, era lac de sudoare din pricina efortului şi se mînjise în aşa hal de colbul stîrnit, încît mi-a trebuit timp, nu glumă, pînă cînd am izbutit să-l spăl.

— Copii, mergem dincolo, la tuşa Vlad, să luăm masa.

Zsuzsi se miră:

— Nu-i aşteptăm pe mama şi pe tata?

— Nu! Hai, mişcaţi-vă!

Mă străduiam să mă arăt hotărît. Dar nu era uşor să te descotoroseşti de Zsuzsika.

— Tocmai azi nu-i aşteptăm, în ziua ta de naştere?!

În loc de răspuns, am ridicat din umeri. Era rîndul lui Áron. Se sculă, întinzîndu-se.

— Tare fain am bătut scîndurile de podea la loc, zise cu satisfacţie. Trebuie să-i aşteptăm pe tata şi pe mama. Chiar tu ai spus, şi tuşa Vlad, că tata trebuie să iscălească doar nişte hîrtii, şi vin acasă amîndoi. S-ar supăra dacă nu i-am aştepta cu masa.

Ce să le spun?! Cum să le explic situaţia noastră?!!

— Tata are să fie foarte mulţumit, continuă Áron, nemaisăturîndu-se să-şi privească opera cu mîndrie. Nici el n-ar fi bătut mai bine cuiele astea.

Examină şi cealaltă cameră:

— Teribil de tîmpiţi au fost oamenii ăia. De ce-au trebuit ei să facă dezordinea asta cumplită?

Îmi dresei vocea:

— Cred că au căutat ceva . . .

Zsuzsi şi Áron se holbară la mine:

— La noi???

— Da, la noi. Bineînţeles, a fost vorba de o eroare. Vreun lucru de preţ o fi la mijloc, furat de undeva, şi li s-a ordonat poliţiştilor să-l caute în mare grabă. Precis a minţit cineva că acel ceva se află ascuns aici. De-aia au venit la noi . . .

Recunosc, explicaţia era cam trasă de păr, dar în pripă n-am putut născoci alta mai bună.

Copiii nici nu s-au mulţumit cu istorioara mea anemică, aşa că au continuat să despice firul în patru:

— Bine, dar poliţiştii nu ştiau că tata e un om cinstit?

— Se pare că nu ştiau.

E greu să le răspunzi copiilor, mai ales la cei isteţi, ca Áron.

— Dar de vreme ce au văzut că nu-i la noi ce caută, comoara aia, adică, de ce l-au mai luat cu ei pe tata?

M-am răstit la el:

— De cîte ori să-ţi mai spun că trebuie să semneze un act?

Zsuzsi şi-a dat şi ea cu părerea:

— Dar tata ştie să scrie foarte repede. Ţac-pac, şi a şi tras o iscălitură.

De-acum eram de-a dreptul furios:

— Vezi cît eşti de proastă? Nu iscălitura tatii durează mult, ci pînă cînd se compune scrisoarea aia. Ori mai ştiu şi eu cum se numeşte chestia aia care trebuie semnată . . . O astfel de hîrtie se numeşte act oficial.

Denumirea îmi veni în minte instantaneu, şi expresia necunoscută avuse efect asupra celor mici. Se potoliră.

— Dar atunci i se vor cere tatii şi scuze, aşa-i?

Asta era tot Zsuzsi, Zsuzsika cea veşnic curioasă.

— Absolut sigur, o liniştii. Dar acum să mergem, fiindcă s-ar putea să se-nsereze pînă să ajungă ei acasă.

— Şi mama? îşi săltă Áron capul, care, de fapt, abia acum îşi dădu seama că mama ar trebui să fie acasă, hăt, de mult.

La asta, pe Zsuzsi o podidi plînsul:

— Să vină acasă mămica! Unde-i mămica mea?

Aş fi avut chef s-o trag zdravăn de codiţă. N-am eu şi-aşa destule necazuri, s-o mai şi dădăcesc pe maimuţa asta plîngăreaţă?!

Ödi, care tocmai îşi venise în fire după straşnicul spălat, începu şi el, împreună cu Zsuzsi:

— Mămico . . . mămicooo . . .

Cînd cineva începea să plîngă, avea obiceiul să-i ţină isonul. Şi de astă dată plîngea atît de disperat, de parcă într-adevăr ne-ar fi înţeles situaţia.

N-am avut altă soluţie, m-am răstit la ei, cu un aer de tiran:

— Să se facă linişte, ori vă iau la palme pe toţi trei!

Nu erau obişnuiţi cu un astfel de ton, aşa că amuţiră de spaimă.

— Daţi-i drumul la masă!

S-au supus; tăceau chitic. Se aşezară amuţiţi în jurul mesei mătuşii Vlad. Liniştea era desăvîrşită. Nicu şi Micu tăceau şi ei, speriaţi. De-aici am bănuit că mama lor le-a spus ce-am păţit. Altminteri, era de neînchipuit o astfel de purtare cuviincioasă. Sorbeam tăcuţi cu lingura ciorba de fasole. Cînd mătuşa Vlad se sculă şi strînse farfuriile, am sărit şi eu în picioare:

— Aşteptaţi o clipă, vă rog.

Am dat o fugă dincolo la noi, am intrat în cămară şi am adus tortul de aniversare. Ce bine dispuşi eram ieri după-masă, cînd mama îl prepara şi îl împodobea... Dacă am fi bănuit atunci ce ne aştepta în dimineaţa asta... Sau e mai bine că omul nu poate să prevadă viitorul?

Am aşezat tortul în mijlocul mesei. Copiii priviră cu evlavie cum ridic cuţitul şi încerc să imit gestul sărbătoresc al tatii, cînd îl înfige în centrul tortului. Tăietura a ieşit cam strîmbă, dar pînă la urmă tot am izbutit să împart tortul în felii frumoase, aproape egale. Abia după aceea mi-am amintit că nici nu aprinseserăm lumînările. Micu a sărit să ia chibritul, apoi privirăm cu toţii îndelung flăcările pîlpîitoare ale lumînărilor. Pînă şi Ödi tăcea emoţionat, cu toate că mai-nainte dădea ghies cu farfuria, ca lui să-i revină prima felie şi cea mai mare cu putinţă.

Oare unde or fi acum părinţii noştri, ce li s-a putut întîmpla? mă frămîntam în sinea mea şi simţeam de parcă un inel de fier încins mi-ar strînge din ce în ce mai cumplit inima. Aş dori să exprim mai exact simţămîntul meu de atunci, însă din acea stare de învălmăşeală sufletească amestecată cu spaimă, nu mi-a mai rămas decît amintirea dureroasei strîngeri de inimă.

M-am uitat la mătuşa Vlad. Faţa ei mi se păru bătrînă, foarte bătrînă, deşi abia dacă trecuse de treizeci şi cinci de ani. Nici nu-i de mirare că era trudită. Pe neaşteptate, s-a văzut pe cap cu o a doua familie, cu

toate că abia apuca să facă faţă propriilor sale greutăţi. Nenea Vlad fusese chemat la construcţia unor fortificaţii, la o trupă care presta munci obligatorii. Mătuşa Vlad cosea unor femei cunoscute de la ţară, deci familia din asta trăia. Clientele plăteau mai ales în natură. Aşa mai ajungeau prin casă cartofi, făină de mălai, pîine, slănină afumată şi ouă. Toate astea treceau pe vremea aceea drept comori fără de preţ. Cu cele primite îşi hrănea gemenii care aveau o poftă de lup. Cunoşteam bine situaţia lor, am asistat adesea la discuţiile tuşii Vlad cu mama, cînd îşi împărtăşeau grijile şi se sfătuiau.

Ce se va-ntîmpla cu noi? Cine o să ne poarte de grijă, pînă cînd tata şi mama se vor întoarce acasă? De-acum începeam să bănuiesc — văzînd cît de abătută era mătuşa Vlad — că nu numai de cîteva ceasuri sau cîteva zile poate fi vorba . . .

— Ádáme, suflă odată în lumînările acelea!

Am tresărit. Într-atît m-am pierdut în gîndurile mele, încît nici nu ştiam unde mă aflu. Am tras aer în piept cît am putut, şi am suflat în flăcările pîlpîitoare, dănţuitoare. Apoi am împărţit tortul. Ar trebui să spun că avea un gust amar, dar n-ar fi adevărat. Sufletul meu era într-adevăr amar, dar tortul îl găseam, ca şi ceilalţi dealtfel, minunat. Crema lui groasă mi se topea în gură, de-a dreptul mă ungea pe dinlăuntru.

Mîncam într-o tăcere evlavioasă. Apoi, deodată, arătînd platoul gol, Zsuzsika sparse tăcerea:

— Doamne, n-am lăsat nimic pentru mama şi tata!

— Taci odată! mă răstii la ea, dar la privirea dojenitoare a mătuşii Vlad mi-am redobîndit stăpînirea de sine. O să preparăm alt tort pentru ei.

Asta o linişti pe Zsuzsika.

— Şi ăla va fi tot atît de bun?

— Mai bun! se grăbi să-mi vină în ajutor tuşa Vlad. Îl vom face noi două.

Dar Zsuzsika dădea din cap cu îndoială:

— Un tort mai bun ca ăsta nu poate exista.

— Las' că poţi avea toată încrederea în tuşa Vlad. Şi-acum ajută-mă la spălatul vaselor. Nicu, tu le ştergi. Voi, ceilalţi, sub îndrumarea lui Ádi, vă duceţi să terminaţi treaba acasă la ai lui, să fie ordine. Ádi, tu caută banii!

Am avut noroc, sub pernele aruncate una peste alta am dat de cutia de tinichea. E drept, îi smulseseră capacul, au şi cotrobăit în ea, dar n-au luat banii. Erau acolo aproape trei sute de pengő*, şi toate cartelele noastre de alimente, fiindcă pîinea, zahărul, făina, carnea, totul se dădea pe-atunci numai pe bază de cartelă şi cu porţia. Ce s-ar fi întîmplat, oare, dacă nu le-aş fi găsit?

M-am întors în fugă la tuşa Vlad:

— Uitaţi, am aici două sute optzeci de pengő şi cartelele.

— Ei, asta-i bine. Lasă aici douăzeci de pengő şi cartelele.

Pînă seara am făcut curăţenie, am aranjat locuinţa. Între timp ne-am mai şi jucat, adică ne-am hîrjonit un pic. Micu a afirmat că el e mult mai puternic decît mine, la care l-am împins, încît a căzut pe spate, spre norocul lui printre nişte perne. În ciuda acestui fapt, s-a înfuriat teribil şi mi-a declarat că sînt un om de nimic, fiindcă l-am atacat pe furiş. L-am avertizat că-i scot ochii, dacă nu retrage cuvîntul de om de nimic.

— N-ai decît să-ncerci! strigă Micu, şi luă poziţia de box.

Am sărit la el.

În cele din urmă, tuşa Vlad ne-a despărţit, dar pînă atunci ne-am snopit în bătaie. Aşa că ne-a distribuit cî-

* Bancnotă ungurească dinaintea celui de-al II-lea război mondial şi în timpul acestuia (N.T.).

teva palme materne, peste ceafă, iar pe urmă ne-a luat în primire:

— Avem pe cap necazul ăsta, iar voi vă sfîşiaţi între voi, ca nişte cocoşei. Păi aveţi voi minte? Oameni sînteţi voi?

— Doar am boxat puţin, bîigui Micu. Dar noi nu sîntem supăraţi unul pe altul.

— Sigur că nu, aprobai.

4

PRIETENUL MEU CEL MAI BUN

Atunci am auzit semnalul fluierat. Era Lőrincz Bandi, prietenul meu cel mai bun. Numai noi doi cunoşteam semnalul fluierat secret. Am uitat de meciul de box, şi am alergat în fundul curţii, la acel gard care despărţea grădina lui nenea Szalai de noi. Lőrincz Bandi stătea pitit printre tufele de agrişe şi scotea la triluri, ca o mierlă adevărată. I-am răspuns cu acelaşi fluierat.

— Hai, sări încoace! auzii dindărătul gardului.

„Nenea Szalai mă ia la palme dacă mă vede în grădina lui" gîndii. Nenea Szalai era măcelar şi trecea drept un om foarte aspru. Nu-i plăcea de nimeni şi de nimic pe lumea asta, decît de pomii săi fructiferi. Se şi pricepea la ei. Cultiva numai soiuri nobile în grădina lui. Tot timpul liber îl consacra îngrijirii lor. Bineînţeles, se şi temea pentru ei. Avea ideea fixă că toţi copiii îşi bat capul numai şi numai cu felul în care ar putea să-i distrugă grădina. Ţinea doi cîini de pază, doi dulăi cu înfăţişarea înspăimîntătoare. Pe ăştia i-a dresat în aşa fel, să se năpustească îndată asupra oricărui copil pe care îl văd. Nenea Szalai trăia singur şi, în timp ce se afla la măcelărie, îşi slobozea cîinii, să-i păzească grădina. A şi izbutit să-şi atingă scopul: copiii din împrejurimi ocoleau de departe proprietatea Szalai. Cu excepţia lui Lőrincz Bandi şi a mea. Asta pentru că noi ne-am împrietenit cu cîinii. Le dădeam de mîncare în mod regulat. Am descoperit, anume, că nenea Szalai ţine sub streaşină, într-un blid de tinichea, acea hrană specială pentru cîini, pe care el însuşi o amesteca cu mare pricepere din oase măcinate, ficat fiert şi rinichi.

Însă el dădea cîinilor săi din această delicatesă numai cîteva îmbucături deodată. În schimb, noi dijmuiam sistematic hrana şi îi săturam pe Mici şi Marci, cei doi cîini. Aşa că dulăii de pază ne primeau de fiecare dată cu schelălăieli şi gudurări.

Aşadar, de cîini nu ne temeam, numai de palmele uriaşe ale lui nenea Szalai.

— Hai liniştit, îmi zise Bandi, nenea Szalai a plecat la măcelărie.

Am escaladat gardul. Cu chiu cu vai am reuşit să scăpăm de Mici şi Marci, care vroiau să ne lingă faţa cu tot dinadinsul.

După ce şi-au primit de la noi bunătăţile, Bandi îmi spuse:

— Hai, că eşti aşteptat.

— De cine?

— Las' c-ai să vezi.

Am trecut în grădina familiei Ciucă.

— De ce nu mergem dinspre stradă? îl întrebai cu îngrijorare, fiindcă din gardul Ciucilor se înălţau nişte cuie mari, ruginite. N-aş fi vrut să-mi ferfenițească pantalonii.

— Formidabil ce tîmpenii mă poţi întreba, răspunse Bandi, care se purta atît de misterios, ca un erou de roman poliţist.

Înainte să escaladeze gardul, mai întîi îşi scoase capul deasupra lui, îşi roti privirea în jur, apoi se aruncă dincolo repede. Trecu în revistă situaţia din partea cealaltă a gardului, şi după ce se convinse că nu-i nici un „şase", adică nu se află nimeni în apropiere, îmi şuieră:

— Poţi veni!

Mă plictisea deja tărăgăneala asta, dar Lőrincz Bandi o ţinea pe-a lui şi continua să se ascundă, ca şi cînd trebuia să fugim de cel puţin o duzină de urmăritori. Cînd i-am spus-o, s-a oprit, s-a întors şi m-a măsurat cu regret:

— Eşti mai prost decît mi-am imaginat. Ascultă, nătăfleţule! Mi s-a poruncit să te duc acolo pe neobservate.

— Unde???

Bătu nerăbdător din picior:

— Ai să vezi!

Apoi s-a aplecat spre mine suflîndu-mi în ureche:

— Aş vrea să văd şi eu pe poliţaiul ăla care ne-ar putea urmări peste garduri.

Deodată se lumină ceva în mine. Probabil că revelaţia mi se citea pe faţă, fiindcă Lőrincz Bandi m-a plesnit zdravăn peste spate:

— Ei vezi, deşteptule! În sfîrşit, ţi-a căzut şi ţie fisa.

M-a condus între două şiruri de tufe de coacăze, ne-am strecurat printr-o spărtură de gard, apoi ne-am fofilat într-o curte pietruită, pe lîngă un coteţ de găini de proporţii respectabile. Mai întîi numai Lőrincz, care ţinea mortiş să mă pitulez în dosul coteţului de găini. Dar eu m-am furişat lîngă gard, şi m-am uitat printr-o gaură. La început a stat un timp în mijlocul curţii, însă vedeam cum ochii îi umblă în dreapta şi-n stînga. La prima vedere părea de-o statură greoaie, dar jucînd fotbal în aceeaşi echipă — el era centru înaintaş, şi eu mijlocaş lîngă el — ştiam că în momentul decisiv, cînd trebuia să dea gol, era mai iute ca fulgerul. Cu lenevia lui, adeseori îşi ducea în eroare adversarii. Şi de astă dată de-abia dacă-şi ridica piciorul, umbla teleleu prin curte, lovind cînd şi cînd un pietroi cu vîrful pantofului. S-a mai uitat o dată împrejur, apoi urcă scările ce duceau la apartament. Era o casă nu de mult construită. Alături de prispă se afla grădiniţa, frumos înverzită, în care lalelele dăduseră deja în floare.

Bandi a ciocănit în uşă, cineva i-a deschis-o şi i-a dat drumul. Foarte curînd, uşa se deschise din nou, apăru Bandi şi-mi repetă semnalul nostru fluierat. Sării peste gard.

— Hai! îmi făcu semn Lőrincz.

— Stai că vin, răspunsei ofensat, fiindcă nu-mi plăcea că face pe tutorele cu mine în halul ăsta.

— Mişcă-te odată! Să nu te vadă cumva din stradă.

Curtea era ascunsă dinspre stradă de un gard de tablă, aşa că toată precipitarea prietenului meu, Lőrincz Bandi, nu era decît un ifos pur şi simplu.

Numai de-al naibii mi-am încetinit pasul. Urcam scările frumuşel, comod. Pe treapta de sus m-am oprit:

— Tu nu intri?

El scutură din cap.

— Te-aştept aici, afară. Stau de pază. Apoi, aproape cerîndu-şi scuze, ca nu cumva să-l cred un înfumurat, adăugă: Aşa mi s-a spus . . .

Intrai în odaie. Eram în locuinţa mătuşii Rózsika. Pe perete atîrna o carpetă brodată cu fir roşu, înfăţişînd-o pe nevestica ce-şi aşteaptă, cu cină gustoasă, bărbăţelul cochet, îmbrăcat în haine de vînătoare. Alături de mătuşa Rózsika şedea nenea Gyuri, un bărbat îndesat, cu păr negru, cîrlionţat. Era linotipist la tipografie şi vestit meşter în materie de glume. Îşi prezenta bancurile cu o faţă serioasă, pe un ton aspru, în ritm sacadat, iar auditoriul se tăvălea de rîs. De cîteva ori a fost şi pe la noi, ultima oară cu vreo trei săptămîni în urmă. Ne-am aşezat în cerc în jurul său, şi nenea Gyuri a aprins o ţigară de foi. Fuma nişte ţigări mizerabile, îngrozitor de puturoase, dar cu o plăcere formidabilă. Pînă şi Ödi rîdea în hohote de glumele lui nenea Gyuri, cu toate că nimic nu pricepea din ele. Dar din moment ce ceilalţi rîdeau, nici el nu vroia să rămînă mai prejos.

Nenea Gyuri îşi distra publicul mai ales cu anecdote despre Hitler. Ştia să imite excelent vocea urlătoare a lui Adolf Hitler — dictatorul.

— Hai, Gyuri, spune-o pe aia cu Hitler şi cîinele, îl îmboldeau colegii de breaslă de la tipografie.

În astfel de ocazii, nenea Gyuri făcea o mutră se-

veră, își mai potrivea burticica nostimă, pe care o făcuse din pricina ședерii lîngă linotip și din cauză că — asta e, ce mai — îi plăcea foarte tare slănina afumată. După el, numai slănina afumată l-a salvat de intoxicația cu plumb, temuta boală a tipografilor.

După ce se lăsa rugat un timp, își așeza trabucul pe marginea linotipului și începea să povestească cum că mașina lui Hitler a călcat un cîine pe șosea.

„Halt — adică stai! ordonă el ca mașina să fie oprită. Aghiotant, intră în casă și spune-le cetățenilor că eu, Adolf Hitler, conducătorul poporului german, le-am călcat cîinele. Asta va fi o mare cinste pentru ei."

Aghiotantul își lovește călcîiele și intră în casă. Trec cinci minute, zece, trece un sfert de oră. Hitler e din ce în ce mai nerăbdător, claxonează, în sfîrșit apare aghiotantul. E ciufulit, are gura unsuroasă, pe mutră numai pete de ruj, și duhnește a șnaps.

Hitler se răstește la el:

— Ce s-a-ntîmplat, aghiotant?

Aghiotantul ia poziția de drepți:

— Mein Führer, nu pricep nimic. Intru în casă și zic: „Heil Hitler, javra a crăpat!" La care m-au sărutat pe unde au apucat, mi-au dat să mănînc, să beau, de-abia au vrut să-mi dea drumul.

Tipografii l-au pus să le spună acest banc nu mai puțin de zece ori, dar vroiau să-l audă și pentru a unsprezecea oară. Bineînțeles, totul depindea de accent. Nenea Gyuri accentua astfel: „Hitler javra a crăpat." Aici se ascundea poanta.

Mai tîrziu am înțeles că oamenii se străduiau să contrabalanseze propaganda fascistă instigatoare — ce se desfășura în ziare, la radio și cinema — printre alte mijloace, și prin aceste bancuri la adresa lui Hitler și Mussolini, difuzate în mod consecvent.

Pe nenea Gyuri, cel dispus mereu să glumească, l-am găsit acum la mătușa Rózsika. Trăgea și de astă dată

din trabuc, numai că acum n-avea nici un chef de bancuri. Mă privea grav.

— Te cunosc.

Mi-a întins mîna.

Pînă acum, mă învrednicea cel mult cu cîte „un șurub" în vîrful capului. Această strîngere de mînă însemna că relația dintre noi doi s-a schimbat.

— Să intrăm în cameră, propuse mătușa Rózsika.

— Ba nu intrăm! Acolo nu-i voie să se fumeze.

— Azi, în mod excepțional, îți dau voie.

— Cum să nu, ca după aia să mă sudui o viață întreagă. Ne e bine și aici, în bucătărie. Stai și tu jos!

Asta era pentru mine.

Onorat de strîngerea de mînă, și chiar emoționat un pic, m-am așezat față-n față cu nenea Gyuri.

— Ascultă-aici, frățioare... nu mă joc, nu-ți spun nici o poveste. Ești destul de mare ca să-nțelegi: pe maică-ta și pe taică-tău i-au arestat. Numai Dumnezeu știe cînd vor fi eliberați, ori poate că nici el. I-a denunțat cineva. Încă n-am aflat cine, dar vom scoate noi adevărul la iveală. Nu știm nici dacă există dovezi împotriva lor. Adună-ți mințile, băiețaș!... Ai fost prezent la percheziție?

— Am fost.

— Au găsit ceva?

— În cele din urmă, și pe mine m-au închis în cămară, alături de frații mei, așa că nu știu sigur. Dar cînd mă aflam în cămară, n-au dat de nimic, deși au desfăcut și podeaua.

Nenea Gyuri își rotea îngîndurat trabucul între degete.

— Taică-tău avea o geantă, zise apoi tărăgănat.

— Parcă...

— Nu știi unde a dispărut geanta aceea?

— Nu știu, răspunsei numaidecît, fiindcă aveam în

minte sfatul mătușii Vlad: să nu vorbesc nimănui despre geantă, să neg pînă și faptul că știusem de ea vreodată. N-am văzut-o niciodată.

De-abia am rostit răspunsul, și am și început să mă frămînt dacă am procedat bine sau nu. În fond, n-aveam de ce să fac pe secretosul față de nenea Gyuri și tușa Rózsika. Puteam avea tot atîta încredere în ei, ca și în părinții mei, ori în mătușa Vlad. Dar mi-a fost rușine să recunosc că am mințit.

Nenea Gyuri nu m-a mai descusut despre geantă.

— Ascultă-mă, băiețică, așa cum ți-am mai spus, nu vreau să te duc cu basme. Poate că părinții tăi vor fi eliberați doar peste multă vreme. S-ar putea să-i și condamne, dacă găsesc vreo probă. Și dacă nu găsesc, sînt în stare să producă un fals, eventual pot face rost de un martor mincinos. Și asta trebuie să avem în vedere. Aveți ceva neamuri care să aibă grijă de voi?

M-am pus pe gînduri.

— Mătușa Mariska? zisei în cele din urmă, dar se simțea în vocea mea îndoiala. Știam că mama nu se află în relații bune cu mătușa Mariska. Iar aici, în Ardealul de Nord, rude n-aveam.

— Cine e această mătușă Mariska?

— E sora mamei. Stă cu familia ei la Budapesta.

Mătușa Rózsika interveni:

— Bărbatul Mariskăi e însoțitor de vagon de dormit. Știu că e membru al partidului crucii cu săgeți*. Nu le putem încredința copiii. Mai ales dacă află că părinții au fost arestați sub bănuială de conspirație comunistă. Pe-aici nu aveți pe nimeni?

— Pe mătușa Vlad, care stă alături. Ea e vecina noastră.

Nenea Gyuri rodea ciotul de trabuc. Nici pînă-n ziua

* Mișcare fascistă, condusă de Szálasi Ferenc, condamnat la moarte și executat pentru crime de război, în 1946 (N.T.).

de azi n-am aflat ce plăcere putea găsi în cotorul acela puturos și amar.

— Azi am luat masa la dînsa, și tot ea a făcut ordine acasă la noi.

Nenea Gyuri dădu scurt din cap, apoi se uită la mătușa Rózsika.

— O cunosc pe femeia asta. Nu cumva geanta o fi la ea? întrebă îngîndurată mătușa Rózsika. După cîte se părea, și ea știa de geantă.

— Nu-i cu neputință.

Mă simțeam din ce în ce mai stînjenit. Trebuia să mărturisesc că am mințit. Îmi frămîntam degetele nervos, îmi ardeau urechile. Nenea Gyuri mă pătrunse cu privirea pînă-n suflet, fiindcă deodată se răsti la mine:

— Hai, dă-i drumul odată, Ádáme!

— Nenea Gyuri, vă rog... începui bîlbîindu-mă zăpăcit. Lucrurile au stat așa, că atunci cînd au sunat, tata mi-a zvîrlit geanta...

Pe urmă i-am povestit lui nenea Gyuri totul, punct cu punct. Și faptul că i-am spus mătușii Vlad de geantă, dar ea mi-a poruncit cu severitate să nu vorbesc nimănui despre asta, nici dacă mă ia cu frumosul, nici dacă mă amenință sau mă ia la palme.

Nenea Gyuri mă ascultă pînă la capăt cu fața încordată de atenție.

— Bine, băiețaș. Vlădoaia e femeie deșteaptă, dar nici cu tine nu mi-e rușine. Bineînțeles că nu vorbești nimănui de geantă — afară de noi. Geanta aia trebuie însă urgent îndepărtată din casa voastră. Balázs ăla e un prostănac sadea, nu știe decît să bată; dar șefii săi sînt cu atît mai isteți. Repede își vor da seama că dacă geanta nu se află la voi, s-ar putea să fie la Vlădoaia. Acum te duci acasă și îi dai geanta lui Lőrincz Bandi. Dar cu abilitate, să nu te vadă nimeni!

— Am venit încoace prin grădini...

Nenea Gyuri şi-a băgat mîna în buzunar.

— Prin urmare, aşa cum te-a sfătuit Vlădoaia, n-ai încredere în nimeni, nu crezi nimănui. Noi, tipografii, vom avea grijă de voi. M-ai înţeles? Vocea lui suna milităreşte. Iar pînă cînd se întorc părinţii tăi, vei primi bani de la noi. Dă-i pe ăştia Vlădoaiei, ca să plătească chiria, iar ăştia-s banii de bucătărie.

— Dar avem acasă . . .

— Cu atît mai bine. Tu ai grijă de cei mici! Îngrijeşte-te să aibă de toate. De mîine duceţi-vă la şcoală!

Îngrijorarea mea dispăru. Din nou simţeam că avem un apărător, că e cine să aibă grijă de noi, cine să ne vegheze . . .

În acest timp, mătuşa Rózsika a pregătit un pachetel dichisit.

— Am pus oarece înăuntru . . . mîncaţi sănătoşi!

— Mulţumesc frumos.

M-am întors iar spre tipograf:

— Nenea Gyuri, ce să spun la şcoală?

— Adevărul, băieţaş. Dacă nu te-ntreabă, taci. Dacă te întreabă, le spui frumos că părinţii tăi au fost arestaţi, fiindcă făceau agitaţie împotriva războiului. Asta-i glorie, nicidecum ruşine. Şi-a pus mîna pe capul meu: O să se aranjeze lucrurile. Se vor găsi unii cărora le va fi milă de tine, dar vor fi şi alţii care s-or năpusti asupra ta. Da, oamenii sînt de toate felurile. Sînt şi buni, şi răi. Însă cei mai mulţi sînt cam amestecaţi; cînd cumsecade, cînd netrebnici. Învaţă să-i observi şi potriveşte-ţi faptele cum trebuie. Sigur, e uşor să dai sfaturi în acest sens, dar cu mult mai greu e să te descurci în realitate. Te poţi aştepta şi ca unul sau altul dintre profesorii tăi să te facă cu ou şi cu oţet. Dar tu încleştează-ţi dinţii, şi taci. Vei avea prieteni şi la şcoală. Priveşte-i pe oameni curajos în ochi. Nu pot decît să-ţi repet din nou: n-ai de ce să-ţi fie ruşine.

— Știu, nenea Gyuri.

— Maică-ta și taică-tău au ajuns la închisoare, fiindcă sînt oameni curajoși și cinstiți. Nu vor ca oamenii să fie măcelăriți în război. Oricine, care-i om de omenie, gîndește astfel. Cel mult, sînt unii care nu îndrăznesc s-o spună cu voce tare, fiindcă le e teamă. Ei nu s-au temut. Fii și tu vrednic și curajos!

Din nou mi-a întins mîna.

— Bineînțeles, despre această întîlnire a noastră nu sufla nimănui nici o vorbă!

— Nici mătușii Vlad?

— Cu cît știu mai puțini, cu atît e mai bine. Oricine te-ar căuta, cum că-ți aduce vreun mesaj de la mine, ori se referă la un alt coleg de breaslă de-al lui taică-tău, de la tipografie, să nu-l crezi, să te faci că nu știi nimic! Fă pe băiețelul prost și speriat. Noi, dacă vrem să ne-ntîlnim cu tine, te înștiințăm prin Lőrincz Bandi. Nimănui să nu dai crezare, în afară de el.

Lőrincz Bandi ședea în fundul curții, pe o stivă de lemne. Se uită la mine. Cu părul său tuns scurt, cu obrazul oval și cu ochii adînci, măslinii, părea un băiat blînd și naiv, care-și huțăie picioarele plictisit, fiindcă altceva mai acătării nu-i vine în cap. Eu însă știam că stă de pază; ia seama la fiece zgomot din vecini și-l analizează. Dacă socotește că-i necesar, merge alene pînă la gard, trăgînd cu ochiul prin crăpătura dintre cele două scînduri, și se convinge: vocea străină de dincolo e într-adevăr a factorului poștal, care în curînd va arunca și aici vreo scrisoare în cutia poștală, ori aparține vreunui alt necunoscut suspect?

Am ajuns lîngă Bandi. Se lăsă să alunece jos de pe stiva de lemne.

— Putem merge? mă-ntrebă cu voce scăzută.

— Putem, răspunsei și eu la fel de serios, și m-am gîndit cît e de minunat cînd ai astfel de prieteni.

I-am explicat repede că trebuie să aducă încoace o geantă, dar în așa fel ca nimeni să nu observe.

Dădu scurt din cap:

— Se face.

Ne-am strecurat pe sub gard. De astă dată am ales alt drum, și bine am făcut, fiindcă între timp nenea Szalai s-a întors de la măcelărie și, cățărat pe o scară, tocmai își oblojea unul din pomi. Noi am escaladat gardul vecinului din dreapta. Nenea Szalai ne pîndea bănuitor, băgîndu-se între crengi. Poate că trăgea nădejde că vom sări în grădina lui și ne va putea prinde călcînd pe bec. Doar atunci se apucă din nou de lucru, după ce dispăruserăm în curtea noastră.

— Așteaptă-mă aici! îi spusei lui Lőrincz Bandi, și am bătut la ușa bucătăriei mătușii Vlad.

Din camera din fund se auzea clămpănitul mașinii de cusut. Cînd am deschis ușa, mătușa Vlad a încetat cusutul. Mă privea încruntată peste materialul vesel, presărat cu flori colorate.

— Pe unde ai hoinărit?

— M-au chemat undeva . . .

— Cei mici plîng după tine.

— Păi sigur, de-acum încolo trebuie să-mi potrivesc treburile după cheful lor, cîrtii eu.

— Micu are grijă de ei. Și-apoi mai trebuie să și învățați. Mîine vă duceți la școală.

M-am apropiat mult de ea și i-am spus:

— Tușă Vlad, mi se cere geanta.

Din nou a pornit mașina de cusut. Nu mi-a răspuns decît atunci cînd a cusut materialul pînă la capăt.

— Ți-am spus că nu mai vreau să aud de geanta aia, începu ea.

Eu o întrerupsei, și-i pusei mîna pe braț:

— Mătușă Vlad, o cere cineva care . . .

— Cine?

— Un prieten bun al tatii . . .

Mătuşa Vlad se gîndi un timp, pe urmă se ridică.

— Numai să nu dăm cumva de necaz!

Ieşi în bucătărie, de acolo în curte, dar se-ntoarse numaidecît.

— Cine-i băiatul acela?

— Lőrincz Bandi, prietenul meu cel mai bun. Îl cunoaşteţi . . .

— De, pînă azi nu prea i-am luat eu seama. Acum ce caută aici?

— El o să ducă geanta.

Mătuşa Vlad clătină din cap, dar pînă la urmă tot n-a zis nimic, ci iar a ieşit din casă. Pîndeam curios dindărătul perdelei. Apoi am alergat şi eu în curte.

— Daţi-o lui Bandi, am spus, în timp ce-şi întinsesem mîna după geantă, luîndu-i-o şi strîngînd-o la piept. Era geanta tatii. De cînd mă ştiu, totdeauna în geanta asta îşi ducea de cină pentru schimbul de noapte. Mirosul de tipografie se îmbibase în ea, iar cerneala de tipar care o mîzgălise tăbăcise pielea. Aveam senzaţia că întreaga viaţă a tatii e legată de această geantă. Ar trebui s-o deschid şi să mă uit ce are înăuntru.

„Nu-i treaba mea", mă oprii singur, şi am predat geanta lui Bandi. Era destul de grea. Prietenul meu o vîrî sub braţ, apoi se strecură în grădina vecină cît ai zice peşte.

— Numai de-ar ajunge cu bine . . . se uită după el mătuşa Vlad, nu fără oarecare îngrijorare, apoi se-ntoarse spre mine: Du-te la ăia mici, că s-or fi prăpădind de plîns.

Nici pomeneală de plîns. Spre surprinderea mea, Micu s-a dovedit a fi un excelent inventator de distracţii. Închipuind pistoale din degetele arătătoare, tocmai trăgeau unii asupra celorlalţi dindărătul scaunelor şi dulapurilor, în frunte cu Áron şi Ödi, care scotea nişte sunete ce

aduceau mai curînd cu bubuiturile unui tun. Legată de clanţă, Zsuzsika ţipa cu toată naturaleţea. Cătuşele ei nu erau decît simbolice. Avea mîinile legate cu sfoară subţire, putea s-o rupă cu o singură mişcare, dar în febra jocului laţul i se părea drept cătuşă de oţel. Copiii jucau o poveste din cale-afară de tulbure. Din explicaţiile lor, pe care mi le-au aruncat pe apucate, nu s-a putut nici măcar înţelege cine a răpit-o pe Zsuzsi şi cine vrea s-o elibereze. Asta, fiindcă ambele părţi revendicau dreptul eliberării; deci acum mai ales din acest motiv se trăgea fără încetare cu pistoalele acelea inepuizabile, disputîndu-se cine-i om bun şi cine-i rău.

Poate că ieri şi eu m-aş fi aruncat în luptă, dîndu-i jocului o nouă întorsătură, prin faptul că aş fi eliberat-o pe Zsuzsi şi aş fi luat-o cu mine, la care adversarii, trăgînd pînă atunci unii asupra celorlalţi, s-ar fi întors împotriva mea cu forţe reunite.

Aş fi apărut-o pe Zsuzsi cu trupul meu, pînă cînd un glonte m-ar fi nimerit în inimă, iar eu, ducîndu-mi mîna la piept, m-aş fi prăbuşit la pămînt, începînd acolo o lungă agonie.

Adversarii mei m-ar fi înconjurat înduioşaţi.

Mă pricepeam să agonizez splendid şi eroic.

Înainte să-mi fi dat duhul, de regulă mai strigam o dată:

— Trăiască libertatea!

Dar toate astea aparţin zilei de ieri.

Azi mă presează grijile.

Trebuie să pregătesc cina celor mici.

Intrai în cămară şi mă uitai împrejur. Pînă acum era atît de firesc că se punea masa, la prînz şi seara, şi că de fiecare dată se găsea ceva de mîncare în farfuria noastră. Mama mă trimitea adeseori să fac ceva cumpărături, şi eu ştiam şi vedeam că rafturile băcăniilor se golesc din ce în ce mai mult. Nu se mai aflau pe poliţe

decît cafea de cicoare, cremă de ghete, precum şi nişte borcane conţinînd tot soiul de amestecuri dubioase: surogat de cafea, înlocuitor de zahăr, pe care oamenii, nu fără umor, l-au denumit De-o-mie-de-ori-mai-dulce-ca-zahărul şi alte surogate.

Dar de-acum eu trebuie să mă-ngrijesc să se găsească oarece de cină pentru prunci.

— Laptele! tresării eu şi-mi dusei mîna la cap.

5

CINE O SĂ NE DEA LAPTE?

Trebuia să dau o fugă pînă la familia Fellegvári. Nenea Fellegvári era contabil la depozitul militar de alimente. Au venit în oraşul nostru de undeva, de lîngă Kaposvár*. Au închiriat o casă cu grădină şi, cu toate că regulamentul municipal interzicea, ţineau vaci şi porci. Cîte un vecin mai îndrăzneţ i-a şi denunţat din pricina asta, dar nenea Fellegvári aranja contravenţia de fiecare dată.

De la familia Fellegvári ne aprovizionam noi cu lapte. Primeam doi litri din mulsoarea de seară. „Este scump, ce-i drept, dar e lapte cu care se umblă curat, bun şi gras, explica mama tatii, cînd îi reproşa preţul. Ăsta n-a văzut apă de la cişmea . . .“

Mătuşa Fellegvári era femeie drăguţă, adeseori am primit bomboane de la ea.

— Închide ochii, deschide gura! striga la mine şi pescuia din vreun buzunar o bomboană de mentă, vîrîndu-mi-o în gură.

Aşadar, e de la sine înţeles că mergeam cu plăcere după lapte. Şi de astă dată apucai canistra, o clătii la cişmea, şi o rupsei la fugă, lăsînd împuşcăturile în seama lui Micu.

Mă întîmpină o gospodărie paşnică de la ţară. Nenea Fellegvári şedea pe prispă, în cămaşă civilă, dar cu cizme militare în picioare, şi sufla fumul dintr-un ţigaret cioplit cu dichis. Fiind bărbat care ţinea la autoritatea sa, nu prea îşi risipea cuvintele cu noi, copiii, la salutul nostru

* Localitate în Ungaria (N.T.).

cuviincios răspundea cel mult cu cîte o înclinare măruntă a capului, ori cu fluturarea degetului arătător.

— Săru' mîna, nenea Fellegvári, seara bună — mă oprii în faţa lui, luînd poziţia de drepţi, cum se cuvine să vorbeşti unui plutonier — am venit să iau laptele.

Făcu semn cu degetul cel mare în direcţia grajdului, de unde, în liniştea serii, se auzea un muget de vacă.

Mătuşa Fellegvári apăru din grajd încălţată cu cizme, cu mînecile suflecate, în mînă cu o furcă de fier cu care strîngea bălegarul.

Ea făcea toate muncile de îngrijire a animalelor. Munca fizică nu se potrivea cu demnitatea de plutonier a lui nenea Fellegvári. Din cînd în cînd mai vedeam trebăluind prin grădină cîte un soldat-doi, dar în rest nevasta le făcea pe toate. Era o femeie corpolentă, cu glas bărbătos; şi alerga toată ziulica de colo-colo. De regulă îmi făcea doar semn să mă apropii:

— V-am pus laptele în faţa uşii de la cămară. Şi, după ce îmi vîra bomboane în gură, o şi lua la goană mai departe, în grădina de zarzavaturi din spate, ori căra găleata grea cu lături purceilor, care grohăiau dinainte de plăcere pentru ceea ce-i aştepta.

Acum însă s-a oprit drept în faţa mea. Puse furca pe umeri, ca pe o armă.

— Îi bai, Ádáme. N-avem lapte.

Stăteam descumpănit în faţa ei.

— Le-a secat laptele la amîndouă văcuţele. Nici măcar atît nu mai avem, să ne ajungă de-o cafea cu lapte. Îşi legăna capul în dreapta şi-n stînga. Îmi pare teribil de rău. Spune-i mamei tale că deocamdată nu-i mai putem da lapte, aşa că să nu se bizuie pe noi. Cu toate că e şi un copil mic la voi.

— Este. Are cinci ani. Îl cheamă Ödi.

— Ei, atunci nu-i mai e chiar atît de necesar laptele ăla. Du-te la piaţă, acolo găsiţi lapte, dacă vă duceţi devreme. No, Dumnezeu să te binecuvînteze.

De astă dată spectacolul cu bomboana de mentă n-a mai avut loc.

— Săru' mîna, zisei descurajat şi pornii spre poartă. Mergeam împleticit, cu capul în pămînt. Ce-am să le dau de mîncare lui Ödi şi Zsuzsi? Am să văd. Vor urla, fiindcă se dau în vînt după lapte. Cum să le explic situaţia?

— Hei, băieţaş!

Am tresărit la strigătul lui nenea Fellegvári. Cred că acum i-am auzit glasul pentru întîia oară. M-am întors spre el. Poate că totuşi se va găsi ceva lapte. Cu siguranţă se va găsi atît să ne ajungă şi nouă, că doar simţeam în uşa grajdului mirosul dulce de lapte care năvălea afară.

Nenea Fellegvári îşi încîrligă arătătorul şi-mi făcu semn să mă duc la el.

— Cum te cheamă, băieţaş?

— Kiss Ádám, luai eu poziţia de drepţi.

— Văd că eşti un copil bine legat. Bombează-ţi pieptul, trage-ţi burta, apropie-ţi călcîiele, îndepărtează-ţi vîrful picioarelor! Aşa — şi mă măsură satisfăcut. Aşa-i perfect. Ai să devii un soldat straşnic.

— Am înţeles! răspunsei fericit. De-acum eram sigur că vom primi lapte.

— Kiss Ádám... ai un nume unguresc frumos. Pe taică-tău cum îl cheamă?

— Tot Kiss Ádám şi pe el.

— Aha... şi-acum ce face taică-tău?

Tot mai stăteam înţepenit în poziţie de drepţi.

— Nu ştiu.

— Ei, asta-i... cum adică nu ştii?

Mi-am lăsat capul în jos, n-am răspuns.

— Văd că te-ai înroşit, Kiss Ádám. Asta înseamnă că-n străfundul sufletului nu eşti stricat. Nu răspunzi? Păi sigur că ştiu de ce nu răspunzi, fiule. Fiindcă ţi-e ruşine de taică-tău.

Mi-am săltat capul.

— Ba, nu mi-e ruşine de el... Taică-meu e om cinstit...

Nenea Fellegvári mă apucă de ureche şi începu s-o zgîlţîie:

— Măi, pui de dihor ce eşti! Măi...

M-am smuls din mîinile lui, tare furios.

— Nu sînt dihor!

— Cară-te de-aici, să nu te mai văd primprejur!

Am trîntit poarta cu atîta forţă, încît bubuitul ei se auzi pînă departe.

Orbit de furie, am pornit pe stradă în mînă cu canistra de lapte goală. Numai după ce luai colţul mă potolii într-atît cît să pot gîndi.

Mătuşa Hatházi... mi-adusei aminte brusc. Şi mătuşa Hatházi are vaci. E drept că le ţine la fermă, dar la ora asta, spre seară, se aduce laptele la oraş. M-am oprit în faţa porţii lor. Era o poartă impunătoare, minunat cioplită. Pe ea, cu litere sculptate, inscripţia:

Ridicată
cu ajutorul Domnului
în 1928
de agricultorul
Hatházi Sámuel
şi soaţa născută
Bokros Borbára.

Nenea Hatházi Samu a murit acum doi ani. A avut o înmormîntare formidabilă, cu fanfară. A ieşit şi corul agricultorilor. Văduva poartă şi acum doliu după soţul ei. Bătrîna, înaltă la statură, uscăţivă, umblă şi azi cu basma neagră şi multe fuste cernite. Cînd eram mai mic, îmi amintea de baba cloanţa din povestea cu Hänsel şi Gretel, drept pentru care mereu le ocoleam de departe

poarta sculptată şi pictată, despre care credeam, firește, că-i făcută din turtă dulce.

„Încercarea moarte n-are", gîndii, cu toate că numai din vedere o cunoşteam pe mătuşa Hatházi. De undeva trebuie să fac rost de lapte pentru cei mici.

Apăsai pe clanţă, dar uşa era închisă. Toată lumea ştia despre mătuşa Hatházi că e-n firea ei să se-nchidă-n casă. Avea legături cu puţini oameni.

În zadar căutai soneria, aşa că pînă la urmă lovii puternic cu pumnul în poarta cea mică.

O vreme nu s-a mişcat nimeni, doar mîrîitul fără chef al unui cîine păzitor se auzea dinăuntru. Apoi, deasupra capului meu se deschise o fereastră. În cadranul ei apăru faţa îndoliată, ridată, a mătuşii Hatházi.

— Ce poftești, băiete? mă-ntrebă cu un glas cîntător.

— Aş dori să vorbesc cu mătuşa Hatházi într-o problemă foarte importantă.

Mă măsură atent din priviri şi se pare că nu i-am produs o impresie proastă, fiindcă la urmă îmi zise:

— Aşteaptă-mă, dar ţi-o spun dinainte că lapte n-am!

Trase obloanele şi se auzea cum zăvoreşte geamul pe dinăuntru.

Se mişca greoi, aşa că dură un timp pînă ce coborî scările şi deschise poarta.

— Hai, intră!

Se tîrî alene pînă la banca potrivită lîngă scară. Se aşeză cu un geamăt scurt, pe urmă mă privi cu severitate:

— Să te-aud!

Mi-am închipuit că surioara mea şi fraţii mei mai mici sînt de faţă, şi n-am dat bir cu fugiţii, deşi mi-era teamă. De-acum încolo, eu nu mai am voie să mă port copilăreşte. Toată viaţa mi-a fost silă să cer cuiva ceva, şi dinainte mă înspăimînta gîndul la umilinţa pe care o voi simţi cînd mătuşa Hatházi îmi va spune nu. Dar n-am

avut de ales. Aşa că am înghiţit în sec o dată, de două ori, şi-i dădui drumul:

— Mătuşă Hatházi, eu mă numesc Kiss Ádám, vă rog frumos. Stăm pe strada asta, la numărul 16 . . .

Bătrîna înclină din cap cu reţinere, dar nu puteam şti ce voia să însemne asta: încurajare, sau doar că ştie al cui sînt şi ce hram port?

— Noi pînă acum aduceam laptele de la nenea Fellegvári . . .

Din nou înclină din cap, de data aceasta parcă ceva mai scurt, decît înainte.

— Dar în seara asta m-a făcut pui de dihor, nu mi-a dat lapte, şi m-a gonit. Glasul mi se poticni: Pe mama şi pe tata i-au dus azi dimineaţă.

— Au dus-o şi pe maică-ta?

— Şi pe ea. Nu ştim de ce, dar se pare că au căutat ceva, fiindcă au răscolit toată casa. Apoi i-au pus tatii cătuşe la mîini şi l-au dus . . .

— Ştiu.

Cu mîinile în poală, mătuşa Hatházi şedea acolo, în faţa mea, ca o statuie.

Vorba mi se oprea în gît. Acum vine ce-i mai greu: *u m i l i n ţ a.*

— Mătuşă Hatházi, eu am trei fraţi mai mici, vă rog frumos . . .

Îşi ridică palma, în semn de-a mă opri brusc.

— N-am lapte! zise pe un ton uscat.

M-am roşit tot.

Probabil stătea scris pe faţa mea că fără lapte eu de-aici nu plec.

Mătuşa Hatházi mă mai cîntări din ochi o vreme, cugetă, şi în cele din urmă vorbi cu o voce complet schimbată:

— Şi zici că păgînul ăla de Fellegvári nu vă dă?

— Nu.

— Ia stai un pic. E drept că tot laptele meu e contractat, dar . . .

— Ştiu, mătuşă Hatházi . . . însă poate că totuşi . . .

— Ia nu mai cloncăni!

Scoase din buzunarul poalei un caiet. Atîta l-a tot răsfoit, pînă ce-a dat peste un calcul scris acolo. După ce l-a găsit, începu să scotocească după un creion, de data asta în buzunarul şorţului. În cele din urmă, s-a şi găsit un ciot, dar atît de mic, încît de-abia l-a putut prinde între degetele cu unghii crăpate. Adună coloana de cifre, apoi şterse şi corectă ceva, însoţindu-şi truda cu o mişcare mută a buzelor. În sfîrşit, şi-a ridicat privirea spre mine. Avea ochi limpezi, albaştri, întocmai ca o fetiţă!

— Am să iau cîte puţin de la toată lumea. Dă încoace canistra aia!

Cînd se ridică de pe bancă, gemu iar. Apoi trecu în spate, în bucătăria de vară. Dinăuntru se auzea zăngănitul vaselor de tinichea.

— Ai aici un litru şi jumătate . . .

— Vă mulţumesc foarte frumos . . .

Nu tăgăduiesc, ochii mi se umpluseră de lacrimi.

— Poftiţi, întinsei banii.

Îi refuză cu un gest autoritar:

— Las' că o să ne socotim noi. Poţi să vii şi mîine seară.

— Săru' mîna, şi încă o dată foarte mult vă . . .

— Bine, bine . . . du-te odată!

Avea o fire închisă. Mai tîrziu — că doar luni de zile am mers apoi la ea după lapte, seară de seară — ne-am apropiat totuşi, aşa că mi-a povestit pe îndelete, jeluindu-mi-se, istoria feluritelor ei dureri viclene care-i sfîşiau umerii şi spinarea. Dar în momentul în care treceam la problema laptelui, mă întrerupea îndată, reducîndumă la tăcere. N-a vrut să primească deloc bani de la mine. Ori de cîte ori vroiam să-i plătesc, se eschiva astfel:

— Ne-om socoti noi odată, Ádáme. Las' să se strîngă banii mei la voi. Tot n-aş avea pe ce să-i cheltuiesc.

La sfîrşitul lunii mi-a spus pe şleau: ne dăruieşte laptele. Cînd încercai să protestez, fiindcă aveam şi eu mîndria mea, m-a ocărît de nu m-am văzut, ca şi cum ar fi fost tare supărată pe mine.

Pînă ajunsei acasă cu laptele, se făcuse aproape şapte şi jumătate. Mătuşa Vlad mă aştepta în curte.

— Iar mi-ai umblat hai-hui! strigă la mine furioasă. Du-te şi vezi ce-i cu copiii!

După ce i-am povestit cele întîmplate la nenea Fellegvári, mînia împotriva mea s-a spulberat numaidecît.

— Grăbeşte-te! mă-mpinse pe uşă-n casă.

Ödi dormea cu capul căzut pe masă. Zsuzsi moţăia retrasă într-un colţ, cu păpuşa ei în braţe. Áron şedea lîngă cărţile sale şi încerca să rezolve o problemă de aritmetică, dar, din felul cum se scărpina în cap cu capătul creionului, bănuiam că fără vreun succes prea mare.

„De ce să m-apuc oare?" stăteam la sfat cu mine însumi.

Să fierb laptele, să fac paturile, ori să-l dezbrac pe Ödi?

Spre norocul meu, tuşa Vlad a venit şi a preluat comanda.

— Fă paturile! Pînă atunci, eu fierb laptele. Ăsta da lapte fain, e de bivoliţă.

— Áron, ajută-mă!

Áron părăsi fericit enigmistica temă de aritmetică.

— Dar după aia şi tu mă ajuţi la mate.

— E-n ordine!

În felul acesta făcurăm paturile în cîteva minute, îl dezbrăcarăm pe Ödi care, ameţit de somn, îmi tot cuprindea gîtul, bucuros, spunîndu-mi gîngăvit: „mămică".

Dar după ce am început să-l spălăm pe picioare, s-a trezit fulgerător şi se apăra din răsputeri, zicînd că el

n-are voie să se spele pe picioare, fiindcă i s-au fracturat degetele. Le mişca întocmai ca un maimuţoi, încercînd să demonstreze că într-adevăr şi le-a rupt. Bineînţeles, n-am fost miloşi faţă de el. Eu îl ţineam, Áron îl săpunea, pînă şi Zsuzsi a încetat să se mai joace cu păpuşa, turnînd apa cu entuziasm pe picioarele lui Ödi. Pînă cînd l-am spălat şi l-am îmbrăcat în pijama, a fiert laptele. Cînd i l-am pus în faţă, în cana mare cu buline, Ödi s-a consolat dintr-un foc. Termină un-doi cu laptele şi cu felia de pîine cu untură. Cînd l-am cărat în pat, deja dormea adînc.

Văzînd că lucrurile se desfăşoară în ordine, tuşa Vlad se duse acasă. Zsuzsi puse pe masă farfurii, căni — lui Áron, mie şi pentru ea.

Laptele l-am împărţit între ei. Ödi băuse singur aproape un litru, aşa că celorlalţi doi nu le rămăsese mai mult decît o cană de căciulă.

— Şi tu? mă-ntrebă Áron.

Sincer vorbind, întrebarea m-a surprins. Pe Áron îl ştiam pînă acum ca pe un băiat căruia îi păsa numai de el.

— Eu nu vreau lapte.

— Dar şi ţie îţi place. Şi ăsta-i foarte gustos.

— Acum nu vreau. Nu mi-e foame.

În fond, spuneam adevărul. Eram atît de epuizat, poate nu atît trupeşte, cît mai curînd din punct de vedere nervos, încît nu-mi rămăsese nici putere, nici chef de mîncare. Pînă la urmă am ronţăit o felie de pîine. Dar abia am putut înghiţi coptura lipicioasă, rău la gust, ca de război. Simţeam că somnul îmi dă tîrcoale.

N-am avut putere nici ca să gîndesc pînă la capăt prin cîte am trecut de dimineaţă pînă acum. De fapt, de cînd am auzit soneria azi-dimineaţă, n-am avut răgaz nici cît să ne tragem măcar răsuflarea.

Îmi căzuse capul în piept şi-mi ţiuiau urechile, de parcă aş fi fost bolnav. Dar apoi mi-am revenit.

— Áron, vino cu caietul de aritmetică!

Era opt şi un sfert. În alte zile, pe la ora asta, eram vioi ca o şopîrlă. Dar ziua asta de azi m-a zdrobit şi simţeam că mi s-au umezit ochii.

— Ia să vedem!

Am început să socotim. Din fericire, problema de aritmetică numai pentru Áron era o enigmă, eu am rezolvat-o în cîteva minute. Îl ajutam şi altă dată, însă încercam să-l îndrum spre rezolvare. Dar acum, nerăbdător, i-am luat creionul din mînă şi am soluţionat problema un-doi.

— Zsuzsi, eşti gata cu lecţia?

Zsuzsika cea silitoare şi conştiincioasă avea de-acum desfăşurate caietele ei pe masă: cel de caligrafie, de aritmetică şi de desen. Îşi scrisese lecţiile cu litere de o frumuseţe exemplară, ca de mărgele.

— Am avut de învăţat şi o poezie. Să ţi-o recit?

— S-o auzim!

Lipindu-şi mîinile de trup, Zsuzsi începu să turuie poezia. Faţa ei rotundă strălucea de zel. Închisei cartea.

— Pentru turuială precis vei primi calificativul excelent. Şi-acum la culcare!

Áron şi Zsuzsi porniră supuşi să se spele. Eu mi-am pregătit între timp ghiozdanul. Mîine ce va fi oare? Nici n-am avut timp să arunc o privire cel puţin peste temele date spre învăţat. Cu matematica o scot eu la capăt, cuvintele la germană le mai bîlbîi aşa şi-aşa, dar peste geografie nici măcar nu m-am uitat.

Eh, are să fie într-un fel.

Zsuzsi se vîrî sub cuvertură şi se foi minute în şir, pînă cînd şi-a găsit, în sfîrşit, locul.

— Şefule, îmi spuse apoi încet, nu-mi urezi noapte bună?

Mama venea în fiecare seară la noi, copiii, ne săruta pe rînd şi ne ura noapte bună. Dar eu? . . .

M-am aplecat deasupra surioarei mele şi i-am sărutat obrăjorul mirosind a săpun:

— Noapte bună, Zsuzsika dragă . . .

Fără să vreau imitasem accentul mamei.

Fetiţa îşi deschise ochii:

— Noapte bună . . . Aşa-i că mama se va-ntoarce pînă mîine?

— Cu siguranţă.

Adormise.

I-am spus noapte bună şi lui Áron. Stinsei lumina, şi trecui în bucătărie să mă spăl. Simţeam că am ajuns la capătul puterilor. În timp ce mă strecuram în pat, mă străduiam să trec în revistă evenimentele zilei. Cîte s-au întîmplat, cu cîţi oameni m-am întîlnit. M-am purtat oare cum trebuia? Ori puteam să fiu şi mai isteţ, şi mai curajos?

Îmi vuia capul de somn, dar din nou mi-am pus întrebarea, cu încăpăţînare: oare am procedat corect?

Aveam senzaţia că tata ar fi mulţumit de mine. Pe jumătate copleşit de somn, îmi tot umbla prin cap că azi m-am întîlnit cu trei femei foarte bune şi cu una rea. Cu un om foarte deştept şi curajos, cu nenea Gyuri, dar şi cu un altul, care încerca să mă umilească . . . cu domnul plutonier Fellegvári.

„Dar nu m-am lăsat!" gîndii cu satisfacţie, şi mă scufundai în adîncurile somnului, ca într-un carusel ce se roteşte lent.

Ceasul deşteptător! mi-am adus aminte brusc. Nu l-am întors.

Cu mare chin am revenit la starea de trezie, am coborît cu chiu, cu vai, din pat, şi, pe întuneric, am ieşit cu paşi împleticiţi în bucătărie. Mi-era atît de somn, încît mai întîi mă apucai să caut ceasul, şi de-abia după aceea aprinsei lumina. Era nouă şi zece.

Am întors ceasul, l-am potrivit, apoi l-am dus în cameră şi l-am pus pe jos, lîngă mine. Am mai rămas treaz

numai cît să trag plapuma peste mine. Apoi am adormit adînc, fără vise.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Dimineaţa, la zbîrnîitul deşteptătorului, Zsuzsika s-a trezit numaidecît.

Eu mă mai întindeam. Mă simţeam atît de frînt, atît de obosit, de parcă m-aş fi bătut toată noaptea.

Zsuzsi se ridică în pat în capul oaselor.

— Mama unde-i?

Am dat plapuma la o parte, şi m-am sculat. Nu i-am răspuns.

Zsuzsi şedea în mijlocul patului său şi avea privirea plină de reproş.

— Mi-ai promis că mama va fi acasă pînă dimineaţa.

Înainte de-a ieşi să mă spăl, îi spusei într-o doară:

— Ai un cap ca o sitişcă găurită. Pe toate le uiţi. Ţi-am spus că azi va fi acasă, nu dimineaţa. Or pînă deseară mai e multă vreme.

— Dar vine acasă pînă deseară?

— De ce n-ar veni?

Răspunsul meu sună foarte nesigur. În timp ce mă spălam sub robinet, strănutînd, stropind cu apă în dreapta şi-n stînga, tot mă gîndeam: „Oare pînă cînd mai pot să-i păcălesc pe copii? Mai curînd sau mai tîrziu, şi ei trebuie să afle adevărul."

Geamul se umbri. Tuşa Vlad venise să ne vadă. I-am făcut semn că uşa e deschisă. Am uitat s-o închid aseară.

— Ce mîncaţi la micul dejun? Aţi dormit bine? V-am adus nişte ouă.

Se aşeză pe vine, scoase din şorţ nişte surcele şi hîrtie aduse şi aprinse focul.

— S-a gătat laptele aseară?

— S-a gătat.

Doar acum simţeam că îmi e foame. Păi sigur, ieri n-am cinat.

— Avem şi slănină, se lăudă Zsuzsi.

— Am pus apă de ceai. Ştii să-l faci?

— Eu fierb ceaiul! anunţă Zsuzsi, care între timp isprăvise cu spălatul şi îmbrăcatul.

Acu' vine corvoada — să mă apuc să-i trezesc pe Áron şi pe Ödi.

Deschisei uşa dormitorului.

— Deşteptarea!

Nici unul din ei nu s-a mişcat.

— Áron, nu mai fă pe nebunul cu mine, că n-am timp, strigai amărît. Am şi-aşa destule necazuri.

Acu' să-mi mai fac de lucru şi cu ţîngăul ăsta, căruia zău c-ar fi fost vremea să-i vină mintea la cap?! mă tot frămîntam.

— Ori te scoli, ori n-ai decît să faci ce vrei!

Trîntii uşa.

Spre surprinderea mea, dinăuntru începu să se-audă un soi de mişcare. Arcurile bătrînei canapele cu spătar scoaseră gemete, în semn că Áron s-a ridicat. Un alt geamăt dădu de ştire că a coborît din pat. Şi iată că a şi apărut în uşa bucătăriei. Avea un ochi încă lipit, cu celălalt clipea îndurerat. Apoi, de parcă şi-ar fi rupt picioarele, s-a tîrît pînă la lighean, şi începu să se dea cu apă pe faţă.

Am rămas pironiţi locului. Áron s-a trezit, s-a sculat şi se spală. Benevol, fără nici un scandal ori demonstraţii de îndărătnicie. Era o minune la care nu ne aşteptam.

— Ce vă tot holbaţi la mine? — împroşca apa morocănos — mai bine v-aţi ocupa de Ödi. Ödi-i-i! răcni el. Vrei să te scutur din pat cu aşternut cu tot?

Cu Áron s-a întîmplat ceva. Băiatul ăsta s-a făcut alt om peste noapte. Zsuzsi îl smulse pe Ödi din pat. Mititelul era indignat. Mai întîi încerca să-şi convingă sora că de fapt e seară, aşa că ar face mai bine dacă s-ar culca şi ea. Vicleşugurile de acest fel erau pentru el la ordinea zilei. Apoi ne-a comunicat că e foarte bolnav, n-are voie să se scoale, întrucît are febră de patruzeci şi nouă de

grade. De asta ni s-a plîns cu o voce răguşită, tuşind. Se pricepea să tuşească, precum un moşneag de optzeci de ani.

M-am grăbit s-o ajut pe Zsuzsi.

— Ödi! îl luai eu în primire, ca şi cum aş fi vrut să-l sfîşii, nu alta. Ori te scoli imediat, ori te spun mătuşei Katus!

Asta a avut efect. Mătuşa Katus era educatoarea pe care Ödi o idolatriza. Cînd îl învăluia cu privirea ei, Ödi se comporta ca un iepuraş blînd. De dragul mătuşii Katus, era gata să se spele pînă şi pe urechi, cu toate că treaba asta o considera drept un atentat comis împotriva demnităţii umane.

În sfîrşit, s-a tîrît pînă la marginea patului, iar noi am crezut că s-a şi sculat. Dar, pe neaşteptate, s-a rostogolit la loc şi a început să plîngă.

— Ce s-a întîmplat, Ödi?

Răspunsul veni printre sughiţuri şi sunete gîtuite:

— De ce n-a venit acasă mămica?

Iar întrebarea asta. Şi Zsuzsi, şi Áron se uitară la mine.

— Mămica e cu tata. Vor veni acasă împreună.

— Cînd?

Zsuzsi îmi puse întrebarea atît de încet, încît abia am auzit-o. Am făcut un pas spre ea, am îmbrăţişat-o deşi pînă acum nu ne stătea în obicei aşa ceva, şi i-am răspuns la fel de încet:

— Nu ştiu, Zsuzsika.

Áron privea undeva, dincolo de fereastră, ca şi cum acolo ar fi căutat răspunsul.

— Sînt la închisoare?

Copiii ăştia doi pricep şi ştiu mai multe decît îmi imaginam.

— Da, la închisoare...

Şi Ödi a auzit răspunsul meu, deşi zău că strecurasem

cuvintele doar printre dinţi. A început să urle îndată. În general îi plăcea grozav să plîngă.

— Şi eu vreau să mă duc la îmbisoare. Dacă mămica e la îmbisoare, atunci şi eu vreau să merg la îmbisoare.

Era gata-gata să-i cîrpesc o palmă... Dar mai bine l-am luat în braţe şi l-am aşezat pe scaunul său.

— Înainte de toate vreau să se facă linişte!

Aveam atîta autoritate în faţa lui Ödi, ca să tacă subit. Zsuzsi şi Áron mi se alăturară, ca nişte adjutanţi, şi la fiecare cuvînt al meu înclinau din cap, întărindu-l.

— În al doilea rînd: nu îm-bi-soa-re, ci în-chi-soa-re.

— Atunci vreau la închisoare, la mămica, şopti mititelul înfricoşat.

— La închisoare nu pot merge decît oamenii mari.

Simţeam că acesta e răspunsul corect. În imaginaţia lui Ödi *îmbisoarea,* adică închisoarea lua înfăţişarea unui soi de grădiniţe pentru adulţi, deşi nu-i uşor să descifrezi ce bănuieşte şi ce gîndeşte un pici din ăsta de cinci ani.

Am pornit împreună la drum.

Pe Ödi l-am predat cu succes la grădiniţă, apoi ne-am continuat drumul în trei.

Acest lucru era destul de neobişnuit la noi. Conform programului nostru de pînă acum, Zsuzsika pornea prima. Se dădea în vînt să ajungă cea dintîi la şcoală, ca să le poată primi pe celelalte ca o adevărată amfitrioană a clasei.

Eu luam startul după ceas. Şcoala era exact la un sfert de oră de noi, aşa că porneam la drum la opt fără douăzeci şi două de minute.

Áron pornea de obicei numai după zece minute în urma mea, fiindcă în cea din urmă clipă mereu se-ntîmpla ceva cu el. Ori i se rupea şiretul, ori îşi căuta vreun caiet, chemînd cu ţipete de jale sonore drept martoră întreaga lume că aseară şi-a pus caietul în ghiozdan, dar în cursul nopţii cineva îl şterpelise. Acest *Cineva*

misterios îi sustrăgea tocul, cărţile, din vreme-n vreme. În realitate, Áron era incredibil de dezordonat. Îşi lăsa lucrurile aiurea, pe unde apuca, ca în final să arunce răspunderea pe aşa-numitul *C i n e v a* inexistent.

Aşa că Áron pornea, de regulă, pe la opt fără cinci-şase minute. Iute de picior, parcurgea drumul alergînd şi lua colţul străzii unde se afla şcoala cînd începea să bată clopoţelul care anunţa începutul cursurilor. În astfel de ocazii, Áron băga viteză maximă şi, gîfîind, lac de sudoare, aproape-ntotdeauna izbutea să ajungă înaintea învăţătoarei.

Acum însă mergeam împreună. Tăcurăm un timp. Apoi în faţa şcolii m-am oprit.

— Copii, dacă sînteţi întrebaţi ceva în legătură cu mama şi tata, voi răspundeţi: „Nu ştiu nimic". E limpede? Ne vedem la prînz. Hai, servus şi să-mi aduceţi doar note bune!

Aşa obişnuia să ne spună tata, plesnindu-ne pe spate amical de cîteva ori.

Zsuzsi şi Áron cotiră spre aripa dreaptă, la parter. Acolo se afla şcoala elementară, lumea lor. Eu am urcat la etaj, în clasa mea.

6

O CLASĂ CIUDATĂ

Simţeam în mine o dîrzenie cum poate n-avusesem nicicînd în viaţa mea. Nu ştiam pe cine va trebui să înfrunt, ci doar foarte ceţos îmi imaginam ce mă aşteaptă; mă pregăteam însă, aproape cu furie, să fac faţă la orice.

A II-a A de liceu — asta corespunde acum clasei a şasea — era o clasă ciudată. Cam jumătatea ei era compusă din elevi excelenţi, care încă de pe-atunci — la vîrsta de doisprezece ani — dădeau dovadă de o pregătire şi de un interes deosebit la un obiect sau altul. De pildă, pentru mine matematica era doar un joc, o distracţie pur şi simplu; nici nu pricepeam de ce unii colegi de-ai mei năduşesc şi se poticnesc mereu în desişul problemelor. Şi isteţi la mate, ca mine, mai erau în clasă vreo cinci sau şase.

Din cînd în cînd ne amuzam între noi, dîndu-ne reciproc probleme din ce în ce mai grele. Mai apoi am cerut împrumut cărţile de matematică ale celor din clasele superioare — pe acelea le frunzăream.

În clasă erau şi cîţiva îndrăgostiţi de ştiinţele naturale. Unul dintre ei a alcătuit un ierbar atît de grozav, încît şi azi se păstrează în cabinetul de naturale al şcolii noastre de odinioară.

În permanenţă eram cinci-şase elevi care ne întreceam pentru locul întîi: Szalai, Dimény, Veress, Lőrincz, Balló şi eu. Cînd unul, cînd altul o lua înainte cu un pas. Iar imediat după noi, mai erau vreo zece care nu pîndeau decît momentul potrivit să se evidenţieze.

A învăţa bine era o adevărată glorie în clasa noastră. Dar să continui: a fi elev rău era la fel de glorios

pentru unii. Adică, după echipa elevilor buni urma o prăpastie adîncă, iar după ea venea banda temută a elevilor răi.

Mi se face părul măciucă dacă mă gîndesc ce pramatii de acest fel se adunaseră în clasă.

Profesorii aveau motiv să simtă fiori pe spinare, cînd intrau în clasă şi îl vedeau, de pildă, pe Gyuricza Gyurka. Aproape în permanenţă avea nasul umflat din cauza bătăilor; în buzunar purta un boxer cu ghimpi, şi — exceptînd fotbalul şi bătaia — manifesta interes în exclusivitate faţă de rişcă. Pe vremea aceea tocmai repeta a doua clasă gimnazială. Dacă-l strigau, se ridica, de-l întrebau, tăcea, cînd îi spuneau să se aşeze, se aşeza, şi — fără să fi stîrnit în el cel mai mărunt interes nici cînd i s-a consemnat în catalog al nu ştiu cîtelea insuficient — citea mai departe.

— Din mine nu vor face ei un savant, mîrîia, scoţînd din pupitru un roman broşat, incredibil de zdrenţăros, în care era vorba de Mister X, campionul de neînvins, ori despre vreo crimă misterioasă şi, tolănit peste bancă, citea în continuare.

Figuri asemănătoare cu el se mai găseau în clasă vreo şapte-opt. Fără excepţie, găligani repetenţi. Gîndesc că inspectoratul şcolar i-a mutat la noi numai pentru că nutrea speranţa că exemplul elevilor buni va avea oarecare efect şi asupra acestei „bande de elită".

Dar nădejdea inspectoratului şcolar nu s-a împlinit. Cei buni s-au separat de cei răi, precum untdelemnul de apă. Nu s-au amestecat, nu s-au împrietenit, dar nici vreun raport duşmănos nu s-a stabilit între ei. Aş putea spune chiar că ne suportam reciproc, ba mai mult, ne şi amuzau ciudăţeniile lor. Nu-mi aduc aminte de nici un caz în care să fi izbucnit vreo bătaie, ori cel puţin o ceartă între cele *două grupuri*. Dacă ar fi să formulez mai dur, aş zice: ne consideram reciproc tîmpiţi.

— Eu nu zic ba, nu-i ruşine să-nveţi, trebuie să

existe şi un astfel de animal, declara Gyuricza Gyurka în numele derbedeilor aceia, el care avea cea mai mare autoritate din gaşcă, nu numai din cauză că era tartorul relelor, ci şi din pricina vîrstei sale, fapt pentru care se autointitula, de predilecţie, drept părintele clasei. Nu-i ruşine să înveţi, dar noi am trecut deja de fleacurile astea copilăreşti, de-acum sîntem şi-aşa mult prea deştepţi . . .

Banda sa îl aproba cu entuziasm.

Se întîmpla uneori ca Gyuricza să lase baltă şcoala pe la ora unsprezece, fiindcă şi-a amintit că în dimineaţa respectivă se dă la cinema un film cu împuşcături, pe care el nu l-a văzut încă . . . decît de două ori. Împreună cu el îşi luau tălpăşiţa alţi doi-trei fărtaţi de-ai săi. Ora nemotivată, mustrarea directorală, nota de admonestare, nimic n-avea efect asupra acestor indivizi hîrşiţi în rele.

O astfel de clasă ciudată frecventam eu.

Judecînd cu mintea mea de-acum, cred că profesorii intrau în clasa noastră ca dresorul în cuşca cu tigri.

Clasa noastră cîştiga cele mai multe premii, tot la noi erau cele mai multe calificative de excelent, dar şi cel mai mare număr de insuficient.

În clasa asta intrai eu în ziua de 15 aprilie, la ora 8 fără cinci minute. De departe auzeam cum fierbe clasa, clocotind ca un vulcan înaintea erupţiei. E drept că şi altă dată era gălăgie aici; ne împărţeam în grupe, ba ne şi certam în privinţa echipei de fotbal preferată. Aproape orice era un prilej de încăierare, de a ne bate joc unii de alţii, de a ne vălătuci, stîrnind un vacarm nemaipomenit, cu sălbatice chiuituri şi cu hohote zeflemitoare, cum se obişnuieşte la băieţii aflaţi în pragul adolescenţei.

Dar de data asta larma era mai răsunătoare, mai pătimaşă.

Oare ce s-a putut întîmpla?

Deschisei uşa.

Cîţiva s-au întors spre mine şi au tăcut.

Probabil că cineva o fi făcut vreun semn — numai că eu nu l-am băgat de seamă — fiindcă în mai puţin de-o jumătate de minut toată clasa amuţise.

De undeva, din străfundul clasei, acolo unde Gyuricza şi gaşca sa îşi aveau sălaşul, s-a auzit o pleznitură. Trăgînd cu coada ochiului, am văzut cum Gyuricza astupă cu palma gura lui Fehér Peti, colegul său de bancă.

Între timp, ajunsei la banca a doua. Aici îmi era locul, lîngă Lőrincz Bandi. Mi-am pus jos ghiozdanul.

Linişte adîncă.

De-acum puteam fi sigur că muţenia asta se datora apariţiei mele. În felul acesta îmi aducea la cunoştinţă clasa a doua A că auzise de cele întîmplate cu familia mea. Nu cred să se fi înţeles între ei, numai instinctiv au procedat astfel. M-am întors cu faţa spre clasă.

Ce însemna tăcerea asta? Ce gîndesc copiii ăştia despre mine, despre părinţii mei, despre nenorocirile abătute asupra noastră, ei cu care împart emoţiile şi mă hîrjonesc, cu care mă joc fotbal şi mă cert, iacă, de doi ani? Se găsesc printre ei unii care-mi sînt prieteni buni, dar şi unii cu care de-abia ne putem suferi.

Mă simţeam ca un pugilist în ring, care încearcă să ghicească de unde vine lovitura şi cu ce forţă. Aşa că măsurai clasa cu o privire provocatoare. Cum îmi povestea mai tîrziu Lőrincz Bandi, eram congestionat la faţă şi aveam privirea mînioasă. Spre norocul meu, m-a zgîlţîit de mîneca bluzei:

— Stai jos, nu mai fă pe nebunul!

Mintea mi se limpezise. Păi chiar aşa, ce mă tot prostesc?! Nimeni dintre copii nu mi-a făcut vreun rău. Nici măcar Szatymazi, băiatul directorului de la căile ferate, care a venit în clasă numai în iarna acestui an, cînd l-au transferat pe taică-său. Din prima clipă ne-am suportat cu greu. Ştiam că poartă sub reverul vestonului

insigna cu însemnul crucii cu săgeţi şi că-n taină o arată tuturor. Tot aşa s-a lăudat de mai multe ori în faţa clasei că el are voie să-i spuie nenea Feri lui Szálasi, şeful suprem al fasciştilor unguri.

— E prieten foarte bun cu tăticu'. În fiecare săptămînă cina la noi cu *fraţii*.

Nu l-am întrebat, dar bănuiam că aceşti aşa-zişi „fraţi" nu puteau fi decît colaboratorii apropiaţi ai lui Szálasi.

— Pe tăticu l-au numit aici — se lăuda Szatymazi cocoţat pe o bancă — fiindcă e adept pînă la moarte al fratelui Szálasi, iar cînd vom lua puterea, tăticu va fi directorul general al căilor ferate, dar nu-i exclus ca nenea Feri să-l facă chiar ministru.

Szatymazi era un copil frumuşel, cu bujori în obraji, bine îmbrăcat, şi nici nu era prost. În timp ce vorbea, îşi trecea mulţumit degetele, de mai multe ori, prin pletele sale de culoarea aurului vechi.

— Nenea Feri, adică fratele Szálasi, va salva patria, spunea plin de el, ca un om mare.

Eu auzisem pe-acasă cîte ceva despre Szálasi şi despre oamenii săi ce purtau semnul crucii cu săgeţi. Şi în strada noastră locuia unul care era membru al partidului fascist. Individul era un oarecare Vaczka, fost funcţionar, care, după cum spunea tata, îşi băuse minţile. În ultima vreme, umbla îmbrăcat în uniformă neagră de szálasist, încălţat cu cizme. La cîrciumă saluta pe toată lumea cu braţul ridicat şi cu un strigăt strident. Tata i-a spus odată:

— Măi, Vaczka, că ţi-ai băut minţile ştiam şi pînă acum, dar măcar de ţi-ai ţine gura!

Pe-acolo, pe strada noastră, disputele politice se rezolvau în modul ăsta simplu pe vremea aceea. Normal era ca la această punere la punct Vaczka să se care, fiindcă o secătură decăzută ca el, care bătea toată ziua crîşmele şi care trăia din împrumuturi mărunte, cum ar

fi putut înfrunta oare un muncitor calificat, îndeobşte cunoscut pentru viaţa sa cumpătată şi pentru cunoştinţele sale profesionale? Pentru o astfel de înfruntare, Vaczka nu avea nici cinstea şi nici autoritatea necesară.

Dar uniforma sporise încrederea în sine a acestui om de nimic. Avea impresia că îndărătul său se află o întreagă armată de teapa lui. Prin urmare, se umfla în pene.

Eu m-am retras speriat lîngă gard.

Scena s-a petrecut în stradă, în faţa casei noastre. Vaczka a început să urle ceva de genul că el e şef de circumscripţie şi că o să arate el tatii cînd o să ajungă prefect.

— Hai, du-te de-aici! Nu eşti bun să cureţi nici măcar o hazna, dădu din mînă tata, a lehamite. Cel puţin ştii cine e Szálasi ăla?

Între timp, fiindcă disputa devenea din ce în ce mai aprinsă, se strînsese deja o mulţime de lume în jurul tatii şi-al lui Vaczka.

Tata se uită jur-împrejur, şi iar dădu din mînă:

— Ei, Vaczka, dacă n-ai ştiut cumva, ţi-o spun eu. Szálasi ăsta, al tău, împreună cu „fraţii" lui, nu-i altceva decît potaia lui Hitler. Pe deasupra, mai e şi un nebun, care suferă de mania grandorii. Chiar medicii au constatat-o despre el. Dar dacă-i vorba pîn-acolo, nici sediul nostru szálasist nu-i altceva, decît o casă de nebuni. Sînteţi cu toţii ori demenţi, ori nişte ticăloşi, dacă chiar vrei să-mi ştii părerea.

— Protestez! se clătină Vaczka. Pe asta o voi raporta.

— Raporteaz-o unde vrei, îl apucă tata de vestonul de fascist, croit din postav fin, negru, şi îl scutură zdravăn de-i bîţîia capul de colo-colo, ca un pendul. Îţi spun şi din ce cauză te-ai înhăitat cu szálasiştii ăştia: fiindcă nu-ţi place să munceşti, numai să umbli vagabond, să faci pe fanfaronul şi să-ndrugi verzi şi uscate, iar ăştia îţi mai dau şi nişte gologani pentru asta. Ştii ce fel de

bani sînt ăştia? Banii fasciştilor nemţi. Ai scos patria la mezat. Eşti gunoi, nu om, măi Vaczka. Şi tu, şi ceilalţi szálasişti. Şi-acum şterge putina!

Îi dădu un brînci lui Vaczka, la care ăsta, cu capul în pămînt, se ciocni de mulţime şi, încercînd să ţină direcţia dreaptă, o luă din loc, îngăimînd ceva de genul că o s-arate el c-aşa şi pe dincolo.

Asta a fost prima mea întîlnire cu szálasiştii. Iar acum, frumuşelul şi curăţelul de Szatymazi Zoli îmi cînta în ureche despre Szálasi.

Mă gîndeam la scena petrecută între tata şi Vaczka, atunci cînd l-am înfruntat şi eu pe Szatymazi:

— Ştii ce este nenea Feri ăsta al tău? Javra lui Hitler, un linge blide. Un trădător de patrie!

Szatymazi s-a făcut roşu la faţă, ca focul. Sări pe bancă:

— Îţi interzic să vorbeşti astfel despre fratele care conduce naţiunea!

Însă între timp mă înfuriasem şi eu de-a binelea:

— Numai pe ăia îi poate duce de nas, care-s tîmpiţi. Szálasiştii sînt o gloată nemernică, de beţivi.

— Eu, beţivan? Tăticul meu, gloată?

De agitat ce era, lui Szatymazi Zoli i se înecă glasul:

— Tu eşti o gloată. Ptiu! Îţi spun eu ce eşti: un comunist!

Cu asta, duelul de cuvinte a luat sfîrşit. M-am repezit la el cu pumnul, el mi-a întors lovitura. Gata-gata să ne sfîşiem unul pe altul, ne loveam cu picioarele. Clasa ne îndemna cu mare entuziasm. Bineînţeles, cei care îl vizitau pe Szatymazi îl încurajau pe el, ceilalţi pe mine, mai ales că Szatymazi era un venetic, străin de clasă, or eu apăram în fond şi onoarea clasei.

De dragul adevărului trebuie să mărturisesc, meciul s-a încheiat la egalitate de puncte. Eu, graţie eternelor mele lupte cu Nicu şi Micu, mă pricepeam mai bine să mă bat, dar Szatymazi era un tip mai sportiv, mai pu-

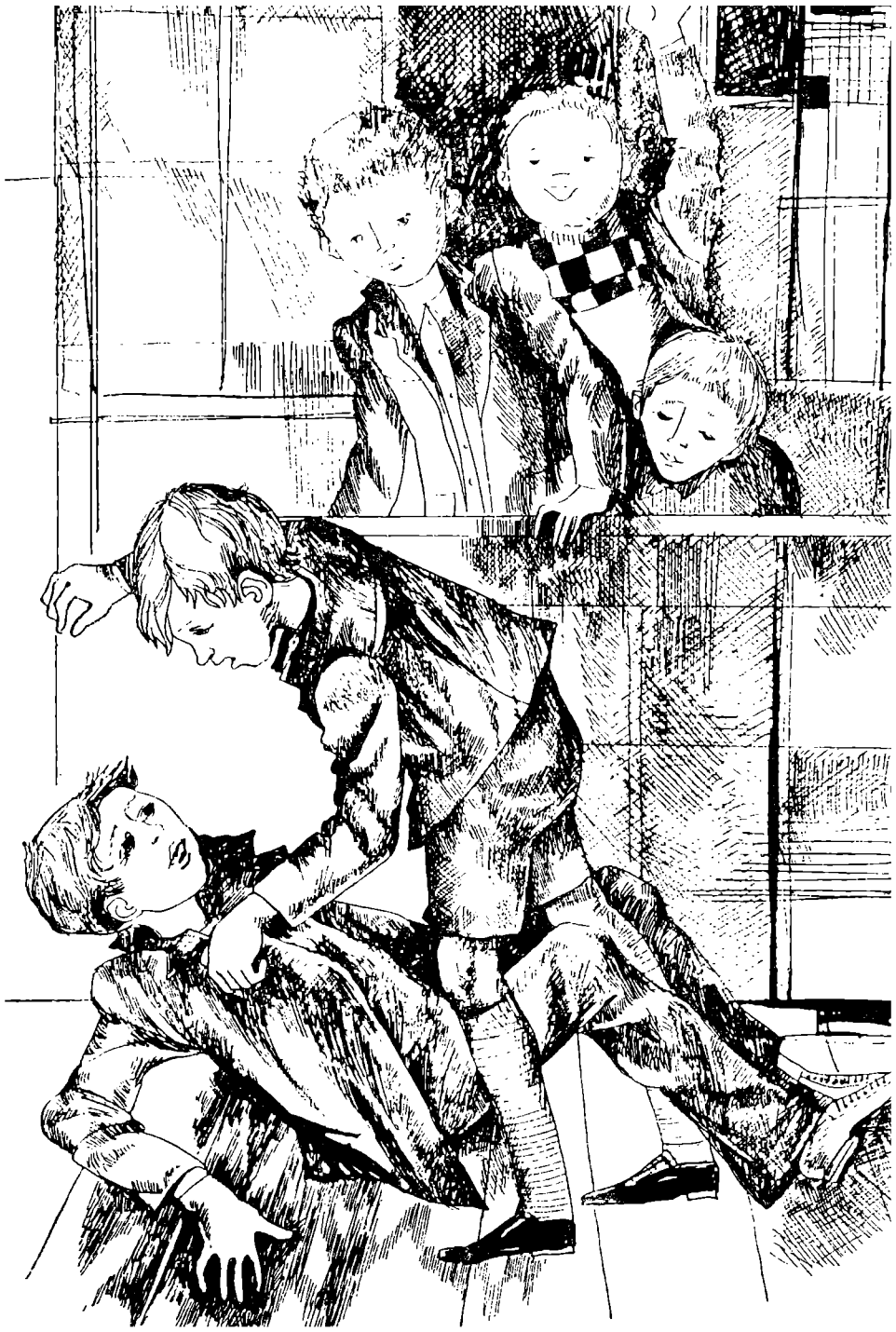

ternic. Prin urmare, nici unul nu l-a putut birui pe celălalt. Ne-am rostogolit prin toată clasa, ştergînd cu hainele noastre podeaua dată cu motorină. Apoi — la strigătul „vine!", care ne avertiza că profesorul se apropie — ne-am despărţit brusc, străduindu-ne să ne aranjăm hainele, ne-am şters de pe faţă motorina podelei şi făceam nişte mutre atît de nevinovate, cît pot fi capabili doi gladiatori ca noi, întărîtaţi la culme.

Spre norocul nostru, aveam oră tocmai cu domnul profesor Páll. Ne preda matematica şi ţinea foarte mult la clasa noastră, fiindcă aici erau cam şase-opt elevi buni la mate, în măsură să-i urmărească explicaţia. De ceilalţi nici că-i păsa. I-a calificat pur şi simplu capete de lemn, şi basta. De mine îi era drag în mod special, fiindcă îi puneam deseori întrebări care-i erau pe plac.

— Întrebi bine, Kiss Ádám. Ştii să gîndeşti.

Dacă ar fi intrat oricare altul dintre profesori, ar fi băgat de seamă numaidecît urmele încăierării. Dar pe domnul profesor Páll nu-l interesau fleacurile cotidiene ale vieţii. El îşi petrecea timpul printre teoreme matematice şi figuri geometrice. Pentru el, realitatea nu exista decît sub o formă abstractă, doar în gîndirea sa, nu şi în lumea care îl înconjura. Cine vroia era atent la orele sale şi, dacă putea, urmărea explicaţia. Celor ce n-aveau acest dar, nu le pretindea decît să tacă. Infanteriştii, adică gaşca lui Gyuricza, făceau tabără paşnică pe lîngă romanul lor captivant, în timp ce noi hoinăream în lumea ecuaţiilor cu mai multe necunoscute, total independenţi de ceea ce prevedea programa şcolară.

Adevărul e că domnul profesor Páll nu era deloc potrivit pentru cariera de dascăl. Încă de pe vremea aceea era cufundat în teoria matematică, şi astfel se face că mai tîrziu, după Eliberare, ajunse într-un institut de cercetări. Acolo desfăşoară acum o activitate importantă.

Dar pe-atunci trebuia să se căznească cu noi, învă-

ţăceii. În aceste ore încerca să ne facă cel puţin pe cîţiva dintre noi să pricepem frumuseţile matematicii. Şi de astă dată aveam oră cu el.

De la bătaie, Szatymazi şi cu mine nu ne-am mai vorbit. Ne ocoleam pînă şi privirile. Ştiam că împarte printre prietenii săi insigne szálasiste şi calendare împopoţonate cu acelaşi semn al crucii cu săgeţi, dar n-a mai avut loc între noi nici o ciocnire, cu toate că am auzit de la Lőrincz Bandi că avertizase mai mulţi colegi de clasă să nu se împrietenească cu mine, care sînt un comunist periculos.

Pe-atunci ştiam foarte puţin despre comunişti, dar simplul fapt că Szatymazi îi pomenea cu atîta ură mi-a fost destul să mă şi simt comunist.

Aveam, aşadar, toate motivele să mă aştept ca Szatymazi s-o facă acum pe triumfătorul. Dar deocamdată tăcea. Se uita în altă parte, se prefăcea de parcă nici nu m-ar fi observat, tot şuşotea cu Schneller, vecinul său de bancă.

— I-ai spus cuiva ceva? mă întorsei spre Lőrincz Bandi.

— Mă crezi tîmpit? Ştiau deja. Cu asta m-au primit, cînd am intrat în clasă. M-au întrebat dacă-i adevărat. „De unde să ştiu?“ le-am răspuns. Şi cine crezi că a adus vestea: Szatymazi.

— Dar el de unde putea să ştie?

— Ce ştii tu prin ce lume umblă ei? Probabil de la vreun ofiţer . . .

Atunci m-am gîndit pentru prima oară la faptul că poate Vaczka, „fratele“ szálasist, l-o fi denunţat pe tata. Poate că i-a spus tatălui lui Szatymazi, celuilalt szálasist, că tipograful Kiss e un comunist periculos. Ăla a transmis mai departe la vreun prieten de-al său, şi tata a ajuns la închisoare din pricina asta. Pînă acum i-am considerat pe szálasişti mai mult nişte bufoni, dar de-acum îi uram, şi mai ales pe progenitura lui Szaty-

mazi, care se rezemase cu coatele pe bancă, de parcă ar fi fost cel puţin directorul şcolii.

Presimţeam că în scurt timp ne încăierăm, dar şi că-i sfărîm oasele dacă se leagă azi de mine.

S-a sunat de intrare şi a intrat în clasă domnul profesor Páll. Era un bărbat înalt, cu părul cam rărit; pe vremea aceea, să fi avut în jur de patruzeci de ani. Se îmbrăca foarte bine, purta guler alb, cravată de mătase, şi-i străluceau şi pantofii întotdeauna. Considera că în jurul unui matematician totul trebuie să fie în perfectă ordine.

Ne făcu semn să ne aşezăm, notă absenţii în catalog, lecţia la zi, apoi se opri la marginea catedrei, cu mîinile la spate.

— Ce-am avut de învăţat pentru azi?

Szatymazi sări în picioare numaidecît şi raportă titlul lecţiei pe un ton milităros. Domnul profesor înclină din cap, dar mai mult ca sigur că nici n-a fost atent la ce i s-a spus.

— Dumneata, tinere... ăsta, cum te cheamă?... Szatmári... nu, păi, sigur, Szatymadi...

— Szaty — ma — zi! urlă clasa în cor.

Domnul profesor Páll dădu blajin din mînă, cum că acest lucru e complet indiferent pentru el.

— Treci dumneata la tablă!

Asta era ceva neobişnuit. De regulă, domnul profesor umplea tabla singur cu cifre şi ecuaţii, pe urmă ne punea s-o ştergem, şi continua mai departe. Însă acum vroia să ne pună la încercare. Fluiera în surdină, era evident, într-o dispoziţie excelentă. Noi, bineînţeles, nu aveam de unde şti că azi-dimineaţă sosise o revistă groasă, străină, care a publicat în întregime un important studiu al domnului profesor, anexînd articolului o entuziastă observaţie, ceea ce era o excepţie la această publicaţie ştiinţifică de mare faimă. Era de mirare, aşadar, că domnul profesor Páll vedea astăzi lumea în roz,

vrînd să-şi cadorisească învăţăceii cu ceva?! Or, ce cadou ar fi putut fi mai de seamă, decît să-i pună la o probă de matematică, unde îşi pot dovedi strălucirea minţii?

Szatymazi ieşi la catedră cu paşi sprinteni, luă creta în mînă cu un surîs politicos pe buze, şi îl urmărea cu atîta atenţie pe domnul profesor Páll, ca un foxterier care pîndeşte bomboana.

Domnul profesor îşi puse mîinile la spate, şi porni agale spre fundul clasei, pînă la Gyuricza care, plin de tact, acoperi cu caietul romanul de groază de pe banca sa.

Szatymazi Zoli aştepta, dar domnul profesor Páll începu să-l examineze din ochi pe Gyuricza.

— Oare cum te cheamă pe dumneata, tinere?

Gyuricza se ridică de pe locul său ca un om grav bolnav:

— Gyuricza György . . .

— Interesant . . . parcă te-aş cunoaşte de undeva.

Domnul profesor îşi clătină capul şi se întoarse de la el.

— Şi anul trecut era tot într-a doua, îi scăpă lui Fehér* Pali, pe care prietenii săi îl alintau cu porecla de Pepitu', fiindcă declarase odată: „Băgaţi-vă-n cap că eu sînt negru la suflet". Cu asta ar fi vrut să exprime, de fapt, că el e un tip temerar, care va ajunge campion mondial, pilot militar ori comandant de submarin; în orice caz, un gen de om care nu cunoaşte frica. Prietenii săi l-au poreclit îndată Fehér cel negru la suflet, nume care mai tîrziu s-a transformat, firesc, în porecla de Pepitu', inspirată de cunoscutul material în pătrăţele albe şi negre.

Ei bine, acestui Fehér Pali îi scăpă acum vorbele acelea din gură. Iar strigătul l-a oprit în loc pe dom-

* Fehér = alb; joc de cuvinte intraductibil (N.T.).

nul profesor Páll. S-a întors şi a-nceput să-l studieze pe Gyuricza.

— Hm... zici a doua oară... şi nu te plictiseşte?

Izbucniră nişte hohote imense de rîs. Domnul profesor Páll îşi ridică surprins capul. El pusese întrebarea cu toată seriozitatea, dar clasa credea că glumeşte.

— Ei, ieşi şi dumneata la tablă! zise cu bunăvoinţă.

Acest lucru era atît de ieşit din comun, încît clasa amuţi de surpriză. Dar Gyuricza s-a mirat cel mai mult. Însă ce era să facă, a trecut la tablă.

Profesorul se opri în spatele lui şi începu să-i dicteze:

— Scrie, te rog...

Szatymazi predă creta cu politeţe maliţioasă şi s-a retras puţin mai în spate.

Nu trecuse nici un minut, şi domnul profesor Páll era gata lămurit că Gyuricza nici măcar de transcrierea unei ecuaţii nu e-n stare. Numărătorul şi numitorul sunau pentru el la fel de necunoscute, de parcă ar fi fost rostite în hotentotă.

Domnul profesor, care în această zi manifesta un neaşteptat interes pentru elevii săi, urmărea cu profundă compasiune exhibiţiile stîngace ale lui Gyuricza. Simţea o infinită părere de rău pentru acest băiat. Poate că se gîndea şi la faptul că, vai, cît de nefericit poate fi acest biet copil căruia nu i-a fost scris să pătrundă în imperiul matematicii. Nu e chiar imposibil ca o clipă să-i fi trecut prin cap să-i dea nefericitului cîteva ore suplimentare. Dar apoi îşi aduse aminte că îl aşteaptă o problemă importantă, prin urmare îndepărtă repede de la sine intenţia umanitară. Şi astfel rămase Gyuricza analfabet într-ale matematicii.

Domnul profesor Páll se uită la Gyuricza, de parcă vroia să-i transmită condoleanţe.

— Spune-mi, tinere, dumneata, în fond, pentru ce

carieră te pregăteşti? Schiţă un surîs palid: Cutez să nădăjduiesc că nu vei fi matematician.

Acum s-a întîmplat pentru prima oară că domnul profesor Páll glumea într-adevăr. Nu trebuie să mai spun, clasa primi gluma cu un adevărat uragan de rîsete.

— Am să mă fac fotbalist.

Indiscutabil, Gyuricza, cu picioarele sale curbate, ştia să facă fente drăceşti cu mingea. El, care nu era dispus să-nveţe nici măcar o jumătate de pagină, zicînd că n-are răbdare de aşa ceva, exersa ore întregi cu mingea de fotbal. Jongla cu mingea — ca să folosesc termenul de specialitate potrivit. O făcea să danseze, o rostogolea în faţă cu călcîiul, o prindea cu vîrful celuilalt picior, o proiecta în creştetul capului, apoi de-acolo o scăpa din nou pe călcîi.

— Fotbalist?! se miră domnul profesor Páll. Şi se poate trăi din asta?

Clasa hohoti din nou. Iarăşi credea că domnul profesor glumeşte, cînd el, de fapt, n-avea habar că există tineri care cîştigă bani dînd cu piciorul în minge.

— Se poate, dom'le profesor, răspunse Gyuricza morocănos. Avea sentimentul că profesorul îşi bate joc de el.

— Ei, atunci treci la locul dumitale! Un fotbalist, probabil, n-are nevoie să ştie matematică.

Gyuricza, umblînd ca o raţă, se-ntoarse la locul său; în trecere, trase un şpiţ zdravăn în genunchiul lui Pepitu', apoi, prăbuşindu-se pe bancă, iar se cufundă în cele mai noi aventuri ale lui Mister X.

— Ei... Szatmári... şi atenţia domnului profesor Páll fu captată din nou de tablă.

— Szaty — ma- zi... îşi silabisi numele Zoli.

— Bine... bine... prin urmare scriem enunţul... Şi îi dictă o problemă frumoasă, complicată.

Szatymazi scrise cifrele cu plăcere. I se vedea pe faţă

că de pe-acum ştie pe ce drum trebuie s-o ia spre rezolvare. Apoi începu să rezolve. Creta ţăcănea sprinten pe tablă, în timp ce explica dibaci tot ce face, cum gîndeşte.

Domnul profesor Páll se plimba prin clasă în sus şi-n jos. Din cînd în cînd dădea din cap, ca la un moment dat să se oprească lîngă mine. Îşi puse mîna pe umărul meu.

— Du-te, Kiss Ádám, şi continuă!

Azi pe toată lumea a vrut să cadorisească domnul profesor.

M-am sculat. N-aveam nici cea mai vagă idee cam pe unde ne aflam cu rezolvarea problemei. În timp ce Szatymazi lucra la tablă, eu îmi băteam capul cu ce voi da oare copiilor să mănînce azi la prînz. Sau poate mătuşa Vlad se va îngriji şi azi de noi? Va lua pîinea pe cartelă, dar şi eu va trebui să fac cumpărături. Poate găsesc margarină. La sfîrşitul orelor ies la piaţă după ouă. Apoi gîndurile îmi săriseră brusc la soarta părinţilor mei. Ce-o fi acum cu ei? Mi i-am imaginat stînd legaţi în cătuşe, iar Balázs îi loveşte cu o cameră de bicicletă. Am auzit că agenţii îşi bat victimele cu cameră de bicicletă, fiindcă nu se văd urmele.

Mi-am închis ochii, spre a goni imaginea de la mine. Tocmai în acest moment m-a strigat la tablă domnul profesor Páll.

M-am ridicat foarte lent şi pornii spre tablă cu încetineala unui melc. Între timp, citeam problema pe nerăsuflate, privirea îmi sărea de la o cifră la alta.

Szatymazi îmi întinse buretele cu un zîmbet de ironie vagă. Desigur, el a observat imediat că nu am urmărit ce scrisese pe tablă. Prin urmare, se străduia să stea în aşa fel, să acopere măcar o parte a şirurilor de cifre şi ecuaţii scrise pe tablă.

— Poţi trece la loc, *Szatmári*... făcu semn cu mîna domnul profesor Páll. Hai, continuă, Kiss Ádám!

De-acum şi clasa îşi dădea seama că sînt la strîmtoare — Szatymazi tot mai continua să ţină tabla acoperită.

În acest moment, Lőrincz Bandi îşi ridică mîna, insistînd cu înverşunare:

— Domnule profesor, vă rog... domnule profesor, vă rog...

Domnul profesor Páll se-ntoarse spre el. Faţa i se înnoră. Nu-i plăcea cînd era tulburat în mijlocul unei probleme frumoase.

— Ce doreşti, tinere?

Dînsul, pînă şi nouă, elevilor mici, ni se adresa cu dumneata.

— Domnule profesor, vă rog, problema asta n-ar putea fi rezolvată şi altfel?

Domnul profesor Páll aruncă o privire spre catedră.

— Treci odată la locul dumitale, *Szatmári!*

Szatymazi s-a resemnat că de-acum încolo va rămîne în vecii-vecilor Szatmári pentru domnul profesor Páll. Era nevoit să treacă la loc, aşa că, în sfîrşit, am putut şi eu descifra toată problema.

— Alt-fel?... căzu în reverie domnul profesor Páll. Ei, bineînţeles, aproape orice problemă poate fi rezolvată în mai multe feluri. Ai vrea să încerci, Kiss Ádám? Şterge tabla.

Tabla scotea adevăraţi nori de praf de sub buretele cu care făceam dispărute urmele lui Szatymazi. Enunţul problemei l-am lăsat în pace; am avut vreme chiar şi pentru gîndit. Apoi m-am apucat de treabă. Lőrincz Bandi mă salvase.

Domnul profesor Páll dădu din cap mulţumit.

— Aşa... aşa... şi asta e o soluţie posibilă.

Am lucrat la tablă pînă ce s-a sunat de ieşire. Abia începu soneria să zbîrnîie, şi domnul profesor îşi şi luă catalogul, dînd să iasă, fără să-i pese cîtuşi de puţin de

zgomotul care răsună în clasă-n urma lui. În prag se opri:

— Kiss Ádám, vino cu mine!

Îl urmai cu inima strînsă. Ce-o fi vrînd de la mine domnul profesor Páll? Scoase din buzunar o legătură de chei şi deschise uşa laboratorului de fizică. Pe uşă, în afara închizătorii obişnuite, mai atîrnau alte două lacăte. Dar nu erau nişte lacăte de serie, din care poţi găsi la orice prăvălie, ci nişte mecanisme născocite tare şugubăţ. Domnul profesor Páll le făcuse singur, în atelierul său amenajat în laboratorul de fizică. Cu asta se distra. Se odihnea proiectînd felurite mecanisme de închidere, unul mai şiret decît celălalt. Astfel de lacăte speciale obişnuia să dăruiască colegilor săi, cu prilejul zilelor de naştere, ori cu ocazia aniversărilor de căsătorie.

După ce deschise uşa, o luă înainte şi se apucă să descuie şi lacătele propriului său cabinet. Căută o vreme printre cheile sale. În acest răstimp, deveneam din ce în ce mai îngrijorat.

Ce-o fi vrînd de la mine?

În fine, ajunserăm în sanctuar. Aici stăteau instrumentele şcolii, pregătite pentru experienţele de fizică. Cele mai multe dintre ele fuseseră create de el. Aşa cum avea să-mi spună mult mai tîrziu, cînd devenisem şi eu adult, în felul acesta reuşea să-şi concentreze cel mai bine gîndurile, tot sfredelind, cioplind şi meşterind.

Se aşeză lîngă masa lui încărcată cu hîrtii, caiete, reviste şi cărţi străine, groase.

Aici, domnul profesor Páll era cu totul altfel. Ca să folosesc expresia lui Madách Imre*, aici era în „propria sa sferă". Nu-l deranja neastîmpărul elevilor, larma lu-

* Scriitor maghiar (1823—1864), autor al poemului dramatic „Tragedia omului", magistral tălmăcit în româneşte de Octavian Goga (N.T.).

mii exterioare. Aici se putea ocupa în voie de munca sa, de pasiunile sale.

— Ce-i cu dumneata, Kiss Ádám?

Era calm, zîmbitor, şi se vedea pe el că sincer îl interesează răspunsul meu.

Îşi împreună mîinile şi pe deasupra lor se uită la mine.

— Voi vă imaginaţi, tinere, că eu nimic nu bag de seamă. Imensă eroare. De pildă, şi azi am observat că dumneata nu eşti atent la lecţie. Asta, fireşte, n-ar avea nici o importanţă la capetele de lemn, dar de dumneata mă mir, Kiss. Te am în evidenţă ca pe unul care poate că are să devină matematician. Aptitudinea necesară o ai, de-acum totul depinde de caracter. Aptitudinea pentru matematică poate fi constatată încă la această vîrstă fragedă. Muzica şi matematica... În aceste două domenii, nu te poţi înşela niciodată... Dumitale ţi s-a întîmplat un necaz.

Mă privea aproape tandru dindărătul ochelarilor fără ramă. Din depărtare, se auzea prin fereastră dangătul clopotului cel mic, care vestea sfîrşitul recreaţiei.

— Domnule profesor, vă rog... începui jenat — s-a sunat. Trebuie să merg la oră...

Domnul profesor Páll dădu uşor din mînă, în semn de-a mă linişti:

— Vei spune că ai fost cu mine în laborator. Cu cine ai oră?

— Cu domnul profesor Vízi.

— Rămîi liniştit.

Ştiam cu toţii că domnii profesori Vízi şi Páll sînt prieteni buni, de nedespărţit. În fiecare duminică îşi agaţă rucsacurile în spate şi iau drumul pădurilor şi-al munţilor. Se vorbea despre ei că, în timpul drumeţiilor pe munte, domnul profesor Vízi ţine prelegeri de literatură, în vreme ce domnul profesor Páll încearcă să-şi convingă prietenul de atotputernicia matematicii.

Profesorul mă privea acum cu un aer de aşteptare. Dintotdeauna ştiam că mă simpatizează, şi consideram drept o foarte mare cinste că vede în mine un viitor matematician. Acest lucru reprezenta în ochii mei mai mult în clipa de faţă, decît dacă mi-ar fi trecut în catalog cinci calificative de excelent.

Mi-am lăsat capul în jos, apoi l-am ridicat din nou, fiindcă mi-am adus aminte de nenea Gyuri. El mi-a spus că n-am de ce să-mi fie ruşine de părinţii mei. Încet, mai luînd apoi ceva avînt — probabil că nu întocmai pe-nţeles în toate detaliile — i-am povestit domnului profesor Páll ce s-a întîmplat cu familia noastră.

M-a ascultat pînă la capăt, fără să se mişte. Era bine îngrijit, ca întotdeauna, simţeam parfumul fin de săpun, pe care-l răspîndea. Privirea i se odihni pe mine, fără să clipească. Cînd am terminat, o vreme a tăcut.

— Cîte nu se întîmplă în lumea asta sălbăticită... clătină el din cap... Nu mai e nici o regulă, nici o ordine. Am să văd ce-i cu treaba asta.

Se ridică.

— Şi pînă cînd se limpezesc lucrurile, cine are grijă de familie?

— Eu, domnule profesor.

— Rude, prieteni buni aveţi?

La asta n-am mai răspuns. Despre nenea Gyuri şi ceilalţi n-am putut vorbi. Domnul profesor a interpretat tăcerea mea în sensul că nu am pe nimeni.

— Notează aici adresa dumitale! Împinse în faţa mea o foaie de caiet. Şi-acum poţi pleca... dragul meu copil.

Domnul profesor Páll era la catedră de peste zece ani, dar după toate probabilităţile eu eram primul său elev căruia i-a spus dragul meu copil.

Dintr-o dată m-a cuprins un sentiment de dragoste filială, de recunoştinţă şi bucurie, realizînd că iar am găsit pe cineva care este alături de noi.

Elevii domnului profesor Páll adeseori rîdeau în spatele său, fiindcă era distrat şi fiindcă atît de pătimaş iubea matematica, care lor le provoca repulsie. Şi iată că deodată stătea în faţa mea ca un tată ocrotitor. Aveam senzaţia că e un erou, şi eram mîndru că el are să mă apere.

Mă simţeam uşor, ori mai curînd uşurat, şi goneam ca un uragan pe coridorul gol, pavat cu dale de piatră roşie şi albă-lucioasă.

Am luat cu asalt scările, urcînd cîte două trepte deodată, iar după ce-am prins avînt, chiar cîte trei, aşa că am reuşit să mă izbesc cu toată forţa de domnul profesor Galócási.

Am şi primit de la el numaidecît o palmă. Nu din cale afară de puternică, dar mi-a fost suficient să mă retrag speriat şi să iau poziţia de drepţi.

Domnului profesor Galócási îi plăcea anume ca elevii să stea în poziţie de drepţi în faţa lui. Era un om teribil de sever, preda limba germană şi, în mod secundar — ca împătimit entuziast al sportului — el şi-a asumat calitatea de antrenor al echipei de fotbal a şcolii. Cine juca bine putea să conteze pe îngăduinţa domnului profesor, în caz că-l încurca pe *der* — *die* — *das*. Nici n-a lăsat vreun fotbalist corigent, de cînd se pomenise. Pe Gyuricza, de pildă, care nici măcar un geamăt nu era în stare să scoată în nemţeşte, nu l-a ascultat niciodată. Drept recunoştinţă, Gyuricza — ca centru înaintaş al echipei de pitici din şcoală — băga la goluri cu nemiluita.

După ce m-a pleznit, domnul profesor Galócási m-a apucat îndată de urechi, scuturîndu-mă. N-aş putea spune că m-a tras de ea cu o duritate mai deosebită, ci doar atît cît să fiu nevoit să mă ridic în vîrful picioarelor.

— Ce-i, Ádámiţă, umblăm haimana, chiulim?

Domnul profesor avea o memorie formidabilă. Pe fiecare elev al şcolii îl striga pe numele mic. Cînd intra

la oră, nici nu se aşeza, şi ne şi chema pe cîţiva dintre noi la răspuns. Chemarea suna în felul următor:

— Ádámiţă, Sanyika, Lacika, Jenőke, Ernőke... hai, în trap, frumuşel, aici, lîngă mine.

Domnul profesor Galócási, cu pieptul cît un butoi, ne măsura din cap pînă-n picioare:

— Sîntem nişte proşti, nişte măgari, nu ştim nimic...

Noi plecam capul cuviincios, ştiam ce urmează.

— Totuşi — continua domnul profesor, căruia îi plăcea să facă pe umoristul — poate că în vreo tărtăcuţă în care-i întuneric ca noaptea pîlpîie vreo luminiţă, vreo flacără mititică a ştiinţei. Doar-doar s-o găsi cineva care să îngaime lecţia. Ei, Ádámiţă... cu toate că facem o mutră proastă, ca o oaie ce paşte paşnic pe pajiştea verde... Hai, să-ncercăm totuşi!

Dacă nu ştiam lecţia, apărea joarda. Fiindcă, dacă greşeam, domnul profesor Galócási ne aplica la palmă, cu băţul său de trestie, lovituri usturătoare, arzătoare. Purta la el în permanenţă acest băţ, ca ofiţerii de pe timpuri sabia lor. Era suficient să te poticneşti la conjugarea vreunui verb german, că şi răsuna porunca:

— Lăbuţa!

Şi băţul de trestie şuiera, ba uneori se şi rupea, cînd domnul profesor lovea cu el din plin, cu toată forţa.

Noi, elevii, ne temeam de domnul profesor Galócási, dar şi rîdeam de glumele sale. Îl găseam un om ciudat, dar ne trezea respect faptul că în primul război mondial primise numeroase distincţii, drept pentru care i se conferise titlul de *viteaz*. Bineînţeles, noi habar n-aveam de faptul că apoi Horthy Miklós* — amiralul fără flotă, care a ajuns la putere cu sprijinul reacţiunii internaţionale, unul din primii conducători fascişti din Europa

* Regent şi dictator fascist al Ungariei între 1920—1944, instauratorul terorii care a urmat după înecarea în sînge a revoluţiei socialiste maghiare din 1919 (N.T.).

— acordase titlul de *viteji* adepților săi de încredere, tocmai cu scopul ca aceștia să facă pe *„vitejii“* spre a-l apăra. Ei bine, și domnul profesor Galócási era un astfel de *„viteaz“*.

Curios, nici măcar din pricina bătăilor nu ne-am supărat pe el. De unde era să știm că avea dispute violente cu domnul director Göcz, din cauza folosirii bățului de trestie?

Căci domnul director Göcz l-a avertizat de multe ori: nu tolerează bătaia.

Dar domnul profesor Galócási avea protectori înalți, printre ei și un general. Cu ăștia obișnuia să stea seară de seară la restaurant, așa că nu prea îi păsa de avertismentele directorului. Mai mult, pînă la urmă i-a spus verde în față:

— Uite ce-i, domnule director, eu am principiile mele educaționale, rogu-te. Sîntem o națiune de militari, așadar trebuie să educăm tineretul în spirit milităros. Patria are nevoie de flăcăi tari, care nu cer și nu acordă milă.

Domnul profesor Galócási pomenea adeseori de patrie, iar cînd i se împotrivea cineva, îndată afirma că respectivul nu e un bun patriot. Dacă se înfuria, se întîmpla să-l facă de-a dreptul trădător de țară pe cel cu care era în dispută. Din acest motiv, ceilalți profesori îi știau de frică, deoarece se răspîndise zvonul că Galócási poate face pe oricine „să fie încorporat și dus“. Asta însemna că pune o vorbă rea la prietenul său, generalul, iar pe omul înfierat îl cheamă îndată la oaste și îl duc pe front.

Așa că atît domnul director, cît și profesorii, mai curînd tăceau cînd colegul lor, domnul profesor Galócási, începea să tune militărește. Numai în spatele său, nenea Géza, bătrînul profesor de desen, remarca:

— *„Viteazul“* ăsta de Galócási, care acum patru ani se mai numea Geiger, și la anul poate iar se „re-Geigerește“, „repatriindu-se“ în Germania, ca hitlerist, să nu

ne învețe pe noi ce-i patriotismul. Și-apoi nu-mi place cînd cineva flutură întruna steagul roșu-alb-verde, iar cu coada drapelului îi snopește pe copii.

Pe toate astea le-am aflat, se-nțelege, mult mai tîrziu. Atunci, acolo, la cotitura coridorului, stăteam înspăimîntat în fața severului profesor. Mi-a mai dat una după ceafă. Nici n-am încercat să-mi feresc capul, fiindcă știam că domnul profesor Galócási, ca „viteaz", are permisiune specială să ne bată cu bățul și să ne ia la palme. Trebuia să ne-mpăcăm cu acest lucru.

— Ádámiță, să ne cărăm rapid în clasă!

Mi-a mai răsucit o dată urechea, apoi s-a răstit la mine:

— Rupe rîndurile, marș!

Am luat-o la fugă în sus, la etaj, tot frecîndu-mi urechea mistuită parcă de flăcări. Intrai în clasă.

Domnul profesor Vízi era un bătrînel cu părul alb, purtînd ochelari cu ramă de aur; era dirigintele nostru, cel mai drag pentru mine dintre toți profesorii. Și el glumea cu plăcere, dar, spre deosebire de domnul profesor Galócási, care-și bătea joc de noi, ne povestea mai curînd istorioare vesele din viața sa de elev. Preda de peste treizeci de ani; așadar, nu exista situație din viața de elev pentru care să nu fi găsit cîte o poveste plină de miez, amuzantă.

Cînd intrai în clasă, tocmai citea din epopeea *Toldi* de Arany János*. Lăsă cartea jos.

— Acest Kiss Ádám al nostru, zise, îmi aduce aminte de un alt elev de-al meu. Acum douăzeci de ani avea de furcă cu mine. Sosea cu întîrziere la fiecare oră. În mod miraculos, de fiecare dată născocea cîte o explicație. Crampe la stomac, dureri de cap, luxație la gleznă — ei, cu astfel de scuze nu mergea la mine.

Născocea niște povestiri frumoase, bine ticluite.

* Poet clasic maghiar (1817—1882) (N.T.).

Odată, de pildă, mi-a spus că fusese chemat la poliţie, fiindcă cineva a vrut să bată un orb. El însă l-a apărat. La asta, respectivul a început să-l bruscheze pe el. Dar scena fusese văzută de mai mulţi, şi aceştia au făcut un denunţ. Iar acum el trebuie să depună mărturie. Săptămîni de-a rîndul chiulea de la cursuri cu povestea asta. Cînd i-am cerut motivarea, mi-a raportat că nu are nici o motivare, şi nici nu va avea, deoarece el l-a iertat pe nenea ăla. „Ştiţi, domnule profesor, are şapte copii, ar fi groaznic dacă l-ar băga la închisoare." Astfel de basme frumoase îndruga băiatul acela. S-auzim, Kiss Ádám, tu de ce-ai întîrziat?

— Domnule profesor, eu am fost la domnul profesor Páll, în laboratorul de fizică.

— Pînă acum?

— Nu chiar pînă acum. M-am întîlnit pe coridor cu domnul profesor Galócási.

Domnul profesor Vízi deschise iar volumul cu *Toldi;* era pe cale de-a continua lectura, dar mă mai întrebă totuşi:

— Şi ce ţi-a spus domnul profesor Galócási?

— Nu mi-a spus nimic, ci m-a luat doar la palme.

Clasa izbucni într-un hohot de rîs.

Domnul profesor Vízi închise cartea din nou. N-o închisese, ci chiar trîntise coperţile cu zgomot.

— Ei, şi de ce te-a pălmuit? De bună seamă, o fi avut el vreun motiv?

— Nu ştiu, domnu' profesor, vă rog, m-a pălmuit doar aşa. Apoi m-a tras şi de urechi.

Clasa se tăvăli de rîs, cînd eu mi-am arătat aproape triumfal urechea roşie ca focul.

— Treci la locul tău!

Doar atît spuse domnul profesor, şi pe urmă analiză mai departe epopeea *Toldi,* ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Cu toate că s-a-ntîmplat. Domnul profesor Páll mi-a

povestit la întîlnirea noastră de zece ani de la bacalaureat.

— Știi, colegul meu Vízi era într-adevăr un om liniștit, ca și mine, dealtfel. Din toată inima eram amîndoi contra oricărei forme de violență, dar atunci a avut loc o ciocnire deosebit de acută între noi și nenorocitul acela de Galócási. Cînd zic nenorocit, înțeleg faptul că avea o fire atît de rea. Un astfel de om e întotdeauna un nenorocit. Colegul Vízi făcuse o remarcă în sensul că e peste măsură condamnabilă orice pedeapsă corporală în școală; tragerea de urechi a elevilor, luarea la palme, bățul de trestie și alte asemenea metode de tortură medievală, învechite. Așa ceva nu e demn de spiritul colegiului nostru.

Galócási s-a ridicat puțin de pe scaunul său și a întrebat dacă nu cumva la bățul său de trestie face aluzie colegul Vízi. „Ba, chiar la acela", răspunse Vízi, iar eu am adăugat că... Ei, să fiu sincer, nu-mi mai amintesc exact ce-am spus, dar în orice caz ceva din care pricină Galócási s-a înfuriat, pomenind de duel și de alte prostii asemănătoare. La care i-am răspuns că eu nu particip la astfel de tîmpenii. „Atunci nu ești un domn". „Sigur că nu. Eu sînt matematician", i-am răspuns calm.

Mă amuza cum se umfla în pene.

Întărîtat, mi-a strigat că o să-mi arate el cu cine am de-a face.

Mi-a și arătat. După cîteva zile am primit ordin de încorporare, dar oricît i-ar fi fost pe placul lui Galócási, n-a putut să mă expedieze pe front, deoarece, din cauza ochelarilor mei cu nouă dioptrii și jumătate, eram inapt de serviciul militar. E adevărat că n-aveam nevoie decît de trei dioptrii, dar medicul oculist de la armată îmi era prieten bun și pe fișă scrisese, „din pură întîmplare", nouă, în loc de trei.

Bineînțeles că tot corpul profesoral știa că Galócási a

aranjat să fiu chemat la oaste, şi — chiar dacă nu i s-a spus în faţă — de-atunci toţi îl ocoleau.

Galócási era un fascist convins, gata să trimită, scurt, la spînzurătoare ori în faţa plutonului de execuţie, pe toţi cei care nu se entuziasmau pentru Hitler. Cumplit destin pentru un profesor de limbă şi literatură germană, care ar fi putut sădi în inimile elevilor ideile celor mai mari creatori germani, dar el profeţa ura. Însuşi băţul său de trestie dovedea că decăzuse total din punct de vedere sufletesc.

Însă Galócási n-a mai putut aranja şi încorporarea domnului profesor Vízi, fiindcă el trecuse de limita de vîrstă. L-au citat, în schimb, la poliţie, dar asta e o afacere de mai tîrziu şi se leagă de soarta familiei noastre. O voi povesti la timpul potrivit.

În ora aceea, domnul profesor Vízi ne-a explicat calm primul cînt din *Toldi*. Apoi, după ce-a sunat de ieşire, a coborît în cancelarie, şi-acolo a avut loc ciocnirea dintre el şi Galócási.

7

ÎN FAȚA DOMNULUI DIRECTOR GÖCZ

— Ai grijă! — îmi spuse Lőrincz Bandi, cînd am coborît în pauză. Szatymazi și gașca lui vor să se lege de tine. Azi-dimineață m-a întrebat dacă-i adevărat că pe maică-ta și taică-tău „i-au vîrît la țuhaus". Așa m-a întrebat. Bineînțeles, i-am răspuns că habar n-am. Szatymazi ședea cocoțat pe bancă și trăncănea: „Pe Lőrincz degeaba îl întrebați. Și el e un bolșevic."

— La care tu?

— La care eu i-am dat un brînci de-a căzut sub bancă, și i-am replicat că el în schimb e un szálasist înrăit. Poate că am mai spus și altceva, în orice caz s-a încins o bătaie de toată frumusețea, i-am pus capăt numai atunci cînd ai intrat în clasă. Acum precis vor s-o ia de la început. Fii cu băgare de seamă!

Făcînd o întorsătură pe jumătate, l-am evitat pe Gyuricza, care venea conducînd mingea spre mine. Dar centrul înaintaș, care se pricepea vrăjitorește la fente, parcă mi-ar fi ghicit dinainte mișcarea, jonglă mingea de pe un picior pe altul, și m-am și trezit cu el dansînd în fața mea:

— Kiss... să nu-ți tremure pantalonii, îl facem afiș pe Szatyi!

Lovi mingea cu toată puterea, o pasă Pepitului, și dispăru val-vîrtej.

Asta era o surpriză pentru mine. La orice mă așteptam, numai la faptul că tocmai spaima clasei va sta de partea mea, nu. Nu m-ar fi mirat dacă ar fi luat apărarea palavragiului de Szatymazi, mai ales că ăsta împărțea insigne în dreapta și-n stînga. Dar în cazul lui

Gyuricza niciodată nu puteai calcula următoarea mutare. Probabil nu-i plăceau manierele fandosite ale lui Szatymazi.

Szatymazi se apropia de mine cu paşi legănaţi, în compania lui Schneller şi Borbás, cei doi oameni de gardă şi prieteni intimi ai săi. Mersul acesta legănat l-au învăţat pe furiş de la Hans Albers, celebrul actor de film german al acelui timp. Umblau ca nişte gorile, lăsînd să le atîrne braţele îndoite. S-au oprit în dreptul meu, în semicerc. La mijloc, Szatymazi. Eram calm, fiindcă din spate mă acoperea Lőrincz Bandi. Szatymazi schiţă un zîmbet provocator, de batjocură, şi mă-ntrebă:

— S-auzim, Kiss Ádám, unde se află stimabilul tău tată şi venerabila ta mamă?

M-am întors, nu i-am răspuns.

Szatymazi trecu din nou în faţa mea:

— Nu vrei să stai de vorbă cu mine? Ţi-a interzis venerabila ta mamă şi stimabilul tău tată?

— Lasă-i în pace pe părinţii mei! mă răstii la el.

Mă apucă de bărbie:

— Nu fi mitocan, Ádişor!

Nu puteam suferi cînd cineva îmi spunea „Ádişor".

Îmi împinse bărbia tot mai sus, dar dintr-o dată îmi dădu drumul şi scoase un urlet.

Mingea lui Gyuricza l-a nimerit drept în mijlocul feţei.

— Gool! urlă în extaz Pepitu'.

— Am orbit... aoleu, am orbit... se văicărea Szatymazi. Îşi duse ambele mîini la ochi şi se clătină de durere.

Toată gaşca lui se şi năpusti asupra mea. Mă loveau cu mîinile, cu picioarele. Bineînţeles, nici eu nu mă lăsam. Şi Lőrincz Bandi se avîntă în luptă. Cred că n-au trecut nici zece secunde din clipa în care mingea lui Gyuricza s-a izbit de mutra lui Szatymazi, şi cel puţin

douăzeci-douăzeci şi cinci de inşi ne învălmăşeam grămadă.

Băţul de trestie al domnului profesor Galócási a avut de lucru, nu glumă, pînă cînd i-a împrăştiat pe cei încăieraţi. El era profesorul de serviciu, aşa că el ne-a dus în faţa domnului director: pe mine şi pe Lőrincz, ca vinovaţi principali, precum şi pe victimele noastre, pe Szatymazi, Schneller şi Borbás, însîngeraţi, cu hainele sfîşiate; de asemenea, pe Gyuricza.

— Aceşti nemernici — ne arătă cu degetul — l-au bătut pe Szatymazi Zolika.

Cam astfel raportă cazul domnului director Göcz.

Interogatoriul începu îndată.

— Domnule director, vă rog, începu Szatymazi pe un ton de om îndurerat, eu m-am adresat prietenos lui Kiss Ádám, interesîndu-mă de părinţii săi onorabili. Să vă spună el dacă n-a fost aşa. La care, m-a pleznit peste faţă cu toată forţa, dar aşa că era cît pe-aci să orbesc. Eu nu i-am făcut nimic lui Kiss Ádám.

— S-auzim ce s-a întîmplat, Kiss Ádám! se întoarse spre mine domnul director Göcz, prost dispus. Era un om palid, slab, bolnav de stomac. Dealtminteri, după cîteva luni avea să şi moară. Din pricina durerilor era mereu într-o dispoziţie proastă. Şi de astă dată scotocea nervos printre hîrtiile care zăceau pe masă.

— Eu nu l-am lovit pe Szatymazi, domnule director, vă rog!

— Ba, l-a lovit... interveni Borbás. L-a lovit, deoarece credea că Szatymazi îşi bate joc de el, din cauză că părinţii lui Kiss Ádám stau la închisoare.

Domnul profesor Galócási se-ntoarse pe jumătate şi mă privi ca pe o insectă deosebit de dăunătoare şi care stîrnea sila. Domnul director căută mai departe între hîrtiile sale.

— Stau la închisoare??? întrebă absent. Şi de ce stau la închisoare?

— Sînt comuniști, interveni Szatymazi pe un ton de parcă ar fi spus: sînt ucigași.

Directorul nici acum nu și-a ieșit din fire.

— Comuniști, zici ... hm ... asta e sigur? Au fost condamnați? Ei, răspunde-mi, Kiss Ádám!

— Pe mama și pe tata i-au arestat ieri dimineață, domnule director, dar nu știu de ce.

— Așa ... nu știi? Și dumneata, Szatymazi, de unde ai scornit că ar fi comuniști?

Dar pe neașteptate a început să vorbească Gyuricza. Spaima clasei s-a străduit să facă mutra cea mai spășită cu putință.

— Domnule director, vă rog, Szatymazi minte. Nu Kiss Ádám l-a lovit. Eu am fost ăla. Adică treaba s-a-ntîmplat așa, că tocmai băteam mingea, adică jucam fotbal, vă rog frumos, iar eu i-am pasat mingea Pepitului, adică, scuzați, lui Fekete*, care va să zică lui Fehér, și am tras un șut atît de nasol, vreau să spun atît de stîngaci, că din pură întîmplare l-am nimerit pe Szatymazi. Mie-mi pare nespus de rău de cele întîmplate și îi cer iertare.

Cred că de cînd frecventa școala, șmecherul ăsta uns cu toate alifiile n-a ținut un discurs atît de lung. Bineînțeles, știam cu toții că pune bărbi, și că dinadins a tras cu mingea în Szatymazi. Numai că faptul nu putea fi dovedit. Deci, victima n-avea încotro, vrînd-nevrînd a acceptat scuzele.

— Prin urmare, s-a întîmplat o neînțelegere, zise ușurat domnul director Göcz. Duceți-vă la oră și băgați-vă în cap că nu sînteți niște fiare să vă repeziți numaidecît unii la alții. Ați priceput? Puteți pleca! O să vă primiți pedeapsa.

Se lăsă ostenit pe spătarul scaunului. Iar noi — care

---

* Fekete=negru; Gyuricza se referă la afirmația lui Fehér care susținuse că e negru la suflet (N.T.).

bosumflat, care bine dispus — am urcat în clasă. Pe scări, Szatymazi îmi şuieră la ureche:

— Las' c-ai să vezi tu, bolşevicule!

În loc de răspuns, i-am polizat glezna cu bombeul pantofului, în aşa fel că scoase un ţipăt de durere.

— Te doare ceva? mă uitai la el, făcînd o mutră nevinovată.

Nu mi-a replicat, ci s-a alăturat prietenilor şi, şchiopătînd, urcă scările.

— Tăticule... îmi zise Gyuricza, păcat că nu joci în echipă cu mine. Asta a fost o fentă clasa-ntîi...

Mi-a căzut bine lauda. Gyuricza era considerat un specialist de primă mînă în materie de bătăi şi faultări.

În dimineaţa aceea altceva nici nu s-a mai întîmplat. Clasa tăcea, dar mai corect ar fi spus: aştepta şi era atentă. Toţi ştiau că lupta dintre noi doi nu s-a decis încă. Dar bănuiau şi faptul că nu ne vom lăsa, nici eu, nici Szatymazi. Cei mai mulţi dintre băieţi vedeau un soi de circ fără bani în confruntarea noastră, în schimb cu toţii găseau foarte palpitant că părinţii mei au fost închişi. Însă despre acest lucru discutau numai în şoaptă.

Potyi — adică, pe numele său întreg, Pottyondi Péter — m-a tras la o parte în pauza următoare, îndărătul castanului din capătul curţii.

— Ádáme, am născocit ceva, îmi şopti misterios. Hai şi tu, Lőrincz! V-o spun, să nu ne audă nimeni. Săpăm un tunel sub închisoare, şi îi eliberăm pe părinţii tăi. Toată clasa vine la săpat, exceptîndu-l, bineînţeles, pe scîrba de Szatymazi cu gaşca lui. Vom fi vreo douăzeci de inşi. Săpăm tunelul un-doi. Toată lumea aduce unelte.

Tot priveam faţa lui Potyi, aprinsă de emoţie, ne uitam în ochii săi în care strălucea dorul de aventură. Îmi şi stătea pe vîrful limbii să-l fac tîmpit, dar apoi m-am răzgîndit: Potyi nu vrea decît binele, numai că e încă un copil.

— Bine, Potyi dragă, dar mai întîi trebuie să aflăm

în ce închisoare şi în care celulă i-au închis, ca nu cumva să săpăm într-un loc nepotrivit.

— Ai dreptate... la asta nu m-am gîndit, se posomorî Potyi.

— Dar pînă atunci să nu sufli nimănui o vorbă!

— Păi bineînţeles, se învoi el. Şi m-am mai gîndit să organizăm o trupă ca să te apărăm de Szatyi şi-ai lui.

— Potyi ăsta e un copil de treabă, mă întorsei către Lőrincz Bandi.

— Sîntem doar prietenii tăi.

Potyi s-a apucat de munca de organizare încă a doua zi. Înainte de toate, desenă o insignă. Pe insigna asta, în jurul unui lanţ se înălţau nişte flăcări.

— Pricep ce înseamnă lanţul, învîrtii eu în mînă proiectul de insignă. Însă ce vrei să spui cu flăcările?

Potyi îmi aruncă o privire ofensată:

— Dar totul e cît se poate de clar. Flacăra înseamnă că dragostea pentru libertate arde în noi, întocmai ca în Petőfi Sándor.

Potyi şi cîţiva prieteni ai săi se apucară de fabricarea insignelor cu lanţul şi limbile de flăcări. Le-au meşterit o groază de vreme; le găureau, le gravau şi pictau; le-au lipit pînă şi ace de prins. Treaba asta a aranjat-o tatăl lui Balló, radiotehnician; el avea un ciocan de lipit. Insigna trebuia prinsă într-un loc tainic, sub reverul hainei.

— Numai mizerabilii ăia de szálasişti să aibă insignă, noi nu?!

Mă mîngîia prietenia lor, şi m-a liniştit, ştiind că în caz de nevoie am pe cine conta. Or, necazuri aveam destule. Însă şi mai multe erau grijile. Şi azi, după atîţia ani, mă mir cum de-am putut rezista la năpasta care mă încercase. Dar pe-atunci nu prea aveam timp să mă las pradă gîndurilor. Trebuia să acţionăm. Îi îngrijeam pe cei mici, mă apăram de cei ce ne voiau pieirea. Adică: trebuia să fac faţă la toate.

Ultima oră era de desen, cu nenea Géza — cum îi ziceam noi. Bătrînul ne explica subiectul său preferat: statuile greceşti. Pe mesele lungi ale sălii de desen stăteau în permanenţă copiile de ghips a patru-cinci statui greceşti. Astea constituiau materialul său didactic. Se străduia să ne însămînţeze în suflet dragostea pentru artă. Dar asta nu i-a reuşit decît pe ici, pe colo.

Gyuricza, de pildă, nu putea suferi statuile greceşti. Deşi nu desena deloc prost. Trîntea cîte o caricatură după statuile eline, încît ne ţineam cu mîinile de burtă de rîs. Nenea Géza s-a năpustit asupra noastră şi confiscă foaia de desen a lui Gyuricza. În caricatura cu pricina, Palas Atena tocmai îşi sălta veselă un picior, ridicîndu-şi veşmîntul drapat. Nenea Géza era înfăţişat împreună cu ea şi ţinînd-o de mînă. Profesorul nostru se holbă la Gyuricza, de parcă atunci l-ar fi văzut pentru prima oară.

— Prin urmare, tu ai mîzgălit drăcovenia asta aici, puşlamaua naibii ce eşti!

Gyuricza se ridică gata pregătit să încaseze una după ceafă. Dar profesorul nostru de desen continuă astfel:

— Cel puţin ai habar cît de bine desenezi, banditule? Mîine după-masă, la trei, te prezinţi la mine acasă!

— Dar, domnule profesor, mîine la trei avem meci, se jelui Gyuricza.

— Atunci vii după meci!

Din acel moment, nenea Géza îl învăţă pe Gyuricza să deseneze. În timpul orelor încerca să sădească în noi oarecari cunoştinţe despre desen. În ziua aceea, tocmai se căznea să ne arate cum se iau din ochi proporţiile juste pentru desenarea unei vaze, cînd intră portarul.

— Ce doreşti, Márton?

— Domnule profesor, vă rog, domnul director îl cheamă pe Kiss Ádám.

Evident, şi profesorul Géza ştia de cazul meu, fiindcă mă lovi prietenos pe spate:

— Du-te, băieţaş, hai, curaj!

Mi-a căzut bine îndemnul lui.

Am coborît de la etaj, abia tîrîndu-mi picioarele în urma portarului Márton. M-a cuprins neliniştea.

Mă exmatriculează? Pentru asta mă cheamă cumva domnul director? Oare îi e îngăduit să frecventeze şcoala unui elev ai cărui părinţi au fost arestaţi? Stomacul mi se zbătea uşor cînd m-am oprit în faţa biroului secretarei.

Era o fată tînără, prietenoasă, cu părul ondulat, dar acum o vedeam misterioasă şi severă. Aveam impresia că se uită la mine cu mînie, fiindcă am deranjat-o în timp ce lucra. Sigur, era vorba doar de o închipuire, însă cînd cineva în numai cîteva zile suferă atacuri neaşteptate din atîtea părţi, nu-i de mirare că bănuieşte pretutindeni numai duşmani.

— Aşteaptă aici, îmi spuse secretara. Te va chema domnul director.

Continua să bată la maşină. Zgomotul clapelor îmi răsuna în urechi aidoma unor bătăi de tobă. Cu astfel de bătăi de tobă sînt duşi condamnaţii la ştreang.

De nervozitate, stomacul meu continua să se zbată. Deasupra uşii cabinetului atîrna un cadran de ceas cu cifre romane. Era douăsprezece şi jumătate. Deodată mi-am adus aminte că nu va avea cine să-l aducă pe Ödi de la grădiniţă, dacă mă reţine aici mult timp domnul director. Trebuia să fi vorbit cu Áron . . . Dar cine s-ar fi putut gîndi la aşa ceva? De-acum încolo eu va trebui să mă gîndesc la toate.

În spatele secretarei răsună zbîrnîitul scurt al unei sonerii. A încetat bătutul la maşină, şi mi se adresă:

— Poţi intra!

Am închis ochii pentru o clipă, am respirat adînc şi am bătut în uşa biroului. N-am primit răspuns. Am mai ciocănit o dată.

— Poţi intra liniştit!

Aşadar, intrai.

Capul domnului director Göcz odihnea pe spătarul fotoliului său.

„Cît de palid e la faţă" — acesta mi-a fost primul gînd — apoi am salutat cu voce tare, regulamentar:

— Bună ziua.

Încet, ca şi cum i-ar fi necesitat un efort uriaş, directorul îşi ridică pleoapele grele.

— Servus, fiule.

Şi glasul său era şters.

Frica mi-a trecut dintr-o dată. Presimţeam că domnul director Göcz nu-mi vrea răul.

Se uita la mine. Avea nişte ochi de culoarea nucilor răscoapte şi o privire rătăcită, caldă. Chipul său era brăzdat de ridurile adînci ale suferinţei. Cîte n-am aflat despre el mai tîrziu, mult timp după ce murise! Atunci, cînd am nimerit în faţa lui, era deja limpede pentru el că trebuia să moară în curînd. Medicii l-au sfătuit să-şi ceară pensionarea ori cel puţin să-şi ia concediu de boală. Dar el a rămas pe locul său. Motivul nu l-a destăinuit decît colegilor săi, domnilor profesori Vízi şi Páll: „Dacă îmi cer pensionarea, în locul meu îl vor numi pe Galócási. Are relaţii sus-puse, e prietenul unor generali szálasişti, iar el e un fascist în stare de orice. Din păcate, trăim azi într-o lume în care oamenii de acest fel deţin funcţii înalte. Ţie, Páll, sau ţie, Vízi, mi-aş ceda locul liniştit. De bună seamă că aţi face o treabă mai bună decît mine, fiindcă eu sînt de-acum obosit. Însă pe voi precis nu v-ar numi. M-am interesat de acest lucru. Voi gîndiţi, şi cei ca voi nu prezintă încredere astăzi. Directorul regional al învăţămîntului este şi el tot fascist, ca acest Galócási-Geiger. Şi se tutuiesc. Colegiul nostru există de trei sute de ani, şi totdeauna s-a străduit să sădească în mintea şi inima elevilor idealul cinstei şi libertăţii umane. Şi-acum; să vină un fitecine, ca acest Galócási, să întineze onoarea şcolii noastre?! Nu pot

îngădui una ca asta. Pînă cînd mă ţin puterile, rămîn la locul meu."

În dimineaţa aceea, înainte ca directorul să mă fi chemat, Galócási s-a înfiinţat la el în cabinet. Avea „fereastră", şi a folosit-o ca să-şi expună părerea în faţa directorului.

După mulţi ani, cînd aveam deja în buzunar diploma de inginer, m-am întîlnit întîmplător cu secretara de odinioară a şcolii. Am salutat-o şi am vrut să merg mai departe, dar ea m-a oprit. Îşi puse mîna pe braţul meu:

— Îţi mai aminteşti cînd domnul director te-a chemat la el?

— Cum să nu-mi amintesc? Era să mor de frică.

— Ai şi avut toate motivele. Cu cîteva minute înainte, profesorul Galócási a trecut pe la domnul director Göcz. Era duşmanul dumitale înverşunat. Vorbea pe un ton atît de ridicat, încît l-am auzit prin uşa închisă. Pretindea ca dumneata să fii îndepărtat din şcoală. Spunea că acest colegiu n-are nevoie ca bolşevicii să se cuibărească printre copiii unor domni onorabili şi să otrăvească atmosfera. El, în ce-l priveşte, protestează, şi dacă domnul director nu face demersuri în direcţia îndepărtării din şcoală a acelei puşlamale comuniste, plodul unui puşcăriaş, atunci el — o spune dinainte — va raporta cazul domniei sale domnului director regional al învăţămîntului. Domnul director i-a răspuns cu o voce joasă ceva ce n-am priceput. Dar Galócási a început să urle că lui îi pasă de ce se întîmplă acolo, şi că astfel de elemente trebuie stîrpite din şcoală. Apoi plecă într-o goană, încît era cît pe-aci să ia uşa cu el.

După toate astea am fost convocat în faţa domnului director Göcz.

— Kiss Ádám, începu el, atît de încet, că abia îi înţelegeam cuvintele. Fără să vreau, am păşit mai aproape. Am discutat cu domnii profesori Páll şi Vízi despre situaţia voastră. Ai trei fraţi, nu-i aşa?

I-am răspuns cu o voce și mai scăzută ca a lui, dacă e cu putință așa ceva:

— Trei . . .

— Există cineva care să aibă grijă de voi? Rude, frați de-ai părinților voștri?

Mi-am scuturat capul în semn de negație.

— Eu mă-ngrijesc de frații mei, și mătușa Vlad, vecina noastră.

O clipă cîntări cele spuse de mine.

— Nu-ți va fi deloc ușor!

— Știu, domnule director, dar n-am ce face.

— Părinții tăi au fost arestați, fiind bănuiți de activitate comunistă. Am telefonat la procuratura militară. Acum li se anchetează cazul. Acuzația este foarte gravă.

Am dat din cap că știu.

— Acum nu-ți vorbesc ca un director cu elevul său, ci ca și cum ți-aș fi tată. Aș vrea să vă ajut, fiule, pe cît e cu putință. La internatul școlii nu puteți mînca, ar fi prea bătător la ochi. M-ar denunța numaidecît. Dar bucătăreasa noastră e o femeie vrednică, am să vorbesc eu cu ea. Locuiește chiar lîngă bucătărie. Îi vei lăsa în fiecare dimineață vasele, acasă la ea, iar la prînz, după cursuri, le vei lua. Vei primi pachet pentru dejun și pentru cină. Dar să nu vorbești nimănui despre asta!

Mi-a făcut semn să mă apropii.

Trebuia să ocolesc masa. Mi-a luat mîna. Avea o palmă rece și uscată, dar eu totuși o simțeam caldă.

— Orice necaz ai avea, dacă cineva se leagă de tine sau dacă te amenință, să vii la mine! Mă voi strădui să te apăr. M-am uitat în catalog și am vorbit cu domnul profesor Vízi. Înveți bine și ai o comportare bună. Totuși, sînt unii care ar vrea să te îndepărteze din școală. Nu te speria! N-am să îngădui așa ceva. Atîta timp cît înveți și ai o purtare bună, n-au cum să te izgonească. Așa-i tradiția la noi de peste trei sute de ani.

Și-a pus mîna pe creștetul meu:

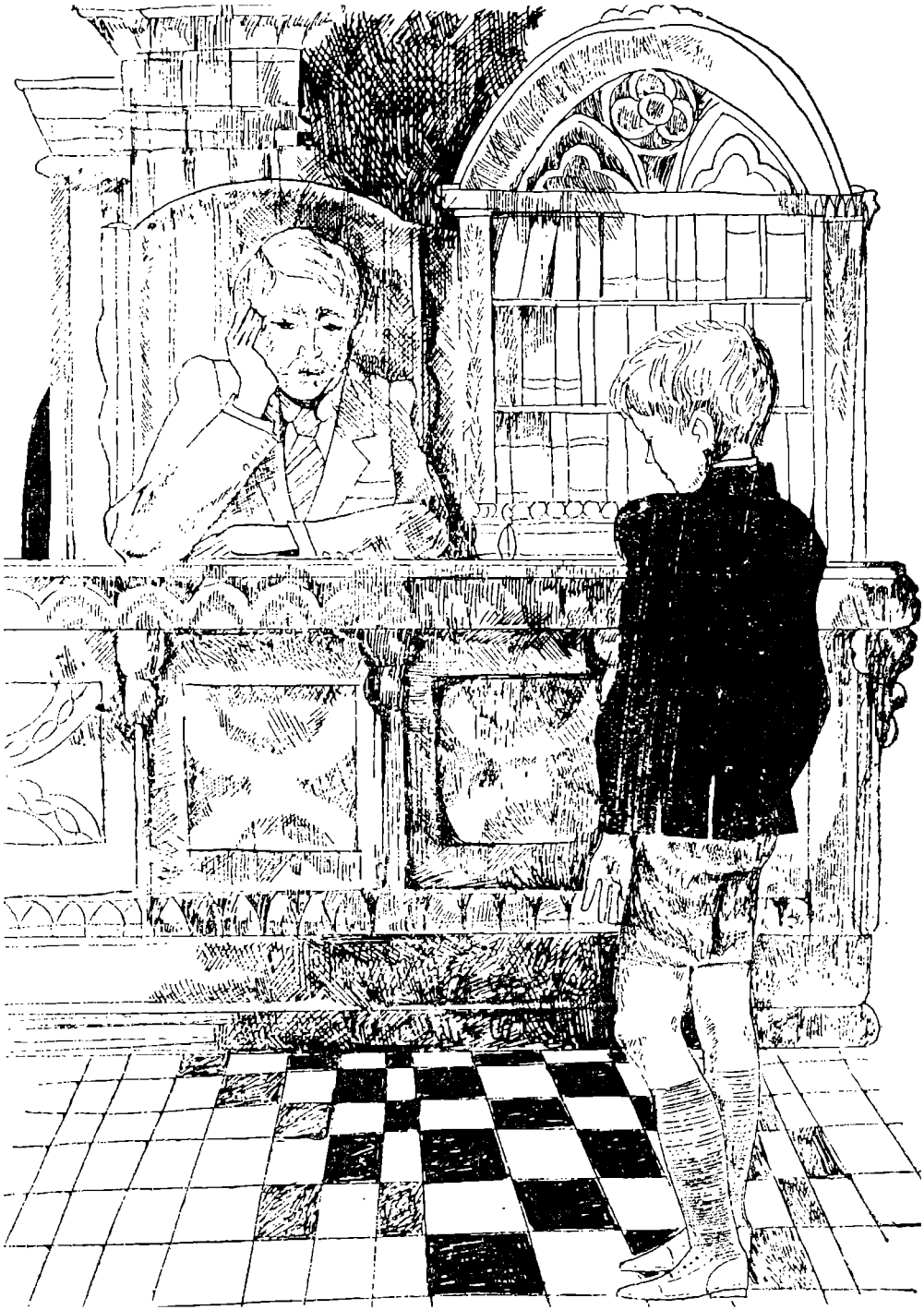

— Tu să-nveți numai, și nu te amesteca în nici un fel de ceartă ori bătaie! Am credința că tatăl tău e om de omenie, deci n-ai de ce să-ți fie rușine cu el.

Iată că și dînsul spune același lucru, ca nenea Gyuri, tipograful. E posibil să fi vorbit între ei? Dar nici nu se cunosc. Pe-atunci, cu mintea mea de copil, n-aveam de unde să știu că oamenii cinstiți gîndesc la fel, cînd e vorba de lucrurile cele mai importante. Știu, deopotrivă, ce-i bine și ce e rău.

— Cîți ani ai, Ádám?

— Ieri am împlinit doisprezece ani.

Domnul director Göcz își culcă capul pe spătarul fotoliului. Se odihnea, sau cugeta.

— Deci nu mai ești un băiețel.

— Nu, domnule director.

— Dar ești încă un copil, cu toate că trebuie să te porți ca un om mare. Orice situație s-ar ivi, fie aici, fie acasă, caută-mă! Mi s-a promis că nu veți fi tracasați. Bani aveți?

— Avem, domnule director.

— Atunci du-te, fiule! Fii și în continuare isteț, deștept și cinstit!

Am ajuns în clasă chiar cînd suna de ieșire. Băieții, sub supravegherea lui nenea Géza, tocmai puneau în vitrinele de sticlă capetele de statui grecești.

Profesorul îmi făcu semn să merg la el:

— Ei, ce-a fost?

— Domnul director m-a întrebat despre familia noastră.

— Așadar, totul e în ordine?

— Da, domnule profesor.

Mustața gălbioară a lui nenea Géza tresări. Asta era un soi de zîmbet la el.

— Ai noroc, fiule. Domnul director e un om foarte de treabă.

8

PE ÖDI ÎL EXMATRICULEAZĂ DE LA GRĂDINIȚĂ

Am gonit pe scări în jos ca o furtună. Era unu și cinci minute, iar micuțul mă aștepta. L-am găsit singur la grădiniță, cu șapca pe cap, îmbrăcat cu paltonul. Stătea pe băncuță și se vedea cît de colo că e speriat.

Educatoarea — nu îndrăgita mătușă Katus a lui Ödi, ci directoarea — ieși din biroul ei.

— Ai venit după Kiss Ödönke? mă-ntrebă. Avea gura plină de dinți de aur.

— Da, vă rog.

— Dumneata ești fratele lui cel mare?

— Da, vă rog.

Era o femeie zdravănă, atît de autoritară și cu voce groasă, încît stăteam intimidat în fața ei.

— Să treacă mama voastră mîine pe-aici!

— Ea nu poate veni, am răspuns încet, și-mi era ciudă că mă simt jenat.

— Atunci să vină tatăl vostru!

— Nici el nu poate . . .

Directoarea stătea în fața mea, de parcă fusese cioplită din stîncă; dintr-o stîncă deosebit de dură.

— Atunci îți spun dumitale cum stau lucrurile. Ödönke să nu mai vină de mîine la grădiniță. Fusese primit nereglementar, nici măcar nu e înscris.

— Da, vă rog. Vino, Ödike!

L-am luat de mînă pe frățiorul meu.

— Sărut mîinile . . .

Dinții de aur scînteiară încă o dată.

— Dacă vom avea loc, o să trimitem vorbă . . .

Experiențele ultimelor două zile mi-au fost suficiente

să înțeleg: pentru Ödi nu va mai fi loc în această grădiniță. Mai mult, pricepeam că de aceea n-are loc, și tocmai acum, fiindcă se numește Kiss Ödön, copilul lui Kiss Ádám, care a fost ridicat ieri dimineață.

Ödi își mișca sprinten picioarele ca să poată ține pasul cu mine. Își ascunsese mîna mică și caldă în palma mea.

Oare ce-a spus mult iubita lui educatoare, mătușa Katus, cînd a aflat că pe Ödi l-au dat afară? Era necăjită oare? Sau a încercat poate chiar să protesteze?!

Ödi tăcuse pînă acum. Apoi, cînd începurăm să ne apropiem de strada noastră, prinse curaj și mă trase de mînă.

— Doamna directoare mi-a spus să nu mai merg la grădiniță, fiindcă am fost un băiat rău. Să știi că n-am fost rău...

— Știu, Ödi...

Nici acum, după trecerea atîtor ani, nu pot ști exact ce s-a întîmplat și de ce. Grădinița fusese înștiințată, probabil, de către direcția regională a învățămîntului, și directoarea solidă ca un zdrahon, tăiată parcă în stîncă, n-a fost atît de curajoasă și cinstită ca domnul director Göcz, care — deși un biet om bolnav — ne-a apărat, ba mai mult, a pus o vorbă bună în favoarea lui Áron și Zsuzsi, la școala elementară, care aparținea colegiului nostru. De noi deci nu s-au atins. Biciul l-a pocnit deocamdată pe Ödi.

Micuțul se opri și lacrimile îi curgeau șiroaie pe obraz.

— Șefule, zău că n-am fost rău! O poate spune și mătușa Katus.

— Am să vorbesc cu educatoarea ta.

Nădăjduiam foarte vag că mătușa Katus, educatoarea, îl poate ajuta într-un fel pe Ödi să ajungă înapoi la grădiniță. Nădăjduiam, zic, dar credeam și nu credeam.

Pînă acum, lumea fusese atît de simplă pentru mine, ca o hartă colorată. În centru stăteam noi, familia, în jurul nostru orașul, strada, băcănia din vecini — unde

obișnuiam să ne facem cumpărăturile — școala cu prietenii și profesorii mei, care trebuiau iubiți și stimați.

În fond, abia acum am început să mă gîndesc la felul de-a fi al oamenilor. Pînă acum credeam că dacă voi fi bun, cuviincios și ascultător, dacă salut cu voce tare, și oamenii vor fi buni și binevoitori cu mine.

Abia acum începeam să bănuiesc că lumea nu-i atît de simplă precum credeam. Din contră, lumea adeseori era de neînțeles, și eu n-aveam pe nimeni care să mi-o explice, care să-mi dezlege enigmele sale. Cei mari fac pe misterioșii, ori poate că nici ei nu cunosc răspunsul. Iar pe oamenii ca mama și tata îi duce cu de-a sila . . .

Sînt sigur că mama și cu tata n-au făcut niciodată nici un rău, și iată că totuși îi duce, și nimeni, dar nimeni nu face — sau poate nici nu poate să facă — nimic în folosul lor. Iată că-l dă afară pe Ödike de la grădiniță, pe el care, zău, n-a greșit față de nimeni, și foarte probabil nici n-a făcut mai multe năzbîtii decît ceilalți copii. Ba chiar a fost mai bun, fiindcă o adoră pe mătușa Katus, și de dragul ei renunță pînă și la micile strengării. Și totuși nu putem face nimic.

Ce se va-ntîmpla cu mine? Mă vor ajuta domnul director și domnii profesori Páll și Vízi? Dar vor avea oare destulă putere?

Pînă acum știam: orice s-ar întîmpla, mă apără părinții, și n-are cum să mi se-ntîmple nimic rău. Dar acum am constatat că și ei pot păți necazuri. Și-atunci, ce-am putea face noi, copiii?

Împinserăm poarta.

Chiar în clipa aceea mătușa Vlad își scoase capul pe ușa bucătăriei:

— Bine ați venit, masa e gata îndată.

Ödike își smulse mîna dintr-a mea și alergă la ea.

— Mătușă Vlad, m-au dat afară de la grădiniță! strigă, și parcă glasul său ar fi ascuns un soi de bucurie, văzîndu-se în centrul unui eveniment atît de mare.

Mătuşa Vlad se uită la mine, iar eu am dat din cap.

— Nu mai spune?! zise mătuşa Vlad cu vădită bucurie. Bine, dar asta e o veste extraordinară! Chiar mă jeluiam aici, în sinea mea, că sînt atît de singură toată ziulica, şi n-am nici un ajutor . . .

Ödike îşi scoase pieptul înainte.

— Am să vă ajut eu! strigă bărbăteşte şi se încruntă. Voi tăia lemne şi voi da de mîncare puilor.

Asta ar mai lipsi, să dăm toporişca în mîna lui Ödi. Tocmai mă pregăteam să protestez, dar mătuşa Vlad mi-a luat-o înainte:

— Lemnele sînt tăiate, dar puii îi las pe toţi în seama ta. Tu culegi verdeaţă din grădină, eu o tai; tu le amesteci hrana şi le dai să mănînce. Le torni şi apă.

Ödike a şi pornit în grădină să adune frunze de brusture. A uitat cu desăvîrşire de grădiniţă.

Scîrţîitul porţii se auzi din nou. Sosiră Zsuzsi şi Áron.

— Săru' mîna, ziseră în cor, dar îşi aţintiră ochii asupra mea.

Le-am înţeles întrebarea fără grai:

— Încă n-au venit?

Zsuzsika intră la noi în casă. M-am grăbit după ea. Şedea pe marginea patului părinţilor noştri.

— De ce nu vor să-i lase acasă?

Între timp intră şi Áron. Şi-a vîrît mîinile în buzunare, făcînd o mutră sfătoasă:

— Domnul învăţător Antal a spus că nu pot veni acasă, pînă cînd tribunalul nu se pronunţă.

Şi văzînd că Zsuzsika îl priveşte cu gura căscată, continua să se fălească cu ştiinţa sa:

— Judecătorul de la tribunal e întocmai ca arbitrul de la meci, numai că nu fluieră că s-a marcat golul, ci spune cine are dreptate, şi toată lumea i se supune. Oamenilor buni le dă drumul, iar pe cei răi îi bagă la închisoare.

Într-adevăr, aşa ar trebui să fie — mă gîndeam —

dar din păcate nu e întotdeauna aşa. Însă e bine ca Áron să mai creadă deocamdată că lucrurile stau astfel. Mă simţeam om în toată firea, aproape un înţelept, dar nu mi-a dat prin cap că şi eu abia în acele zile înţelesesem acest adevăr amar.

— Şefule, aşa-i că cei care i-au luat pe mama şi tata sînt oameni foarte răi? mă întrebă Zsuzsi.

— Sînt cumplit de răi.

— Mama şi tata n-au făcut rău nimănui. Mai mult ca sigur că-i condamnă să fie liberi, interveni Áron.

— Domnul director Göcz a telefonat în interesul mamei şi al tatii. I-a spus judecătorului că sînt oameni buni.

Zsuzsi şi Áron se-ntoarseră spre mine ca două micuţe şi vesele flori ale soarelui:

— Atunci, sigur că le dă drumul.

Cum s-ar putea întîmpla altfel, cînd un om atît de puternic ca directorul Colegiului Apáczai* ridică receptorul telefonului? Ei credeau că un director de şcoală e un domn atît de mare, că poate porunci tuturor.

N-am vrut să-i decepţionez. Dar nici să-şi facă prea multe speranţe.

— Azi-dimineaţă m-a chemat la dînsul domnul director şi mi-a spus: „Mai durează un timp pînă cînd mama şi tata vor fi eliberaţi . . .“

— Dar le dă drumul . . .

— Asta-i sigur.

Micu îşi vîrî pe uşă coama ciufulită:

— Hei, pînă cînd să mai aşteptăm cu prînzul? Hai, mişcarea!

Şapte ne-am adunat în jurul mesei. Mătuşa Vlad şi noi, cei şase copii. Ödi şedea lîngă ea, ca aghiotant

* Apáczai Csere János (1625—1659), personalitate marcantă a spiritualităţii transilvane, militant pentru Reforma învăţămîntului (N.T.).

proaspăt uns. Mînca supa cu nădejde şi între timp se lăuda. O lingură de supă, o lăudăroşenie:

— Da, da, nu mai trebuie să merg la grădiniţă. O sorbitură lungă: De-acum încolo eu am s-o ajut pe tuşica Vlad. O nouă sorbitură: Eu voi tăia lemnele . . . vom pregăti împreună mîncarea. Ba chiar am să şi spăl vasele, zău aşa . . .

— Ce bine-i de tine, îi zise Nicu, şi se vedea pe el cît îl invidiază.

Ştiam deja cu toţii ce s-a întîmplat cu Ödike, şi ne-am străduit să jucăm teatru cît mai bine în faţa lui. Micuţul începuse să creadă de-a binelea că, în fond, a avut noroc cu carul prin îndepărtarea lui de la grădiniţă, avansînd astfel în rangul de aghiotant al mătuşii Vlad. Mi-a şi mărturisit acest lucru:

— Ştii, Şefule, la început eram chiar necăjit că nu mai pot merge la grădiniţă, dar acum mă bucur că pot s-o ajut pe tuşica Vlad.

— Păi sigur, Ödi, va fi nemaipomenit. Are mare nevoie de tine.

— — — — — — — — — — — — —

După ce-am luat masa, Ödike a început o bălăceală în lege, sub pretextul că spală vasele. În acest timp i-am povestit mătuşii Vlad ce mi-a spus domnul director Göcz.

— E un om vrednic. Uş, afară-n curte! strigă ea la copii, care începuseră să se joace de-a hoţii şi vardiştii acolo, în bucătărie. Hai, afară, afară! Ádi, tu rămîi aici!

Sub comanda lui Nicu şi Micu, Áron, Zsuzsika şi Ödi ieşiră în curte. Ödi s-a dus îndată în curtea cu păsări şi, motivînd că le dă de mîncare, a început să zburătăcească bietele orătănii. A luat foarte în serios postul său de inspector al găinilor.

Mătuşa Vlad se aşează lîngă masa de bucătărie şi-mi făcu semn să mă apropii:

— Îţi spun ceva, dar să nu afle nimeni, în afară de noi doi. Azi-dimineaţă a trecut pe-aici omul ăla cu mutra roşcovană, Balázs. Stătea pe locul unde stai tu acum. Mi-a promis că-l vor lăsa acasă pe bărbatul meu dacă voi fi deşteaptă. L-am întrebat ce înţelege prin asta, adică cum să fiu deşteaptă. Bineînţeles, vrea să-i raportez dacă vine cineva pe la voi, dacă se caută geanta aia, de către cine, şi cine vă ajută. Ar vrea să ştie totul. Era foarte amabil cu mine, mînca-l-ar ciuma de ticălos! Desigur, eu i-am promis totul. Nu te doare gura să promiţi.

Mătuşa Vlad nu mi-a povestit atunci decît o parte a discuţiei purtate cu Balázs. Adevărul e că Balázs a ameninţat-o:

— Vrei ca şi copiii dumitale să aibă aceeaşi soartă cu plozii lui Kiss? Vor ajunge nişte vagabonzi, vor sfîrşi pe marginea şanţului. Toate astea depind numai de dumneata, Vlădoaio!

Atunci nimic nu mi-a spus mătuşa Vlad din această parte a convorbirii, ci continuă astfel:

— Măi Ádi, tu fii atent cu cine vorbeşti şi ce vorbeşti! Ai mare grijă, să n-ai încredere în nimeni! Nici nu ştii încă ce oameni răi sînt pe lumea asta.

— Dar există şi oameni buni, ca tuşa Vlad...

— Ia mai slăbeşte-mă cu de-astea... apăi eu nici nu fac nimic. Altminteri ai dreptate, într-adevăr sînt şi oameni buni. Altfel n-am putea suporta viaţa. Acum du-te şi tu de te joacă! Am să frec sufertajul deseară. Îl punem într-un coş, şi-l acoperim cu un şervet. Nimeni n-o să ştie ce duci. Hai, mergi, joacă-te şi tu un pic!

N-am avut nici un chef de joacă. De-afară se auzeau strigătele gemenilor Vlad şi ale fratelui meu, Áron. Se certau asupra valabilităţii golului marcat de Micu.

„Sînt copii"... mă gîndeam în sinea mea, iertător, uitînd că numai cu trei zile în urmă era cît pe-aci să mă iau cu ei la pumni din cauza unui presupus ofsaid.

În loc de joacă, mai curînd m-am apucat de lecții. După o scurtă cumpănire am luat cartea de germană și am scos cuvintele în caietul-vocabular. Apoi am început să tocesc. Trebuia să-i dau zor cu învățatul.

Azi mai am de mers după lapte, trebuie să fac paturile, să-i culc pe cei mici. Și-nainte mai trebuie să mă uit și peste lecțiile lor. Dar ei să se joace deocamdată.

După ce-am repetat cuvintele în limba germană, fără greșeală, și a patra oară, drept odihnă m-am apucat de matematică. Astăzi însă n-o găseam atît de plăcută ca altădată. Tot timpul mă gîndeam: acum, în acest moment, ce se-ntîmplă, oare, cu mama și tata? În imaginația mea îi vedeam zăcînd în fundul unei temnițe subterane, în întuneric beznă, prinși cu lanțuri de zidul de stîncă, înfometați, însetați.

Realitatea era mult mai crudă decît fantezia mea. Agenții l-au bătut pe tata, pînă și-a pierdut conștiința. Atunci, l-au aruncat într-o celulă izolatoare, și în acea seară zăcea inconștient pe pardoseala de ciment. Dar poate că situația lui a fost totuși mai ușoară.

De mama nu s-au atins nici măcar cu un deget. Din contră, au poftit-o să ia loc pe un scaun și a fost anchetată de un ofițer în vîrstă, cu maniere alese. Ea însăși mi-a povestit acest interogatoriu.

— M-au dus într-o cameră aproape goală, între niște ziduri pustii; doar sus de tot era un gemuleț cît palma. S-a apropiat de mine o femeie îmbrăcată într-un halat, de culoare închisă. Pe față avea expresia unei surori medicale pregătită de o operație. Mi-a spus să mă așez lîngă o masă și să aștept. Apoi ieși.

Așteptam șezînd lîngă masă cu mîinile împreunate. Probabil mă urmărea de-afară, printr-o vizetă. Văzîndu-mă cu mîinile împreunate, ar fi putut crede că mă rog.

Au trecut cinci sau zece minute, cînd intră un domn bătrîn, în uniformă. În ce mă privește, niciodată n-am

putut deosebi gradele ofițerești. Așa că presupun doar, din pricina vîrstei sale, că era colonel. Era un domn distins, cu păr grizonat, cu gesturi elegante; avea tenul fin ca de fată. Îmi vorbea cu blîndețe.

— Te rogi, dragă doamnă Kiss? începu el, intrînd în cameră.

Tu știi că așa obișnuiesc eu să-mi odihnesc, să-mi masez degetele reumatice, cu mîinile împreunate. Nu i-am răspuns colonelului cu părul cărunt. Să creadă ce-o vrea.

— Dacă n-aș fi militar, și dacă nu mi s-ar fi încredințat anchetarea acestui caz, m-aș ruga alături de dumneata cu toată inima, să te ajute Cel de Sus. Dacă vrei, trimit un preot în celula dumitale ca să-ți poți ușura inima. Cuvîntul sfînt al părintelui nostru o să aibă un efect binefăcător asupra sufletului dumitale de mamă... Dacă vrei să te împărtășești...

— Nu vreau.

Colonelul zîmbea trist.

— Nu ai nevoie de mîngîiere creștinească?

— N-am nevoie. Și-apoi, aparțin de biserica unitară.

— Ești o femeie tare, doamnă Kiss. Eu, ca militar, știu să apreciez curajul dumitale.

Aprinse o țigară. În ultima clipă își aduse aminte, și m-a servit și pe mine, cu un gest de parcă și-ar fi întins tabachera de argint unei doamne din lumea bună.

— Nu fumez!

Dădu drumul primului nor de fum.

— Nu are nici un sens ca noi doi să ne jucăm de-a șoarecele cu pisica. Nu eu am dispus arestarea dumitale, nici măcar percheziția n-am ordonat-o eu. Pînă azidimineață nici nu știam că exiști. Sarcina mea e să cercetez afacerea asta tulbure și să scot la iveală adevărul din denunțuri, din dovezi și din materialul de urmărire penală.

O mulțime de indivizi C* au dat despre dumneata și bărbatul dumitale rapoarte confidențiale. În mod sigur se află printre ele și calomnii. Fiindcă, individul C nu numai că raportează confidențial, ci și calomniator uneori, încercînd să-l facă pe dracul mai negru decît este — în acest caz pe dumneavoastră — ca meritele sale să pară mai mari. Eu — în această privință, poți fi liniștită — voi cumpăni imparțial cazul vostru. Mai mult, poți conta și pe bunăvoința mea. Și eu sînt tată de familie, deci înțeleg situația dumitale. Voi încerca să-ți obțin punerea în libertate. Asta fiindcă, de bună seamă, dumneata n-ai cum să știi mare lucru... aproape nimic, nu-i așa... Dar și pînă atunci, dacă dorești, îl pot ruga pe părintele nostru să-i caute pe copiii dumitale și să aibă grijă de sufletele lor.

— Mulțumesc, nu-i nevoie, i-am răspuns.

Era mult prea binevoitor colonelul ăsta. N-aș fi vrut să mă creadă atît de proastă, că mă poate duce de nas cu cîteva vorbe mieroase. Iar ca un agent înveșmîntat în rasă de călugăr să fie pe urmele copiilor mei tot timpul, asta în primul rînd n-am vrut. O vor scoate ei la capăt cumva și singuri. În tine, Ádáme, mi-am pus toată încrederea. Nu în zadar frații tăi mai mici îți spun Șeful.

Colonelul clătină din cap cu părere de rău:

— Deși nu le-ar strica sprijinul sufletesc. Pe bieții copii i-a pus la grea încercare arestarea tatălui lor. Agenții ăștia nu au pic de tact. N-au în ei nici un sentiment omenesc. L-ar fi putut înșfăca pe bărbatul dumitale și pe stradă, îl băgau în mașina lor, și cu asta gata. Dar lor le place circul. Au dat buzna în locuința voastră, au răsturnat, au devastat totul, au spart mobilele, copiii urlau, plîngeau după mama lor. Într-un cu-

* Recrutați de poliția horthystă, informatorii cu inițiale C furnizau rapoarte confidențiale despre cei suspectați de activitate progresistă (N.T.).

vînt, scena a fost monstruoasă. I-am mustrat cu toată asprimea pentru această brutalitate cu totul inutilă.

Desigur, era greu pentru o mamă să asculte pînă la capăt cele spuse, fără să se vadă pe ea ce simte.

Strîngeam doar din dinți, aproape că mi se frînsese maxilarul, și repetam în mine întruna: „Bagă de seamă, omul acesta e dușmanul tău, de aceea îți spune toate astea, ca să te zdrobească. Să nu crezi nici un cuvînt de-al său!"

Colonelul mă întrebă politicos dacă vreau să-mi comande o cafea sau un ceai.

— Mulțumesc, nu vreau nimic.

De-abia am putut rosti și atît. El a sunat după ceai și, pînă cînd au adus ceaiul, se uita în gol, mut, îngîndurat, și fuma. Trebuia să admit că se pricepea la meseria lui. Era meșter mai iscusit în tortură, decît Baťázs, care-i bătea cu vîna de bou pe toți cei ajunși pe mîna lui, pînă cînd aceștia erau pe jumătate morți.

Femeia cu înfățișare de soră medicală aduse ceaiul. Ofițerul mă pofti încă o dată, și eu l-am refuzat din nou.

A tras o dușcă-două, apoi puse ceașca la loc.

— Brutalitatea a fost complet inutilă. Radio-emițătorul s-a găsit foarte repede. Agenții au mers la sigur. Avem doi oameni infiltrați în grupul ilegalist al soțului dumitale. Știu că pe Kiss Ádám l-au însărcinat cu ascunderea radio-emițătorului. Nu trebuia decît să pîndească momentul cînd transporta acasă un pachet greu. Firește, după toate acestea soțul dumitale nu putea face altceva decît să mărturisească. Deja i se dactilografiază mărturisirea. Am arestat toți membrii organizației, dovezile sînt în mîinile noastre, așa că nici unul dintre ei nu tăgăduiește nimic.

Mi-a pus în față o foaie de hîrtie și un creion:

— Doamnă Kiss, așterne și dumneata pe hîrtie totul! Dumneata nu ești decît un personaj secundar, deci în

caz că vei fi sinceră pînă la capăt — scapi. Vom avea în vedere faptul că eşti mama a patru copii. În cel mai rău caz vei fi condamnată cu suspendarea pedepsei. Dar asta depinde în exclusivitate de dumneata. Îţi promit că voi interveni în favoarea dumitale. Eşti o femeie de treabă, cinstită, ai născut patru copii pentru patrie. Încă mai poţi scăpa. Trec la bărbatul dumitale, să-i citesc depoziţia.

A ieşit.

Nu ştiam nimic de nici un fel de radio-emiţător, nici nu-mi venea să cred că tatăl vostru s-ar fi amestecat în aşa ceva. Iar în ceea ce priveşte aşa-zisa mărturisire a sa, n-aş fi crezut-o, chiar dacă mi-ar fi pus-o în faţă, cu semnătură cu tot.

Cînd omul e încolţit de un pericol, ori i se opreşte mintea-n loc, ori îi merge ceas. Cu mine, din fericire, s-a întîmplat a doua variantă. Am putut judeca cu precizie situaţia mea. Acest colonel cu maniere delicate mă crede mai proastă decît sînt. Deci trebuie să mă folosesc de acest lucru. Tot îmi băteam capul cum să mă port. Să continui cu tăcerea? Să refuz mai departe, neprietenos, făţarnica lui bunăvoinţă? Ori să-ncerc şi eu să joc teatru? Voi face pe comedianta — mă decisesem. În fond, chiar dacă mă omoară în bătaie, tot n-au ce scoate de la mine, fiindcă într-adevăr nu ştiu nimic important. Radio-emiţătorul — am intuit numaidecît — e doar o poveste. Şi asta face parte din şirul intimidărilor.

Mi-am acoperit faţa cu mîinile şi-am început să plîng. Plînsul era sincer, fiindcă mă gîndeam la copiii mei. De-acum eram sigură că sînt urmărită din exterior, fiindcă, de-ndată ce-am izbucnit în hohote de plîns, intră colonelul. S-a aplecat asupra mea şi m-a mîngîiat pe păr:

— Nu plînge, dragă doamnă Kiss! Ţi-am promis că te voi ajuta.

Glasul său părea să fie sincer. Şi dacă într-adevăr

vrea să mă ajute? Cum şedeam, mi-am ridicat ochii spre el şi l-am apucat de mînă:

— Domnule colonel, să vă binecuvînteze Dumnezeu că sînteţi un om atît de bun.

— Mi-e milă de dumneata. Ei, ia să vedem ...

Luă hîrtia, apoi o lăsă iar pe masă, decepţionat.

— Dar, doamnă Kiss, n-ai scris nimic.

Iar i-am apucat mîna:

— Ce să scriu, înălţimea voastră? întrebai şovăitoare.

Pe vremea aceea — voi, copiii de azi, n-o mai ştiţi — erau „domni onorabili" şi „domni prea onorabili". Aşa i se zicea oricui trecea drept domn. Peste anumite clase de salarizare şi peste anumite ranguri, domnii purtau titlul de „înălţimea voastră". Generalilor, miniştrilor, conţilor trebuia să te adresezi cu „excelenţa voastră". Nu toată lumea era gata s-o facă, iar cei care nu erau dispuşi să se ploconească erau priviţi cu suspiciune. Atitudinea lor era un semn mărunt de împotrivire faţă de ordinea socială, în care din copiii „înălţimilor" tot „înălţimi" se făceau, în timp ce copilul unei slugi numai printr-o minune se putea ridica din condiţia de slugă. Deci, cînd mama i-a spus colonelului „înălţimea voastră", era un semn al umilinţei şi al supunerii, cum ea însăşi îmi atrase atenţia zîmbind:

— Cred că atunci i-am spus cuiva pentru prima oară în viaţa mea „înălţimea voastră". Poate că m-a crezut proastă colonelul, ori se prefăcea că mă crede astfel; el însă era deştept. Aşa că dădu doar din mîini:

— Hai, fă bine, doamnă Kiss, şi să lăsăm titlul acesta! Nu sună prea convingător din gura dumitale. Dealtminteri, eu nu-l folosesc niciodată. E o prostie învechită.

— Am înţeles, înălţimea voastră!

Colonelului îi flutură un zîmbet pe buze, de parcă ar fi glumit, dar apoi n-a mai continuat cu subiectul ăsta. Trase în faţă foaia de hîrtie goală.

— De ce n-ai recunoscut nimic, doamnă Kiss?

Mi-am împreunat mîinile:

— Ce să recunosc, dragă domnule colonel? Eu nu știu nimic.

— Într-adevăr, dumneata știi puțin, însă trebuie să pui pe hîrtie și puținul ăsta. Să te ajut?

— Și Dumnezeu v-ar binecuvînta, domnule colonel.

Nici azi nu știu dacă am reușit să-l păcălesc cu adevărat sau doar mi-a acceptat jocul. Eu mă prefăceam, plină de zel, că-s gata să-l ajut din toată inima.

— Mai bine întrebați-mă. Eu, așa, nu-mi aduc aminte nimic.

— Bine... bine, doamnă Kiss. Văd că-ți cunoști interesul. Zău că n-are nici un sens să te sacrifici pentru o cauză cu care n-ai nimic comun. De ce să ajungi la închisoare pentru niște oameni cărora nu le pasă de dumneata nici cît negru sub unghie?! O mamă trebuie să se gîndească în primul rînd, în al doilea și-n al treilea rînd la copiii ei...

— Asta și fac, domnule colonel, rogu-vă frumos, răspunsei blajină.

Citeam pe fața lui o undă de mulțumire. Cred că avea impresia că a reușit să mă înduplece. Se așeză lîngă mine și-mi spuse părintește:

— Să începem cu începutul.

Dintr-un carnețel mă-ntrebă pe rînd despre oamenii care lucrau la tipografie. Mă descusu despre familiile lor, despre obiceiurile și slăbiciunile lor.

Răspundeam cu mare limbuție. I-am spus tot ceea ce oricum era îndeobște cunoscut. Se vedea cît de tare vreau să-l ajut. În sfîrșit, s-a oprit la paginatorul Haraszti. Respectivul lucra la ziar, el asambla paginile, așeza și aranja coloanele culese la linotip, precum și titlurile. În asta consta meseria paginatorului.

Eu știam despre Haraszti că el aduce în tipografie manuscrisele fluturașilor, și că tot el le împarte printre zețarii de încredere. Deci colonelul o nimerise destul de

bine, tot întrebîndu-mă de Haraszti. E foarte probabil că toate celelalte întrebări mi le-a adresat numai de formă, ca să nu bag de seamă cine-l interesează de fapt.

— Bărbatul dumitale şi Haraszti sînt buni prieteni.

Ăsta era adevărul. Lucrau împreună, şi tot împreună au organizat şi tipărirea fluturaşilor, avînd încredere deplină unul în celălalt. Dar tocmai din pricina legăturii lor foarte strînse în activitatea ilegală, la tipografie aproape că nu schimbau o vorbă între ei. Tocmai de-asta m-am folosit eu. Am clătinat din cap şi am schiţat un fel de zîmbet forţat:

— Ei, nu prea aş putea spune că-i aşa. Dimpotrivă, nu se pot suferi deloc.

— Eu am fost informat că lucrează împreună.

— Cine a raportat domnului colonel o năzbîtie ca asta, ăla a minţit, un cuvînt de-al lui să nu credeţi.

— Crezi?

— Dacă cineva ştie, apăi eu ştiu, domnule colonel. Vă şi spun confidenţial de ce nu se-nţeleg, dar pe asta să n-o scrieţi, că mi-e ruşine . . .

Colonelul îmi făcu cu ochiul a complicitate şi-şi puse stiloul jos.

— E-n regulă, rămîne între noi doi.

— Cînd eram fată, Haraszti ăsta m-a curtat . . . Ne-am iubit . . . Ştiţi, avea nişte cîrlionţi frumoşi, întocmai ca Gustav Fröhlich.

— Ăla cine-i?

— Păi faimosul actor german de cinema. Cu freza aia a lui grozavă m-a bolunzit de cap. Pe urmă l-au luat pe Haraszti la armată şi, de, cum e fata . . . una-două îi suceşte cineva capul. Aşa s-a întîmplat şi cu mine. Atunci a venit Kiss Ádám, de s-a angajat la tipografia noastră. Am început să vorbim, şi, cum se zice, ne-am lovit la vorbă. N-a trecut nici o lună, şi ştiam deja: nu mă potrivesc eu cu Béla, ci voi fi nevasta lui Ádám. Un timp am avut nişte remuşcări grozave. Ádám mă zorea, eu

şovăiam, cu toate că la ora aceea ştiam sigur că pe el îl iubesc. Pînă la urmă i-am scris lui Haraszti că nu voi fi soţia lui. Pînă să fie lăsat la vatră, eu şi eram nevasta lui Kiss, aşteptîndu-mi primul copil. Ei bine, de atunci nici n-am mai vorbit cu Haraszti. Iar bărbatul meu şi cu el se ocoleau, de parcă s-ar fi temut că o întîlnire s-ar fi terminat cu moarte de om. Cu timpul a trecut şi asta, dar s-au înstrăinat unul de altul în aşa măsură, încît nu-i mai puteai aşeza la aceeaşi masă, nici măcar în ziua în care tipografii serbează împreună în fiecare an pe Gutenberg.

— Acum îţi pot mărturisi, fiule, continuă mama, că din povestea asta cu Haraszti nici un cuvînt nu era adevărat. Nici vorbă să ne fi iubit noi doi, Haraszti Béla şi cu mine eram doar prieteni buni. Făceam împreună tot soiul de trăsnăi de-ale tinereţii, mergeam în excursii, şi-atît. Dar atunci, acolo, în faţa colonelului, mărturia mea părea foarte sinceră.

— Dar, domnule colonel, vă rog să ţineţi în secret ce v-am spus — mă uitai sfioasă la ofiţer. Aş muri de ruşine, dacă cineva ar auzi că o femeie în toată firea vorbeşte de-alde astea.

— Las' că nu eşti dumneata atît de vîrstnică, doamnă Kiss; din contră, eşti chiar foarte drăguţă. Nici nu se cunoaşte că ai patru copii.

— O, lăsaţi-mă . . . numai eu ştiu cîte necazuri am.

— Te cred . . . te cred . . .

Trase un sertar şi scoase din el cîteva manifeste. Le netezi şi mi le puse în faţă.

— Le cunoşti?

Le cunoşteam, cum să nu le cunosc?! Au trecut prin mîna mea. Dar eu mă uitam doar la fluturaşi şi nu ziceam nimic. Mă străduiam să par tare proastă. Am început să citesc textul tipărit. Dar colonelul mă apostrofă numaidecît:

— De ce le citeşti? Pe astea le cunoşti dumneata foarte bine, doamnă Kiss.

— M-ar omorî bărbatul meu în bătaie, dac-aş citi aşa ceva. Nu mă pricep eu la politică, şi nici nu-mi place . . .

Colonelul mă privi serios:

— Asta nu-i politică, doamnă Kiss, ci trădare de patrie! Vrea să-i determine pe oameni să trădeze Imperiul German, aliatul nostru. Priveşte, tipăritura asta îl face călău şi hienă pe Adolf Hitler. Dar ce să mai vorbim, sînt altele şi mai mizerabile. Dacă-l prinde pe cel care le-a scris, îl spînzură. Dacă nu, atunci îl atîrnă în streang pe cel care le-a tipărit şi le-a difuzat. Cine sînt aceia despre care presupui că au colaborat la tipărirea fluturaşului? Bărbatul dumitale e amestecat! . . .

— Bărbatul meu să se amestece în aşa ceva? Apăi pe ăsta nici nu-l interesează politica, ci numai pescuitul şi meciul de duminică. Dacă învinge Fradi* e în al nouălea cer de bucurie. Cînd pierde, pînă şi eu îl ocolesc, fiindcă sigur se leagă de ceva, numai să-şi poată descărca nervii.

Colonelul plescăi din limbă supărat:

— Ei, doamnă Kiss, ia nu-mi mai turna gogoşi din astea. Soţul dumitale a recunoscut deja că el a tipărit manifestele. Numai că nu vrea să spună de la cine a primit textul. Fiindcă e om cinstit, nu-i aşa, care nu umblă cu pîra. Şi pînă la urmă îl spînzură fain-frumos, cu cinstea lui mare cu tot. Dumneata eşti însă femeie, ai minte mai multă, şi te doare-n cot de onoarea asta de cavaler, care — între noi fie vorba — e o tîmpenie. Dumneata poţi să-mi spui de la cine aţi primit textul, şi-atunci vă puteţi duce acasă, şi dumneata, şi bărbatul dumitale.

Am început să plîng:

— Dragă domnule colonel, Dumnezeu să vă răsplă-

* Celebră echipă de fotbal budapestană în anii interbelici; numele vine de la cartierul Franzstadt (N.T.).

tească pentru bunătatea dumneavoastră, că-mi vorbiți astfel. Păi, dacă-aș ști, ce mi-aș mai da drumul la gură! Fiară, și nu om e ăla care-l vîră pe altul în bucluc. Bietul meu bărbat niciodată n-ar tipări așa ceva. Toată viața lui a fost un om care a respectat legile. Vă rog să mă iertați, dar eu nu cred că ar fi recunoscut vina cu fluturașii. Domnul colonel vrea să mă pună doar la încercare. De-aș cunoaște numele ălui de-a scris, zău că l-aș spune. Așa să m-ajute Dumnezeu.

Deși îl cunoșteam bine.

Colonelul apăsă pe un buton, și intră femeia cu înfățișare de soră medicală.

— Poți s-o iei pe doamna Kiss! La celulă cu ea, îi zise într-o doară.

Eram în ușă cînd mi-a spus:

— Gîndește-te pînă mîine la prînz, doamnă Kiss! Dacă ți-aduci aminte de numele omului cu fluturașul, vă puteți duce acasă.

Dar nu a dat ordin să fiu adusă în fața lui nici a doua, nici a treia și nici a patra zi. Stăteam singură în celula semiobscură. Am avut destulă vreme să mă frămînt. E limpede că tocmai asta a vrut. Singurătatea e sfetnic rău. Cele mai grele ceasuri ale vieții mele le-am trăit în această celulă izolatoare. Mă gîndeam la voi. Vă vedeam flămînzi, hoinărind pe străzi, zdrențăroși. În vis v-am îmbrățișat. V-am dat de mîncare, dar deodată mi-ați alunecat din mîini, și ați dispărut. Cred că aș fi înnebunit dacă m-ar fi ținut mai multă vreme singură.. În a cincea sau a șasea zi au mai adus pe cineva. N-am putut să țin socoteala zilelor, deoarece în celulă domnea un semiîntuneric continuu, numai prin gratiile ușii pătrundea ceva lumină, care venea de la un bec de pe coridor. Femeia pe care au adus-o era mai tînără decît mine. S-a așezat în capătul celălalt al celulei, s-a ghemuit și n-a spus nimic. Pînă la urmă, eu, care de multă

vreme nu mai vorbisem cu nimeni, m-am apropiat de ea și am întrebat-o:

— Cum te cheamă?

— Mári. Dar pe tine?

— Eu mă numesc Emma.

— De cînd ești aici? mă întrebă, dar aveam senzația că răspunsul meu nici n-o interesează.

— Nu știu. Nu țin socoteala zilelor, răspunsei. Se crede că știu ceva despre niște manifeste...

Își ridică fruntea:

— Și nu știi nimic?

Cred că s-a trădat tocmai cu această întrebare; cu interesul pe care i-l stîrnisem brusc. Din clipa asta am suspectat-o, deci i-am răspuns:

— Măcar de-aș ști. Le-aș spune-o îndată, și m-aș putea duce acasă. Și eu, și bărbatul meu. Vreun porc ne-a vîrît în tărășenia asta cu manifestele. Cu toate că pe bărbatul meu nimic nu-l interesează pe lumea asta, decît fotbalul și pescuitul. Și, bineînțeles, familia sa.

Mária a încetat să mă mai descoase. Mi-a povestit că lucrează la Filatura de bumbac și că are doi copii. S-a găsit asupra ei un fluturaș, cînd a ieșit pe poarta filaturii. Au dus-o în fața comandantului militar al uzinei, apoi au închis-o în arestul de-acolo. Mai tîrziu au adus-o încoace.

— Deși nici n-am citit hîrtia aia. Mi-o fi vîrît-o cineva în buzunarul halatului. Pe urmă mi-au citit-o la interogatoriu. Află de la mine că a avut dreptate cine a scris-o. Hitler e într-adevăr un ucigaș, un ticălos. Și pe bărbatul meu l-au dus pe front. Cine știe dacă mai apucă să vină acasă vreodată. Urăsc banda asta spurcată de fasciști, mi-e scîrbă și de domnii care pretind să li se spună „înălțimea voastră". De-ar veni odată comuniștii, să-i mături pe toți de-aici.

Eu tăceam. N-am zis nici că-i bine, nici că-i rău, ca nu cumva să mă poată acuza că l-am înjurat pe Hitler.

Mai tîrziu, Mária asta a început să se intereseze cum stau cu ancheta mea.

E uimitor cît de repede se-nvaţă omul cu vicleşugurile. De-acum eram sigură că a fost adusă în celula mea să mă tragă de limbă. Femeile, de regulă, nu prea ştiu să-şi ţină gura, şi-şi spun una alteia toate cele, în mod confidenţial.

Din nou a început să vorbească despre copiii ei, apoi a prins să mă-ntrebe despre ai mei.

Povesteam despre voi, fără-ncetare, pe urmă am început cu laudele la adresa domnului colonel, că ce domn cu inimă bună şi ce fin poate fi, binecuvînta-l-ar Dumnezeu. Că de-ndată ce se va convinge de nevinovăţia mea, ne va da drumul acasă. Adică am continuat să joc comedia, acolo unde am abandonat-o în faţa colonelului.

— Ei, lasă ... nu se poate să nu fi auzit tu ceva la tipografie, îmi zise Mária. Noi, la filatură, ştim totul unii despre alţii.

Din nou a început să-mi pomenească de copiii ei, că se prăpădeşte de dorul lor, nu alta.

„Ai tu copii, pe naiba; nici măcar un pui de mîţă n-ai, mă gîndii, trăncăneşti numai ca să mă chinuieşti."

M-am săturat de ea. Mi-era atît de silă, încît m-am culcat, m-am întors cu faţa la perete şi m-am prefăcut că dorm. Pînă să mă trezesc, mă aflam singură în celulă. Pe Mária o luaseră. N-a aflat nimic de la mine, aşa că nu avea sens s-o mai ţină acolo.

Ei, dar sfîrşitul e cel mai frumos. După Eliberare, cînd lucram deja în cadrul Comisiei de femei, am avut o treabă oficială la Filatura de bumbac. Mi-am adus aminte de Mária. Aşa, într-o doară, am întrebat dacă se ştie de ea. Ei bine, fiule, ştiau. A ieşit la iveală că istoria pe care mi-a povestit-o era adevărată cuvînt cu cuvînt. Nu era agenta organelor de represalii, doar eu am crezut că-i aşa. Au condamnat-o la şase ani şi au transportat-o în altă parte, dar la sfîrşitul lui patruzeci

şi patru s-a eliberat. Într-adevăr, a avut doi copii, şi soţul său căzuse cu adevărat pe front. Totuşi, şi acum îmi spun: bine am făcut că nu m-am trădat în faţa ei. Poate că discuţia noastră a fost interceptată.

— — — — — — — — — — — — — —

De multe ori mi-a povestit mama această întîmplare. Mai tîrziu mi-a pomenit şi de faptul că s-a întîlnit în cele din urmă cu Mária, dar nu i-a spus niciodată că o crezuse mercenara horthyştilor:

— N-am vrut s-o jignesc...

9

COPIII SE REVOLTĂ

Înainte să fi povestit păţaniile mamei din închisoare, rămăsesem la momentul cînd şedeam în faţa caietului de matematică, dar nu prea aveam chef de muncă. Totuşi, am isprăvit problema, am trecut repede peste lecţia de botanică, dar n-am ajuns la capătul ei, fiindcă Zsuzsi mă luă din scurt, jeluitoare:

— Mi-e foame.

Eram convins că nu-i aşa, nu-i era foame nici un pic, că doar nu de mult prînziserăm, dar a vrut să-şi exprime nemulţumirea.

— Dacă ţi-e foame, mănîncă! îmi ridicai privirea din cartea de naturale.

Zsuzsi ieşi alene din bucătărie.

— N-avem pîine! se-ntoarse ea cu vestea. Îi ghiceam reproşul în glas, deci i-am răspuns pe un ton nervos:

— Dacă nu-i pîine, du-te la băcănie şi adu! Cartela de pîine şi banii sînt pe bufet.

Pe vremea aceea, nu se putea cumpăra pîine, decît pe bază de cartelă.

Zsuzsi stătea în faţa mea cu buza lăsată în jos.

— Dar eu nu mă pricep, Şefule...

— Ai să-nveţi acum. Ştii unde-i băcănia?

— Nu ştiu.

Asta, bineînţeles, nu era adevărat. Cînd izbutea să scoată cîţiva bănuţi de la mama, fugea îndată la nenea Margittai, să cumpere bomboane. Băcanul era un moşulică vioi, cu părul lins şi cu cărare la mijloc, cu papion. Cele două aripi ale halatului său alb zburau după

el nu alta, în timp ce servea deodată patru-cinci cumpărători, adresînd fiecăruia cîte un cuvînt amabil.

Eram furios.

— Să nu mi-o faci aici pe Tita-zăpăcita! Ia să văd, ştii care ţi-e mîna dreaptă?

— Asta.

— Deci: ieşi pe poartă, o iei la dreapta, faci o plimbărică pînă la colţul străzii. Acolo o iei din nou la dreapta, şi ai şi ajuns la băcănie. Intri, spui tare: săru' mîna, şi îi întinzi lui nenea Margittai cartela de pîine şi banii.

Dar lui Zsuzsi îi intrase în cap să se prefacă neîndemînatică — ea, care tot timpul îşi dovedise cu atîta zel iscusinţa.

— Mi-e frică...

— De ce ţi-e frică?

— Mă tem că o să mi se fure banii. Şi-apoi mă tem şi de cîini. Unde mai pui că pot veni şi jandarmii.

— Áron, însoţeşte-o!

Dar din moment ce a intrat dihonia în Zsuzsi, de ce n-ar fi intrat şi în Áron? Aşa că-mi declară:

— Mă doare piciorul.

Am dat cu pumnul în masă:

— Cară-te imediat la băcănie! De-acum îmi pierdusem cumpătul de tot.

— Nu mă duc nici dacă stai în cap! Ce te dai aici mare? Şi tu eşti copil, ca şi noi. Ia, nu mai fă pe grozavul!

— Nu fac pe grozavul. Eu sînt Şeful! Iar dacă n-ai ştiut asta, am să te dau cu capul de pereţi pînă cînd ai să înveţi.

— Hai, încearcă!

Áron se retrase în colţ, şi-şi luă poziţie de boxer. O secundă, cît să-mi trag răsuflarea, şi eram gata să mă năpustesc asupra lui, trăgîndu-i o mamă de bătaie, să ţină minte. Dar din fericire am mai respirat o dată

adînc, şi între timp mi-am amintit că tata nu m-a lovit niciodată. Dacă ceva nu mergea cum ar fi trebuit, se aşeza pe scaun şi mă lua între genunchi, explicîndu-mi de ce lucrurile trebuie să fie într-un fel, şi nu altminteri. Am mai respirat o dată adînc. Desigur, pe Áron n-aveam cum să-l pun să stea între genunchii mei.

— Zsuzsi, Áron... aşezaţi-vă.

Aveam impresia că vorbesc în locul tatii.

— Nu stau jos, iac-aşa! mă repezi Áron din colţ.

„În clipa asta îi ard o palmă", mă-nfuriai eu din nou, dar apoi iar am tras aer adînc în piept.

— Atunci n-ai decît să rămîi în colţ! Chiar meriţi să stai acolo.

La vorbele astea, a ieşit îndată şi s-a aşezat lîngă masă. Şi Zsuzsi îşi trase scaunul alături. Stăteau acolo ghemuiţi, ca două vrăbii plouate pe gard. Ce-i drept, e drept, păream cu toţii nişte vrăbii burzuluite.

— Hai să discutăm... Şi tata începea totdeauna astfel. Mai întîi îmi spun eu părerea. Nu pentru că eu sînt Şeful, ci pentru că eu sînt mai mare, deci poate că sînt şi ceva mai deştept.

În faţa acestui argument, nu mai puteau avea nici o obiecţie. Nici n-au spus nimic.

— Mama şi tata sînt la închisoare.

— Ştim! interveni Áron, nerăbdător.

— Nu te porţi ca unul care ştie. Ei, la închisoare, precis gîndesc aşa: „Ce bine că copiii noştri sînt solidari şi se ajută între ei". Cu cît e mai mare necazul, cu atît creşte solidaritatea. Aşa trebuie să fie. Adevărat? le-am pus eu întrebarea, dar nu mi-au răspuns. Deci, am întrebat din nou, de data asta pe un ton mai ridicat: E adevărat, sau nu-i adevărat?

— E adevărat... mîrîi Áron. Şi tu ştii că-i adevărat.

— Eu ştiu, dar ar trebui s-o ştii şi tu. Ieri şi azi-dimineaţă v-aţi comportat în aşa fel, încît mama şi tata ar fi fost mîndri de noi. Aţi făcut curăţenie, aţi aranjat

lucrurile, Áron a reparat strașnic podeaua, l-ați îmbrăcat pe Ödi. Nici cei mari n-ar fi putut lucra mai bine. E drept, sau nu e drept?

De data asta răspunsul sosi mai repede:

— E drept.

— Iar acum vă purtați ca niște copii de grădiniță. Aiurea — mai rău! Să vă spun să luați exemplu de la Ödi? N-o spun. Mai bine vă zic să urmați propriul vostru exemplu — cel de ieri.

Zsuzsi coborî de pe scaun și se lăsă pe podea cu toată talpa, trecu în bucătărie fără un cuvînt și, strîngînd într-o mînă banii, în cealaltă cartela, se-ntoarse.

— Să merg cu tine? o întrebă Áron, îmblînzit de tot.

— Nu-i nevoie.

Ușa se închise în urma ei. Áron piscălea marginea feței de masă din mușama în carouri negre și roșii.

— Șefule!... începu el, apoi tăcu din nou. Se vedea că-i vine greu să recunoască cum că s-a purtat prostește. Încercă iar: Șefule, eu... și gemu.

Iancu de Hunedoara, comandantul de oști care i-a înfrînt pe turci, zisese cu tîlc că trebuie să se construiască un pod de aur pentru inamicul pus pe fugă — îmi adusei aminte lecția de istorie. Și fiindcă Áron renunțase la cerbicie, o interpretai ca o retragere, deci i-am dat vreo doi pumni între coaste, așa, prietenește. Asta era la noi podul de aur.

— Bravo!... asta însemna că totul e în regulă, și prin urmare nu mai aveam ce discuta.

Crisparea dispăru de pe fața lui Áron.

— Știi, Áron, îi spusei pe un ton confidențial, e bine că sîntem doi. Eu, singur, nu-mi pot asuma toate grijile familiei. Dar cine m-ar putea ajuta? Bineînțeles, numai tu. Áron înclină din cap, serios. Tu ești cel mai mare dintre copii... Nici n-am băgat de seamă — nici eu, și nici Áron — că pe mine nu m-am mai socotit copil.

Dacă noi doi ne ajutăm unul pe celălalt, ei, atunci nu se poate întîmpla nici un necaz.

— Şefule, eu te ajut. Numai să-mi spui cum.

Doar atît a zis Áron, dar cuvintele lui sunau ca un legămînt.

Nu ne-am dat mîna, însă din clipa aceea a început prietenia noastră frăţească, de nezdruncinat. Dacă i-aş fi dat una atunci, nu putea să facă nimic. Eram mai puternic decît el, şi chiar merita o palmă. Dar poate niciodată nu s-ar fi închegat între noi această legătură prietenească. Pînă azi obişnuim să discutăm împreună toate problemele noastre. Şi toate astea mulţumită unei palme care nu s-a tras.

În momentul acesta împinse uşa Zsuzsi. Gîfîia din pricina alergăturii.

— S-a-ntîmplat ceva?

— Nu, da' de unde, m-am grăbit doar, Şefule. Priveşte ce pîine frumoasă am adus! Nenea Margittai mi-a mai spus că nu contează dacă n-avem bani, el ne dă pîine şi-aşa, cică o s-o plătească tata şi mama. Ne-a şi împachetat ceva, nu ştiu ce. Poftim, e-aici!

Spusese totul într-un suflet.

Áron şi cu mine am întins mîna după pachet în acelaşi timp. L-am desfăcut. Era o jumătate de halcă de slănină afumată. Imensă comoară în acele timpuri grele. Cred că dintr-o astfel de marfă domnul Margittai dădea numai clienţilor săi cei mai aleşi, dacă nu cumva o păstra toată numai pentru el.

Despre domnul Margittai se zvonea pe strada noastră — o ştiu din discuţiile mamei cu tuşa Vlad — că e mare afacerist la bursa neagră. Asta însemna că se găsea la el — la preţ dublu, chiar triplu — zahăr, făină albă şi alte delicatesuri, cum ar fi chiar slănina afumată, de pildă.

Şi iată că acest domn Margittai, atît de hulit, ne dă slănină pe gratis.

Pe-atunci începeam să-nvăț că firea oamenilor nu-i chiar atît de simplă. Nu-i adevărat că există pur și simplu doar oameni buni și răi. Uneori ei se comportă cu totul altfel decît ne-am aștepta din partea lor.

Iată, domnul profesor Páll — pe care în afară de matematică nimic pe lumea asta nu-l interesează — cît de preocupat e de treburile noastre. Iar domnul Fellegvári, care mai demult făcea pe amabilul, mă bătea prietenos pe obraz și mă tot lăuda că voi deveni un brav ostaș, tot spunîndu-i mamei: „Vă pot asigura de înalta mea prețuire, stimată doamnă . . .", ei bine, acest nene Fellegvári m-a gonit din curtea lui, și iată că domnul Margittai ne trimite slănină. Fără să fi știut a-mi formula clar ideea, începeam să pricep, mai cețos, ce-i drept, că nu trebuie să mă iau după ce spun oamenii, ci să-mi îndrept atenția asupra a ceea ce fac . . .

10

VOR SĂ MĂ TRAGĂ ÎN PIEPT

După ce s-au liniştit spiritele, Zsuzsi şi Áron s-au apucat de învăţătură. Zsuzsika a uitat de foamea ei presupusă, şi aşternea cu sîrguinţă rîndurile formate din litere frumos rînduite în caietul de caligrafie. Áron mai curînd visa deasupra cărţilor sale. Cînd i-am prins privirea, i-am făcut semn să înveţe.

Eu am mai repetat o dată cuvintele la germană şi problemele de gramatică. La matematică mă pregătisem, cu naturalele stăteam aşa-şi-aşa.

M-am ridicat:

— Învăţaţi, copii! Eu trec pe la mătuşa Hatházi după lapte. Aveţi grijă de Ödi.

Mititelul însă nu dădea nimănui bătaie de cap. El vedea de găini şi raţe, mai exact făcea pe maimarele peste orătănii. Asta îl ocupa în aşa măsură, încît n-avea timp de boacăne.

Mătuşa Vlad şedea în prag şi curăţa nişte porumb.

— Încotro?

— După lapte, la mătuşa Hatházi.

— Îl aduci şi pe-al nostru?

— Tot de-acolo îl luaţi?

— De-acolo. Fellegvári de mult nu-mi mai dă lapte.

Ne-am uitat unul la altul, şi amîndoi ne gîndeam la acelaşi lucru: ce bine e că nu numai de-alde Fellegvári sînt pe lumea asta, ci şi fiinţe ca mătuşa Hatházi . . .

Am luat deci cele două canistre şi am ieşit pe poartă.

Îndată am băgat de seamă pe tînărul acela slăbănog, care proptea stîlpul electric, pe marginea trotuarului opus. Probabil de-aceea mi-a sărit în ochi, fiindcă în mo-

mentul în care am ieşit pe poartă s-a mişcat şi el numaidecît de pe locul său şi-a pornit paralel cu mine.

Din cînd în cînd, mai aruncam spre el cîte o privire piezişă. Cu capul în pămînt, fără să mă bage în seamă, mergea alene pe trotuarul celălalt. Dar înainte de colţ şi-a accelerat paşii şi traversă strada, tăindu-mi calea. Am încetinit mersul. Tot nu ştiam încă dacă trecuse pe partea mea întîmplător, sau intenţionat. A încetinit şi el, aşa că am ajuns unul lîngă altul. Murmură cuvintele printre dinţi, fără să se uite la mine.

— Tu eşti Kiss Ádám?

— Da.

— Urmează-mă la o distanţă de zece paşi... Să nu te observe nimeni... Sînt prieten cu taică-tău.

Mergea mai departe, cu paşi domoli, de parcă s-ar fi plimbat. Parcursese un drum îndeajuns de întortocheat. Între timp, şi bătăile inimii mele se potoliseră. Poate că-mi aduce vreun mesaj de la tata. E absolut sigur. Aş fi vrut să-l grăbesc, dar bărbatul tînăr tocmai se oprise în faţa unei prăvălii. În vitrină erau atîrnate crătiţi de tablă, pe care le studia cu mare interes. Eu citeam afişul lipit pe zidul casei vecine. Dădea dispoziţii în legătură cu comportamentul obligatoriu în cazul unei alarme aeriene; ce anume trebuie făcut în condiţiile unui bombardament al inamicului. În timp ce citeam, urmăream bărbatul. Am văzut că se uită în jur cu prudenţă. „Aha... mă gîndeam, controlează dacă nu cumva ne urmăreşte cineva". O luă iar din loc, la colţ coti în direcţia părculeţului. Cîţiva salcîmi şi oţetari, precum şi-un biet castan se căzneau să supravieţuiască în iarba prăfuită, călcată toată în picioare.

Străinul se aşeză pe singura bancă goală, apoi se-ntoarse spre mine şi-mi făcu semn cu un gest să mă aşez alături de el. Mă apropiam încet şi l-am cîntărit mai atent din ochi. De la rădăcina nasului modelat în linii ascuţite, două riduri coborau pînă la colţul buzelor. Nu

știu cum, dar îmi amintea de nevăstuica împăiată, pe care am văzut-o în cabinetul de naturale al școlii. Acum tocmai își punea o țigară în gură. O aprinse, apărînd cu mîna flacăra măruntă a chibritului. Între timp se întorsese într-o parte. Mișcarea era îndeajuns de firească. Astfel, ajunse cu gura aproape de urechea mea:

— Fii foarte atent, nu te trăda! Orice ți-aș spune, tu poartă-te ca și cum nimic n-am avea comun unul cu altul. Privește-n gol!

M-am supus. Am ridicat de pe pămînt o nuia de salcîm ruptă și am început să lovesc cu ea distrat bombeul pantofului. În plus, afișam o mutră somnolentă, cu toate că în sinea mea tremuram de nerăbdare.

Din nou i-am auzit glasul:

— Așa e-n regulă. Deci, fii atent! Avem vești despre părinții tăi. Amîndoi sînt bine, sănătoși, vă transmit salutări.

Oricît am încercat să mă stăpînesc, n-am putut stăvili un suspin de fericire.

— Bagă de seamă!... mă avertiză bărbatul. Ți-am spus să te stăpînești. Și-acum fii foarte atent: tovarășii îți trimit vorbă să-mi predai geanta pe care a ascuns-o taică-tău. Tovarășii au temeri că va avea loc o nouă descindere la voi, că poliția te va lua în primire și te va sili să te trădezi.

Acum, într-adevăr, trebuie să mă stăpînesc. Era cît pe-aci să strig: „Bine, dar am dat-o deja!" În ultima, dar în cea din urmă clipă am înăbușit strigătul. Mă simțeam de parcă s-ar fi prăbușit peste mine o clădire solidă cu mai multe etaje. Pînă în acel moment, fusesem pe deplin convins că omul acesta fusese trimis fie de tata, fie de prietenii săi. Așa credeam, de aceea îi urmam instrucțiunile. Însă acum am priceput că nimerisem într-o capcană, că vor să mă tragă pe sfoară, mai mult, eram la un pas de-a mă fi lăsat dus de nas.

Mi-am întors capul spre stînga, privind intens în di-

recția respectivă, de parcă aș fi observat ceva sau pe cineva. Trebuia să cîștig timp cu orice preț, să mă adun, să mă pregătesc pentru răspuns. Oricum, n-aveam decît doisprezece ani, eram încă un copil.

Cum de nu mi-am adus aminte pînă acum ce mi-a spus stăruitor nenea Gyuri: „Numai prin Lőrincz Bandi vom lua contact cu tine"? Cum de am putut uita! Păi sigur, el de pe-atunci prevăzuse alternativa că vor încerca să mă atragă într-o cursă.

Nu mai știu cîtă vreme a trecut între timp. Poate că o jumătate de minut, poate că mai puțin. Nu-mi amintesc decît de faptul că îmi tot loveam botul pantofului cu nuiaua de salcîm.

Apoi m-am întors spre tînărul care mă privea, așteptînd calm:

— Nene, eu nu știu, eu nu pricep. Ce anume căutați, vă rog? Tata n-avea nici un fel de geantă la el.

— Ba, avea. Chiar el mi-a spus-o.

— Atunci nu-și amintește bine. Eu știu sigur că n-avea nimic la el. Stăteam în curte, cînd a intrat pe poartă. Avea mîna goală.

— Ești sigur de asta?

— Absolut sigur, nene. Spuneți-mi, cînd vin acasă mama și tata?

— În curînd. Așteaptă un minut, numai după aceea s-o iei din loc. Servus.

Se ridică și porni fără să se uite îndărăt. Mare noroc; zău, fiindcă dacă ar fi privit înapoi ar fi putut observa pe chipul meu bucuria maliţioasă și triumful.

Eram mîndru de mine.

Pe mine vor ei să mă păcălească?!

Ei, las' că am să-i trag eu pe sfoară!

Numai după aceea mă cuprinse rușinea. Doar era cît pe ce să mă ducă de nas. Dacă nenea Gyuri și tovarășii săi nu s-ar fi gîndit și la asta, m-ar fi luat gura pe dinainte în fața acestui om care părea simpatic, cinstit

şi prieten bun. Ce prost am putut fi! Dar mai apoi m-am consolat: pînă la urmă nici n-am fost chiar aşa de prost!

M-am ridicat de pe bancă şi am pornit. Acum mă duc direct la familia Lőrincz şi raportez ce s-a întîmplat. Făcusem cîţiva paşi, cînd mi-am adus aminte că am uitat canistrele de lapte lîngă bancă. Am ajuns înapoi lîngă ele la timp.

Doi băieţei, care pînă acum se jucau în nisip, puseseră stăpînire pe canistrele abandonate, şi tocmai se pregăteau să le umple cu nisip. Le-am smuls canistrele din mînă şi-am rupt-o la fugă spre mătuşa Hatházi. Dar nu m-am grăbit chiar atît de tare încît să nu mă opresc din loc şi, sub pretextul că admir nişte vitrine, să mă conving dacă nu cumva mă urmăreşte cineva.

Însă n-am băgat de seamă nimic suspect. Păi sigur, nu mai eram eu atît de interesant pentru agenţi, încît să pună un om de-al lor pe urmele mele. E adevărat că au încercat să mă atragă într-o capcană, dar au crezut că într-adevăr nu ştiu nimic, deci nu le mai păsa de mine.

Dar pe-atunci n-aveam cum să ştiu acest lucru, aşadar m-am comportat de parcă aş fi fost înconjurat din toate părţile numai de iscoade. Nu tăgăduiesc: situaţia mi-a provocat oarecari senzaţii. Niţel, mă imaginam drept erou de roman.

„Mare măgar mai eşti, Ádáme, fiule, mă certam singur. Era cît pe ce să alergi drept la familia Lőrincz. Adică le-ai fi dat poliţailor exact firul necesar. Nu trebuia decît să te urmărească cineva, şi erai ca şi înşfăcat . . .“

Aş fi răspuns că Lőrincz e colegul meu de bancă, prietenul meu cel mai bun, şi-am venit la el să-l întreb ceva de-o lecţie.

„Da, da, continuai disputa cu mine însumi, dar oricum ai fi devenit un suspect în ochii lor.“

În acest răstimp mă tot frămîntam: să-i spun oare mătușii Vlad de această întîlnire ciudată? Mergeam alene către casa mătușii Hatházi.

Așa că pînă să ajung acasă cu laptele, deja știam ce-am de făcut.

— Mult a mai durat... mă luă în primire mătușa Vlad. S-ar fi așteptat ca toată lumea să fie iute ca focul.

Am pus cele două canistre pe masă:

— Nu cumva știți unde sînt băieții?

— S-au dus toți în spate, în grădină. Se joacă.

— Vreau să vorbesc între patru ochi cu dumneavoastră, tușă Vlad.

I-am povestit punct cu punct tot ce mi s-a întîmplat. M-a ascultat cu atenție pînă la capăt.

— Dacă e adevărat ce-a spus străinul acela, îmi răspunse la urmă, geanta era doldora de manifeste. Dacă se caută, înseamnă că nu s-a găsit. Asta e bine pentru părinții tăi. În felul ăsta n-au cum dovedi că au avut de-a face cu manifeste, și deci trebuie să le dea drumul.

Nu ne-am gîndit că poate agenților nici nu le pasă de dovezi. Dacă au chef, pot vîrî pe oricine la închisoare și îl pot ține acolo cît vor.

Aveau nenumărate posibilități să-i și dea pierzării pe cei considerați periculoși, fără nici o sentință.

Era de ajuns dacă-i trimetea pe front cu o companie disciplinară. Trebuiau să culeagă minele alături de evreii duși la muncă forțată.

Erau zile în care săreau în aer cîte șase-opt oameni, în timp ce curățau cîmpul de mine.

Cei duși la muncă forțată nu aveau îmbrăcăminte de iarnă, nici mănuși, iar mîncarea era puțină, cît să nu moară de foame.

Însoțitorii lor, mai exact paznicii lor — așa-zișii oameni de ordine — fuseseră aleși dintre soldații cei mai brutali.

Ordinele secrete prevedeau, de cele mai multe ori, că din compania disciplinară nimeni n-are voie să ajungă acasă viu.

Eu, pe-atunci, tot nu știam încă — cel mult bănuiam — ce pericol îi paște pe părinții mei; deci aveam încredere în faptul că în curînd vor fi acasă.

După ce i-am povestit mătușii Vlad toate cele întîmplate, m-a lăudat.

— Eu nu prea mă pricep la treburile astea, dar mă gîndesc că agenții umblă acum peste tot după comuniști. Îi cunosc bine pe părinții tăi. Locuim de zece ani în aceeași curte. Niciodată nu ne-am spus un cuvînt rău cel puțin, dar, pe cinstea mea, n-aș putea spune dacă sînt comuniști ori ba. Despre așa ceva noi n-am discutat nicicînd. Numai dacă bărbatul meu cu taică-tău n-or fi vorbit între ei. Eu știu una și bună: Kiss Ádám și familia lui sînt oameni cinstiți. Mie mi-e destul atît. Agenții acum cred, de bună seamă, că ceilalți comuniști încearcă să vă ajute. Pentru că nu poți lăsa patru copii să piară, nu-i așa. Ei nu știu cît de bine ai aranjat tu treburile voastre.

— Împreună cu mătușa Vlad . . . remarcai.

— Frumos îmi ședea să stau cu mîinile în sîn și să nu vă ajut! Dar nu mă-ntrerupe, lasă-mă să spun pînă la capăt, că altfel mă-ncurc. Agenții pîndesc deci pe comuniștii care ar fi să vină-ncoace să vă ajute. Și-apoi îi înhață.

— De unde v-a venit gîndul ăsta?

— De-acolo, Ádáme, că un tînăr a închiriat camera mătușii Hancz. S-a și mutat la ea. Ia trage tu cu ochiul dindărătul perdelei. Uite, omul ăla cu părul lins care stă lîngă geam s-a așezat în așa fel ca să vadă totul, însă pe el să nu-l poată băga nimeni în seamă. Nici n-ai cum, decît din fereastra asta. S-a mutat la prînz, și de atunci nu s-a mișcat de la postul său de observație. Ăsta îi așteaptă pe vizitatorii noștri. Adică pe-ai voștri.

Se ridică, mai trebălui prin cameră, apoi s-a așezat din nou lîngă mine și m-a privit foarte serioasă.

— Ádi, în caz că părinții tăi sînt într-adevăr comuniști, atunci prietenii lor precis vor să vă ajute. Poate că au și vorbit cu tine. Să nu-mi răspunzi. Dacă da, n-ar strica să-i anunți.

Ia te uită ce femeie cu scaun la cap e tușa Vlad!

Mă și ridicai:

— Vă mulțumesc pentru sfatul cel bun.

Am ieșit pe ușă. Dincolo, chiriașul mătușii Hancz parcă s-ar fi săltat un pic, să vadă mai bine. M-am oprit în curte cu o mutră plictisită. M-am agățat de bătătorul de covoare, m-am proptit cu picioarele în bara lui și m-am dat de cîteva ori peste cap, de parcă făceam gimnastică. Apoi am șezut un timp pe traversă. Trebuia să mă port ca unul care se plictisește. Mai tîrziu am coborît de pe bătător cu încetineala unui melc, m-am tîrît pînă la gard și am aruncat o privire în grădină, unde Áron și ceilalți se jucau de-a indienii. Cowboy-i albi și răi, tocmai în clipa aceea o răpiseră pe preafrumoasa prințesă indiană, adică pe Zsuzsi, care țipa teribil de natural, dar răpitorii cruzi — Áron și Nicu — nu s-au îndurat de ea. În momentul următor, apăru însă Pană de Vultur Negru, eroul indian de neînvins, adică Micu. Și începu o luptă, de-ți îngheța sîngele în vine. Trăgeau unii în alții dindărătul copacilor, cu pistoalele lor cioplite din lemn.

Împrejurimile răsunau de strigăte: „poc-poc". În acest timp, eu m-am fofilat pînă-n capătul grădinii și m-am aruncat peste gard. Dacă chiriașul mătușii Hancz mi-a acordat cumva oarecare atenție, atunci nu poate să creadă altceva, decît că mă joc cu ceilalți copii sub copaci, în grădină.

În aproximativ zece minute am ajuns în curtea familiei Lőrincz. Am fluierat semnalul nostru secret. Nici un

răspuns. Deşi Bandi ar fi trebuit să fie acasă. A asurzit băiatul ăsta?

Am deschis uşa.

— Săru'mîna, o salutai cu voce tare pe mătuşa Lőrincz, care şedea cu faţa spre uşă. În clipa aceea, cineva mă înşfăcă de gît, din spate. Am încercat să mă smulg, dar individul avea mîna tare, ca un cleşte.

Mă întoarse spre el. Era agentul acela cu umerii laţi, pe nume Balázs, cel care ne-a răvăşit casa. Un zîmbet larg se lăţise pe mutra lui roşcovană.

— Ia te uită, ia te uită . . . Păi ăsta-i prietenul nostru vechi.

Tot mă mai ţinea de gît. Aveam senzaţia că două gheare de fier înroşit se adîncesc în grumazul meu.

— Prietenul nostru Ádám . . . Kiss Ádám . . .

Mi-a dat drumul, dar tot atunci m-a şi îmbrîncit în aşa hal, că prin uşa deschisă am căzut, clătinîndu-mă, în odaia cealaltă. Acolo am dat peste acel domn palid şi elegant, care umblase pe la noi. Lîngă el, stătea în picioare un bărbat înalt, subţire, cu nasul ascuţit. Era drept ca o scîndură. Merse la uşă cu paşi rigizi, o închise, apoi se-ntoarse spre mine.

— S-auzim povestea!

M-am uitat la el, ameţit încă de surpriză.

— Cel fel de poveste?

Mi-a dat una peste cap. M-am clătinat din nou.

— Te obrăzniceşti?

— Nene, vă rog, eu chiar nu . . . eu zău că nu ştiu ce . . .

Am început să-mi frec gîtul încă amorţit.

— Ce cauţi aici?!

— Lőrincz, vă rog frumos, mi-e coleg de clasă. Stăm în aceeaşi bancă, şi am venit la el din pricina unei lecţii. Nu ştiu ce avem de pregătit la naturale . . .

De data aceasta, cu totul neaşteptat, am primit o palmă de la domnul palid.

— Minți! Ai adus un mesaj de la tovarăși.

Mi-am dus repede mîna la ochi și-am început să mă smiorcăi:

— De la ce tovarăși, vă rog frumos? Eu nu cunosc nici un fel de tovarăși.

Domnul palid lovea doar cu vîrful degetelor, dar în aceste degete osoase se ascundea o forță neobișnuită, așa că la palma următoare aveam deja senzația că-mi sar dinții din gură.

— Las' c-am să scot eu adevărul din tine! Dă-l la o parte! Cu fața la perete! Dacă faci o singură mișcare, ori scoți vreun sunet, sau faci vreun semn — te împușc! A strigat apoi către cel de-afară: Domnu' Balázs, adu-l pe celălalt!

De data asta, prietenul meu Lőrincz Bandi se prăvăli pe ușă înăuntru. Dar el căzu de-a binelea, în cel mai adevărat sens al cuvîntului. L-au îmbrîncit cu atîta forță, încît se-ntinse lat pe podea. E adevărat că stăteam cu fața la perete, dar puteam să văd multe în oglinda atîrnată în colț.

— Scoală-te! se răsti la Bandi bărbatul înalt și subțire, dar n-a așteptat ca acesta să se execute. L-a apucat de flanelă și l-a ridicat brusc, întocmai ca pe un pisoi.

— Cine-i ăsta? mă arătă cu degetul.

— Prietenul meu, Kiss Ádám, răspunse Bandi înspăimîntat.

— De unde-l cunoști?

— De la școală. Stăm în aceeași bancă . . .

— Ce caută aici?

— Precis a venit pentru vreo lecție!

— Minți!

A primit o palmă, însă și-a ferit capul la timp, așa că se alese doar cu o atingere ușoară. N-ai ce-i face, Bandi avea întotdeauna reflexe clasa-ntîi. Tocmai de aceea nu l-am putut niciodată învinge la tenis de masă.

Slăbănogul își bagă mîna în părul lui Lőrincz Bandi și, trăgîndu-l, îl scutură încoace și-ncolo. Dar vocea lui era aproape jovială:

— Vezi, prietenul tău Kiss Ádám e un flăcău mult mai cumsecade ca tine. A mărturisit totul. Lui îi dăm drumul, n-o să-l dea afară nici de la școală. Dar tu, ticălosule, tu ai să ajungi la pușcărie!

Lőrincz Bandi se clătină, doar cît ai tresări. Se întoarse spre mine. În privirea lui sălășluia nedumerirea. Îmi măsură spinarea cu ochii. Dar Bandi e un copil deștept, nu în zadar l-a folosit nenea Gyuri pentru servicii de curier. Evident, s-a gîndit că din moment ce-am mărturisit totul ăștia nu m-ar fi pus cu fața la perete. Asta nu putea însemna decît un singur lucru, și anume să nu cumva să-i fac vreun semn. Care să fie oare semnul acela? Numai unul singur: să nu creadă nici un cuvînt de-al lor. Nici n-a crezut.

— Vai, nene, vă rog, nu mă loviți! Zău că spun totul.

Domnul palid a dat din nou. De data asta, Bandi n-a mai izbutit să se dea la o parte, așa că s-a prăbușit în genunchi sub puterea loviturii.

— Minți! Adám a recunoscut că a venit după fluturași.

Nasul lui Bandi a început să sîngereze. Smîrcîi, apoi își tamponă nările cu batista.

— Vă rog, nene, eu nu știu ce-i ăla fluturaș.

S-a ferit la timp de palma celuilalt bărbat. Punînd pe masă un fluturaș, i l-au arătat.

— Ăsta e.

Lőrincz Bandi privea fluturașul mototolit, ca pe-un timbru rar.

— Pe ăsta-l căutați? O hîrtie ca asta? întrebă cu mare mirare. Așa ceva am mai văzut.

Cei doi agenți se năpustiră deodată asupra lui:

— Cum era? Unde l-ai văzut?

— La cinema ... răspunse Bandi pe un ton plîngăreţ. Se împarte cînd se programează cîte un film nou.

De rîndul acesta primi o palmă pentru obrăznicie.

— Căraţi-vă afară! Iar pe tine — se întoarse spre mine — să nu te mai văd încă o dată, că praf te fac!

— Nene, vă rog, intervenii pe un ton cuviincios, pot să-ntreb de lecţie?

— Marş afară!

De rîndul acesta Balázs a urlat de-a dreptul. Năvălise cu trei oameni de-ai săi în cameră, şi se apucă să arunce hainele din dulap, întocmai ca la noi.

În bucătărie, mătuşa Lőrincz tot mai şedea pe scaunul acela. Alături de ea, un paznic. Cînd ieşirăm din cameră, ne privi întrebătoare, îngrijorată.

— Afară, afară! bătu din picior paznicul.

Am ieşit în curte.

— Idiotule! strecură Lőrincz Bandi cuvintele printre dinţi. Dacă nu primeşti răspuns la semnal, înseamnă că n-ai voie să intri!

— Am crezut că ...

— Tu să nu crezi nimic! îmi răspunse furios.

— Ce-i cu taică-tău? îl întrebai.

— Nu ştiu.

— Dar cu maică-ta?

— Ai văzut cu ochii tăi.

— Au arestat-o?

— Nu ştiu. Hai, dispari odată!

— Ar trebui să-i transmit un mesaj lui nenea Gyuri.

— Ai nimerit tocmai bine! Hai, evaporează-te odată, Ádáme! Nu prin spate, ci pe poartă, zevzecule!

Aşa că am ieşit agale pe poartă.

N-aveam idee cum l-aş putea înştiinţa pe nenea Gyuri. Să dau o fugă pînă la el? Sau mai curînd la mătuşa Rózsika? Dar dacă şi la ei are loc chiar acum o percheziţie? De mă-nhaţă iar, nu mai pot veni iarăşi cu povestea cu lecţia.

Stăteam în colțul străzii și mă frămîntam. Tocmai trecea o formație de tancuri. Trecătorii priveau de pe marginea trotuarului tancurile vopsite în culoarea terenului. Pe chipul soldaților se vedea că sînt abătuți; păreau resemnați în fața soartei. Cu numai doi ani în urmă, fetele le făceau semne, cu zîmbete pe buze, iar ei le răspundeau cu chiote vesele. Ofițerii lor salutau elegant în dreapta și-n stînga, aruncînd îndărăt, cavalerește, florile primite. Acum, pe fețele oamenilor se citea mai curînd mila, de parcă ar fi spus: „Sărmani băieți, vă duceți la moarte". Chiar dacă ziarele dădeau numai relatări scurte, formulate cețos, toată lumea știa că lîngă Don și-a pierdut sîngele, a înghețat și s-a risipit o întreagă armată. Circulau zvonuri despre o sută cincizeci de mii de oameni, trimiși pe frontul de est de către clica lui Horthy, alături de trupe române, slovace și italiene. Doar cîțiva honvez* mai ajunseseră acasă, cu mîinile și picioarele degerate, pe jumătate morți de frică. Ei au povestit prăpădul. Acum noi trupe luau calea frontului.

Se vedea și pe fața soldaților că știau ce-i așteaptă. Luptătorii pleacă la război, în general, cu gîndul că vor învinge. Dar acești soldați se considerau condamnați la moarte, și nici nu mai tăinuiau acest lucru.

Am așteptat trecerea coloanei, și-n acest răstimp am avut vreme de gîndire. La nenea Gyuri nu mă pot duce sub nici o formă. Nici la mătușa Rózsika; eventual mîine, venind de la școală, trag o fugă la ea, la tipografie. Ea o să știe cum să-i transmită mesajul lui nenea Gyuri.

Din depărtare se vedea turnul bisericii mari. Doamne-dumnezeule, îndată va fi ora opt! Trebuie să le dau copiilor să mănînce, trebuie să-l culc pe Ödi. Ce harababură poate fi acasă! Dar cel puțin e bine că mă pot duce acasă.

---

* honvéd — infanterist în armata ungară (N.T.).

Mi-am închipuit în sinea mea că ăia mici urlă de-acum, ori se ceartă, eventual se şi bat, dar în orice caz sînt flămînzi şi mă ocărăsc fiindcă umblu teleleu pe cine ştie unde.

Am deschis poarta încet. Am aruncat o privire spre chiriaşul mătuşii Hancz. Stătea la locul său şi pîndea. Mi-era total indiferent ce gîndeşte. Scăpasem chiar din mîinile şefilor săi. Şi-aşa va afla pe unde am umblat.

Am împins liniştit uşa casei noastre. Şi astăzi îmi aduc aminte bine de perplexitatea care m-a cuprins.

Zsuzsi, Áron şi Ödi şedeau lîngă masă şi cinau. În latura a patra a mesei se afla farfuria mea. Alături de ea, două felii de pîine, ouă, slănină şi un pahar cu lapte.

— Servus, Şefule... mă întîmpină Áron cu gura plină. Ne-a fost foame, nu te-am aşteptat.

— Am avut treabă. Cine a fiert laptele?

— Eu! ţîşni Zsuzsi îndată. Tot timpul l-am amestecat cu lingura, să nu dea în foc.

— Şi totuşi a dat în foc, se scăpă Ödi.

— Da, fiindcă mă frigea lingura. Dar l-am şters, replică gureşă Zsuzsi. Şi-am făcut şi paturile.

M-am aşezat lîngă farfuria mea, şi mai că m-a podidit plînsul. Ce copii de treabă sînt ăştia... Mi-ar fi plăcut să-i sărut pe toţi trei, dar n-aveam voie să arăt cît sînt de emoţionat, ca nu cumva să li se urce la cap. Aşa că am încuviinţat serios:

— E-n regulă, sînteţi isteţi. Am să-i spun şi mamei.

Vorba asta trebuia s-o înghit, fiindcă Ödi, care pînă acum îşi bea laptele cu mare entuziasm, îşi puse cana jos şi începu să urle cît îl ţinea gura:

— Mămica... mămica... vreau să vină acasă mămica!

Neghiobul de mine!

În uşă apăru tuşa Vlad:

— S-a-ntîmplat vreun necaz?

— Mămica... urla Ödi.

Mătuşa Vlad l-a ridicat pe Ödi, l-a aşezat în poală, i-a şters ochii, gura, apoi îl duse în dormitorul nostru. Îl giugiuli, îl alintă, pînă cînd Ödike se domoli în cele din urmă. Între timp, l-a dezbrăcat. Auzeam cum îi povesteşte un basm despre un băieţel care se numea Văsălie Veselie, şi care fugea mai repede decît oricine din lume, fiindcă de mic copil se spăla foarte temeinic pe picioare în fiecare seară. Cînd s-a terminat basmul, răsună un strigăt care ne-a făcut pe noi — cei ce ascultam din camera vecină cum e îmblînzit Ödi — să rînjim toţi trei, ca la comandă: „Tuşă Vlad, vreau să mă spăl pe picioare ca Văsălie Veselie!"

— Atunci, hai!

Dincoace, ne înghionteam unul pe altul, rîzînd. Pînă acum, spălatul picioarelor lui Ödi era punctul cel mai penibil din ceremonialul culcării. Îl rugam, îl imploram, îl ameninţam de zor, însă de cele mai multe ori trebuia să-l ţinem de mîini şi de picioare, cu forţa. În timp ce i se spălau picioarele, Ödi urla ca unul care-i tras în ţeapă înroşită. Acum şi-a vîrît picioarele în lighean de bună voie. Mai mult, de-abia mai voia să le scoată. În cele din urmă, cînd ajunse în pat, a trebuit să trecem pe rînd prin faţa lui şi să-i admirăm picioarele.

După asta, urmau Áron şi Zsuzsi la rînd.

— Şefule, nu te-ai uitat peste lecţiile noastre.

— Daţi-le-ncoace!

Mi-am pus în faţă caietele lui Zsuzsi şi Áron. M-am proptit în coate şi m-am aplecat deasupra filelor. Caietul lui Zsuzsi era şi-acum curat şi ordonat, ca de obicei. Dar peste problema de aritmetică a lui Áron cerneala se întinsese în două locuri, acolo unde impricinatul răsese cîte o cifră.

Am început să verific socotelile.

Îmi vuia capul. Am închis ochii doar pentru o clipă, ca să mă odihnesc. Abia acum simţeam cît sînt de oste-

nit; parcă aveam legate niște fiare grele de mîini și de picioare.

— Șefule... Șefule... auzeam de undeva de departe, ca de dincolo de murmurul unor ape mari. Cineva mă zgîlțîia cu mare forță.

Mi-am scuturat capul și am deschis ochii. Lîngă mine stăteau — în cămașă de noapte și pijama — Zsuzsi și Áron. Ei mă zgîlțîiau:

— Hai la culcare, Șefule!

— Am adormit?

— Și încă bine... De o jumătate de oră dormi pe caietele mele.

Am izbutit să mă scol, cu chiu cu vai, și m-am tîrît pînă la pat. Mă scuturai să-mi revin. Áron m-a ajutat — așa m-am dezbrăcat, amețit de somn. Tot el a stins lumina.

Însă e un adevărat miracol că rezistasem și pînă acum. Și pentru un om n are ar fi fost peste măsură de mult toate prin cîte trecusem în acea singu ă zi. Dar oboseala mea se trăgea nu atît de la istovirea trupului. Mă întîlnisem cu oamen care fie mi s-au alăturat, fie s-au comportat dușmănos față de mine. Pe deasupra, vizita aceea la familia Lőrincz. Oare ce s-a întîmplat cu ei?

A doua zi dimineață am aflat și asta.

Lőrincz Bandi mă aștepta în stradă. Eu am luat-o spre internat, către ușa bucătăriei, să las sufertașul, conform indicației domnului director Göcz. Mătușa Vlad l-a împachetat excelent într-un coș mare cu capac, așa că nici nu se putea vedea ce duc.

Pe bucătăreasă o chema mătușa Antonia, dar elevii o porecliseră, cu destulă obrăznicie, *mama Intonia*, bineînțeles pe la spate. *Int* era prescurtarea cuvîntului internat, inventat de elevii glumeți. Așa că mătușica de la internat — cum i se zicea la început — a ajuns în cele din urmă *mama Intonia*. Scurt și cuprinzător. Altmin-

teri, şi ea ştia că o porecliseră astfel, dar nu s-a supărat din această pricină. Sistemul ei nervos, ocrotit de imense perne de grăsime, nu cunoştea ce-i aia enervare sau supărare. Aproape întotdeauna era bine dispusă şi, cum se obişnuieşte a se zice, mîncarea gătită de o bucătăreasă veselă e bună la gust. Zicala era foarte valabilă în cazul mătuşii Antonia. Făcea adevărate minuni. Numai ea ştia cu ce fel de vrăjitorii izbutea să sature cu mîncare onorabilă cîteva sute de elevi cu stomacuri fără fund, în condiţiile acelor ani de război, cînd alimentele se împuţinau mereu, şi untura, făina, ouăle şi cartofii deveniseră nişte raritaţi.

M-a primit şi pe mine veselă:

— Tu eşti Kiss Ádám? Mi-a vorbit domnul director despre tine. După ce sună de ieşire poţi veni, îmi spuse mătuşa Antonia.

M-am întors în faţa porţii principale, de parcă tocmai atunci aş fi sosit la şcoală. L-am găsit acolo pe Lőrincz Bandi, care tropăia de nerăbdare:

— Credeam că nici nu mai vii.

— Ce-i cu voi?

— Au răsturnat toată locuinţa, pînă şi pivniţa au săpat-o, apoi au plecat.

— Maică-ta, taică-tău?

— I-au ameninţat, dar nu au ridicat pe nici unul dintre ei.

Din nou răsună clopotul cel mic al şcolii. Dangătul său era energic, poruncitor: intraţi, intraţi!

11

BĂȚUL DE TRESTIE AL DOMNULUI PROFESOR GALÓCÁSI-GEIGER

Prima oră o aveam cu domnul Galócási. Ce bine ar fi fost, dacă azi-dimineață mai treceam o dată peste lecții. Dar n-am avut timp de așa ceva.

Împachetasem sufertașul împreună cu mătușa Vlad. Din fericire nu trebuise să mă mai omor și cu trezirea lui Ödi, de el urma să se ocupe mătușa Vlad.

Cu Áron și Zsuzsi n-am avut nici un necaz, dar tot a trebuit să controlez dacă și-au pus cărțile și pachetul cu mîncare în ghiozdan. Le-am pregătit pîine cu marmeladă asortată.

Marmelada asortată era o invenție a anilor de război. Se zobeau și se fierbeau la un loc morcovi, dovleci, coji de fructe și naiba mai știe ce. Dar era dulce la gust, și din cînd în cînd se găsea. Zsuzsi m-a ajutat la pregătirea pachețelelor, din care pricină treaba a mers și mai anevoios, deoarece în timp ce tăia feliile de pîine s-a rănit la un deget. I l-am dezinfectat, i l-am bandajat, și am consolat-o . . . Și cu asta a mai trecut timpul. Așa că de-abia am ajuns la școală la vreme.

M-am așezat cu Lőrincz Bandi în bancă. Am deschis cartea îndată, să mai arunc o privire peste lecție. Dar ușa se deschise și ea brusc, și în clasă intră în pași de marș domnul profesor Galócási. Sosea ca un ofițer la cîmpul de instrucție.

Nici n-a pus catalogul pe masă, și m-a și strigat:

— Kiss Ádám, ieși la răspuns!

Abia cînd am ajuns lîngă catedră, în fața tablei negre, lăsă din mînă catalogul și bățul său de trestie de care nu se lipsea. A notat absenții, apoi s-a întors spre mine.

De data asta nu glumea, nu-mi zicea Ádámiță, nu-mi spunea jovial că „sîntem proști, sîntem niște măgari". Își făcu gura pungă și mă examină cu o privire înțepătoare. Luă în mînă bățul de trestie, îl făcu să șuiere în aer, de parcă l-ar fi încercat dacă funcționează. Îmi amintea, cel puțin în clipa aceea, de un călău.

Nu mă înțelegeți greșit, eu i-am iubit și i-am stimat pe profesorii mei. Printre ei, erau oameni ca domnii profesori Páll, Göcz, Vízi, sau ca nenea Géza. Nu-i o banalitate, lor le datorez că m-am făcut om. Ciocnirea mea cu domnul profesor Galócási a fost un moment foarte grav al vieții mele. Îl condamn profund pe elevul care se poartă neobrăzat cu profesorul său. Asta fiindcă profesorul, prin vîrsta, știința și misiunea sa, merită să fie stimat și ascultat. Tocmai de aceea simt nevoia să povestesc în detaliu ce s-a petrecut între mine și domnul profesor Galócási. Vreau să vedeți și să vă convingeți: el constituia excepția. Adevărat, excepția care înăbușea orice glas protestatar.

Șuieratul sinistru al bățului de trestie umpluse clasa. Inima mea fusese cuprinsă de spaimă, și dintr-o dată am uitat și ce știam din gramatica germană. În prima bancă ședea Szatymazi, vedeam pe el că abia își poate ascunde zîmbetul mulțumit. Asta m-a înfuriat.

Ei... cîteva lovituri peste palmă nu-i mare scofală... nici de-al naibii n-o să-mi fie frică.

A început ascultarea lecției.

Întrebările domnului profesor Galócási plesneau, nu alta, dar după o gîndire scurtă am răspuns la toate.

Cu cît se vedea mai mult că domnul profesor Galócási vrea să mă prindă cu tot dinadinsul, cu atît mă adunam mai tare. Cu toate astea, am luat cîteva la palmă.

— Nu feri palma, nătăflețule!

În astfel de ocazii mă lovea de două ori, și cu forță îndoită.

Continuă să-mi pună întrebări. De-acum glumea cu cruzime:

— Aha... aha... nu știm lecția. Păi sigur, nu ne plac nemții. Dar cui nu-i plac nemții, ăla-i trădător de țară și locul lui e în streang. Hitler, marele conducător al poporului german, e prietenul și protectorul nostru...

Domnul profesor Galócási își condimenta orele în permanență cu discursuri politice de acest gen.

A mai spus și alte lucruri de felul acesta, dar cînd omului îi arde palma ca focul și cînd își adună toate puterile să răspundă la întrebările care sosesc cu forța de percuție a unor gloanțe, nu prea are timp să fie atent la de-alde astea. Însă după o nouă lovitură usturătoare și dureroasă, domnul profesor își încheie conferința politică prin a preciza că ar trebui să ne bucurăm că Hitler ne îngăduie să luptăm alături de el. Asta-i cea mai mare cinste de care pot avea parte niște popoare neînsemnate, „neamuri de hingheri".

Și deodată mă repezi brusc, pe un ton ascuțit:

— Ce-mi faci aici mutre? Las' că te cunosc eu. Știu ce fel de pramatie ești. Numai că aici nu vom introduce obiceiuri bolșevice. Dă palma-ncoa!

După zece lovituri, zău că puteam s-o suport și pe-a unsprezecea. N-aș fi murit din pricina ei. Dar de data asta, în loc să fi întins mîna cu supunere, am dus-o la spate, cu o mișcare rapidă și hotărîtă.

Clasa urmărise pînă acum cu un murmur încet modul crud în care am fost ascultat. Erau unii — ca de pildă Szatymazi — care priveau lupta inegală cu o bucurie răutăcioasă.

Dar Lőrincz Bandi și ai săi erau suporterii mei, deși știau că înfrîngerea e sigură, adică voi încasa calificativul de insuficient.

Era cîte unul care se bucura pur și simplu că nu pe

el îl torturează. Însă acum întreaga clasă se înspăimîntase, încremenise. Ceea ce făceam se chema rebeliune.

Galócási-Geiger se aplecă în față. Așa ceva nu i se mai întîmplase în cariera sa de profesor, marcată de nenumărate lovituri ale bățului proverbial. Poate că o clipă i-a trecut prin cap pînă și gîndul fugar că nu i-am înțeles bine ordinul.

— Întinde palma!

Dar eu mi-am scuturat capul, în semn de împotrivire.

— Aha... aha... zise încet, cu acea batjocură cumplită cu care călăii încing fierul destinat să pună victima la cazne. Aha... Și de ce nu?

— Fiindcă, domnule profesor, noi nu sîntem neam de hingheri.

Am vrut să-i mai strig că nouă nu ne trebuie Hitler ăsta, dar n-am mai avut timp, fiindcă bățul de trestie al domnului profesor Galócási mă trăsni. De astă dată nu la palmă, ci în cap. Mă bătea, mă snopea în bătaie pe unde apuca: în cap, peste umeri, peste spinare. Eu încercam să-mi feresc obrazul.

— Marș afară!... Marș afară din clasă, secătură comunistă ce ești! Na, javră!... asta ești, un cîine turbat, nu hingher!

M-a lovit pînă cînd m-am refugiat din clasă.

M-am oprit pe coridor și m-am rezemat de perete. Simțeam nevoia să mă prind de pervaz. Îmi tremurau picioarele, mă scutura mînia. Mi-a fost teamă? Nici un pic! O furie teribilă îmi bîntuia toată ființa, nici eu n-aș fi crezut că sînt capabil și de așa ceva. Aproape că nici nu simțeam durerea, cu toate că dungi arzătoare îmi vărgau în lung și-n lat corpul, fața.

Știam că mă vor da afară din școală.

N-au decît să mă dea!

Pe tata l-au tîrît în închisoare, pe mine mă gonesc din colegiu. Poate că mă vor închide într-o școală de co-

recţie. Tata, mama au ajuns la închisoare fără vină; şi eu voi fi pedepsit *nevinovat*. Dar cel puţin i-am arătat eu lui!

În fond nici n-aş fi putut spune ce anume i-am arătat. Memoria mea fu străfulgerată de o propoziţie dintr-un manifest: „Moarte lui Hitler şi bandei sale de ucigaşi!"

Asta murmuram în sinea mea, în timp ce mă-ndreptam cu paşi împleticiţi spre spălător, să-mi torn apă pe palmele umflate şi să-mi aştern o batistă udă peste faţă, acolo unde au brăzdat-o loviturile bâtului de trestie al lui Galócási.

Compresa cu apă nu prea a fost de folos. Peste cîteva minute, crescură nişte umflături grozave pe frunte, pe faţă, pe gît. Şi degetele de-abia le puteam mişca.

Sună de ieşire.

Pe coridoare răsună gălăgia copiilor. Bandi cu ceilalţi prieteni porniră îndată în căutarea mea. Bănuiau pe unde sînt, şi mă şi găsiră. Nu peste mult timp, toată clasa s-a adunat acolo. M-au înconjurat îngroziţi.

Lőrincz Bandi clătină din cap îngrijorat:

— Pe tine te-au aranjat cum scrie la carte. Hai să coborîm la infirmerie.

— Nu mă duc!

— Eşti nebun, Ádáme! O să-ţi dea ceva alifie şi nişte calmante împotriva durerilor.

— Nici aşa nu mă duc!

Cu încetul, ochiul drept mi s-a umflat. Cu greu îl mai puteam deschide. Asta era rezultatul loviturii de bâţ care mă nimerise peste frunte şi peste arcadă. Elevul de serviciu pe coridor, cu banderolă verde — care se numea monitor — s-a apropiat de noi.

— Voi sînteţi a doua A? Există la voi în clasă un puştan care se numeşte Kiss Ádám? Să coboare imediat. Îl cheamă domnul director. Cînd m-a văzut, scăpă un fluierat: Tu cu cine te-ai încăierat, frăţioare?

— Cu domnul profesor Galócási . . .

— Aha . . . cu năpîrca aceea veninoasă . . . acum pricep. Hai, dă-i drumul!

M-a însoţit cîţiva paşi, şi-n timpul acesta s-a aplecat la urechea mea:

— Nu te lăsa, puştiulică! Nu-i permis să te caftească în halul ăsta. Nici chiar dacă ai fi făcut vreo măgărie.

— N-am făcut nici o măgărie, răspunsei, deşi îndeajuns de greu, fiindcă şi buzele îmi crăpaseră.

Trebuia să fi arătat groaznic, fiindcă în timp ce — însoţit de Bandi şi mărunţelul de Pottyondi — treceam pe coridor, coborînd scările, elevii se opreau, se holbau la mine consternaţi şi se înghionteau în semn de avertisment. De-aici puteam să-mi dau seama cum arăt.

Totuşi, păşeam cu demnitate printre elevii care făcuseră cordon — aş putea spune ca un erou al libertăţii, dus tocmai atunci pe eşafod.

Încurajarea monitorului era de preţ în ochii mei. Un elev mare ca el ştie ce spune. Eu am fost bătut fără să fiu vinovat, şi asta am să şi spun. Ce-aş putea pierde?

Acum, după mulţi ani, cînd mă-ntorc cu gîndul în trecut, nu pot spune decît că pusese stăpînire pe mine un soi de hotărîre ciudată şi-un curaj ce mă făcea să acţionez cu sînge rece.

Am bătut în uşa biroului.

Pottyondi şi Lőrincz rămăseseră în urmă, după ce mă avertizaseră, cu cîte un cot amical în coastă, să nu mă las, fiindcă nici ei nu mă lasă.

„De-aş putea fi eu în locul vostru să vă încurajez", oftam în mine, fiindcă — mînie de-o parte, mîndrie de alta — îmi dădeam seama că sînt vîrît în bucluc pînă-n gît.

Dar dacă tot am nimerit în rolul martirului — ce-i drept, din pricina capului meu înfierbîntat — acum trebuia să rezist eroic.

Am intrat în birou; secretara şi-a ridicat privirea de

pe mașina de scris, și sprîncenele i se arcuiră de groază.

— Înspăimîntător... murmură ea. Domnul profesor Galócási te-a bătut în halul ăsta?

— El.

— Te rog să intri la domnul director.

Am ciocănit în ușă, și am intrat după ce am auzit un glas încet: „E voie".

De astă dată domnul director Göcz nu părea obosit și bolnav. Îi simțeam încordarea. Într-un fel, întinerise și aș putea spune că s-a întors spre mine de-a dreptul înviorat:

— Kiss Ádám!

Tăcu și începu să mă examineze temeinic. Cu ochiul rămas nevătămat încercam să-i prind privirea.

E adevărat că domnul director Göcz se stăpînea, dar tot își smuci o dată gulerul cămășii de parcă l-ar fi găsit prea strîmt, deși slăbise atît de tare, încît hainele atîrnau pe el.

— Situația ta e foarte gravă, Ádám. Domnul profesor Galócási mi-a raportat că l-ai înfruntat cu obrăznicie, că l-ai defăimat în mod deschis pe Hitler și ai făcut propagandă antirăzboinică, comunistă, în clasă.

Judecînd după ton, după expresia feței, simțeam că domnul director Göcz e de partea mea. Nici nu putea fi altfel. Dînsul vorbea și cu elevii mici, dintr-a-ntîia, cu seriozitate, aș putea spune chiar cu respect. Cum ar fi putut simpatiza un szálasist care urla și amenința în dreapta și-n stînga, și care a fost numit la școală contra voinței lui, mai mult, în pofida protestelor sale?! Cu unul care, chiar din prima zi cînd a pus piciorul în cancelarie, și-a lovit călcîiele milităreşte, prezentîndu-se drept „viteaz Galócási Geiger Erich", și de-ndată a început să explice colegilor săi că trebuie introdus spiritul Europei noi între zidurile mucegăite ale școlilor. „Noua Europă" însemna pe-atunci fascismul, drept pen-

tru care domnul profesor Vízi a intervenit prompt, remarcînd că „zidurile şcolii noastre nu sînt mucegăite, şi noi vom decide ce fel de Europă ne trebuie".

Din acel moment nu se puteau suferi reciproc, Galócási vorbind pe la spate de domnul profesor Vízi cum că e suspect — comunist.

Atîta am priceput şi eu că domnul director nu poate arăta pe faţă că e de partea mea. Dar simpatia nemărturisită prin viu grai mi-a dat curaj, şi i-am răspuns astfel:

— Domnule director, eu nu l-am înjurat pe Hitler.

Încercam să vorbesc inteligibil, în măsura în care acest lucru era posibil cu nişte buze rupte şi umflate.

— Domnul profesor a spus că noi, maghiarii, sîntem neam de hingheri. Eu nu i-am răspuns decît atît, că noi nu sîntem hingheri. A auzit toată clasa. Vă rog s-o întrebaţi.

Domnul director Göcz mă privea ca unul care trebuie să dezlege o ghicitoare deosebit de grea.

— Necazul e că tocmai cu tine s-a întîmplat treaba asta. Mare necaz . . .

Îşi lăsă capul pe spătarul fotoliului său şi căzu pe gînduri.

— Du-te jos la infirmerie, domnul doctor e încă acolo. Probabil ai să ajungi în faţa consiliului disciplinar al şcolii. Poartă-te curajos şi cinstit. Şi eu voi fi acolo. Să nu treci sub tăcere nimic din ce-ai făcut sau ai spus, dar nu trebuie să-ţi fie teamă. Dacă eşti nevinovat, nu ţi se poate întîmpla nimic. Acum du-te, fiule.

Am salutat, m-am întors şi-am dat să plec. Uşa se deschise chiar în clipa aceea.

— E voie, rogu-te? îşi băgă capul domnul profesor Páll.

— Poftiţi, intraţi.

În urma sa năvăli în birou nenea Géza.

— Ai auzit, rogu-te... începu profesorul de matematică, dar îi pieri graiul. Mă observase.

Își duse mîinile la spate și mă examină lucid, cu un calm obiectiv, ca pe o ecuație algebrică.

— Bine, dar asta e nemaipomenit... Chiar acum mi-a spus Géza...

Domnul director Göcz tuși scurt; nu numai domnul profesor Páll, dar și eu am priceput ce vrea să zică asta.

— Bună ziua, salutai cu voce tare, și am ieșit pe ușă. Bănuiam că domnii profesori Páll și Géza au venit la director în legătură cu cazul meu. Din nou mă cuprinse acel sentiment minunat, care m-a încercat la întîlnirea cu nenea Gyuri: nu sînt singur, sînt ocrotit, ajutat.

La infirmerie l-am găsit pe medicul școlii gata de plecare. Îndesatul și brunetul doctor Paizs era un om bătăios din fire, iute la vorbă și cu o inimă tare bună. Totdeauna își spunea părerea fără ocolișuri. În ciuda acestui fapt, niciodată n-a avut parte de vreun necaz, fiindcă avea niște mîini miraculoase. Fiind medic chirurg primar la cel mai mare spital al orașului, era mereu prins în muncă pînă peste cap. Dar acest lucru nu l-a împiedicat pe acest om cu vorbă iute și cu suflet de aur să inunde presa cu articole polemice îndreptate împotriva tutunului și rachiului. Se știa despre el și faptul că cere mulți bani de la pacienții bogați, dar pe cei săraci îi operează pe gratis. Veghea nopți întregi lîngă cîte un caz mai grav, iar dacă bolnavul nu avea bani, îi cumpăra din banii săi medicamentul de care acesta avea nevoie. Și postul de medic școlar l-a acceptat fără plată, numai pentru că odinioară fusese elev scutit de taxe la Colegiul Apáczai. Pe mîna acestui om am intrat acum.

M-a examinat, mi-a uns rănile cu dezinfectant, mi-a prins în copci pielea crăpată de pe frunte, iar între timp mă ocăra de mama focului, trăgînd concluzia că nu pot

fi decît un derbedeu sadea, din moment ce m-am încurcat într-o astfel de bătaie.

— Puteai să-ţi pierzi ochii, nenorocitule! N-ai tulburări de vedere? Cu degetele sale delicate îmi deschise pleoapa umflată. Vezi?

— Văd. Numai că mă doare . . .

— Las' să te doară! Unde-i celălalt golan cu care te-ai încăierat?

— Domnu' doctor, eu nu m-am bătut, vă rog frumos, pe mine m-a bătut.

— Şi de ce te-ai lăsat, găgăuţă? răcni la mine. Ori n-ai ştiut cu cît e mai puternic celălalt?

Mîrîia, ocăra întruna, nu mă lăsa să deschid şi eu gura. Pînă la urmă tot am izbutit să prind glas:

— Domnu' doctor, vă rog frumos, pe mine domnul profesor Galócási m-a bătut.

Tamponul de vată îmbibat cu iod încremeni deasupra rănii de pe faţa mea.

— Şi ce-ai făcut, păgînule?

— Domnul profesor a spus că noi, maghiarii, sîntem un neam de hingheri. Eu i-am răspuns că ba, nu sîntem. La asta s-a supărat şi m-a bătut.

Ochii şi-aşa tuciurii ai doctorului Paizs se întunecară şi mai tare, dar n-a spus nimic. Continuă tratamentul, apoi mi-a dat două calmante, unul să iau acum, celălalt după-masă, dacă rănile o să mă doară tare.

— Du-te-napoi în clasă.

În clipa aceea nici nu bănuiam ce noroc uriaş am avut cu doctorul Paizs. Deşi era aşteptat de două duzini de bolnavi la spital, n-a pregetat să se apuce îndată de întocmirea unui proces verbal, mai precis a unui certificat medico-legal despre rănile mele, dîndu-l numaidecît la dactilografiat, în şase exemplare. Cele şase exemplare le-a pus în servieta sa, dar tot n-a plecat încă la spital, ci a trecut pe la domnul director Göcz. I-a citit certificatul medico-legal, pe urmă i-a comunicat pe un ton ho-

tărît că va expedia un exemplar prefectului, unul ministrului, iar două ziarelor.

Şi pe loc a declarat că n-a mai văzut oraşul un scandal ca acel pe care-l va face, dacă bestia nu va fi înfierată. Aşa l-a numit pe Galócási.

— Dragă doctore... încerca să-l domolească directorul. Te rog, nu te agita! Ancheta a demarat, consiliul profesoral se întruneşte încă în după-amiaza aceasta.

— Citaţi-mă şi pe mine! O să am şi eu de spus un cuvînt-două domnului profesor Galócási. Nu putem tolera ca fiii noştri să fie omorîţi în bătaie! clocotea de furie doctorul Paizs.

Domnului director Göcz nu-i displăcea mînia doctorului. Era ceea ce se numeşte berbec de sfărîmat ziduri. Paizs atacase şi făcuse vîlvă, fără să-i pese de nimeni şi de nimic. El, ca director al şcolii, nu putea face aşa ceva cu nici un chip.

În schimb, doctorul Paizs şi-a dat seama că a sosit prilejul să lovească în hitlerişti şi în mercenarii lor, szálasiştii, precum şi în alţi fascişti. Desigur, nu era o întreprindere lipsită de primejdie. La vremea aceea, staţionau deja în fiecare oraş trupe hitleriste. Poliţia secretă germană*, împreună cu agenţii jandarmeriei horthyste şi cu serviciul de contraspionaj, ţinea sub observaţie pe toţi cei care puteau fi bănuiţi că sînt împotriva războiului lui Hitler. Şi numărul acestora sporea mereu. Cine avea numai un pic de minte lucidă îşi dădea seama că hoardele lui Hitler pierduseră războiul. Tăceau mîlc de-acum chiar şi aceia care, în cercurile lor de amici, explicau pînă nu de mult că istoria n-a mai produs un conducător de oşti asemenea lui Hitler. Înfrîngerile ruşinoase, retragerea trupelor hitleriste, fuga lor în panică fuseseră calificate de către cei cu pricina drept şiretlicuri tactice şi aşteptau, tot aşteptau acea mult promisă armă

* Gestapo (N.T.).

miraculoasă cu care Hitler, chipurile, urma să-şi distrugă, dintr-un foc, toţi inamicii. Dar miracolul nu mai venea.

Trupele aliate sovietice, engleze şi americane înaintau din ce în ce mai mult, popoarele subjugate puseseră mîna pe arme. Mereu se strîngea cercul în jurul fasciştilor. Mereu mai mulţi bărbaţi primeau ordin de chemare, să se astupe cumva crăpăturile produse pe linia frontului. Şi guvernul alcătuit din oamenii de încredere ai hitleriştilor, la cererea nemţilor, slujea cu credinţă pe conducătorul celui de-al Treilea Reich, pe Führer, cum îl numeau. Cei mai buni patrioţi erau de-acum fie în închisoare, fie în ilegalitate; nemulţumirile creşteau în permanenţă.

Şi doctorul Paizs făcea parte dintre cei nemulţumiţi, dar pînă acum nu putea face altceva decît să bombăne în faţa prietenilor, bolnavilor şi colaboratorilor săi.

Aşadar, sosi val-vîrtej la spital. Pacienţii şi personalul care îl aşteptau de ore se strînseră imediat în jurul său.

— N-am putut veni mai repede, fiindcă la colegiu un profesor szálasist, pe nume Galócási, a omorît pe jumătate în bătaie un elev. Şi, ce credeţi, de ce? (S-a uitat în jur şi a făcut o pauză de efect.) Pentru că acest copil vrednic a protestat împotriva unei afirmaţii a profesorului. Fiindcă, după opinia domnului profesor Galócási-Geiger, noi, maghiarii, sîntem un neam de hingheri. Elevul l-a contrazis, la care profesorul szálasist era cît pe-aci să-l omoare în bătaie.

Atît a spus doctorul, după care intră în cabinetul său şi se apucă de treabă.

Declaraţia doctorului Paizs fusese auzită de aproximativ douăzeci-douăzeci şi cinci de oameni. Însă o astfel de veste se răspîndeşte repede. Eu şedeam în clasă uns cu iod, tot lipit cu leucoplast, iar în acest răstimp se şi

răspîndise zvonul în oraş că o formaţie szálasistă a năvălit în şcoală şi a omorît în bătaie un elev.

Mai tîrziu, cînd zvonul era comentat şi de vînzătorii de la piaţă, se vorbea că nu numai un elev fusese omorît în bătaie, ci a fost împuşcat şi un profesor, care luase apărarea învăţăcelului său. Povestea devenea din ce în ce mai dramatică, mai senzaţională, provocînd indignarea generală.

Redacţia ziarului local fusese chemată la telefon de mai mulţi.

— Veţi scrie despre asasinarea elevului?

— Dar, vă rog... răspunse gazetarul care tocmai era de serviciu la telefon — noi nu ştim de nici un fel de asasinat...

— Aha... prin urmare vreţi să-l muşamalizaţi?!

— Noi nu muşamalizăm nimic, pe mine vă rog să mă lăsaţi în pace! trînti ziaristul receptorul cu furie, dar aparatul zbîrnîi din nou, şi cineva dădu noi amănunte.

Convorbirea de la redacţie fusese auzită şi de către paginatorul care tocmai sosea, cu un trabuc scurt în colţul gurii.

— Ce-ţi trebuie, nene Gyuri? puse ziaristul receptorul în furcă.

— Manuscris, dom'le redactor, o pagină, acolo, fiindcă altfel se duce foaia pe copcă — mută nenea Gyuri trabucul în celălalt colţ al gurii. Poate c-ar fi bine să scrieţi despre cum sînt bătuţi elevii la şcoală de către szálasişti.

— Să nu politizăm, nene Gyuri! Mai lasă textul ăsta socialist.

— Eu pot să tac, dom'le redactor, dar toată tipografia nu vorbeşte decît despre asta. Veniţi sus, la zeţărie, c-o s-auziţi acolo una, alta. Pe asta s-o scrieţi, dom'le redactor, şi mîine vindeţi cu cinci mii mai mult din gazetă.

— Şi-aşa o taie cenzura.

Nenea Gyuri preluă manuscrisul cu o expresie disprețuitoare pe față, îl răsfoi printre degete, apoi remarcă doar așa, în trecere.

— Atunci povestiți mai departe despre victoriile nemților. Doară, doară o să vă creadă cineva.

— Lasă-mă-n pace, nene Gyuri, eu sînt responsabilul rubricii sportive. Slavă Domnului, n-am nici în clin, nici în mînecă cu politica.

Gazetarul luă urgent un calmant pentru nervi și o linguriță de bicarbonat de sodiu, apoi intră la șeful său.

— Domnule redactor șef, s-a întîmplat o porcărie imensă la Colegiul Apáczai. Tot orașul numai despre asta vorbește. Ar trebui să vedem ce anume s-a petrecut...

Redactorul șef, un omuleț rotofei și complet chel, puse îndată mîna pe telefon.

— Îl întreb pe excelența sa, prefectul. Știi, asta-i o afacere delicată.

Pentru redactorul șef toate cazurile erau delicate. Colaboratorii săi își băteau joc de el pe la spate, spunînd că după moarte i se va scrie pe piatra funerară: „S-a temut șaizeci de ani".

Redactorul șef a primit dispoziție de la prefect să se documenteze asupra cazului, se și poate scrie despre el, cu prudență, dar înainte de publicare să se trimită articolul la prefectură. După toate astea, redactorul șef a trimis pe teren doi reporteri, care îndată s-au postat într-o cafenea, și culegeau știrile de la consumatori.

Și telefonul școlii a fost supus unui asediu asemănător.

Pe la zece și jumătate se prezentă la director secretarul prefectului, în persoană.

— Iartă-mă pentru deranj, se înclină tînărul îmbrăcat cu grijă, plăcut la înfățișare, dar excelența sa, domnul prefect, se interesează ce s-a-ntîmplat la voi în realitate.

Doctor Pállfy Jenő, prefectul, șef al județului, era om nou. A fost numit după intrarea trupelor germane, ca politician de dreapta, demn de încredere. Dar acest avocat șiret, nicidecum nu dorea un scandal. Era acel gen de om politic dibaci, căruia îi place să se aibă bine cu toată lumea, și, cu toate că în discursurile sale îl înălța în slăvi pe Hitler, în același timp încerca să stabilească contacte și cu adversarii săi. În cercuri intime, afirmase de mai multe ori că numai de-aceea a primit investitura de prefect, deoarece altminteri ar fi fost numit un hitlerist.

Acestui om, care împărțea zîmbete în dreapta, în stînga, în toate părțile, nu i-a plăcut deloc acest scandal izbucnit în numai cîteva clipe. Pe szálasiști în mod special nu-i agrea, fiindcă el aparținea de un alt partid fascist, acela al lui Imrédi*. Avea minte suficientă să-și dea seama numaidecît: a sosit momentul să dea în szálasiști. Deci, în acest punct, intenția doctorului Paizs s-a întîlnit cu aceea a avocatului Pállfy.

La ora aceea, pe biroul prefectului se aflau deja patru-cinci rapoarte privind zvonurile care circulau prin piață și prin cafenele. Și redacția raportase despre indignarea generală.

Secretarul prefectului era fiu de boier înnăscut, descendent al unei familii de moșieri. Chiar dacă nu era conte, întrucîtva se simțea ca atare, deci îi era silă de szálasiști. „Pleavă" — termina cu ei într-un cuvînt. Aici avea dreptate. Într-adevăr, partidul lui Szálasi era compus din astfel de oameni, care nicicum nu s-au putut evidenția altfel. Pe de o parte pentru că nu știau să muncească, pe de altă parte fiindcă nici nu le plăcea. Așa că s-au gîndit că dacă partidul lor preia puterea, ei, ca szálasiști, pot acapara adevărate averi. Astăzi ne

* Imrédi Béla, șeful guvernului care îl anticipase pe acela al lui Szálasi (N.T.).

putem imagina cu greu că niște oameni de nimic au putut deveni undeva purtători de cuvînt. Din păcate, nu numai de cuvînt, ci și de armă, așa că puteau omorî și jefui în voie. În toamnă, cînd au pus mîna pe putere la Budapesta, un pedichiurist beţiv, pe nume Nidosi, a devenit unul din șefii partidului szálasist. Ăsta comitea asasinatele în serie și tîlhărea pe față. Și aici, la noi, tot astfel de figuri decăzute intraseră în rîndurile szálasiștilor. Deci, dincolo de faptul că tălmăcise dorința șefului său, secretarul prefectului îi desconsidera și el, personal, pe szálasiști.

Directorul a relatat tînărului cazul, iar secretarul i-a transmis în schimb mesajul stăpînului său, cum că afacerea trebuie aplanată, pe cît e posibil.

Secretarul se mai afla de față, cînd directorul regional al învățămîntului, prietenul lui Galócási-Geiger, l-a chemat la telefon pe Göcz.

Începuse pe un ton foarte ridicat.

I-a făcut reproșuri directorului fiindcă a tolerat ca în școală să se creeze o celulă comunistă și să se bată joc de Adolf Hitler...

Dar domnul director Göcz ținea piept atacului:

— Nimic de acest gen nu s-a întîmplat la noi, domnule director.

Ținea receptorul în așa fel, ca și secretarul prefectului să audă reproșurile directorului regional.

— Numaidecît trebuie îndepărtată din școală pușlamaua aceea comunistă! Găsesc foarte ciudat, Göcz, că iei apărarea acestui pui de răufăcător, care otrăvește atmosfera școlii.

— Iartă-mă, te rog, că te contrazic, excelență, dar acest copil nici nu știe ce este comunismul.

— Părinții săi sînt întemnițați.

— Sînt în arest preventiv, excelență. M-am interesat. Din pricina unui denunț nici pînă acum dovedit.

— Molima trebuie distrusă cu sabie şi foc! răcnea în receptor glasul directorului regional.

— Sînt de acord, domnule director, dar faptele demonstrează deocamdată că preanobilul domn, colegul Galócási, dacă-mi îngădui, rogu-te, într-un mod destul de necugetat a făcut neam de hingheri poporul maghiar. Or, asta e o insultă pe care nicicum n-o putem înghiţi.

— Ei da — recunoscu directorul regional pe un ton nici pe departe atît de ridicat ca cel iniţial — din păcate lui Galócási îi umblă gura cam mult uneori.

— Şi mîna îi umblă. Dacă vrei să ştii, l-a bătut pînă la sînge pe elevul în cauză, care are o purtare excelentă şi o situaţie eminentă la învăţătură. Acestea sînt faptele.

În timp ce vorbea, directorul se uita la secretarul prefectului, care dădea din cap aprobator, semnalizînd că şi el vrea să vorbească.

— Am onoarea, excelenţă. La telefon doctor Gerlóczi, secretarul domnului prefect Pállfy. Dacă mi-e permis să vă sugerez, binevoiţi a-l suna pe excelenţa sa, domnul prefect, spre a vă pune de acord punctele de vedere. Fiindcă dispoziţia fermă a excelenţei sale domnul prefect este aceea că afacerea trebuie aplanată cît mai curînd.

Se uită în aparat şi schiţă o grimasă uşoară.

— A trîntit receptorul, spuse apoi directorului. Individul e cam lipsit de maniere.

12

SE ÎNTRUNEŞTE CONSILIUL PROFESORAL

La ora unu, după ce-a sunat de ieşire, s-a întrunit consiliul corpului profesoral. Doar atît timp mi-a rămas cît să dau o fugă pînă la internat.

Mătuşa Antonia îşi plesni palmele cînd m-a văzut.

— Tu eşti acela? Pe tine te-a bătut pînă la sînge domnul profesor Galócási?

— Da, şi acum sînt citat în faţa consiliului profesoral, aşa că nu pot veni după mîncare, decît mai tîrziu.

— Nu-ţi fă griji din asta, băieţaş. Du-te liniştit. Ia stai!

Mi-a vîrît în mînă o plăcintă. Era atît de fierbinte, că era cît pe-aci să-mi pîrjolească unghiile.

— Mănînc-o repede, să prinzi putere. Iar de comisie să nu-ţi fie frică! Fac parte din ea domnul profesor Páll, apoi domnul profesor Vízi şi domnul profesor de desen Szabó Géza.

De unde ştia oare compoziţia comisiei, şi în general de unde aflase de tot ce se petrecuse prin şcoală? Asta a rămas o enigmă pentru mine, dar cînd am auzit cine sînt membrii comisiei, nu mai găseam consiliul atît de ameninţător. Doar toţi sînt nişte oameni cărora le sînt drag.

De unde puteam bănui pe-atunci ce furtună imensă stîrnise bătaia pe care am mîncat-o, şi că tocmai în clipa în care eu înghiţeam — suflîndu-mi în degete — plăcinta bine prăjită, directorul regional al învăţămîntului îi dădea dispoziţii prietenului său Galócási, dar pe un ton deloc prietenos, cum să se poarte şi ce să spună în faţa consiliului.

Despre toate acestea mi-a povestit mai tîrziu, după trecerea multor ani, micuța secretară a școlii, care s-a dovedit întotdeauna plină de suflet. Ea, din biroul ei — dacă trăgea cu urechea un pic — auzea bine toate convorbirile telefonice. Iar ea trăgea cu urechea, apoi dădea raportul, cu toată conștiinciozitatea, domnului director Göcz.

În acel moment, Galócasi știa probabil ce se vorbește în oraș despre caz.

— Dar dragul meu Gyula, explica el directorului regional, la telefon, tu nu-ți dai seama că aici e vorba de uneltiri comuniste?

— Excelența sa prefectul nu-i comunist, și este și el indignat. Ca și mine, dealtfel.

— Atunci îmi dau demisia! sări în sus Galócási.

— Dă-ți-o, procedezi foarte just!

Acesta fusese momentul cînd Galócási trînti receptorul, ieșind în goană din birou, roșu la față, de parcă s-ar fi aflat în pragul apoplexiei.

Consiliul s-a întrunit. Domnii profesori Páll și Vízi sosiră împreună. Nici nu m-au băgat în seamă. Altminteri, nici nu se cuvenea ca membrii consiliului disciplinar să-l salute cordial pe inculpat.

Pe mine, deocamdată, nu m-au chemat înăuntru. Așteptau. Îl așteptau pe acuzator, pe domnul profesor Galócási-Geiger Erich. Dar preaonorabilul domn n-a sosit. Niciodată n-a mai trecut de poarta Colegiului Apáczai, deoarece după părerea sa școala era un sălaș de criminali comuniști.

Eu stăteam pînă una-alta în anticameră, și așteptam. În prealabil, am primit niște sfaturi neprețuite și de la Gyuricza. El era expert în probleme disciplinare, deoarece fusese citat în fața consiliului de disciplină de mai multe ori pe an.

— Ascultă-mă, tăticule! mă sfătui. Fă-te că plouă cînd te ocărăsc. Bălăngăne-ți capul adînc îndurerat și

spune întruna că „Da, domnule profesor, da, domnule profesor . . .“ Iar după ce se plictisesc de atîta suduială, o să-ţi scadă nota la purtare, şi cu asta basta. Nu merită să-ţi faci emoţii.

Dar bineînţeles cazul meu era cu totul altfel, şi luă întorsături din ce în ce mai curioase. Din biroul directorului — scena întrunirii consiliului — se auzea murmurul unei discuţii. Trecură zece-cincisprezece minute. Deodată, domnul profesor Vízi scoase pe uşă capul său zbîrlit, de culoarea prafului de puşcă. Se întoarse spre secretară:

— Katinka, du-te şi vezi pe unde întîrzie domnul profesor Galócási!

Katinka îşi ridică privirea de pe actele sale.

— Pălăria dînsului atîrnă aici, în cuier, dar l-am văzut cînd a ieşit pe poartă.

— Păi atunci mai aşteptăm puţin, pentru orice eventualitate — se retrase dirigintele meu, dar îmi trimise între timp o privire prietenoasă. Nici nu-mi strica încurajarea, fiindcă din pricina emoţiilor picioarele mi se tăiaseră de tot.

Au trecut alte zece minute. Domnul profesor Galócási dispăruse fără urmă.

Deodată, uşa biroului directorial se deschise larg, şi consiliul ieşi în plen.

— Poţi să te duci acasă, Kiss Ádám, azi nu mai discutăm cazul tău.

Nenea Géza mi-a făcut un nou şurub în cap. L-am simţit ca pe-o mîngîiere, tot aşa cum şi mormăitul său era plin de dragoste.

— Ei, pehlivane, de asta ai scăpat.

Domnul profesor Vízi mi-a povestit mult mai tîrziu că consiliul profesoral, după o scurtă consultare, hotărîse că, din moment ce domnul profesor Galócási nu s-a prezentat, asta denotă că şi-a retras acuzaţia în mod tacit. Decizia lor a fost consemnată în scris, făcîndu-se

și menționea că pedeapsa corporală este potrivnică tradițiilor școlii. În această școală e interzisă vătămarea elevilor, fie cu mîna, fie cu bîta, deoarece disciplinarea are nenumărate alte mijloace umane.

Așa s-a sfîrșit povestea ciomăgirii mele: cu un triumf total.

În săptămîna următoare, ne veni un alt profesor de limbă germană. Un tînăr liniștit și aparent bolnăvicios, care și-a început cariera în școală prin a ne traduce și a ne învăța vestitul poem *Loreley*. Această poezie a fost scrisă de Heinrich Heine*, și de mai bine de un secol era considerată o nestemată a liricii germane.

Ca atunci cînd m-am contrazis eu cu domnul profesor Galócási în legătură cu problema „neam de hingher", acum Szatymazi își agită degetele de zor:

— Ce vrei, băiete?

— Domnule profesor, *Loreley* e un cîntec popular.

— E un cîntec cult; l-a scris Heinrich Heine, marele poet german.

Dar Szatymazi nu se lăsă.

— Domnule profesor, vă rog, eu am o culegere de poezie germană, mi-a adus-o tăticu pe cînd a fost la Berlin. Acolo scrie negru pe alb că e cîntec popular și autorul său e necunoscut. Uitați-vă . . .

Și îi predă profesorului cartea.

Szatymazi a spus adevărul: în carte, într-adevăr, nu figura numele autorului. *Loreley* — cîntecul iubit de întreg poporul german, socotit ca fiind unul dintre cele mai frumoase poeme — această capodoperă baladescă densă, plămădită cu lirism enigmatic, într-o atmosferă de basm, plină de farmec, dominată de o crudă fatalitate, nu putea fi ștearsă nici din programa școlară, nici din memoria germanilor. Propaganda hitleristă a mințit,

* Poet clasic german (1799—1856), reprezentant de seamă al curentului romantic (N.T.).

pur și simplu, declarînd-o drept cîntec popular, și nici măcar nu pomeniseră numele lui Heine. Putem spune, deci, că poetului i s-a furat poezia.

Szatymazi declară cu emfază:

— Heine ăla nici n-avea cum să scrie poezia asta.

Profesorul se mai uită o dată în cartea lui Szatymazi Zoli, apoi își ridică brusc capul:

— Cum ai ajuns la concluzia asta, fiule?

— Fiindcă Heine a fost evreu, domnule profesor...

— Și ce are a face asta cu poezia?

— Are, că un evreu nu putea să scrie o poezie germană.

Privirea profesorului se întunecă:

— Stai jos, băiete, ești un măgar. Heine a fost și rămîne poet german, în vecii vecilor, fie că le place unora, fie că nu. Și-acum treci la răspuns și tradu textul!

Szatymazi vorbea acceptabil germana — nu în zadar se ocupa de el acasă o guvernantă nemțoaică — dar domnul profesor atîta l-a sucit și la învîrtit la gramatică, încît pînă la urmă tot a încasat un insuficient. Nu mai trebuie să spun: spre bucuria noastră a tuturor.

Dar să ne-ntoarcem la faptul că ședința consiliului profesoral luase sfîrșit. Domnii profesori, în frunte cu directorul Göcz, trecură prin coridor în grup, apoi ieșiră în curte. Aici așteptau băieții. În afară de colegii mei de clasă, mai erau de față, într-un număr apreciabil, și elevi din clasele superioare. Asta pentru că pînă la ora prînzului în toată școala se răspîndise vestea că am fost snopit în bătaie. Prin urmare, o mulțime considerabilă aștepta decizia consiliului.

Micuțul Pottyondi și Lőrincz Bandi dădeau tonul. Erau revoltați.

— De ce nu ne-ntreabă pe noi? Noi o să spunem care-i adevărul. Nu ne e teamă!

— Hai să intrăm, îl înghiontea mărunțelul de Potytyondi pe prietenul său.

— Ne-a spus nenea Márton că intrarea e interzisă.

— Eu tot intru.

Dar astea erau, firește, doar vorbe aruncate în vînt. Ușa școlii fusese ferecată. Precum poetul odinioară, și ei spuneau acum: „Nici suflet pe poartă să intre ori să iasă nu-i chip!" Asta pînă cînd portarul a deschis ușa în chip ceremonios, și comisia și-a făcut apariția.

Elevii deschiseseră drum cu respect domnilor profesori. Desigur, întrebările nu erau permise, în schimb încercau să citească sentința de pe chipurile lor. În orice caz, au observat numaidecît că membrii consiliului de disciplină erau izbitor de bine dispuși. Pînă și pe fața bietului și suferindului domn director Göcz mijea un soi de surîs.

Apoi am apărut eu, cu mutra toată lipită cu leucoplast. S-au năpustit asupra mea, de parcă aș fi fost o vedetă a fotbalului. Era cît pe-aci să mă strivească, în timp ce mă asaltau cu întrebările:

— Ce-au întrebat, ce-ai răspuns? Ce pedeapsă ai primit?

Am fost nevoit să-i decepționez, fiindcă nu le-am putut relata nici un fel de eveniment senzațional.

— Nu s-a întîmplat nimic. Domnii profesori mi-au spus să mă duc acasă. Consiliul de disciplină n-a mai avut loc.

Dar se pare că și atît a fost de ajuns copiilor. Mă băteau pe umăr, de parcă aș fi marcat un gol. Doar de undeva, de departe, se auzea vocea lui Szatymazi, fiindcă, desigur, și el se afla pe-acolo, în compania prietenilor săi, Borbás și Schneller:

— Nici măcar n-au stat de vorbă cu el. Îl exmatriculează pe Kiss Ádám, și îl duc la școala de corecție...

Pentru această prezicere, bătăiosul de Pottyondi Péter i-a tras pe loc un pumn în burtă. Cu toate că Szatymazi de astă dată spusese într-un fel adevărul. Ceva se pregătea împotriva noastră. Dar eu eram atunci fericit,

lipsit de griji. Prietenii mei mă înconjurară triumfători. De-abia am putut scăpa de ei ca să pot lua mîncarea de la bucătărie.

Mătuşa Antonia, probabil ca recompensă pentru durerile suferite, mi-a umplut coşul în aşa hal, încît abia am putut să-l car.

Pe drum l-am zărit pe Pottyondi. Căsca gura în faţa unei vitrine. În vitrină fusese expusă fotografia echipei de fotbal a oraşului. Ea constituia obiectul studiului atent al lui Potyi.

Am vrut să mă fofilez prin spatele său, însă m-a văzut în oglinda vitrinei, aşa că n-am apucat să fac decît doi-trei paşi, şi m-a şi fluierat:

— Ce naiba, Ádáme taică, te joci cu mine de-a v-aţi-ascunsa?

— Nu te-am observat, Potyi.

Curios, şi-a îndreptat mîna spre coşul meu şi a ridicat colţul şervetului care acoperea sufertaşul.

— Ce duci aici?

— Am luat ceva de prînzit pentru cei mici, de la „Cizma de Aur".

Pottyondi se gîndi un timp. Ştia la fel de bine ca şi mine că „Cizma de Aur" se află în cu totul altă direcţie. Însă probabil se gîndea că precis am motive temeinice să-l trombonesc. Dar ca să văd că nici el nu-i picat în cap, remarcă:

— Interesant, şi la internat tot plăcintă cu dulceaţă se serveşte azi la prînz.

La asta n-am mai răspuns. Şi eu ştiam că el ştie... Tot aşa cum şi el ştia că eu ştiu. Tocmai de aceea mergeam, prefăcîndu-ne indiferenţi, unul lîngă celălalt.

— Dă-mi mie geanta ta! Îţi e destul să cari coşul.

Pottyondi Peti mi-a tîrşîit pînă acasă ghiozdanul, şi niciodată n-a spus nimănui vreun cuvînt că primesc masă gratuită de la bucătăria şcolii.

La poartă ne-am despărţit.

Peti a plecat, apoi se opri brusc şi se întoarse.

— Ádám — păşi el spre mine, şi-mi vîrî în palmă un obiect mărunt şi rotund. Ţi-l dăruiesc pe Sárosi.

— Nu fă pe nebunul!

— Servus!

Şi ca nu cumva să m-apuc să-i mulţumesc ori să protestez, a rupt-o la fugă.

Mă holbam înduioşat în urma lui.

Pottyondi Péter, campionul clasei la fotbal cu nasturi, mi l-a dăruit pe cel mai bun trăgător al său. A dat nasturelui numele de Sárosi, după vestita vedetă de fotbal a acelor vremi. Astfel a vrut să-şi arate prietenia pe care mi-o purta.

Am împins poarta cu genunchiul. Copiii mă aşteptau în curte.

— Ne e atît de foame... se văicăreau în cor, dar glasul li se sugrumă. Trebuie că le-am oferit o privelişte îndeajuns de dezagreabilă cu fruntea mea toată lipită, cu ochiul meu umflat.

Mătuşa Vlad, care păzea casa ca un cerber, apăru şi ea.

— Iacă-ndată-i două şi un sfert, se pregăti ea să mă ia la zor, dar şi vocea ei se poticni. Mă privea foarte de aproape, de parcă nu-i venea să-şi creadă ochilor:

— Iar te-ai bătut?

— Nu, mătuşă Vlad... m-au bătut.

Din tonul meu pricepuse că n-a putut fi vorba de o oarecare încăierare copilărească, deoarece domoli copiii care o asaltau cu întrebările lor.

— Linişte! Dă-mi mîncarea să ţi-o încălzesc!

Îmi luă coşul din mînă şi trecu în bucătărie. Trebăluia cu vasele, le muta de colo-colo cu mare zăngănit.

În acest răstimp, eu intrasem să mă spăl. În sfîrşit, m-am putut vedea în oglindă. Aveam ce vede! Nici un boxer n-ar fi arătat mai mizerabil după repriza a zecea. Singura diferenţă era că eu nu m-am simţit deloc învins.

— Măi, Ádáme, aici sînt merinde pentru un regiment întreg. Am găsit în coș pachețele separate pentru micul dejun și pentru cină, caşcaval, ceapă, margarină, un cub de marmeladă de război, asortată.

Ne-am și apucat de supă. Nimeni dintre noi n-avea nevoie să fie îmboldit. Numai după ce se goli farfuria, Zsuzsika remarcă:

— Totuși, supa mătușii Vlad a fost mult mai bună.

După prînz, Zsuzsi și-a asumat spălarea vaselor. Nu prea ne-am ales cu prea mult folos de pe urma zdroabei sale, fiindcă s-a stropit pîn-la gît, iar cînd Áron a luat-o peste picior din această pricină, i-a turnat în cap un vas plin cu zeamă unsuroasă.

Săriră unul la altul, țipînd ca din gură de șarpe. Ödi, suit pe un scaun, îi încuraja. Eu tocmai povesteam mătușii Vlad despre cele întîmplate înainte de masă.

— Ei, Ádi, tu ai avut parte de necaz, cu ghiotura . . .

— Nu vă temeți pentru mine . . .

N-am mai putut continua, fiindcă în bucătăria noastră chiar atunci răsunară țipete însetate de răzbunare.

Împreună cu mătușa Vlad, am alergat într-un suflet dincolo, ca cel puțin să-i mai găsim în viață! Dar n-au pățit altceva în afară de faptul că, uzi leoarcă, se sfădeau. Nu există pe lumea asta judecător de instrucție care ar fi putut descurca ițele învinuirilor reciproce. Așa că am luat o decizie simplă și categorică:

— Vorba! Și căraţi-vă să vă spălați și să vă schimbați! De-acum încolo, Ödike și cu mine vom spăla vasele. Voi sînteți încă niște mucoși.

Cei doi adversari, jigniți pînă la sînge, se retraseră să-și schimbe hainele.

Ödi s-a dat jos de pe scaun și s-a postat lîngă ligheanul de spălat vase.

— Tu ai să le ștergi, îmi spuse cu superioritate și a început să-și bălăcească mîinile cu entuziasm.

— Invers, Ödi. Tu le vei șterge!

Dar, ce să-i faci, un tînăr de vîrsta lui avea de-acum o voinţă proprie:

— Vreau să spăl vasele — şi ca să-şi accentueze dorinţa, a început să urle.

Am avut nevoie de vreo zece minute ca să-l conving că ştergerea vaselor e o îndeletnicire mult mai importantă şi mai bărbătească decît spălatul lor. În cît timp a trecut cu astea, puteam isprăvi treaba şi singur. Abia atunci am putut răsufla şi eu în voie, cînd şi-au făcut apariţia Micu şi Nicu, chemîndu-i pe soră-mea şi pe fraţii mei să se joace de-a v-aţi-ascunsa. Am intrat — mai exact, abia m-am mai tîrît pînă la bucătăria mătuşii Vlad:

— Of, cît de greu mai e şi cu copiii ăştia . . .

— Nu te necăji, Ádi, s-or întoarce părinţii tăi în curînd.

În loc de răspuns, am oftat doar. Mă simţeam atît de ostenit, încît nu mai aveam putere nici să sper. Aveam senzaţia că m-au pisat mărunt într-o piuă uriaşă, şi după aceea, pe deasupra, au şi spălat podeaua cu mine.

Nu mai pot . . . Gîndul acesta îmi umbla prin minte. La urma-urmelor, şi eu sînt încă un băieţel. Dar dacă eu mă declar înfrînt, ce se va întîmpla? Copiii au nevoie de îngrijire. În fond, abia acum am priceput cît de grea e viaţa celor mari. E drept, cel puţin momentan, viaţa mea era şi mai grea. Trebuia să răzbat printre duşmani şi prieteni buni, şi nu puteam să ştiu întotdeauna de la cine voi lua vreo palmă, şi cine mă va bate prietenos pe umăr. Dintre toate încercările, cea mai grea era că trebuia să fiu mereu gata de luptă cu o lume vrăjmaşă.

Nici n-am încercat să gîndesc pînă la capăt prin cîte am trecut în cele cîteva zile care s-au scurs de la ridicarea părinţilor noştri. Aproape că nici eu însumi nu mi-am putut da seama: alaltăieri s-a întîmplat, ori cu

trei zile în urmă? Atît de multe s-au prăvălit peste mine, încît noţiunea de timp s-a învălmăşit în capul meu.

Dar apoi mi-a trecut slăbiciunea de o clipă. Mi-am pus întrebarea ca un om în toată firea: „Mai poţi, Ádáme?“ Şi-am răspuns ferm: „*Pot!*“

Am ieşit şi eu în grădină.

Căpitanul de vas Nicu îşi împărţea ordinele de la înălţimea unei stive de lemne. Stiva reprezenta nava electrică Invincibilul.

Fiindcă vaporul era, bineînţeles, electric, şi în egală măsură se ridica în aer şi cobora în adîncurile mării. Căpitanul de vas Nicu era totodată savant de renume mondial, precum şi campion naţional la box, care printr-o luptă tenace şi vicleană, durînd ore în şir, îşi învingea adversarii.

Singurul necaz era că nu prea-şi găsea adversari. Copiii au vrut să facă parte cu toţii din echipajul navei electrice Invincibilul, aşa că lupta pe viaţă şi pe moarte s-a dat de regulă cu un inamic imaginar. Acum, în sfîrşit, am apărut eu ca o rază de speranţă.

Au început să mă implore, în frunte cu căpitanul:

— Ádi . . . fii tu inamicul.

— Bine.

Însă numai după cîteva minute, strigătele decepţionate, mai mult, indignate, mă avertizară să fiu atent la joacă. Fiindcă joaca trebuie luată în serios, altminteri nu face o para chioară.

— Nu vă supăraţi, copii, dar trebuie să plec.

Şi cu asta, am escaladat gardul. De data aceasta am evitat grădina măcelarului cu cîini şi, cu un mic ocol, am ajuns în vecinătatea grădinii mătuşii Rózsika. M-am pitit la poalele gardului, sub o tufă de liliac. Familia mătuşii Rózsika locuia singură în curte. Doar cîteva găini căutau boabe printre pietre. Priveliştea părea cu desăvîrşire paşnică. Fereastra era acoperită cu perdele, uşa închisă. Acum se punea numai o singură întrebare:

cine e îndărătul uşii? Este oare cu putinţă ca şi aici să stea la pîndă domnul Balázs, sau vreun gealat de-al său? Şi la familia Lőrincz erau la fel de paşnice şi părăsite împrejurimile casei. Să mă caţăr peste gard, ori să mai aştept? Dar ce anume să mai aştept?

Omul citeşte în romanele poliţiste că detectivii aşteaptă ore în şir, ba uneori chiar şi o noapte întreagă să-l prindă pe răufăcător asupra faptei. Dar cînd ai doar doisprezece ani, nu prea cunoşti ce-i răbdarea. Pînă la urmă, am izbutit totuşi să-mi stăpînesc nervozitatea, dar pămîntul era încă umed şi rece. Aşa că îmi schimbam genunchii mereu. Aşteptam cu privirea aţintită asupra uşii mătuşii Rózsika. Nici măcar nu m-am mişcat, cu toate că între timp de-a dreptul tremuram de nerăbdare.

Nu ştiu cît timp aş mai fi putut suporta aşteptarea, dar în clipa aceea — mie aşa mi s-a părut — uşa se deschise încet, ameninţător, şi ieşi pe ea mătuşa Rózsika. Căra o găleată plină, pe care o vărsă în canal.

— Mătuşă Rózsika... mătuşă Rózsika... o chemai, dar atît de încet că n-avea cum să mă audă. Aşadar, am ridicat vocea, la care ea s-a întors spre gard. M-am săltat şi i-am făcut semn cu mîna.

M-a văzut, şi faţa i s-a inundat de un zîmbet, de zîmbetul copilăresc, plin de bunăvoinţă, al oamenilor cu o statură masivă ca a ei.

Mi-a făcut semn cu capul, şi eu am sărit gardul.

— Vino-năuntru!

M-am strecurat iute pe uşă.

Mi-a pus în faţă o tavă cu prăjituri. Cine ar putea spune din ce n-au preparat gospodinele prăjituri pe vremea aceea?! Din marmeladă de bostan, din melasă vîscoasă şi mucezită, din făină de mălai amestecată cu făină de orz, şi din cîte şi mai cîte. Noi, copiii de atunci, nici nu ştiam că mai sînt şi altfel de prăjituri, că pe

lume există ciocolată, bomboane umplute, creme cu unt... În vitrinele cofetăriilor zăceau cîteva feluri de prăjituri prăpădite, și numai cui îi era prea tare foame le gusta.

Femeile însă, gospodinele cu adevărat bune, pînă și din aceste materii prime mizerabile, și doar ici-colo de găsit, preparau ca prin vrajă prăjituri bune la gust. Prăjiturile mătușii Rózsika ți se topeau în gură și erau gustoase. De bună seamă, și de miere făcuse rost de undeva, prin intermediul vreunui cunoscut de la tipografie, care se ocupa de albine.

Pentru o clipă, am uitat de toate. Urmăream senzația plăcută care mi se răspîndea în corp, senzația că fiecare mușchi, fiece nerv lua la cunoștință și savura prăjitura, cum numai copiii o pot savura.

— Mai ia, și du și fraților tăi!

I-am povestit cele petrecute de la ultima noastră întîlnire.

— Bine ai făcut că l-ai evitat pe nenea Gyuri. Pe el nu l-au arestat, dar probabil numai din pricină că îl pîndesc, să vadă cine-l caută. Opt oameni au fost deja ridicați de la tipografie. Și pe mine m-au interogat. Dar eu nu-s decît o muncitoare proastă, care nu știe de nimica.

Și-mi făcu cu ochiul.

— Să știi că-i o veste bună faptul că au încercat să te atragă în capcană cu geanta aia. Totdeauna e bine cînd dușmanul ne crede mai proști decît sîntem. Tu însă deocamdată să stai retras; fii isteț, să fii numai ochi și urechi, dar să rămîi în umbră.

Și-a băgat mîna în sîn și a scos un pachețel strîns într-o batistă.

— Uite, ai aici două sute de pengő, ca să ai din ce achita chiria și mîncarea.

I-am povestit repede că pe noi ne hrănește colegiul.

— Domnul director Göcz? Am auzit de el. N-aş fi crezut că-i un om atît de treabă. Se poartă foarte domnos. Ei, şi asta-i o veste bună. Du-te, şi să nu te vadă! Dacă-ţi trebuie ceva, caută-mă la tipografie. Dacă nu mă găseşti, adresează-te mătuşii Torkos. Poţi să-i reţii numele?

— Îi cunosc familia. Pe nenea Torkos l-au luat pe front. Tata a fost foarte supărat, spunea că nu era voie să-l încorporeze, fiindcă are mulţi copii. Însă comandantul militar al tipografiei tot a făcut în aşa fel să-l ducă, deoarece, după el, făcea prea multă politică. Aşa l-au dus pe front, cu o companie de muncă.

— Chiar aşa. O fi şi-ngheţat astă iarnă, ori poate că a căzut prizonier. Nevastă-sa nu ştie nimic despre el. Ei să i te adresezi.

Deodată m-a tras la piept şi m-a sărutat.

M-a cuprins mirarea. Din partea mătuşii Rózsika — pe care o ştiam ursuză — nu aş fi aşteptat atîta duioşie.

Dar, bineînţeles, nu-i uşor să pătrunzi ce se-ascunde în oameni.

Tot pitulîndu-mă pe sub garduri, am ajuns acasă.

Copiii se plictisiseră să se mai joace de-a vaporul.

Stiva de lemn s-a transformat, din nava electrică Invincibilul, într-o cetate asediată.

Acum tocmai pentru titlul de căpitan al cetăţii se desfăşura cearta.

Áron nu se lăsa:

— Nicule, tu ai fost căpitanul vasului, dar căpitanul cetăţii voi fi eu. Aşa-i drept.

I-am lăsat să se certe, iar eu am intrat în casă, dar am ieşit numaidecît.

— Zsuzsi!

Trecură cîteva minute pînă cînd surioara mea se desprinse din mijlocul disputei. Culmea, şi ea ar fi vrut să fie comandantă de cetate.

— De ce n-ar putea fi o fată? Ca Zrinyi Ilona*! I-am văzut portretul. Şi ea a fost căpitan de cetate.

Dar băieţii au redus-o la tăcere, spunîndu-i să fie mulţumită dacă o primesc cumva ca soldat apărător de cetate, chit că e fată.

Aşa că, îmbufnată şi profund jignită în demnitatea ei de fată, veni la mine.

— Ia vino-ncoace, Zsuzsi... trăsei eu uşa după noi. Tu vezi ce-i aici?

Zsuzsi privi în jur nedumerită.

— Nu văd nimic.

Am dus-o aproape pe sus la paturile răvăşite.

— Mama obişnuia să aerisească aşternuturile în fiecare zi, şi abia după aceea făcea paturile. Şi-apoi trebuie şi măturat.

— Să mături Áron! Aia-i treabă pentru băieţi, care şi-aşa mereu le desconsideră pe fete.

— Bine, Zsuzsi, am să mătur eu.

Zsuzsika s-a mai muiat, s-ar putea să-i fi fost şi ruşine niţel.

— Pe toate le faci tu singur, Şefule...

— Da' de unde, voi mă ajutaţi mult...

Cu totul neaşteptat, Zsuzsika a început să bocească:

— Nu facem nimic, doar ne certăm întruna şi facem pe proştii. Dar eu de-acum încolo... de-acum încolo am să te ajut tot timpul.

Poate că dacă mai-nainte m-aş fi răstit la ea, ori dacă aş fi silit-o, s-ar fi încăpăţînat şi ar fi opus rezistenţă, numai de-al naibii. Dar aşa, s-a năpustit aproape cu furie asupra patului. Era mică, se chinuia cu păturile, dar nu m-a lăsat s-o ajut. Pe la cinci şi jumătate, cînd am

* Personaj ilustru în istoria Ungariei (1643—1703), a apărat cetatea Munkács (azi Munkacevo) timp de trei ani împotriva generalului austriac Caraffa (N.T.).

terminat de rînduit casa, l-am chemat înăuntru şi pe Áron.

— Hai să-nveţi!

— Mi-am gătat lecţiile, îmi zvîrli vorba într-o doară eroul înfierbîntat din pricina apărării cetăţii.

— Cînd ai învăţat?

— Ura... uraaa!.... strigă Áron, şi începu să-l fugărească pe Micu.

Eu însă nu m-am lăsat, am alergat după el şi l-am şi ajuns din urmă la gard. L-am apucat de braţ. Se zbătea, încerca să scape.

— Lasă-mă, Şefule!... Inamicul...

— Treci la învăţat!

— Nu ne-a dat nimic...

Dar eu îl strîngeam cumplit, şi — în timp ce Nicu şi Micu, cu strigăte de triumf, şi-au arborat steagul lor cu cap de mort pe stiva de lemne — Áron, roşu de furie, a fost nevoit să cedeze.

— Cînd am să cresc, pentru asta am să te bat ca pe hoţii de cai, îmi comunică Áron înspăimîntătorul său plan de răzbunare.

— Bine, atunci ai să mă poţi bate, dar acum pune-te pe-nvăţat!

A ieşit la iveală că avea o droaie de lecţii de făcut.

Mă gîndeam la mama, care zi de zi dădea cu noi această bătălie.

Da, e greu cu copiii...

13

ÖDI PLEACĂ DE ACASĂ

După trei zile agitate, liniştea asta părea aproape neobişnuită. Áron pînă la urmă s-a resemnat şi s-a apucat să înveţe. Zsuzsika migălea la caietul de caligrafie. Ödi, apărat de fusta mătuşii Vlad, încerca să mîne în coteţ un cocoş războinic şi plin de demnitate.

În seara asta ne-am culcat la timp, dimineaţa ne-am sculat şi am băut laptele mătuşii Hatházi.

La cină nu le-am dat mititeilor, fiindcă am mîncat cu toţii cele primite de la internat. Mătuşa Vlad a intrat să ne ureze noapte bună. Asta devenise la ea un obicei. Cei mici primeau de la dînsa sărutul pe care li-l dădea de obicei mama lor. Eu mai şedeam lîngă masa de bucătărie. Număram banii noştri. Am scris cheltuielile pe foile goale ale unui caiet de aritmetică, rămas de anul trecut.

— Trebuie să plătim chiria.

— Poate să aştepte pînă la-ntîi.

În seara respectivă mătuşa Vlad era abătută, şedea şi tot ofta.

— Am o presimţire atît de rea. Am visat azi-noapte că bărbatul meu mi s-a înfăţişat, alb ca peretele. „Ce-i cu tine, Traiane?“ îl întrebai, dar în vis abia am putut prinde glas, atît de tare mă scutura plînsul. „Ce să fie, am murit, Ioana.“ Era străveziu de tot. Vedeam prin trupul lui peretele cu icoana, cu ceasul. Numai de n-ar fi păţit ceva.

Şedeam în doi, copleşiţi de gînduri apăsătoare.

— Visu' nu-i decît vis, tuşă Vlad, încercai s-o liniştesc. Şi eu visez de multe ori că pot zbura, ori că am

rămas corijent la şcoală. După aia mă trezesc, şi nu tu corijenţă, nu tu zbor. Visele nu trebuie luate în serios.

Mătuşa Vlad îşi aşează mîna peste a mea:

— Ştiu, Ádi, dar se mai şi zice că omul presimte moartea celor dragi. Eram încă fată, cînd am visat că tata şi-a tăiat piciorul cu toporul. M-am dus acasă. Ei, tata într-adevăr a dat cu toporul alături, drept în picior. Toporul tăiase bocancul şi s-a oprit chiar în os. Şi pe asta am presimţit-o.

Mătuşa Ioana ofta întruna şi eu o vedeam la fel de neapărată ca un copil. Atunci am priceput că şi cei mari au nevoie de ajutor şi compătimire, întocmai ca noi, copiii.

În ziua aceea dispăruse pe front nenea Traian Vlad, eventual cu o zi-două mai tîrziu. N-am aflat niciodată. Un lucru e sigur: n-a mai apărut niciodată, iar mătuşa Vlad, împreună cu fiii săi, ziua aceea o consideră data morţii sale.

Aşadar, nici o rugăciune nu l-a putut salva pe nenea Traian, cel gălăgios şi glumeţ. Stiva de lemne era ultima amintire rămasă de la el. El însuşi adusese lemnele astea din pădurile de prin împrejurimi, după ce primise ordinul de chemare. Tot el rînduise despicăturile, ca familia lui să aibă lemne de foc pentru iarnă. Apoi a plecat şi a îngheţat pe undeva.

Noi, copiii, foarte puţin pricepeam şi ştiam pe-atunci ce este războiul. Cîte o femeie îndoliată însemna pentru noi că cineva din ai ei căzuse pe cîmpul de luptă. Apoi, în oraş apăruseră peste noapte trupe germane. N-au intrat cu surle şi tobe, cu steaguri de paradă şi în sunetul muzicii, ci sumbre, cenuşii, ameninţătoare. Arestaseră oamenii în grup, încă din noaptea aceea. Ziare nu citeam. Tata mă-nvăţase să nu cred nici un cuvînt din ce scria în ele. Nici nu prea înţelegeam ce scriau gazetele, aşa că eu căutam doar rezultatele echipei mele de fotbal favorită, în ultima pagină. Pe prima şi a doua pagină,

ziarul vestea cu litere groase, în fiecare zi, de mari victorii germane. În legătură cu asta îmi amintesc de o remarcă de-a tatii. Răsfoise ziarul, apoi îl aruncase pe masă şi spusese:

— Atîta tot învinge hitleriştii ăştia, pînă or pierde războiul.

În seara aceasta mătuşei Vlad i se strecurase deja teama în suflet, dar mai nutrea speranţe. În cele din urmă, s-a decis să se scoale de lîngă masă, m-a sărutat pe frunte şi, mai oftînd o dată din greu, s-a dus afară.

Noaptea şi eu l-am visat pe nenea Traian. Îşi purta cojocul pe umeri şi mi se părea că vîrful căciulii îi ajunge pînă la stele. Dar n-am cutezat să-i povestesc mătuşii Vlad visul meu. Mă temeam că tot despre moarte are să citească-n el.

La şcoală aveam zile tihnite. Clasa se purta de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic.

Lőrincz Bandi — cum îi era obiceiul — mi-a cerut şi azi caietul de aritmetică şi a copiat repede tema.

În celălalt rînd de bănci, Szatymazi şi Schneller se prefăceau că nici nu mă văd. Szatymazi şi-a întors spatele şi începu să explice ceva prietenului său. Intră profesorul, îşi ţinu ora, sună de ieşire, apoi la ora a doua intră domnul profesor Páll, dar nici el n-a vrut să observe leucoplastul lipit pe faţa mea.

În pauza a doua trebuia să cobor la mătuşa Ilonka, sora medicală, să mă panseze.

Mătuşa Ilonka era favorita şcolii. Ştia să povestească nemaipomenit de frumos. La infirmerie erau internaţi în permanenţă şase-opt elevi mici. Mătuşa Ilonka spunea mititeilor nişte poveşti, că pînă şi cei mari le urmăreau cu atenţie. Povestea apoi celor mari despre călătoriile sale. Pe vremuri călătorise mult, fiindcă era asistenta unui profesor chirurg. Elevii o ascultau cu ochii larg deschişi.

În general, nu avea importanţă care era subiectul, de-

oarece mătușa Ilonka avea darul să vorbească interesant și inteligent despre orice. Elevii abia așteptau s-o asculte pe mătușa Ilonka. Seara, în dormitoare, repovesteau istorioarele sale. Mătușa Ilonka discuta cu elevii și despre purtarea corectă și despre buna-cuviință. Acum, cînd mă gîndesc retrospectiv, găsesc că fără îndoială dînsa era unul din cei mai de seamă educatori ai Colegiului Apáczai. Elevii o căutau adesea cu problemele și necazurile lor, și ea le dădea întotdeauna sfaturi folositoare. Bun observator, și domnul director Göcz și-a dat seama repede de valoarea acestui lucru, deci se-ntîmpla ca să se folosească de tactul feminin al mătușii Ilonka în vreo problemă educațională mai spinoasă. Nimeni nu știa să se poarte mai dibaci ca dînsa cu cîte un elev care se încăpățîna ca un catîr. Cei îngrijiți odinioară la infirmerie o pomenesc și azi, ca pe cel mai drag educator al lor.

La dumneaei trebuia să cobor.

Lucră cu mîini ușoare și sprintene; îmi dezinfectă rănile.

— E ca o tăietură de sabie, îmi spuse. S-ar putea să rămînă urma pe viață. Poate că nici nu strică. Cel puțin n-ai să uiți niciodată că josnicia trebuie înfruntată.

În clipa aceea sosi doctorul Paizs, tuciuriu, tulburat. Ca-ntotdeauna, și de data asta era ca o locomotivă încălzită pînă la refuz.

— Hai încoa' eroule... mă strigă el, în chip de salut. Își aruncă paltonul și mă luă între genunchi.

Din hainele sale se răspîndea un ușor miros de apă de colonie și medicamente.

— Care e materia ta preferată? mă întrebă, după ce isprăvi consultarea, și mătușa Ilonka îmi fixă bandajul pe cap.

— Matematica.

— Ești nebun! Și o-nțelegi?

Zîmbeam.

Ce poate fi de neînțeles în matematică? Că doar e atît de clară și frumoasă.

Mătușa Ilonka aranjă cu mare zăngănit instrumentele din cutia metalică.

— Nici n-ați auzit încă, domnule doctor. Galócási și-a dat demisia.

Doctorul Paizs își plesni zdravăn genunchiul.

— Ei, fiule, cum te cheamă oare... iacă, știu, Kiss Ádám... dacă-i adevărat, apăi atunci a meritat să te lași bătut. Du-te, că a sunat!

— — — — — — — — — — — — —

La prînz am luat mîncarea de la bucătăria internatului. Pottyondi m-a așteptat la colț și mi-a cărat geanta. Ne-am și certat un pic, fiindcă am vrut să i-l dau înapoi pe Sárosi, invincibilul jucător de fotbal cu nasturi, dar mi-a declarat că-l aruncă în Someș dacă nu-l primesc. A făcut o mutră atît de decisă, încît l-am crezut.

Spuneam că dimineața n-a avut loc nici un eveniment, dar calmul n-a mai durat mult. Am împins poarta cu genunchiul, și am strigat tare:

— Copii, la masă!

Spre marea mea mirare, nu s-a prezentat nimeni. Ușa era deschisă, casa goală.

— Copii, nu mai faceți pe nebunii!

Nimeni, nicăieri.

Am așezat coșul pe masă, am scos vasele, apoi am pornit supărat în căutarea copiilor.

— Áron, Zsuzsi, Ödi! Se răcește mîncarea!

De acum eram tare furios.

Am trecut în spatele casei, la familia Vlad.

Și aici era deschisă ușa, și nici nu era nimeni. Am dat o fugă și prin vecini, la mătușa Hancz. Chiriașul nu mai ședea la geam.

Dintr-o dată, m-a cuprins spaima.

Poate că au venit după ei agenții și i-au luat pe toți. Era cît pe-aci s-o rup la fugă, să mă arunc peste gard.

Odată ajuns dincolo, nu mă prind ei, agenții, nici cu cîini polițiști.

Printre casele, gardurile, grădinile lipite una de alta, se putea rătăci și cel care le cunoștea. Numai noi, copiii, ne descurcam aici. Pentru că noi aveam cărările noastre tainice. Ne strecuram pe sub scînduri de gard ce puteau fi mișcate din loc, și, balansînd pe cîte o creangă însemnată de noi, săream direct în grădina vecină.

Zic, era cît pe-aici să mă pun pe fugă, cînd Nicu Vlad ateriză de pe gard drept în fața mea. Mult ne-am mai bătut, dar eram cu adevărat buni prieteni; ne arătam reciproc fiecare figură de luptă nou învățată. Cînd ne pica în mînă cîte un manual de lupte libere, în timp ce exersam ne aranjam în așa hal unul pe altul, încît zile în șir de-abia ne puteam mișca mîinile și picioarele.

Asta te leagă de cineva pe viață.

Dar acum l-am apucat de flanelă pe Nicu, fără nici o atenție prietenească, și l-am scuturat:

— Unde sînt, ce s-a întîmplat?

Dar Nicu nu și-a ieșit din pepeni.

— Nimic . . . numai că tăntălăul de Ödi . . .

— Ce-a pățit?

— A plecat undeva aiurea. Pe el îl căutăm cu toții.

Cu chiu, cu vai, am scos de la el cele întîmplate. În jur de ora unsprezece, mătușa Vlad l-a strigat pe Ödi să vină la dejun. Ea știa că piciul se joacă lîngă stiva de lemne. L-a mai strigat o dată, apoi iarăși, și necăjită că-și pierde timpul de pomană, cînd are atîta de lucru cu spălatul rufelor, ieși în curte și îl strigă și mai tare. Însă micuțul nu era nicăieri. L-a căutat acasă, la noi, a intrat în toate încăperile, strigînd întruna, a coborît și în pivniță, s-a cățărat în pod, pînă s-a convins că Ödike dispăruse. A strigat-o pe mătușa Hancz peste gard, dacă nu cumva o fi la ea. Puștiul avea obiceiul să colinde pe la toți vecinii. Uneori se încumeta să treacă pînă și la familia Meltz, care locuia în partea opusă a străzii.

Mătuşa Vlad, din ce în ce mai nervoasă, i-a luat la rînd pe toţi vecinii, uitîndu-se pînă şi în vechea fîntînă din capătul curţii mătuşii Hancz.

Ödike nu era niciunde.

Părea evident că puştiul plecase haimana. Dar unde să-l caute? A dat o fugă la băcănia domnului Margittai, s-a uitat prin cofetărie. Nimeni nu-l văzuse pe Ödi. Adică domnişoara care serveşte la cofetărie parcă îşi amintea că văzuse un băieţel — nu jură că e vorba de Ödike — care mergea drept înainte, pe trotuarul celălalt, cu mare siguranţă de sine. Chiar se gîndea: „Ia te uită cît de voluntari sînt copiii de azi! Mititelul ăsta nu are nici cinci ani, şi umblă singur pe stradă ca un om mare".

Mătuşa Vlad a dat o raită într-un suflet şi pe străzile vecine. Pe la noi, pe la periferie, aproape toată lumea se cunoştea de prin împrejurimi, dacă nu personal, cel puţin din vedere. Însă nimeni nu s-a întîlnit cu Ödi.

Pe mătuşa Vlad o cuprinsese de-acum disperarea. Între timp, şi-a adus aminte că a pus rufele la fiert. Aşadar, a dat o fugă acasă. Spre norocul ei, focul se domolise, aşa că rufele nu s-au ars.

S-a aşezat şi s-a gîndit o clipă: oare ce să facă? Chiar atunci au sosit acasă de la şcoală cei doi băieţi, Nicu şi Micu, urmaţi peste cîteva minute de Zsuzsi şi Áron.

A ţinut consiliu de război cu copiii. Au stabilit foarte repede că nu-i altă soluţie, trebuie puricat totul în jur, eventual întregul oraş.

— Cine ştie pe unde umblă vagabond pramatia asta mică, zise Áron. Poate că s-a dus în parc, dacă o fi găsit drumul. Cască gura la cei care se plimbă cu barca. Mereu ne bate la cap să-l ducem şi pe el.

Un-doi, au împărţit oraşul între ei. Mătuşa Vlad va trece în revistă împrejurimile, gemenii se duc în centru, Áron dă o fugă în parc.

— E acolo, cu siguranţă.

— Şi eu? întrebă Zsuzsi.

— Tu rămîi aici, şi ai grijă de casă! S-ar putea ca Ödi să se-ntoarcă între timp.

Mătuşa Vlad şi băieţii au pornit în urmărirea lui Ödike. Zsuzsika a stat un timp la fereastră, şi arunca priviri în dreapta şi-n stînga. Să vadă dacă nu cumva îşi face apariţia hoinarul care şi-a luat lumea-n cap. Mai tîrziu s-a plictisit însă de aşteptare şi a pornit şi ea într-o expediţie, pe cont propriu.

S-a dus drept pe terenul de joacă din apropiere. Poate că acolo o fi prostuţul ăla — îi trecu prin minte lui Zsuzsi, dar că lasă casa deschisă, goală şi nepăzită, nu s-a mai gîndit. A fugit, aşadar, la locul de joacă. Pe Ödi nu l-a găsit acolo, în schimb i-a trecut prin cap o nouă idee. În d-alde astea, Zsuzsi era pur şi simplu inepuizabilă. A adunat copiii aflaţi pe terenul de joacă şi i-a organizat într-un grup de cercetaşi.

De-aici, au început să curgă gîrlă alte belele, deoarece copiii s-au avîntat cu entuziasm în aventură şi au uitat de prînz. Părinţii au aşteptat o bucată de vreme, apoi cîteva mămici supărate au ieşit la faţa locului să-şi ia pruncii de urechi şi să-i care acasă. Dar, bineînţeles, nici una nu şi-a aflat copilul. La ora aceea auziseră deja cîte ceva despre faptul că dispăruse un băieţel, pe nume Ödi. Şi-acum dispăruseră şi copiii lor . . . Cinci sau şase mame s-au întîlnit deodată pe terenul de joacă, şi panica izbucni.

— Ni se răpesc copiii! dădu glas disperarea din ele.

O mamă vroia să telefoneze la poliţie, cîteva, aşa cum erau în rochii de casă, au pornit în oraş. O mamă războinică şi-a găsit, în fine, progenitura, care ardea în febra căutărilor; îi trase o palmă sonoră.

Cu încetul, toţi copiii se-ntoarseră pe la casele lor, cu excepţia lui Ödi.

Eu am ajuns acasă aproximativ la această oră.

Dar ca să nu mai întind povestea, pe Ödi l-am găsit abia după ora şase, şi pe deasupra la poliţie. Ne-am

dus acolo cu mătușa Vlad, cînd renunțaserăm la orice speranță.

Polițistul de serviciu, care stătea la poartă, ne-a oprit. Era zgîrcit la vorbă și autoritar.

— Nu-i oră de primire.

— Noi căutăm un copil pierdut, domnule comisar, rogu-vă frumos, spuse mătușa Vlad pe un ton speriat.

— Etajul întîi, camera patru. Îl căutați pe domnul plutonier major Sashegyi! Ne-am înțeles?

Ne-a întrebat atît de sever, încît abia am cutezat să șoptim încet de tot un „da".

Poliția își avea reședința într-o clădire bătrînă, cu galerie de fier. Am urcat o scară, apoi trebuia să coborîm la un mezanin. De două ori ne-a oprit cîte un polițist:

— Dumneavoastră ce căutați aici?

— Pe domnul plutonier major Sashegyi.

— Etajul întîi, camera patru.

În sfîrșit, l-am găsit. Era un om rotund la față, cu mustața tunsă scurt, cam bătrîior. Cînd am intrat, îndată a încheiat nasturele de sus al vestonului.

Era oficial și sentențios ca un predicator.

Își puse ochelarii cu ramă de os, examinîndu-ne o bucată de vreme. Mai întîi, o privi cu atenție pe mătușa Vlad, apoi pe mine. Aveam senzația că nimic nu poate rămîne ascuns de ochii săi scrutători, cenușii.

În cameră se simțea un miros acrișor de cerneală și hîrtie. De undeva, de departe, prin două-trei uși se auzea țăcănitul unei mașini de scris.

Eram din ce în ce mai speriat, de parcă eu aș fi fost vinovat de dispariția lui Ödi.

— Așezați-vă!

Ne-a interogat temeinic. Numele, vîrsta, domiciliul, ocupația; pe toate astea le-a scris pe o coală de hîrtie întinsă meticulos în fața lui. Abia după aceea i-a permis mătușii Vlad să expună pricina venirii noastre.

— Cum se numește individul minor căutat?

— Kiss Ödön.

De-acum ne simţeam de-a dreptul nişte inculpaţi.

Trebuia să relatăm în cele mai mici detalii culoarea părului şi ochilor lui Ödi, trebuia să indicăm înălţimea şi greutatea sa aproximativă, iar în continuare, ce fel de îmbrăcăminte purta la dispariţie.

Brusc, mi-a trecut prin cap că s-ar putea să se fi întîmplat ceva foarte rău cu Ödi, l-or fi omorît sau o fi păţit vreun accident.

Plutonierul major Sashegyi a împăturit procesul verbal în două, apăsînd hîrtia pe îndoitură cu unghia, şi scrise în partea din exterior, repetînd cuvintele cu voce tare:

— „În chestiunea dispariţiei individului minor Kiss Ödön".

Apoi s-a ridicat şi, dacă e cumva cu putinţă, s-a uitat şi mai sever la noi.

— Cînd a dispărut?

— În jur de ora unsprezece.

— Şi de ce abia acum aţi venit la poliţie?

— L-am căutat pînă acum.

— Nu l-aţi căutat pe unde trebuia. Copilul se află aici la noi de la prînz.

Sună, intră un poliţist tînăr şi luă poziţia de drepţi, în aşa fel încît geamul zăngăni.

— Poliţist stagiar Betlendi, condu-l încoace pe minorul dispărut!

După ce-şi pocni din nou sonor călcîiele cizmelor, poliţistul stagiar Betlendi ieşi din cameră, şi s-a-ntors în mai puţin de un minut, aducîndu-l de mînă pe Ödi.

Mătuşa Vlad alergă la el, îl ridică în braţe şi-l acoperi de sărutări.

Eu n-am izbutit să mă apropii de el, decît pe la spate şi, de bucuros ce eram, tot îl trăgeam de tricou, repetînd întruna:

— Ödike... Ödike...

Ödi ne informă, fălos:

— Am primit gulaş la prînz, zău, şi-am avut voie să mă joc cu sabia lui nenea poliţaiu'.

Mătuşa Vlad, fără să-l slobozească pe Ödi din braţele sale, începu să mulţumească de zor.

— Dumnezeu să vă binecuvînteze că l-aţi găsit, domnule plutonier major.

Dar plutonierul major nu s-a înduioşat. Rămase în continuare sever şi oficial.

— Dumneavoastră în ce calitate v-aţi prezentat aici, în faţa noastră?

Mătuşa Vlad se zăpăcise.

— Eu mi-s aici din pricina copilului, rogu-vă frumos.

— Asta ştiu. Dar în ce calitate? Sînteţi mama sau bunica minorului Ödön?

— Sînt vecina lor. Eu am grijă de ei.

— De ce n-au venit părinţii copilului?

Mătuşa Vlad tăcu o clipă. Dar în zadar, trebuia să răspundă la întrebare.

— Părinţii, rogu-vă frumos, au fost arestaţi.

Plutonierul major dădu din cap, de parcă găsea că treaba este în perfectă ordine.

— Dumneavoastră sînteţi tutora desemnată a individului minor?

— Sînt, vă rog frumos. Am fost în bună prietenie ca vecini, şi-apoi cineva trebuie să le poarte de grijă copiilor.

Plutonierul major dădu scurt din cap:

— Asta aşa e. Dar eu vă întreb cînd şi cu ce decizie v-au desemnat autorităţile competente ca tutoră oficială a copiilor?

Mătuşa Vlad schiţă o mişcare, de parcă ar fi vrut să se ridice de pe scaun, dar apoi nu s-a îndurat s-o facă. Răspunse pe un ton considerabil mai scăzut decît înainte:

— Nu m-a desemnat nimeni, rogu-vă frumos, dar n-aveam cum să-i las pe orfanii ăştia în voia soartei.

— E lăudabil din partea dumitale că, deşi romîncă, le porţi de grijă unor copii maghiari.

— Noi nu ţinem seama de aşa ceva în strada noastră.

Plutonierul major îşi ridică creionul în semn de avertisment:

— Dar se cuvine să se ştie de către toată lumea că în cazurile în care ambii părinţi decedează, ori sînt arestaţi, sau sînt împiedicaţi în orice mod să-şi exercite obligaţiile, autorităţile sînt datoare să se-ngrijească de soarta minorilor. Acest lucru nu s-a întîmplat în cazul de faţă. Treaba nu e în regulă, vom lua măsuri.

— Mulţumim pentru bunătatea dumneavoastră, domnule plutonier major, dar nu-i nevoie . . . o să am eu grijă de copii. Adevărat, Ádika?

Am vrut să răspund, dar subofiţerul de poliţie m-a redus la tăcere cu un singur gest:

— Problema nu e cum gîndiţi şi ce vreţi dumneavoastră, ci felul în care decid prevederile legale. Tu eşti fratele mai mare al acestui copil, fiule?

— Da, vă rog frumos.

Privi îngîndurat podeaua.

— Oare ce să fac eu cu dumneavoastră? Ia aşteptaţi un pic.

S-a sculat şi a trecut în camera vecină. Auzeam cum telefona.

— Domnule căpitan, plutonier major Sashegyi Gedeon la telefon, vă raportez în legătură cu problema individului minor Kiss Ödön . . .

Restul nu l-am auzit, fiindcă cineva închise uşa de dincolo.

Mă uitam furios la Ödi, care şedea în braţele mătuşii Vlad şi savura că se află în centrul evenimentelor.

Domnul plutonier major Sashegyi Gedeon se-ntoarse.

— Semnaţi aici hîrtia asta, cum că aţi luat în primire copilul spre îngrijire. Deocamdată duceţi-vă acasă!

Ne întoarse salutul speriat, cu o singură înclinare a capului, apoi îndată se şi cufundă în actele sale.

Santinela de la poartă examină atent fiţuica pe care am primit-o de la domnul Sashegyi, şi numai după aceea ne-a dat drumul.

Îl ţineam pe Ödi de mînă de ambele părţi, de parcă ne-ar fi fost teamă că se smulge şi o rupe la fugă. Dar Ödi nu avea astfel de planuri. Ne povestea, lăudîndu-se, aventurile sale:

— Am dat de mîncare puilor mătuşii Vlad, pe urmă m-am jucat cu mingea vărgată pe care am primit-o de la mămica. Pe urmă mi-a venit în minte că tare aş vrea s-o văd pe mămica. Am vrut s-o rog pe tuşica Vlad să ne ducem împreună şi s-o căutăm, dar am văzut că tuşica Vlad are mult de lucru, că spală. Aşa că nu i-am mai spus nimic, ci am pornit singur la drum...

De indignat ce eram, mi-am ridicat ochii spre cer. Neisprăvitul ăsta mic... auzi, porneşte la drum, numai aşa...

— Totuşi, cum ţi-ai imaginat aşa ceva?

— Am ieşit pe poartă şi am pornit spre centru. Apoi am oprit o tanti, am salutat-o, cum se cuvine, şi-am întrebat-o unde-i închisoarea.

— Sfinte Sisoe! Copilul ăsta!...

— Ei, şi ce ţi-a răspuns?

— Mi-a răspuns că nu ştie, dar un băieţaş ca mine n-are cum să aibă vreo treabă cu închisoarea. La care i-am răspuns că eu am, fiindcă mămica mea se află acolo. Tanti m-a întrebat dacă mămica e cumva bucătăreasă la închisoare. Eu i-am răspuns că nu-i bucătăreasă, ci au închis-o. Mămica-i deţinută. La asta, tanti m-a lăsat acolo foarte repede. Mi-a mai spus ceva, dar n-am priceput ce anume.

— Şi după acea ce-ai făcut?

— N-am făcut nimic. Am mers mai departe.

— Nu te-ai rătăcit?

— Cunosc eu străzile! Am mers foarte mult, şi eram tare înfometat şi obosit. Am şi plîns niţeluş, dar nimănui nu-i păsa de mine, numai unui nene. M-a întrebat ce-am păţit. I-am răspuns că n-o găsesc pe mămica. „Ai pierdut-o pe mămica ta?“ „N-am pierdut-o, ci au luat-o“. Nenea nicicum nu pricepea acest lucru. Şi a început să mă întrebe cine a luat-o şi unde au dus-o. Eu i-am spus că mămica mea se află acum la închisoare, şi eu caut închisoarea. Apoi i-am întrebat pe nenea dacă ştie unde-i închisoarea. Nenea era mult mai deştept decît tanti aia, fiindcă imediat a ştiut unde este închisoarea, dar mi-a spus că nu lasă pe nimeni să intre acolo. Eu i-am răspuns că pe mine precis mă lasă, fiindcă mămica mea e acolo. El mi-a răspuns că nu crede să mă lase-năuntru, apoi m-a luat de mînă şi m-a dus la un nenea poliţist şi a vorbit ceva cu el, dar eu n-am înţeles ce. Nenea poliţistu' m-a luat de mînă şi m-a dus cu el, şi mi-au dat supă, era cu găluşte cu carne, şi m-a pişcat la limbă puţin. Mi-au spus că e gulaş. Pe urmă am avut voie să mă joc cu sabia unui nene poliţist. Dar cînd am vrut s-o trag din teacă, nu m-au mai lăsat. Pe urmă m-am plictisit foarte tare, şi-atunci a venit tuşa Vlad, şi tu, Şefule.

Aş fi avut chef să-i trag cîteva zdravene la fund lui Ödi, şi vedeam că şi în capul mătuşei Vlad umblă gînduri asemănătoare. Dar Ödi ne explica păţaniile sale cu o mutră atît de nevinovată, încît nu te puteai supăra pe el, mai ales că era evident: habar n-avea în ce încurcătură ne-a vîrît.

S-a făcut aproape ora opt, pînă am ajuns acasă. Casa era pustie, copiii în stradă, vecinele la gard. Mătuşa Vlad trebuia să povestească, cu lux de amănunte, ce anume s-a întîmplat la poliţie. A trebuit timp pînă să-i adunăm pe Áron, Zsuzsi şi gemenii.

Ödi a vrut cu tot dinadinsul să le povestească şi lor aventurile sale, dar m-am răstit la el:

— Tu mai bine taci! Sîntem sătui de tine.

Ödi s-a retras ofensat pe scăunelul său. Eu i-am luat la rost pe Áron şi Zsuzsi:

— Aţi învăţat?

Áron dădu din cap cu indignare:

— Învăţat? Cui îi arde acum de învăţat?

— Şi mîine ce vei spune la şcoală? Fă bine, aşează-te şi scoate cărţile.

Le-am vorbit cît se poate de aspru.

— Nici tu n-ai învăţat, Zsuzsi?

Zsuzsika îşi lăsă privirea în jos:

— Nu.

— Tu nu-ţi dai seama, Zsuzsi, dar ai şi ajuns o elevă slabă. De-acum eşti şi tu ca Áron, care întotdeauna fuge de învăţătură.

— Nu-i adevărat! interveni, strigînd, fratele meu.

— Ba, e adevărat! Dar acum, Zsuzsi e şi mai slabă ca tine. Nu boci, Zsuzsi, mai bine apucă-te de lecţie!

Obrazul surioarei mele se alungise, şi se uita la mine ca o căţeluşă bolnavă.

— Mi-e foame.

— Păi, n-aţi mîncat?

— Nu. Am uitat.

De nervos ce eram, am început să ţip la ei:

— Ce fel de oameni sînteţi voi? Mîncarea e aici, pe masă, şi n-aveţi nici măcar atîta minte să mîncaţi, dacă vă e foame.

Numai acum mi-am dat seama că şi mie mi-e foame. O foame de lup, fiindcă nici eu n-am mai mîncat de dimineaţă, şi zău, nici mie nu mi-a trecut prin cap.

— Bine, haideţi... mîrîii, de-acum pe jumătate împăcat.

Am pus surcele în sobă, şi nu peste multă vreme — la opt seara — ne-am putut apuca de masa de prînz.

După aceea i-am mînat pe Zsuzsi şi Áron la lecţii. Nu prea trebuia să-i împing de la spate, mergeau şi singuri. Pe Ödi, un-doi l-am vîrît în pat; de data asta, obişnuitul circ n-a mai avut loc; mititelul îşi săpuni şi-şi spălă pînă şi urechile, după care s-a băgat în pat şi şi-a întins spre mine faţa. L-am sărutat.

— Noapte bună. Şi dacă mai fugi o dată, să ştii că te fac chisăliţă.

În loc de răspuns, s-a întors foarte repede cu faţa la perete, închizîndu-şi ochii.

Am trecut dincolo. Zsuzsi scria tema, plină de zel. Áron picotea deasupra cărţii. Trebuia să înveţe patru strofe dintr-o poezie de Petőfi, dar nicicum nu-i mergea.

— Sigur că nu merge, fiindcă eşti prost, îi trîntii eu cartea în faţă, după ce se poticni, pentru a doua oară, încă de la prima strofă.

— Nu sînt prost! Mi-e somn, bombăni Áron.

— Bine, hai să ne culcăm! Potrivesc ceasul deşteptător la cinci şi jumătate, ne sculăm şi învăţăm lecţia dimineaţa.

Niciodată vreo propunere n-a fost primită cu atîta entuziasm.

S-au spălat în cîteva minute, s-au culcat şi, pînă cînd am potrivit ceasul să sune la cinci şi jumătate, deja dormeau amîndoi.

Numai de-aş auzi dimineaţa deşteptătorul.

L-am aşezat chiar în dreptul urechii.

Cîteva minute, i-am urmărit ticăitul egal, apoi am adormit şi eu.

14

ALARMĂ AERIANĂ

M-am trezit într-un vuiet sinistru. Zgomotul acela îngrozitor îmi sfîşiase mai întîi doar somnul. Încercam să mă cufund iarăşi în vis, dar sunetul înspăimîntător care îmi sfredelea urechile nu mă lăsa; pătrunse fără milă în adîncul fiinţei mele, şi mă zgîlţîia, mă sfîrteca, îndemnîndu-mă să mă trezesc.

Ştiam de-acum că e alarmă aeriană, şi sirenele sună. Mă simţeam cu totul sfîrşit. Aveam senzaţia că nu am putere destulă să-mi deschid ochii şi să cobor din pat. Vuietul răsună cu o forţă demenţială, dar eu din nou am recăzut în somn, de parcă m-aş fi scufundat în adîncul unui val. Însă acelaşi val mă ridică iar, şi nu-mi dădea pace.

— Alarmă aeriană... copii, alarmă aeriană... bîiguii eu.

Nici unul dintre ei nu s-a mişcat.

În cele din urmă, m-am adunat totuşi, am coborît şi am ajuns cu paşi împleticiţi la patul lui Áron. Am început să-l scutur:

— Alarmă aeriană... alarmă aeriană...

Apoi m-am apucat s-o scutur pe Zsuzsi:

— Zsuzsika, trezeşte-te!

Zsuzsi a început să plîngă.

— Ce ai?

— Mi-e frică...

Într-adevăr, era înspăimîntător urletul acela în întuneric.

— Sculaţi-vă!

Am început să-i zgîlţîi pe rînd.

Cineva izbi geamul cu pumnul.

— Ádám . . . e alarmă aeriană! auzeam vocea precipitată a mătușii Vlad.

— Venim!

Sirenele tăcură. Ne prăbușirăm în negura adîncă a liniștii. Tăcerea aceea surdă era atît de neașteptată, încît aveam senzația că ne-a izbit ceva în piept. Curios, urletul sirenei, care ne făcea inimile cît un purice și care sfîșia nervii, nu i-a trezit pe copii, în schimb liniștea i-a făcut să tresară. Áron și Zsuzsi coborîră cu greu din pat și se îmbrăcară în pripă. Pe Ödi l-am înfășurat într-o pătură, apoi l-am luat pe umăr, ca pe un sac. Era teribil de greu.

Ieșirăm în curte. Ploua mărunt. Stropii ne usturau pielea. Trebuia să trecem la mătușa Hancz, deoarece numai acolo exista un adăpost anume construit împotriva bombardamentelor.

Sirenele au început să urle din nou. Clătinîndu-mă sub povară, orbecăiam spre adăpost. Lîngă locul de coborîre, susținut de piloni, lumina un sfeșnic mărunțel. De jos se auzeau glasuri iritate. Cel puțin cinci-șase oameni vorbeau deodată.

— Veniți aici! auzeam vocea mătușii Vlad.

Îi mînam în fața mea pe Áron și Zsuzsi, amețiți de somn. Ținîndu-ne de mînă, dibuiam treptele.

— Să-i ajute cineva pe copiii ăștia! spunea cineva de undeva din adîncul pivniței.

În pivnița boltită, spațioasă, a familiei Hancz, era cîndva un depozit de vinuri. Mirosul spirtului se îmbibase în pietre, în ziduri. De stîlpii de brad, masivi, care susțineau pivnița, atîrna cîte o lampă de petrol. De-a lungul pereților se întindeau bănci din scînduri de brad și cîteva priciuri. Aici ședeau ori stăteau culcați locatarii caselor vecine, majoritatea îmbrăcați în paltoane de iarnă, cu pălării și basmale pe cap, înconjurați — ca de niște ziduri de apărare — de plase și pachete. Toată lu-

mea adusese cu sine ce considera mai de preţ: pachete cu alimente, paltoane, pături. Doar noi veniserăm cu mîinile goale. Erau unii care se plimbau nervoşi în sus şi-n jos, ca domnul Margittai, băcanul; alţii, ca familia din casa de peste drum, mîncau. Mîncau lacom, aproape în disperare, de parcă ar fi vrut să-şi devore toate proviziile. Familia Pataki, cu cei trei copii, s-a retras într-un colţ şi a construit în jur o adevărată fortăreaţă din pachetele lor. Nici nu-ţi puteai imagina cum de-au putut căra atîta calabalîc aici, jos. Alături de familia Pataki se ghemuia domnul Wladár, coaforul, slăbănog şi singuratic. Nimănui nu-i păsa de el, dar nici el nu acorda vreo atenţie cuiva. Rezemat de peretele de piatră, încerca să moţăie.

Doamna Pataki, nevasta tutungiului invalid de război, implora întruna:

— Linişte, oameni buni, pentru Dumnezeu! Păstraţi odată liniştea!

Cei trei copii ai familiei Pataki scîrceau. Tatăl lor bocăni tare din piciorul de lemn, strigînd la ei, la care nevastă-sa luă îndată apărarea copiilor.

Mătuşa Hancz era comandanta APA; astfel se prescurta denumirea apărării antiaeriene. Purta o banderolă pe braţ şi o cască pe cap. Dar casca metalică nicicum nu se putea fixa pe cocul ei imens, ci aluneca mereu în faţă, ceea ce îi dădea un aer şi mai marţial. Făcuse rost de un fluier, şi din cînd în cînd sufla în el.

— Vă rog să vă purtaţi disciplinat!

Pentru prima oară în viaţă primise un rol important. Altminteri, era funcţionară la un mare comerciant, şi dis-de-dimineaţă pînă după-masă tîrziu — ba mai mult, cum se plîngea nu o dată, scria la cifre pînă noaptea, ca o sclavă. Acum, în sfîrşit, putea porunci şi ea o dată. Ce mai, savura situaţia. Aşa că declama cu mare voluptate:

— Vă rugăm să nu stîrniți panică. Apărarea noastră antiaeriană le vine de hac piraților aerieni, pînă la unul.

— Liniște... să se facă liniște... imploră din nou doamna Pataki din semiîntuneric. Sînt deja aici. Auziți? Sînt o puzderie. Să ne rugăm.

S-a făcut o liniște profundă. Cu toții trăgeam cu urechea la zgomotele de afară — dacă auzim cumva vuietul avioanelor. Afară însă era liniște.

Un chiriaș al mătușii Hancz, domnul Barabás, ridică în dreptul unei lămpi de petrol o carte groasă și începu să citească pe un ton cîntat:

„Și iată că se dărîmă... se dărîmă Babilonul cel măreț, și se prefăcu în sălașul Satanei, în temnița sufletelor necurate."

La care izbucni gălăgia.

— Încetează cu biblia aia!

— Asta nici nu e biblia.

— Nu strică o lecuță de mîngîiere sufletească.

Doamna Hancz și doamna Pataki s-au și luat în bețe.

— Dumneata găsești mîngîiere sufletească, dacă cineva te face diavol, trîmbiță comandanta APA.

— Dumneata nu pricepi nimic din toate astea, așa că fă bine și taci! replică doamna Pataki. Mărețul Babilon se referă la evrei!

Cei refugiați în pivnița APA se uitară cu toții la membrii familiei Meltz, deoarece ei erau evrei. E adevărat că trecuseră la religia creștină cu cîțiva ani în urmă, dar în virtutea noilor legi rasiale tot ca evrei contau. În ultimii ani fuseseră aduse legi din ce în ce mai aspre contra evreilor. Prăvăliile micilor comercianți fuseseră confiscate, funcționarii au fost concediați din slujbele lor. „Ei sînt pricina tuturor necazurilor și mizeriilor" — se proclama. Așadar, s-au găsit țapii ispășitori, care puteau fi prigoniți, batjocoriți, umiliți; s-a găsit asupra cui să cadă toate belelele. Fasciștii și-au construit sistemul pe cele mai haine porniri. Pe ură, pe in-

vidie, pe setea de înavuţire. Dacă un proprietar de fabrică era evreu, nu se spunea că e duşman din pricină că e capitalist, ci pentru că e evreu . . .

Conform celei mai recente dispoziţii — după modelul hitlerist — evreii trebuiau să poarte la piept o stea galbenă. Şi pe piepturile membrilor familiei Meltz, compusă din tată, mamă şi două fetiţe, lumina galben steaua în şase colţuri a lui David*. Acum, cînd doamna Pataki îi ponegrise pe evrei, Meltzii se ghemuiseră unii în alţii. Au încetat să mai mănînce şi se prefăceau de parcă n-ar fi auzit nimic ori de parcă remarca veninoasă nu s-ar fi referit la evrei.

Tăcerea penibilă a încurajat-o pe doamna Pataki:

— Meritäm să pierim, aidoma Babilonului, fiindcă tolerăm Păcatul.

Pe domnul Margittai, băcanul, l-a enervat faptul că a fost jignit vechiul său client de încredere, domnul Meltz. Nici altminteri nu putea suporta impolitetea. Aşa că întrebă cu prudenţă:

— Mă scuzaţi, dar la cine se referă remarca dumneavoastră?

Domnul Pataki sări în ajutorul soţiei sale. Era abonat la ziarul szálasist, şi de acolo îşi lua toată înţelepciunea politică. Începu să tune:

— Ştii şi dumneata, domnule Margittai, la cine se referează. Vorbea cu un aer sfătos, dar cu greşeli de exprimare. La cei pe care i-a înfăşcat deja poliţia.

— Fii bun şi ţine-ţi odată gura. Nu ţi-e ruşine? Intervenţia era cu totul neaşteptată, dar şi mai neaşteptat faptul că autorul ei n-a fost altcineva decît domnul Wladár, un flăcău tomnatic, coafor de meserie.

---

* Mai întîi simbolul cultului iudaic, care după întemeierea statului Israel a devenit simbolul naţional al poporului evreu. Naziştii i-au conferit o semnificaţie înjositoare, de discriminare rasială (N.T.).

Disputa aprinsă l-a trezit din moţăială, şi-acum venise în faţă, bătăios.

— Ar fi mai bine ca dumneata să nu te amesteci! încercă să-l reducă la tăcere doamna Pataki.

— Doamnă, eu mă amestec atunci cînd vreau.

Mustaţa anemică a domnului Wladár se zbîrli. Respiră adînc, şi continuă:

— Dar mă amestec mai ales acum, stimată doamnă, şi vă cer să-i lăsaţi în pace măcar pe aceşti copii. Ei nu sînt răspunzători pentru nimic.

— Vom stîrpi noi pînă şi sămînţa bolşevicilor! bubuia Pataki.

Domnul Wladár se înclină cu un gest caracteristic coaforilor:

— Ştii ce, stîrpeşte-o cum vrei, dar pe noi lasă-ne în plata Domnului. Şi, dacă-i vorba pîn-acolo, deloc nu-i sigur că Kiss Ádám şi nevastă-sa sînt vinovaţi.

Auzind strigătele, Zsuzsi s-a trezit complet şi a început să mă tragă de mînecă.

— Ce vorbesc ăştia despre noi, Şefule?

— Nimic, Zsuzsi, nu-i băga în seamă. Spun prostii.

În străfundul adăpostului se auzi un mormăit de încuviinţare. Oamenii îl aprobau pe Wladár. Asta, dacă mai era posibil, a înfuriat-o şi mai tare pe doamna Pataki.

— Dumneata, domnule Wladár, pui la îndoială dispoziţiile autorităţilor. Pe asta am s-o raportez.

Mai mulţi l-au înghiontit din spate pe domnul Wladár. Voiau să-l facă atent să aibă grijă, fiindcă doamna Pataki a denunţat pe mai mulţi. Dar domnul Wladár a luat înghiontirile drept imbold şi a replicat cu o forţă sonoră cel puţin la fel de mare cu aceea cu care doamna Pataki îl atacase:

— Raportaţi unde vreţi, stimată doamnă! Eu respect

ordinea statului şi am fost luptător de front, de mai multe ori decorat.

Doamna Pataki tocmai vroia să trîntească o grosolănie zdravănă la adresa decoraţiilor de care domnul Wladár a făcut rost probabil prin serviciile aduse coafurii vreunei neveste de general, cînd un vuiet metalic pătrunse în adăpost.

Certăreţii amuţiră. Mătuşa Vlad se năpusti din întuneric, ne luă valvîrtej, şi ne-a aşezat pe o bancă de lîngă perete, alături de Micu şi Nicu.

— Aşa dă ea din gură, ne şopti, n-o luaţi în seamă pe mătuşa Pataki.

Acum într-adevăr nimeni n-o mai băga în seamă.

Oamenii se ghemuiră involuntar. Vuietul dur, ca o pală de viscol, se intensifica din ce în ce mai mult, aproape pînă la limita insuportabilului. Aveam senzaţia că se cutremură întreaga boltă cerească şi că îndată se prăbuşeşte asupra noastră, asupra oamenilor lipsiţi de apărare, care stam pitiţi aici, jos.

— Cînd îi doboară cei de la apărarea antiaeriană? strigă cineva.

Dar tunurile antiaeriene tăceau. După cum am aflat mai tîrziu, avioanele zburau la o înălţime atît de mare, încît cele cîteva tunuri antiaeriene învechite, amplasate în jurul oraşului, n-aveau cum să le nimerească.

Cerul vuia, apoi fură aruncate paraşute luminoase. Lumina lor puternică, vibrantă, cobora şi învăpăia tot oraşul. Prin uşa întredeschisă a adăpostului pătrunse în pivniţă, aidoma unei lame ascuţite.

— Închideţi uşa aia! O să ne vadă!

Numai dincolo de limita spaimei sale omul spune astfel de prostii. Nu pe noi ne vedeau, ci tot oraşul, întinzîndu-se dedesubt, lipsit de apărare, lipit de cele două coaste de deal, aplecate una peste cealaltă, ca o turmă de oi năpădită de spaimă. Printre dealuri, Someşul se zvîrcolea ca un şarpe pe jumătate strivit; spinarea sa

galbenă reflecta bombele de iluminat ce coborau lin. Un avion, cu corpul strălucitor, se desprinse din grup, descrise un inel de fum înalt, apoi cîrdul... mai multe sute de bombardiere... îşi aruncară încărcătura în acest cerc de fum.

Duduia, bubuia, gemea oraşul. Pămîntul tremura, cerul crăpă, se aprinseră vîlvătăi.

— Sînt departe de noi, prinse glas domnul Margittai, şi în vocea lui se simţea uşurarea. Gara o bombardează.

Într-adevăr, aruncaseră două covoare de bombe ce s-au încrucişat deasupra gării şi împrejurimilor sale.

Vuietul avioanelor a început să încetinească, zgomotul lor părînd în cele din urmă doar ca zumzetul unei libelule.

— Au plecat...

Abia s-a putut recunoaşte vocea răsunătoare a mătuşii Hancz, atît de plîngăreţ vorbea.

Ne pitulam pe bancă, ameţiţi de frică. Înghiţeam în sec, înghiţeam întruna, din pricina emoţiilor, şi-i strîngeam la piept pe cei mici, de parcă în felul acesta i-aş fi putut apăra şi m-aş fi putut apăra şi pe mine.

Oamenii au început să se mişte, dar nimănui nu-i ardea de vorbă. Cînd sirenele răsunară din nou, dînd de ştire sfîrşitul alarmei aeriene, oamenii se adunară în tăcere şi se-ntoarseră acasă, la căminele lor. Doar un singur gînd umbla în mintea tuturor: „Azi am scăpat... dar mîine?“

Pe Zsuzsi şi pe Áron, năuciţi de somn şi de spaimă, i-am sprijinit să urce scările. Ödi a adormit pe umărul meu. Pe el, mătuşa Vlad mi l-a luat din braţe, l-a dus sus şi l-a culcat. Doar acum mi-am amintit că mie, în fond, nici nu mi-a fost frică. Mă temeam numai pentru cei mici. Eu trebuia să-i apăr, eu trebuia să am grijă de ei. Nu mi-a rămas timp să fiu îngrijorat şi pentru mine însumi.

Áron şi Zsuzsi s-au trîntit pe pat, aşa îmbrăcaţi

cum erau, doar pantofii i-au zvîrlit, şi au adormit pe loc. Nici eu n-am îndrăznit să mă dezbrac. Stăteam în pat, culcat pe spate, holbîndu-mi ochii în întuneric.

Oare închisoarea n-a fost bombardată? Lor precis nu le spune unde anume s-a bombardat.

Dar mama, cum mi-a povestit mai tîrziu, în mai puţin de o oră ştia totul. Pe ea o citez acum:

„Îţi poţi imagina ce-am simţit în timpul bombardamentului. Pe noi ne-au lăsat în celule, numai personalul de pază s-a refugiat la adăpostul subteran. Cînd atacul aerian se terminase, doar un singur lucru ne mai interesa: unde au căzut bombele. După cum am socotit, nu prin împrejurimile noastre. Dar dacă totuşi?! Sunetele mă puteau înşela, fiindcă zgomotul exploziilor provoacă o altă rezonanţă în pereţi.

La ora aceea, eram deja trei în celulă, şi toate încercam să deslușim locul bombardamentului.

Închisoarea vuia, cu toate că era strict interzis, deţinuţii strigau dintr-o celulă în alta. Toată lumea tremura de îngrijorare, pînă şi aceia care nu aveau pe-afară membri de familie ori prieteni pentru care trebuia să le fie teamă. Simţeam, şi într-adevăr aşa era, că noi, aici, înlăuntru, sîntem mai lipsiţi de apărare decît cei ce se pot ascunde în pivniţe. Cineva începu să lovească uşa de gratii a celulei cu o farfurie de tinichea. În secunda următoare, zgomotul deveni asurzitor; metalul răsuna strident pe metal. Deţinuţii ţipau. Zadarnic încercau gardienii să ne liniştească — mai întîi cu ameninţări, apoi cu vorbe rugătoare — accesul de furie a durat aproape o oră. Deţinuţii se dezlănţuiseră, simţeau că n-au nimic de pierdut.

Spre norocul nostru, aveam în închisoare doi gardieni foarte de treabă. Respectau regulamentul şi vorbeau cu noi pe un ton sever în public, dar cînd intrau în celulă glasul lor se schimba brusc. Unul dintre ei, un om din Călata, chiar îşi căuta scuze:

— Eu m-am angajat în slujba statului numai pentru pensie. O slujbă la stat e totuşi mare lucru.

La numai o jumătate de oră după bombardament, acest om de treabă a luat la rînd toate celulele şi ne-a dat de ştire că a fost bombardată gara şi, după cum se spune, erau mai multe mii de morţi, fiindcă în gară tocmai staţiona un tren militar german, din care dacă au rămas cîteva aşchii. Din păcate, pieriseră şi o mulţime de case din jurul gării.

L-am întrebat şi de strada noastră. Mi-a spus că acolo nu s-a bombardat. M-am liniştit pe cît s-a putut, dar tot timpul trebuia să mă gîndesc la un singur lucru: oare cum aţi rezistat bombardamentului? Şi, în general, ce-o fi cu voi? În noaptea aceea nici n-am mai dormit. M-am retras pe priciul meu, şi plîngeam, dar în aşa fel ca celelalte să nu observe.

A doua zi de dimineaţă începură să dea năvală ştirile. Cei de serviciu la bucătărie şi cu curăţenia, precum şi cei doi gardieni ne-au povestit detaliat evenimentele; am aflat pînă şi care anume case s-au prăbuşit în strada gării şi cîţi supravieţuitori fuseseră salvaţi de sub dărîmături.

După marele bombardament, viaţa din închisoare s-a înăsprit şi mai tare. Larma provocată cu gamelele a fost calificată drept revoltă, şi astfel a fost suspendată plimbarea zilnică. Raţiile noastre de mîncare, şi-aşa mizerabile, au fost scăzute în continuare. Dar mie prea puţin îmi păsa de toate astea. Ştiam că trăiesc copiii mei, şi pentru mine doar acest lucru era important. Aş fi dorit să transmit tatălui vostru ştirea că sînteţi în viaţă. Gardianul de la Călata s-a învoit cu greu să încerce să-l caute. Nu ştiu dacă s-a ţinut de promisiune, în orice caz peste două sau trei zile s-a întors cu vestea că nu e nici un deţinut cu numele de Kiss Ádám în închisoare. De-acum eram îngrijorată pentru el. Ce s-a întîmplat cu tatăl vostru? Unde l-or fi dus?

Azi știu că a fost mutat la spitalul închisorii. Avea o gravă hemoragie la rinichi, și și-a pierdut și cunoștința. Probabil că l-au lovit și în cap, dar asta niciodată n-a ieșit la iveală. În procesul verbal al spitalului închisorii era scris că l-au internat din pricina unei insuficiențe renale, și a ieșit vindecat. Asta era, desigur, o minciună."

În acea noapte a bombardamentului stăteam culcat pe pat, cu ochii deschiși. Din cînd în cînd mă treceau fiorii din cauza emoțiilor. Pînă la urmă am adormit.

A doua zi dimineața, ceasul deșteptător m-a trezit cu o nemiloasă punctualitate. Primul meu gînd a fost că poate azi nici nu vor mai fi cursuri, după noaptea îngrozitoare, dar, cu obișnuitul simț al datoriei, m-am sculat totuși, m-am îmbrăcat. Curios, cei mici — deși au dormit considerabil mai puțin decît altădată — s-au trezit mai ușor. Pînă și Áron s-a îmbrăcat rapid.

Mătușa Vlad a trecut pe la noi, însă nu și-a băgat decît capul pe ușă.

— Vă simțiți bine?

— Da, bine, răspunserăm în cor.

Pe stradă se cunoștea urma nopții trecute. E adevărat, prin împrejurimile noastre n-a căzut nici o bombă, dar în fața fiecărei case, la fiecare colț stăteau oameni, comentînd pătimaș cele petrecute în decursul nopții. Cîțiva fuseseră deja prin preajma gării; povesteau grozăvii.

— Totul nu-i decît un morman de ruine acolo, casele s-au dărîmat, nici nu se poate ajunge pînă la gară. Un tren, transportînd țiței, a explodat și petrolul aprins se răspîndise. Era iadul însuși. Și între timp bombele tot cădeau.

Noi, copiii, ne-am oprit lîngă grupurile care discutau și trăgeam cu urechea. Poate că eram nițel făloși că putem fi părtași la asemenea evenimente.

— Casele din strada Locomotivei s-au prăbușit de la

prima pînă la ultima. Pur şi simplu le-a măturat bombardamentul, explica un moşulică cu voce adîncă, roşu la faţă. Acolo nici un suflet n-a rămas în viaţă. În locul casei cu două camere şi bucătărie a cumnatului meu nu se mai vede decît o groapă. Au avut o baftă nemaipomenită, de două zile au plecat la ţară.

Strada Locomotivei . . . mă străfulgeră gîndul, păi Lőrincz Bandi locuieşte acolo. Chiar mi-a spus la şcoală mai deunăzi că s-a mutat la bunică-sa, fiindcă e singură şi cam boleşte. Bandi era nepotul ei preferat, şi l-a dorit alături. Dar atunci şi Bandi . . .

— Copii, duceţi-vă la şcoală, eu am o treabă importantă! strigai la repezeală către Áron şi Zsuzsi, şi am rupt-o la fugă.

Nu, nu se poate ca Bandi, cu care ieri mai stăteam în aceeaşi bancă, Bandi, prietenul meu cel mai bun, cel mai de treabă băiat din lume să nu mai fie!

Nu se poate . . . nu se poate . . .

Fugeam pe străzi lăturalnice, să ajung mai repede acolo. Camioane, maşini militare, cotigi se fereau unele de altele. Din cînd în cînd pătrundea printre ele, sunînd din sirene, cîte o salvare. Îi transportau pe răniţii de pe urma bombardamentului. În astfel de cazuri, maşinile se dădeau greoaie la o parte, se strîngeau una lîngă alta, şi după aceea multă vreme nu se mai putea descongestiona muşuroiul.

Teritoriul bombardat fusese închis de un cordon poliţienesc şi militar. Rămăşiţe de ziduri albe, grinzi frînte . . . Într-o casă, pe jumătate dărîmată, bomba tăiase în două tocmai baia. Vana stătea pe o bucăţică de podea cam de un metru. Dincoace de cordonul militar se holba o mulţime din ce în ce mai mare. Erau unii care plîngeau, dar se găseau şi din cei care doar căscau gura. Toată lumea ştia deja cîteva istorioare despre scăpări miraculoase şi cazuri mortale tragice.

Cum voi izbuti oare să trec dincolo?

M-am întors spre strada principală. Şi strada Căii Ferate fusese închisă, doar echipele de genişti, menite să cureţe ruinele, şi sanitarii erau lăsaţi să treacă.

În dreptul cordonului, plînsetele şi certurile nu mai încetau. Oamenii încercau insistent să fie lăsaţi să treacă.

— Acolo locuieşte mama!

— Fraţii mei . . .

Poliţiştii care stăteau de pază au refuzat pe toată lumea, dar oamenii tot mai făceau încercări şi dădeau zor cu implorările.

„Pe aici nu voi putea trece", mă gîndii.

Am pornit îndărăt, dar, cînd un camion s-a oprit brusc, am sărit în el şi m-am ascuns după oblonul lui. Am socotit bine. Cine ar fi cercetat un camion care transporta moloz? Poliţaiul făcu semn să avansăm repede, repede, şoferul acceleră, şi ne-am şi trezit printre dărîmături.

Camionul nu putea înainta decît foarte încet. Trotuarul, drumul erau acoperite de un strat gros de cărămizi şi tencuială.

Pretutindeni praf, strigăte, cuvinte de ordine.

Am alunecat jos repede din camion. M-am uitat în jur. Lîngă casele prăbuşite, lucrau grupuri înarmate cu tîrnăcoape, desfăcînd pivniţele, în speranţa că mai pot fi salvaţi cîţiva supravieţuitori din adăposturi. Acolo unde odinioară era strada, aşteptau maşinile salvării, alături de care se afla un grup de femei şi bărbaţi în halate albe.

O clipă, am stat năucit. Unde poate fi oare strada Locomotivei? Trebuie să fie acolo, undeva pe deal.

Mi-era greu să mă orientez. Ascunzîndu-mă şi tîrîndu-mă printre ruine, am pornit în direcţia respectivă.

Un poliţist mă fluieră:

— Hei, băiete, înapoi!

Nu l-am ascultat, m-am retras după un zid înclinat, am aşteptat pînă cînd poliţaiul a trecut pe lîngă mine,

tot fluierînd, apoi am escaladat un morman de moloz, şi am luat-o în direcţia străzii Locomotivei de odinioară.

Am recunoscut strada după copaci. Copacii fuseseră frînţi la mijloc ori smulşi din rădăcini de bombe, iar unda de şoc sfîrtecase rămurişul. Frunzele verzi începuseră deacum să se veştejească. Aceşti copaci ucişi, ieri se mai bucurau încă de începutul de vară, despletindu-şi frunzişul, în razele soarelui, şi iată că acum totul e moarte în jur.

Mi se părea că aici căzuseră cel mai des bombele. Înaintam, poticnindu-mă din groapă în groapă. Pînă aici n-au ajuns echipele de salvare, şi-apoi nici nu mai aveau pe cine şi ce salva pe-aici. Aversa de bombe nimicise strada Locomotivei.

Cum am dat peste casa bunicii Lőrincz?

Călăuzit mai curînd de instinctele mele.

De cîte ori ne-am jucat aici cu Bandi! Bunica Lőrincz ne spunea cele mai frumoase basme. Realitatea e că în fond veneam aici mai ales pentru aceste poveşti. Pe buzele ei, basmele deveneau cumva mai colorate, dobîndind o notă glumeaţă, fiindcă bunica Lőrincz era totdeauna bine dispusă.

M-am oprit ca străfulgerat. Pe-aici trebuie că a fost casa ei. Acest castan sfîrtecat, rezemat pe jumătate de dărîmături, era în curtea ei. Pe o bucată de zid am descoperit tapetul albastru cu japonezul ţinînd în mînă o umbrelă. Era, oare, o umbrelă de soare? Aceasta a fost casa bunicii Lőrincz. Mi-am amintit ce ne-a spus:

— Trebuie să fim credincioşi locului unde ne-am născut. Eu am învăţat să umblu aici, în această curte. Tatăl meu a construit casa, a fost mecanic de locomotivă. Toţi vecinii noştri erau mecanici şi fochişti. Bărbatul meu s-a mutat aici. Şi el a lucrat tot pe o locomotivă. Aici rămîn pînă la capătul vieţii mele.

Aici a murit; i s-a-mplinit dorinţa.

M-am aşezat pe trunchiul castanului smuls din pămînt.

Nu mi-am putut imagina că bunicuţa zace aici, sub aceste ruine, şi nu, nu am vrut să cred, nu m-am putut resemna cu gîndul că tot aici trebuie să fie şi prietenul meu, Bandi.

Nici mai aproape, nici mai departe nu s-a arătat măcar ţipenie de om. Doar mai tîrziu am aflat că lumea se temea de bombe cu efect întîrziat, de mine aeriene mari, care obişnuiau să explodeze peste o zi-două. Pe ruine strălucea soarele tînăr, dinainte de amiază. De undeva, de jos, din direcţia străzii Gării, de parcă venea din străfundul pămîntului, se auzea pînă aici uruitul camioanelor.

Nu vroiam să mă gîndesc la Bandi. În clipa aceea nu mi-am putut concentra gîndurile asupra nici unui lucru. Am ridicat un băţ. Coada unei sape rupte o fi fost. Am început să scormonesc printre dărîmături fără vreun scop. Mă simţeam gol pe dinlăuntru. Nu, n-am voie să mă gîndesc la aşa ceva, îmi ziceam, totuşi în mintea mea se ivea mereu gîndul că aici, sub picioarele mele, undeva sub un morman de ruine inform, zace colegul meu de clasă, unicul meu prieten, Lőrincz Bandi.

Atunci, acolo am înţeles ce e războiul.

Şi-acest război nu mai era cel prezent în fotografii, la radio, ori în jurnalul cinematografic. Acest război îmi ajunsese pînă la os. Simţeam în nări mirosul de ars, usturător. Moartea avea un miros de praf de var şi de spaimă că poate i s-a întîmplat lui Lőrincz Bandi acel ceva despre care pînă acum am auzit doar, ca despre o oroare mult prea îndepărtată. Acum moartea a trăsnit chiar aici, lîngă mine.

Tata şi mama luptă împotriva pustiirii, a asasinatelor în masă, de aceea i-au închis. Mă cuprinse furia, îmi venea să mă năpustesc asupra lumii. Dar imediat după aceea a pus stăpînire pe mine sentimentul neputinţei. Cerul părea nesfîrşit deasupra dărîmăturilor, iar eu eram lipsit de putere şi nu însemnam nimic, întocmai ca

o gîză răsturnată pe spate. Am încetat scurmatul fără sens cu care poate încercam să-mi potolesc doar sufletul tulburat.

Curios, dar am început să fluier, probabil tot din pricina nervozității mele neputincioase. Tot repetam semnalul nostru tainic, pe care numai noi doi îl cunoșteam, Bandi și cu mine. Și-acum am rămas singur. Din nesfîrșitul cer albastru s-a prăbușit peste mine singurătatea. N-am nici mamă, nici tată, nici prieten. Stăteam atît de solitar în acel deșert de ruine fără hotar, printre craterele bombelor, de parcă mă aflam într-o cîmpie de gheață. Apoi, nici eu nu știu cum și cînd, mi-am tîrît pașii spre strada Gării, unde se-ndepărtau dărîmăturile cu tîrnăcoapele. Aveam pe față o expresie care i-a determinat pe oameni să nu mă-ntrebe nimic. Am pornit spre centru, luînd calea ce ducea spre casa familiei Lőrincz.

Mergeam cu capul în pămînt. Simțeam că acolo trebuie să merg acum. N-am să le spun nimic. Ce le-aș putea spune oare? Dar trebuie să fiu alături de ei. În fond, sentimentele mele erau foarte tulburi. Mă temeam de această întîlnire. Ce va simți mătușa Lőrincz, cînd o să mă vadă? Totuși, poate că tocmai eu am s-o consolez. Sau ea pe mine? O să-l plîngem împreună pe Bandi.

M-am oprit în fața casei lor. Era o casă de periferie, cu două ferestre, mașinile îi stropiseră pereții cu noroi. Toamna trecută, Bandi și cu mine am vopsit poarta în verde.

Am apăsat pe sonerie. De trei ori scurt, așa cum obișnuiam. În astfel de ocazii, Bandi fluiera dinăuntru semnalul nostru, eu îi răspundeam, și poarta se și deschidea larg.

De astă dată nu s-a auzit fluieratul.

În schimb, poarta făcută din tablă și plasă de sîrmă se deschise lent și în fața mea își făcu apariția prietenul meu îngropat și deplîns, Lőrincz Bandi.

În astfel de clipe, normal ar fi ca omul să sară la prietenul său, să-l îmbrățișeze, să izbucnească într-un strigăt, așa cum se obișnuiește pe scenă:

— Doamne, tu trăiești?

Dar nimic din toate astea nu s-a întîmplat. Stăteam unul în fața celuilalt, și nu pot spune nici cel puțin că ne holbam unul la altul. Apoi, i-am trăsnit un pumn lui Bandi, cu toată puterea, drept în piept, și am țipat cît am putut, de parcă ar fi căzut un zid între noi:

— Boule, apăi tu trăiești?!

Mă așteptam ca Bandi să-mi restituie pumnul acela de zile mari, cu cel puțin aceeași forță, și să-mi facă cu ochiul: „Ba, că-s tîmpit să crăp."

Dar Bandi nu mi-a dat nici un pumn, ci-și lăsă capul în jos:

— Bunicuța a murit.

Am pornit să intrăm în casă. Eu mă rușinasem că din pricina marei surprize și bucurii am uitat de bunicuța care povestea atît de frumos. Dar de unde avea să știe Bandi că eu am trăit moartea lui? Încercam să mă explic, bîlbîindu-mă, dar tot n-aveam cum să rostesc limpede că l-am crezut mort.

Am intrat în casă.

Mama lui Bandi stătea culcată pe pat, cu o compresă rece la cap. Cînd m-a văzut, a aruncat de pe frunte prosopul ud, s-a ridicat și m-a îmbrățișat plîngînd în hohote:

— Așa-i . . . așa-i că și tu ai iubit-o foarte mult?

Nenea Lőrincz, Bandi și cu mine am încercat s-o domolim, dar ea hohotea, hohotea întruna.

Stăteam jenat în mijlocul camerei, rușinîndu-mă că i-am provocat plînsul bietei de ea. Doar mai tîrziu, cînd s-a mai liniștit și, chinuită de atîta plîns, a ațipit, Bandi mi-a făcut semn. Împreună cu tatăl său am trecut în camera cealaltă, unde prietenul meu mi-a relatat cu glas șoptit povestea salvării sale.

— Treaba s-a întîmplat aşa, că m-am mutat cu o săptămînă în urmă la bunicuţa, în strada Locomotivei. Sărăcuţa de ea trăia singură. E drept că avea un chiriaş, dar ăsta plecase pentru o lună. Nu se simţea bine singură. Repeta mereu: „O să vedeţi, am să mor curînd". Noi rîdeam de ea şi o consolam zicînd că precis va muri, dar numai peste vreo douăzeci de ani. Ştii doar că era tare şi sănătoasă, ca o femeie tînără. Şi bunicuţa recunoştea că se ţine încă destul de bine. Numai de inimă se plîngea că o înţeapă uneori. Şi mai spunea şi din astea: „Uneori, seara, mă întristez dintr-o dată, de parcă s-ar aşterne peste mine o năframă de doliu. Înainte vreme niciodată n-am simţit aşa ceva".

Ca bunicuţa să nu mai fie tristă, i-am făgăduit că mă mut la ea pe timpul cît chiriaşul ei este departe. Ne aveam tare bine amîndoi. Ieri după-masă îmi zice bunica:

„Măi, Bandika, tare aş mai mînca nişte varză murată, dar a mea s-a terminat. Voi mai aveţi acasă?"

I-am răspuns că mai avem.

„Atunci du-te, Bandika, şi adu-mi o căpăţînă. Să-mi aduci şi zeamă. Dar să nu stai mult, ca nu cumva să rămîi în urmă cu lecţiile din pricina mea." A rămas în poartă şi mă urmărea cu zîmbetul ei: „Te aştept."

Iar eu am venit acasă.

Mama nu era aici.

N-am dat de cheia pivniţei.

Am fluierat după Cozonac — ştii, corcitura aia mică, pe care nu demult am culeş-o de pe stradă, dar care este, pot să-ţi spun, cel mai deştept căţel din lume.

M-am apucat să-l dresez.

Mai şi rîdeam în sinea mea, gîndind că bunicuţa are acum toate motivele să mă ocărască, fiindcă am stat atîta. Lecţia o voi învăţa eu diseară. În fond, nu mai am de tocit decît la geografie, cu restul sînt gata.

Mama a ajuns acasă pe la șapte și jumătate, și am coborît în pivniță și am ales o căpățînă tare de varză acră. Cînd am urcat, tocmai sosise tata. A început să povestească ce s-a întîmplat la tipografie. Iar au trecut pe acolo agenții, au cercetat peste tot, căutau după fluturași, dar, bineînțeles, n-au găsit nimic. Din nou l-au interogat, iar l-au amenințat, apoi au promis tot felul de represalii.

Așa a trecut vremea.

Mama și-a adus aminte că au rămas de la prînz niște colțunași cu magiun. Mi-a zis că-i încălzește, fiindcă e mîncarea mea preferată. Da, dar mă așteaptă bunicuța. Poate să mai aștepte un pic, o să mă înțeleagă că n-am putut rezista colțunașilor.

Pînă am terminat cu cina, trecuse de opt și jumătate. Tata îmi zise:

„Ei, acum rămîi aici! Bunicuța o să reziste și singură o noapte. Știe că nu te-ai pierdut, nu va fi îngrijorată."

Eu m-am împotrivit, dar și mama era de părere că un copil n-are ce căuta noaptea pe stradă. I-am răspuns, bineînțeles, că nu-i noapte deloc și că nu mai sînt sugar. Am luat varza murată și am dat să plec.

La asta, tatii i-a sărit țandăra și mi-a strigat: „Aici rămîi!"

— Iacă, așa am rămas în viață. Casa bunicuței s-a nimicit.

— Știu, de-acolo vin.

— Și credeai că și eu . . .?

— Da.

Am tăcut o bucată de vreme, gîndindu-ne la bunicuța Lőrincz, care salvase viața nepotului ei preferat prin faptul că i se făcuse poftă de varză murată.

15

UN DOMN PRIETENOS

În zilele următoare, de nimic nu s-a mai vorbit în oraș decît de bombardament. Despre părinții noștri n-am mai primit nici o veste, iar la școală cursurile nu se mai țineau decît așa de formă.

Szatymazi și gașca lui nu s-au mai legat de noi. Se făceau că nu mă văd și nu-l văd nici pe Bandi. Gyuricza a încercat să-i ia peste picior. L-a întrebat, de pildă, pe Szatymazi cînd o să-l facă ministru pe tăticul său, iar dacă-l vor face, lui, adică domnișorului, cum va trebui să se adreseze: înălțimea voastră, sau lățimea voastră? Însă în loc de răspunsul țîfnos de altă dată, Szatymazi i-a întors spatele. Dar pe Gyuricza n-avea cum să-l păcălească.

— Să nu credeți cumva că s-a îmblînzit... Aș, da de unde... bălosul ăsta și-a pus ceva în cap.

— Dar ce anume?

Gyuricza cel uns cu toate unsorile ridica doar din umeri. Pe asta nici chiar el n-o știa.

Răniții fuseseră transportați în altă parte a spitalului amenajat în școală. S-a făcut curățenie după ei, apoi au sosit noi răniți, în camioane hodorogite. I-a coborît încet, cu foarte mare grijă. Bandajele lor erau murdare, însîngerate. Zăceau pe tărgile rînduite la marginea trotuarului, muți, cu ochii închiși. Nu se văitau, nu puneau întrebări. Li se scursese puterea odată cu sîngele. În zadar era soare, nimeni dintre ei n-a coborît în curte să facă plajă și nici la ferestre nu s-a așezat nimeni. Spitalul se liniștise, numai mirosul dezinfectantelor mai dădea de știre că există.

— Au avut loc bătălii grele, ne explicau elevii mai mari. De aceea sînt mulţi răniţi.

— Dar şi mai mulţi sînt morţi, zise unul, pe nume Jóska. Ăsta umbla mereu cu harta în buzunar şi tot arăta situaţia de pe front. Se scrîntise de-a binelea, jucîndu-se de-a strategul. Era un băiat foarte înalt, subţirel, cu dinţii incisivi proeminenţi, din care pricină vorbea puţin peltic. Era peltic, însă deştept şi cumpătat. Era în clasa a opta gimnazială, dar intra în vorbă şi cu noi, elevi mai mici, şi nu pregeta să ne explice şi nouă, cu orice prilej, că hitleriştii au pierdut războiul...

Se vorbea că l-a chemat şi la cancelarie, şi că domnul director l-a avertizat să nu mai discute politică, fiindcă s-ar putea să pricinuiască necazuri atît sieşi, cît şi şcolii. I-a arătat şi un denunţ care s-a trimis de-aici, de la şcoală, bineînţeles anonim.

— N-au decît să mă denunţe de cîte ori vor, domnule director, fritzii tot or să piardă războiul, zisese Jóska, cu fermitate.

Domnul director Göcz n-a polemizat cu el, fiindcă gîndea aproape la fel cu elevul său, şi chiar se bucura în sinea lui că Jóska e atît de ager la minte şi curajos. „Ia te uită — gîndea el probabil — n-a pierit spiritul Colegiului Apáczai.“ În orice caz, l-a îndemnat pe Jóska la prudenţă, şi elevul era îndeajuns de isteţ să ţină seama de povaţa primită. De-atunci încolo era cu băgare de seamă şi îşi desfăşura hărţile numai în faţa celor în care avea încredere.

— — — — — — — — — — — — —

Acasă aveam zile liniştite. Se părea că cei mici s-au resemnat, pricepînd de fapt ce însemna arestarea mamei şi-a tatii, şi s-au lăsat în grija mea. Nici măcar Áron n-a realizat în ce situaţie grea ne aflăm. Mai mult, poate că nici chiar eu. Abia atunci m-am trezit la realitate cînd — după vreo săptămînă după bombardament —

cineva a sunat la poarta noastră într-o după-amiază timpurie.

— Cine-i? strigai într-o doară, de pe scări.

— Deschideţi, vă rog, răspunse o voce necunoscută.

Am coborît scările în fugă.

În poartă stătea un om în jur de treizeci de ani, în haină neagră, purtînd o pălărie gri. Se uită la mine prietenos:

— Caut familia Kiss.

— Noi sîntem.

— Îmi dai drumul înăuntru?

M-a întrebat amical şi n-a încercat să pătrundă în curte pînă ce nu m-am dat la o parte din calea lui.

— Poftiţi, vă rog.

— Unde staţi?

— Poftiţi pe-aici.

Eram, desigur, bănuitor. M-a străfulgerat prin cap sfatul primit de la nenea Gyuri şi mătuşa Vlad: „Ai grijă, cînd cineva e foarte amabil cu tine".

Acest bărbat nu era din cale-afară de amabil, ci doar politicos. Cînd a intrat în casă, şi-a scos pălăria, s-a aşezat şi şi-a pus servieta în faţă.

— Am venit ca să stau de vorbă cu voi, spuse cu o voce plăcută. Cu tine şi cu fraţii tăi. Tu eşti cel mai mare, aşa-i . . . Attila?

— Ádám, îl corectai pe un ton hotărît.

Şi-a deschis servieta şi a scos un teanc de acte. Le-a răsfoit şi s-a apucat să le citească, aplecîndu-se asupra hîrtiei, cum fac cei miopi.

— Ádám, Áron, Zsuzsanna, Ödön. Corect?

Am dat din cap; de-acum eram sigur că şi acest bărbat venise de la poliţie, şi aşteptam cu încordare cînd trece la problema genţii. Dar bărbatul mă privea la fel de prietenos ca la început.

— De ce stai în picioare? Şezi aici şi spune-mi: fraţii tăi sînt acasă?

— Se joacă pe-afară, în grădină.

— Mai încolo o să vedem şi de ei. Deocamdată să stăm de vorbă noi doi. N-ai de ce să te temi de mine, eu vin de la primărie. Ştiu, au fost pe-aici nişte agenţi şi au devastat casa. Sărmani copii, nu putea să vă fie uşor.

Nu i-am răspuns, ci îl priveam doar cuviincios.

— Treaba mea e să mă îngrijesc de cei orfani şi de copiii părăsiţi. Fac munca asta cu multă plăcere. Am crescut şi eu fără mamă şi tată, ştiu ce înseamnă să rămîi în voia soartei.

— Noi avem mamă şi tată . . .

Bărbatul dădu din cap înduioşat:

— Ştiu, sigur că da, însă pînă ce s-or întoarce acasă, cineva trebuie să aibă grijă de voi. Aşa prevede legea. Asta e datoria noastră, fiule.

Nu ştiam ce să cred despre omul acesta. Pentru un copil de doisprezece ani nu-i uşor să se descurce. E drept, în ultimele săptămîni am trăit nişte evenimente şi am adunat experienţe de care puţini băieţi de vîrsta mea avuseseră parte. Poate că am şi exagerat cu suspiciunea. Dar la cineva, ai cărui părinţi au fost duşi cu forţa, la unul care a fost bătut şi ameninţat, faptul e explicabil. Era chiar de mirare să nu fi fost bănuitor faţă de orice şi oricine.

Dar acum eram nedumerit. Omul acesta ne vrea răul? Ori vrea să ne ajute cu adevărat?

Am răspuns cu prudenţă:

— De noi are grijă mătuşa Vlad.

— Da, da, o să stăm de vorbă şi cu ea. Dînsa vede de voi?

— De cei mici mă-ngrijesc eu.

— Aveţi bani? Ce mîncaţi?

— Ne aducem mîncare; avem şi bani.

Bărbatul privi în jur:

— Cine a făcut curăţenie aici?

— Eu şi cu fraţii mei.

— Pari un băiat cu picioarele pe pămînt.

— Mama m-a învăţat să muncesc.

Omul venit de la primărie căzu pe gînduri, apoi îmi spuse:

— Cheamă-i înăuntru pe fraţii tăi.

Am ieşit în faţa uşii şi am început să strig. Copiii se jucau de-a v-aţi-ascunsa. Mai că mi-am spart plămînii de atîta urlet:

— Áron, Zsuzsi, veniţi încoace numaidecît!

Fratele meu şi soră-mea se pitulau în rămurişul verde. Nici măcar nu s-au mişcat, cu toate că au auzit bine strigătul meu.

Funcţionarul municipal, după ce i-am chemat pentru a treia oară, ieşi în faţa uşii.

— Nu prea ai autoritate în faţa lor.

— Cum să n-am, numai că acum se joacă de-a v-aţi-ascunsa.

— Înţeleg.

— Aşteptaţi puţin, îi aduc îndată.

Am alergat furios în grădină.

— Voi nu pricepeţi că trebuie să veniţi îndată cînd vă chem?

— Ai o gură cît o şură! alunecă Áron pe trunchi, în jos.

— Zău că puteai aştepta sfîrşitul jocului, sări şi Zsuzsi, după el. Între timp, o creangă se agăţă de şorţul ei, care s-a rupt în două. Dezdoindu-se, craca a plesnit-o aşa de tare peste faţă, încît a-nceput să-i curgă sîngele pe nas.

Ducîndu-şi repede mîna la faţă, şi-a mîzgălit-o. Cînd a văzut sîngele, a început să smîrcîie.

În acest timp, eu l-am înşfăcat pe Ödi şi l-am smuls din miraculoasa lui ascunzătoare, ţinîndu-l de turul pantalonilor. Ödi ţipa ca un apucat.

— Înţelegeţi odată că ne aşteaptă un nene oficial. Vrea să vorbească cu voi.

— Nu stau de vorbă cu nimeni! Lasă-mă-n pace, mîrîi Áron, făcînd o mutră fioroasă.

Mi-am scos batista şi am apăsat-o pe nasul lui Zsuzsi.

— Ţine-o acolo!

Funcţionarul municipal urmărea toată scena din uşa casei noastre. Zsuzsika — întotdeauna curată şi ordonată — de astă dată arăta ca o sperietoare. Murdară de sînge pe faţă, cu şorţul rupt, părea o veritabilă haimana. Ödi s-a ambalat din ce în ce mai tare şi urla de mama focului, în schimb Áron îşi vîrî mîna în buzunar şi se întoarse cu spatele.

Pe funcţionar nu l-a zguduit hărmălaia asta. Probabil că văzuse cazuri şi mai şi.

Am încercat să fac ordine:

— Zsuzsi, spală-te pe faţă! Ia un pic de vată şi pune-o în nas!

Între timp, i-am scos şorţul rupt.

— Ödi . . . mă-ntorsei spre piciul care tocmai îşi aduna forţele între două urlete. Nenea ăsta o cunoaşte pe mătuşa Katus, şi-i spune cum te comporţi acasă.

Ödi căscă gura. Credea şi nu prea ce i-am spus, însă în orice caz n-a mai îndrăznit să plîngă.

Am ajutat-o pe Zsuzsi să se spele, apoi am întins-o pe pat.

— Stai puţin aşa, culcată, şi ţi se opreşte sîngele. Áron, stai jos.

Áron n-a răspuns, dar se uită la mine cu o privire provocatoare, rămînînd în picioare numai de-al naibii.

Funcţionarul examina cu atenţie pe cei trei copii, apoi a întrebat:

— Voi obişnuiţi să vă spălaţi?

— Şi azi dimineaţă s-au spălat, răspunsei.

— Nu prea se vede.

— S-au jucat de-a v-aţi ascunsa, le-am luat eu apărarea.

Ce mai trebuia explicat atîta că omul se murdăreşte un pic atunci cînd se ascunde în vreun pod plin cu pînze de păianjen, ori printre nişte stive de lemne, sau, tîrîndu-se pe burtă, sub boscheţi ori coteţe de găini?!

Afară se auzi clinchetul clopoţelului de la poartă.

— Du-te, Áron, şi deschide!

Însă în frate-meu parcă intrase diavolul.

— De ce eu? Deschide tu!

Mă mînca palma, dar n-am vrut să fac scandal în faţa unui străin, aşa că mai bine m-am ridicat fără să crîcnesc şi am ieşit la poartă.

Între timp, soneria s-a auzit din nou.

— Răbdare, că vin! strigai pe un ton iritat, şi m-a cuprins ruşinea doar cînd în poarta deschisă l-am văzut pe domnul profesor Vízi.

Am încercat să bîigui ceva ce aducea a scuze, dar mă opri cu un gest:

— A sosit deja?

— Cine?

— Delegatul municipal.

— E-năuntru cu copiii.

L-am condus spre casă pe domnul profesor. Ia te uită, prin urmare şi el ştie de această vizită. Dincolo, chiriaşul mătuşii Hancz dădu perdeaua la o parte, pîndind.

Se vedea cît de colo că domnul profesor venise în mare grabă. Respira greu şi broboane de năduşeală îi apăruseră pe frunte. Şi-a tamponat-o cu batista, şi-a tras o clipă sufletul, şi intră în cameră.

Funcţionarul de la primărie îşi ridică privirea, şi expresia feţei i se schimbă; bucuria şi surpriza se oglindeau pe rînd în trăsăturile sale. S-a ridicat repede:

— Domnule profesor Vízi!

— Servus, Somos Lajos, zise domnul profesor fără

vreo urmă de surpriză, apoi, după ce i-a scuturat prietenos mîna, adăugă: Dacă mai pot să-ţi spun astfel!?

— O, domnule profesor . . . dar mă onoraţi, răspunse funcţionarul politicos, însă eu aveam impresia că are o umbră de reţinere în glas, de parcă ar fi vrut să dea de înţeles că se află aici în calitate oficială.

Pentru o clipă s-a aşternut tăcerea. Nu se puteau decide care din ei să înceapă discuţia. Pînă la urmă, domnul profesor Vízi a reluat firul vorbei:

— Ia să vă văd, copii! Dar tu ce-ai păţit, fetiţo?

— Mi-a curs sînge din nas, dar mi-a trecut.

— Aşa, aşa . . . Iar ăştia sînt fraţii tăi mai mici, Ádám. Sînt băieţi deştepţi, vrednici, sau cel puţin aşa par să fie . . .

I-a ciocănit pe amîndoi în frunte. Intenţia sa a fost să facă o glumă, să mai destindă atmosfera. Asta pentru că Áron şi Ödi stăteau niţel speriaţi. Ce-or fi vrînd aici dirigintele lui Ádám şi acest nene străin? În ultima vreme avuseseră parte de atîtea rele, de atîtea surprize neplăcute, încît pînă şi ei se alarmau la orice vizită neaşteptată.

Domnul profesor Vízi se întoarse spre domnul Somos Lajos:

— Dar tu ce cauţi aici? Eşti neam cu familia Kiss?

— Nu, nicidecum! Sînt funcţionar la serviciul pentru ocrotirea familiei. În această calitate mă ocup de ei, răspunse Somos uşor rezervat.

Bănuia probabil că domnul profesor Vízi n-a apărut aici din pură întîmplare.

— Oraşul doreşte să aibă grijă de familie . . .

— Lăudabil. Ţi-ai ales o profesiune vrednică, frumoasă.

S-a întors spre mine:

— Domnul doctor Somos a fost cîndva elevul meu. Tot aşa cum eşti tu acum. Şi el a frecventat cursurile Colegiului Apáczai, ca şi tine.

Şi înclină aprobator din cap, de parcă ar fi vrut să dea mai multă greutate vorbelor sale:

— Aşa se şi cuvine, ca învăţăceii şcolii noastre să se ajute între ei. Ei, prietene, şi ce anume sprijin doreşti să oferi dragului meu elev? Kiss Ádám este excelent la învăţătură, şi purtarea sa este de asemenea lăudabilă, cu toate că în ultima vreme o povară grea apasă pe umerii lui. O povară foarte grea...

— Ştim, şi tocmai în treaba asta vrem să-l ajutăm...

În aparenţă, înţelegerea dintre ei era desăvîrşită.

— Lăudabil, foarte lăudabil... şi în ce chip, dacă mi-e îngăduit să ştiu? Precizez că sînt dirigintele lui Ádám.

— În funcţie de rezultatul inspecţiei la faţa locului, vom cîntări dacă e necesar să-i luăm pe minori în îngrijirea statului...

— — — — — — — — — — — — —

Atunci, am înţeles discuţia doar pe jumătate. Doctor Somos a ascuns dinadins îndărătul expresiilor oficiale faptul că vor să ne instaleze la o casă de copii.

Era o situaţie stranie. Noi patru, copiii, urmăream cu încordare conversaţia aparent prietenoasă dintre domnul profesor şi funcţionarul municipal. Pînă şi eu am priceput foarte puţine din cele discutate; Zsuzsi şi ceilalţi — nimic, dar cu instinctul foarte fin al copiilor, şi ei au presimţit că acum li se decide soarta.

Cei doi au băgat de seamă atenţia noastră sporită şi au încercat să se exprime cît mai puţin pe înţelesul nostru. Doctor Somos a citat un şir întreg de legi şi decizii, indicînd anul de apariţie şi numărul, în virtutea cărora locul nostru este într-un aşezămînt de stat.

După trecerea anilor, cînd la rîndul meu am devenit adult, iar domnul profesor Vízi pensionar, mi-a povestit cu toate detaliile acea discuţie, din care eu, copil fiind, doar cîteva fragmente pricepusem.

— Da, situația era destul de gravă, mi-a spus domnul profesor Vízi. Somos Lajos, adică doctor Somos Lajos, funcționar municipal, fostul meu elev, a comis de fapt o abatere de la instrucțiuni cînd mi-a arătat dosarul cu specificația S. C. (strict confidențial). Pot să-ți spun că era o afacere tare încurcată. În dosar, pe primul loc, se afla adresa emisă de poliția regală ungară. Prin ea, se atrăgea atenția oficialității municipale cum că copiii minori ai lui Kiss Ádám și ai soției sale — arestați preventiv sub bănuiala întemeiată de activitate comunistă — duc un mod de viață vagabond, și nu s-a numit pentru ei un tutore legal. În consecință, somează oficialitățile municipale să ia măsuri în termenul stabilit și să înștiințeze autoritățile polițienești de îndeplinirea prevederilor. Urma apoi denunțul profesorului Galócási-Geiger. Urît v-a mai băgat la apă colegul meu de odinioară. Și-a expus părerea că, în ciuda vîrstei tale fragede, ești un periculos agent bolșevic. Și așa mai departe, pe o pagină și jumătate. Galócási-Geiger a menționat pînă și faptul că practicile tale criminale sînt facilitate de către profesorii tăi. I-a și denumit pe „otrăvitorii" periculoși. În primul rînd pe mine, apoi pe Páll, și la urmă pe domnul director Göcz, ca pe cel care ne-a asmuțit din umbră.

Doctor Somos precizase, pe un ton plin de scuză, că ei, bineînțeles, nu iau în considerare astfel de manifestări de rea-credință. Au cunoștință de conflictul dintre Galócási și conducerea Colegiului Apáczai, însă nu pot arunca denunțul de-o parte, așa, pur și simplu. Cu atît mai puțin, cu cît învinuirile, fără-ndoială grave, ale lui Galócási, sînt susținute, iată, și de o scrisoare particulară. Epistola este adresată primarului orașului de către Szatymazi Ottó, director al căilor ferate. Primarul a trimis scrisoarea, în copie, firește, cu o adresă, domnului director Göcz, cu rugămintea să binevoiască a se ocupa de această afacere cu toată atenția. În același

timp a dat dispoziţie funcţionarului Somos Lajos pentru rezolvarea radicală a chestiunii.

— Soluţia radicală, mărturisi Somos, înseamnă izolarea copiilor, îndepărtarea lor din mediul actual şi internarea la un orfelinat, situat într-un punct îndepărtat al ţării. Dar aceasta e varianta mai blîndă. Citiţi, vă rog, scrisoarea.

— Ei bine, am citit-o, a continuat domnul profesor Vízi. În fond, n-am avut parte de vreo surpriză deosebită. Cam la aşa ceva mă aşteptam din partea unui director szálasist al căilor ferate. Începea prin a menţiona că a pus mîna pe pană plin de îngrijorare patriotică, apoi repeta aproximativ tot ce-a spus şi Galócási-Geiger. În fine, a spus-o pe şleau: cere imperios ca pe tine, Kiss Ádám — care eşti, după opinia lui, agentul unei organizaţii de tineri comunişti — să te interneze într-un institut de corecţie şi să te ţină acolo sub cea mai strictă supraveghere. În caz că îndepărtarea şi izolarea voastră nu s-ar efectua într-un termen rezonabil, se va vedea nevoit să se adreseze direct ministrului cultelor şi educaţiei, precum şi ministrului de interne. Era o scrisoare peste măsură de primejdioasă. Noi ştiam, bineînţeles — adică nu ştiam, dar eram siguri că a avut grijă ca o copie a scrisorii să parvină comandamentului trupelor de ocupaţie hitleriste. Or asta însemna că asupra problemei noastre şi-a îndreptat atenţia şi Gestapoul, poliţia secretă germană, de o faimă sinistră.

Aşadar, odată cu denunţul lui Szatymazi, atît eu cît şi mătuşa Vlad ne puteam aştepta în orice moment la arestare.

Că acest lucru n-a avut totuşi loc, îmi explic cel mai concludent prin faptul că pe-atunci evenimentele se precipitau deja, şi nu mai era timp de aşa ceva.

— Doctor Somos — acum trebuie să recunosc — zise domnul profesor Vízi, s-a expus pericolului cînd mi-a

arătat denunțul. Eu aflasem de la o funcționară de la primărie că a descins la voi.

— Ce e de făcut? i-am pus eu întrebarea lui Somos. Speram că, în calitatea lui de fost elev al meu, este de partea noastră.

— În ce sens?

— Hai, nu te mai preface că nu pricepi, Lajos. Trebuie să împiedicăm deportarea copiilor.

La acestea am intervenit și eu, fiindcă — deși copil — am înțeles despre ce este vorba. Am strigat, aproape plîngînd:

— Vor să ne răpească?

— Nu, da de unde! încerca să mă liniștească domnul profesor Vízi. Vor să vă trimită la o casă de copii, dar domnul doctor Somos va aranja lucrurile și va explica cum că această măsură e cu totul de prisos. Aici sînteți într-un loc bun, avem grijă de voi. De acord?

Dar doctor Somos s-a închis în carapacea lui.

După cîte îmi amintesc, a răspuns foarte prudent. El nu știe dacă problema e rezolvabilă. Ordinul dispune foarte categoric, dar, în ciuda acestui fapt, va face o încercare, în primul rînd de dragul domnului profesor.

Cam așa ceva cred că a spus.

Dar noi, de înspăimîntați ce eram, ne pierduserăm deja cu firea.

Áron, înspăimîntat, se retrăsese într-un colț și luase poziție de apărare, de parcă doctor Somos ar fi vrut să-l ducă îndată cu de-a sila în fața acelor indivizi necunoscuți care aveau să-l vîre în cine știe ce fel de azil.

Ödi își întorcea capul de colo-colo, de parcă ar fi sperat că doar-doar o să priceapă ceva din cuvintele necunoscute care zburau în aer. Zsuzsika s-a retras lîngă mine, m-a luat de braț și s-a lipit de umărul meu. Simțeam cum tremură. Așadar, copiii au înțeles, fără nici o lămurire specială, ce primejdie îi pîndește. Vor să-i

smulgă din căminul lor, vor să-i rupă pe unii de ceilalţi, dar şi de speranţa că în curînd îşi vor putea revedea părinţii.

— Trebuie să găsim pentru copii un tutore potrivit, asta poate că ar soluţiona problema, se frămînta cu voce tare domnul profesor Vízi.

— Poate, răspunse funcţionarul municipal. Dar să ţinem seamă şi de faptul că denunţătorii nu se vor împăca cu gîndul că . . .

16

SURORILE MELTZ

Cele două fete ale familiei Meltz erau de-o seamă cu mine, totuşi o prăpastie ne despărţea, fiindcă eu eram băiat, iar ele fete. În ultimul timp, nici măcar n-am mai stat de vorbă cu ele. Şi acest lucru îşi avea motivul său. Cînd ne-ntîlneam pe stradă faţă-n faţă, ele venind spre mine ţinîndu-se de braţ, de cum mă vedeau îşi şopteau ceva la ureche şi chicoteau. Asta m-a revoltat. Ce găsesc de rîs la mine? Am şi luat hotărîrea să le trag odată zdravăn de păr, să mai înveţe puţină cuviinţă. Eram atît de furios, încît am suspendat pînă şi salutul. Cînd mă întîlneam cu familia Meltz, pe mama şi pe tatăl lor îi salutam cu un săru' mîna sonor, dar pe fete mă făceam că nu le văd. Dar ele chicoteau şi din pricina asta, observînd probabil că rîsul lor mă face şi mai furios.

Pe Zsuzsi o suceau şi o învîrteau de cînd era în faşă, sub pretextul că o dădăcesc. O luau pe sus la ele acasă şi îi schimbau scutecele de douăzeci de ori pe zi, adeseori cu totul inutil, doar aşa, de dragul jocului; mai tîrziu, cînd a crescut mai mare, îi făceau bucle în păr, puneau în el panglicuţe şi o îmbrăcau în rochiţele lor. Zsuzsi se întorcea acasă de la ele, de fiecare dată moartă de oboseală, dar iradiind de fericire. Bineînţeles, era nebună după fetele Meltz. Magdolna şi Eszter luau şi lecţii de pian. Dar ca să spun purul adevăr, mai mult chinuiau bietul instrument. După cîte am constatat din ce se auzea din partea opusă a străzii, n-aveau talent la muzică. Cînd exersau, una lovea tot timpul pe lîngă clape, iar cealaltă se poticnea mereu ca un motor stricat.

În realitate, nu știau perfect decît un singur cîntec. Pe ăsta îl cîntau la patru mîini, și mai dădeau și din gură pe deasupra. Aproape că înnebuneam de furie cînd observam că tocmai cînd apăream eu în poartă răsunau în cor vocile surorilor Meltz. Cîntecul începea astfel: *Noaptea cînd pe cer e lună, / ce visează fata brună, / că sosește-un prinț fălos, / pe un cal alb și frumos . . .*

Era suficient să aud prima măsură a acestei melodii siropoase — marele șlagăr al timpului respectiv — și-mi și acceleram pașii. Am înțeles, desigur, foarte bine, că de mine își bat joc, pomenind mereu de incriminatul „prinț pe-al său cal alb și frumos".

Cel mai tare m-a deranjat faptul că, deși le desconsideram din cauză că erau fete, nu puteam nega că, în timp ce eram supărat pe ele, îmi și plăceau. Le găseam foarte drăguțe. Eram nevoit să recunosc în sinea mea acest adevăr. Semănau între ele de parcă ar fi fost gemene, ca Micu și Nicu, dar mie totuși Magdolna, fata mai mare, îmi plăcea mai mult. Din fereastră, dindărătul perdelei, admiram părul ei superb, lung, negru. Obișnuia să și-l pieptene cu vădită plăcere, stînd la fereastră. Un timp, o priveam de după perdea, apoi deschideam geamul brusc, mă aplecam în afară și scoteam limba la ea . . . bee! Magdolna lua la cunoștință cu un zîmbet de superioritate gestul meu și-mi întorcea privirea de parcă i-aș fi înmînat un buchet de flori. Asta mă făcea și mai furios, deoarece aș fi vrut să fiu amabil cu ea, dar mi-era rușine. Te pomenești că ar fi fost în stare să creadă că m-am îndrăgostit de ea. Deci am vrut să evit orice urmă de bănuială în acest sens, cu atît mai mult cu cît, într-adevăr, mă îndrăgostisem de ea, chiar dacă nu eram dispus să recunosc acest fapt nici măcar față de mine însumi.

Așadar, m-am oprit cam încurcat în ușă, cînd am dat în locuința noastră peste surorile Meltz. Pe jerseul lor

roşu lumina galben steaua în şase colţuri. Stăteau pe divan lîngă Zsuzsi.

— Salutare, înclinai morocănos din cap, dar pe urmă mi-am adus aminte că în ultima vreme evreii erau suduiţi la tot pasul, or şi familia Meltz făcea parte dintre ei. Pînă la urmă o să creadă că şi eu sînt împotriva lor. Prin urmare, m-am apropiat de ele, le-am întins mîna şi am repetat salutul, de astă dată mai afectuos:

— Ser-vus, fetelor!

Aveau nişte ochi mari, negri, adînci şi strălucitori. Mi-am dat seama imediat că de data asta nu se vor lega de mine.

Magdolna a vorbit prima:

— Ne-am adus păpuşile. E drept că noi nu ne mai jucăm cu păpuşile, dar n-am vrea să se piardă.

Se întoarse spre Zsuzsi:

— N-ai să uiţi? Păpuşa asta mare, care îşi închide ochii, se numeşte Meluzina; cea cu păr, Cosînzeana, iar cele mici Riki, Kiki şi Miki.

Păpuşile şedeau mute şi supuse pe divan.

— Îl lăsăm aici şi pe elefantul nostru, pe Bimbi.

Magdolna s-a uitat din nou la mine, şi eu am descoperit ceva în privirea ei, care m-a făcut să mi se strîngă inima.

— Mama ne-a spus să lăsăm aici păpuşile, la Zsuzsi. Pe noi, mîine ne duce într-un lagăr, dar încă nu ştim unde.

Eszter interveni:

— Se zice că acolo şi copiii trebuie să lucreze. După cum spune mămica, acolo vom locui în bărci, şi nu va fi loc pentru păpuşi. De-aceea am rugat-o pe Zsuzsi să aibă grijă de ele, pînă cînd ne-ntoarcem.

Magdolna s-a ridicat, a venit lîngă mine, şi s-a uitat în ochii mei de parcă ar fi vrut să-mi citească gîndurile.

— Aş vrea să-ţi dau cărţile mele. Vii dincolo să le iei?

— Păi sigur, răspunsei îndeajuns de stîngaci.

— După părerea lui tata, locuința noastră va fi sigilată, așa că n-are cum să se piardă nimic. Dar eu aș dori totuși ca tu să-mi păstrezi cărțile.

Zsuzsi își rotea capul nedumerită.

— Dar de ce trebuie să plecați?

Eszter era mai vorbăreață:

— Fiindcă sîntem evreice...

Dar în capul rotunjor al lui Zsuzsika nicicum nu se rînduiau gîndurile.

— Eu sînt reformată. Asta nu-i bai?

— Asta nu. Asta era rău mai de mult, cu vreo trei sute de ani în urmă. Despre noi se zice că sîntem răi.

— Dar tu nu ești rea. Eu știu precis acest lucru.

Am intervenit:

— Zsuzsi, mama și tata sînt oameni cinstiți?

— Da, bineînțeles... De ce mă întrebi?

— Vezi? Și totuși i-au ridicat polițaii și îi țin în închisoare. Și despre ei se spune că sînt răi. Ei, vezi? Hai, Magdolna!

Am plecat spre casa lor.

Magdolna n-a scos nici un cuvînt tot drumul, dar eu am simțit mereu că ar dori să-mi spună ceva.

În mijlocul camerei mari din locuința familiei Meltz, zăceau pe podea, puse unul peste altul, rucsacuri. Alături de ele, bocanci cu carîmbi lungi și cutii de alimente din aluminiu.

— Cel mai bine ar fi — se întoarse spre mine Magdolna — dacă le-ai lua pe toate la tine. Dacă nu ne-ntoarcem, cel puțin îți vor aminti de mine.

— Tîmpenii! îi închisei eu gura. De ce n-ați veni acasă?

Oftă:

— Așa presimt...

A venit lîngă mine și ne-am așezat pe divan.

— Mi-e frică...

Deodată schimbă tonul, acum era într-adevăr drăguță:

— Ai fost tare supărat pe noi din cauza „prințului cu calul alb și frumos"?

— Aș, da' de unde . . .

— Dar nu ne salutai . . .

Pentru prima și ultima oară în viața mea, am luat-o de mînă.

— Zău că nu am fost supărat. Tot timpul mă uitam la tine de după perdea.

Chipul ei micuț și trist a fost inundat de lumină.

— Adevărat? Știi că eu am presimțit acest lucru? I-am și spus lui Eszti, dar ea mi-a răspuns că ești un bădăran și nu ai sentimente delicate.

M-a strîns de mînă.

— Mă bucur că totuși ai . . .

Am roșit tot, nu de rușine și de zăpăceală, ci de fericire. Mîine au s-o ducă, cine știe cînd ne vom întîlni din nou . . . Acum trebuie să-i spun:

— Magdolna, cînd ai să vii acasă și cînd vom fi mari, te voi lua de nevastă!

La care ea, fără nici o cochetărie de fetișcană, îmi răspunse cu toată seriozitatea:

— Bine.

Intră nenea Meltz. În ultima vreme slăbise foarte tare. Era și neras, pe umerii săi gîrboviți atîrnau hainele. Ca să fiu sincer, nici nu știu ce ocupație avea. Cred că a lucrat la o firmă comercială, în calitate de contabil poate. În orice caz, o bună bucată de vreme trecuse drept om cu stare pe strada noastră. În ultimul an, ne povestea mama, nenea Meltz nu mai lucra nicăieri. Familia trăia vînzîndu-și pe rînd lucrurile. Uneori am și văzut cum se cărau din casă diferite mobile, iar odată a ieșit de la ei un om cu un covor făcut sul.

Abia acum am observat cît de pustie era camera. Singura ei podoabă era pianul. Nenea Meltz ținea mortiș ca

fetele sale să cînte la pian. Obișnuia să se așeze alături și le asculta cum lovesc clapele. Pe el nu-l deranja că mai nimereau alături. Mai curînd, își privea fetele, decît asculta.

Pe vremuri, nenea Meltz fusese un om de o veselie zgomotoasă. Pur și simplu curgeau bancurile de pe buzele lui, și, cînd intra în băcănia domnului Margittai, vînzarea se oprea, iar oamenii se strîngeau în jurul domnului Meltz. Din acest maestru al glumelor, nimic nu mai rămăsese. S-a prefăcut peste noapte într-un bătrînel cu mișcări nesigure.

A intrat în cameră și, cu toate că mă cunoștea de cînd purtam rochiță, ca fetele, mă privi de parcă i-aș fi adus o veste despre o nouă primejdie.

— O, da... da... tu ești Kiss Ádám, sigur că da. Jucați-vă numai frumos.

Umbla de colo-colo prin cameră, fără nici o țintă.

— Ce cauți, tăticule? întrebă Magdolna răbdătoare, de parcă ea ar fi fost mare, și tatăl ei un copil.

— Nu... nu... nimic.

— Ducem cărțile mele dincolo, la Ádám.

Nenea Meltz s-a uitat din nou la mine, ca și cum abia atunci s-ar fi trezit:

— Cărțile? Da, da... deși e de prisos... Locuința va fi sigilată. Încă nici nu e sigur că ne vor duce în ghetou. Nu-i nici o primejdie. Chiar acum mă duc după actul de dispensă. Mi-au promis răspunsul pentru azi după-masă, la șase. Încui tu casa?

— Du-te liniștit, tăticule.

Nenea Meltz, cu mers nesigur și totuși grăbit, luînd-o ferit pe lîngă perete, a ieșit din cameră. Acest obicei l-a deprins în ultima vreme. Umbla de parcă i-ar fi fost teamă că poate fi lovit în orice clipă.

— Tu, Magdolna, ce-i aia că vă duce la ghetou? o întrebai eu, în timp ce împachetam cărțile într-un sac.

— Tăticu mi-a explicat că pe timpuri evreii nu aveau

voie să locuiască decît în ghetouri. Acum iar îi închide în ghetouri.

— Şi unde-i ghetoul ăla? Dealtfel, asta-i o tîmpenie cît toate zilele. De ce n-aţi putea locui în propria voastră casă?

Magdolna ridică din umeri ca o bătrînică:

— E în capătul oraşului... la fabrica de cărămidă... Mai întîi acolo ne duc, după aceea nu se ştie unde.

În zilele şi săptămînile trecute, de atîtea necazuri şi mizerii avusesem parte, încît abia acum desluşeam cu mintea mea ce anume se petrecea, în fond, cu evreii. Ce să-i faci, oamenilor le pasă în primul rînd de propriile lor necazuri. În realitate, nici nu ştiam limpede ce înseamnă să fii evreu. O religie, un popor? N-am priceput nici de ce hitleriştii, şi alături de ei fasciştii, îi urăsc atît de năprasnic pe evrei. Le-au făcut vreun rău?

Eram copil, şi în copii trăieşte intens sentimentul dreptăţii. Aş fi vrut să aflu cauza tuturor lucrurilor. Dar n-am primit nici un răspuns la întrebările mele. Am înţeles doar mult mai tîrziu că şi aceasta a fost una din metodele de inducere în eroare a oamenilor.

Împreună cu Magdolna am aşezat cărţile pe poliţa mea. Erau cărţi destinate fetiţelor, despre Cilike, adolescenta aiurită, dar cu inimă de aur, şi cărţi cu poveşti de Benedek Elek, Hans Christian Andersen şi Fraţii Grimm.

Magdolna s-a tras lîngă sora ei, Eszti, şi lîngă Zsuzsi. Se vedea cît de colo că nu are chef să continue cu mine discuţia intimă. În fond, avea dreptate: ne-am înţeles că ar fi de prisos orice alt cuvînt. Totuşi, m-am simţit lezat şi am ieşit din cameră. Am stat un timp prin curte şi am încercat să gîndesc pînă la capăt ce se petrece cu familia Meltz. Atît am înţeles, totuşi, că aceeaşi forţă rea care i-a răpit pe mama şi pe tata îi înşfacă pe ei acum.

„De ce?“ mi-am pus întrebarea. „De ce?“

Dacă tata ar fi aici, l-aş întreba pe el, sînt convins că el ar cunoaşte răspunsul. Bănuiam vag că răspunsul se află undeva în acel manifest pe care l-au tipărit tata şi tovarăşii săi. De ce nu mi-a lăsat cel puţin unul, ori de ce n-am scos eu un exemplar din geantă? L-aş citi şi l-aş reciti acum, pînă l-aş pricepe.

Poate că mătuşa Vlad a oprit vreun fluturaş.

Am intrat la ea în bucătărie. Am auzit vorbă în cameră. Nici înainte-vreme, nici după n-am avut obiceiul să trag cu urechea. Nici atunci nu m-a ţintuit locului simpla curiozitate. Dar se discuta despre soarta Magdolnei şi a familiei sale, or eu simţeam că de-acum şi pe mine mă priveşte acest lucru. Pe urmă mi-a fost ruşine să ies. Ştiam, ca să fiu sincer, că uşa bucătăriei mătuşii Vlad scîrţîie înspăimîntător.

Mai întîi am auzit un plîns în surdină.

Tanti Meltz plîngea, şi mătuşa Vlad o consola:

— Doamnă Meltz... scumpă şi bună doamnă Meltz...

— Vai, doamnă Vlad, vai de noi... auzeam glasul aproape scîncit. De ce trimite Dumnezeu atîta suferinţă pe capul oamenilor? De ce sădeşte în inimile lor răutatea? Păi ce le-am făcut?... În ziare scrie că noi, evreii, l-am răstignit pe cruce pe Christos... Şi chiar de-ar fi adevărat, am eu vreo vină în ceea ce s-a întîmplat cu două mii de ani în urmă?... Se mai zice că tindem să stăpînim lumea... Eu? Păi vreau eu altceva decît să dau fetelor mele o educaţie cinstită?... Şi cică noi sîntem un popor ales... La ce ne-o fi ales oare — Doamne, iartă-mă că te ocăresc, binecuvîntat fie-ţi numele!... Că suferinţa ne face mari?... Mulţam frumos, mai bine să rămîi măruntă... Noi niciodată nu ne-am ţinut de religie, că noi sîntem evrei din ăia care s-au convertit, numai să nu aibă necazuri. Da' mult am mai realizat şi cu asta, ce să zic?... Nu m-am rugat oare în fiecare seară? Dar nu m-a ascultat Domnul... A fost surd, pre-

cum e orb şi surd acum, cînd nici că-i pasă de noi. Mie să nu-mi spună nimeni că-l pedepseşte pe cel pe care îl iubeşte. Mi se dă în cap aici, numai pentru că în America sînt nişte bancheri bogaţi? Apăi ăsta-i lucru frumos, spune-mi, doamnă Vlad?

— Scumpă doamnă Meltz... Domnul Dumnezeu e îndurător...

— Dar nu cu noi. Şi-apoi şi bărbatul ăsta al meu... şi ăsta e un încăpăţînat. Ce, parcă poţi sta de vorbă cu el? L-am implorat să le ascundem pe fete. Doamna Hatházi, o ştii, cea de la care luăm laptele, mi-a spus să le ducem în cătunul de unde e ea: le-mbracă în ţărănci, şi le trimite la cumnată-sa. Şi aia e o bătrînică bisericoasă. Li se pierde urma. Cine poate dovedi că sînt evreice fugite? S-ar spune că s-au refugiat de bombardamente... Şi cică n-au acte? Ei bine, au, dacă vrei să ştii. Am eu o prietenă, o fostă colegă de clasă, are două fete de-o seamă cu ale mele. Ea mi le dă pe-ale lor. Şi pe urmă anunţă că s-au pierdut hîrtiile alea. Să încerce cineva să demonstreze că nu există două Nagy Sára şi două Nagy Ilus. Dar ce, parcă poţi discuta cu omul ăsta? Ármin ăsta al meu era un comerciant lucid şi cu scaun la cap, dar acum şi-a pierdut cu totul echilibrul sufletesc. Tot plîng la el de cînd a apărut decretul că pe noi evreii ne duc la ghetou. Dar el umblă cu capul în nori. Aleargă-n dreapta şi-n stînga după hîrtii de scutire. Cică are adeverinţă că a fost membru al Partidului Ungar. L-au ales drept casier districtual. A fost casier... ei şi? Să zică mulţam că n-au scornit învinuirea cum că a delapidat fondurile băneşti ale Partidului Ungar, să le folosească „în scopurile evreilor care vor să pună stăpînire pe lume". Ba, a şi primit o hîrtie, o adeverinţă foarte frumoasă de la bătrînul conte. L-a şi consolat excelenţa sa, spunînd să aibă curaj, fiindcă în curînd vor veni englezii. Ei şi, dacă vin, ce-i? Unde vom fi noi atunci?! Aşa că Ármin

al meu aleargă de colo-colo după dispensă. Îl rog, îl implor să le ascundem pe fete. Nu se poate vorbi cu el. Cică el nu le lasă de lîngă el pe Magdolna și Eszter. Că el e tatăl lor, și e de datoria lui să le apere. Spune-mi, doamnă Vlad, păi e-n toate mințile omul ăsta? Dar cine mai e cu mintea întreagă în lumea asta îngrozitoare? Dumneata ți-ai fi putut imagina — că eu, ba — ca niște cetățeni cumsecade, onorabili, care plătesc impozitul și votează guvernul în mod cinstit, să fie prinși cu un decret, așa, nitam-nisam, și să fie închiși în ghetou? Dar ce sîntem noi? Nu sîntem oare oameni ca toată lumea? Se vorbește că au împrejmuit ghetoul cu sîrmă ghimpată, și îl păzesc jandarmii, și condițiile sînt înspăimîntătoare. Pînă și apă abia dacă se găsește. Ne duce și pe noi în lagăr, ca pe evreii din Germania. Spune-mi, nu e groaznic că dintr-o dată, așa, se curmă viața normală a oamenilor? Măcar de ne-ar spune: „Sînteți evrei, duceți-vă de-aici!" Crezi că nu ne-am duce? Ne-am duce tîrîndu-ne! Dar ne-njură doar: „Duceți-vă în Palestina!" Dar dacă spunem, bun, ne ducem, atunci nu ne lasă. Nici măcar în ghetou nu vom avea pace. Se vorbește că ne cară în Germania. Închipuie-ți, în cuibul acela hitlerist, unde-i scuipă pe evrei. Și nici măcar viața omului nu e în siguranță. Zice prietena mea, doamna Wilhelm, că ea știe precis: vom lucra la fabrici, dar nu vom primi leafă. Ei, acum imaginează-ți cum o să stau eu, cu picioarele astea ale mele, care mă dor întruna, lîngă mașină, să strunjesc obuze de tun. Și pe fetițele astea ale mele . . . Sînt ele făcute, te-ntreb, la vîrsta lor, să facă munca asta grea? Dar degeaba îl implor, Ármin ăsta al meu se încrede în hîrtiile contelui. Mîine . . . Dumnezeule, ne duce în ghetou! Dacă n-ar fi aceste două fetițe scumpe, oricît de mare ar fi păcatul — pentru că ce dă Domnul, doar Domnul poate lua — eu zău că m-aș omorî. Deodată schimbă tonul: Doamnă Vlad, e cineva în bucătărie.

Mătușa Vlad ieși numaidecît.

— Tu ești aici, Ádi? N-am auzit cînd ai intrât.

— Acum am sosit, în clipa asta, mă bîlbîii eu, dar mi-am lăsat privirea în jos.

— Hai, intră!

Tanti Meltz stătea gîrbovită peste masă. Avea ochii roșii, părul-i cădea peste față ciufulit. Și ea avea păr la fel de negru și bogat ca fetele ei.

— Ádika ... îmi zise fără vlagă, și pe voi v-a încercat Domnul, binecuvîntat să-i fie numele. O, Doamne, cîtă suferință trebuie să suportăm ... Pînă cînd? Mai poți, Ádáme?

Vroiam să-i spun că eu rezist, și voi rezista cît va fi necesar, dar cînd am prins glas m-am trezit bîiguind, puțin cam încurcat, că să lase în grija noastră pe Magdolna, fiindcă eu și prietenii mei o ascundem, ca și pe Esztike dealtfel, de nu le vor găsi în vecii vecilor fasciștii. Pentru că noi avem o mulțime de ascunzători tainice dintre cele mai bune.

Tanti Meltz mă privea tristă, pieptul i se mișca ritmic, ca pe melodia unui cîntec numai de ea auzit. Poate că nici n-a fost atentă la ce spuneam.

S-a ridicat încet, proptindu-și palmele de tăblia mesei.

— Nu mai venim noi îndărăt, doamnă Vlad. Poate să-mi spună cine ce-o vrea, cu noi s-a terminat. Ai să vezi că n-o să putem face munca aia în fabricile de armament. Dar ce, parcă pot să-i explic acest lucru lui Ármin al meu? Cum vrea el să-și apere fiicele, din moment ce și el e doar o gîză strivită?

Și cu pași osteniți ieși pe ușă.

De bună seamă că fetele au văzut-o, fiindcă ieșiră în curte, apoi mama lor se sprijini de ele, și porniră spre casă, fără să se uite înapoi.

Mătușa Vlad se tot uita după ele, și din cînd în cînd

își scutura capul cu o mișcare de parcă ar fi vrut să izgonească o viespe.

„Asta nu se poate, eu cu asta nu mă-mpac", îmi zisei în sinea mea.

Am dat o fugă pînă la noi acasă și i-am spus soră-mi:

— Tu, eu alerg pînă la Lőrincz Bandi. Lasă păpușa, și apucă-te de lecții!

Am ținut-o într-o goană aproape tot drumul. Am dat buzna în casa familiei Lőrincz, fără nici o prudență. Am năvălit pur și simplu în bucătărie, făcînd un zgomot atît de mare, încît mătușa Lőrincz, care peticea ceva, scoase un strigăt de spaimă.

— Nu-i nici un bai, sînt eu, Ádám.

— Ádi, te implor, nu mai năvăli așa! De la percheziție încoace, mi se face rău pînă și la cel mai mic zgomot.

Își apăsă palma pe inimă.

— Nu vă supărați, unde-i Bandi?

— Pe la porumbeii lui... Vai, imediat îmi sare inima din loc...

M-am urcat în pod.

— Bandi!!!

— Pst... nu urla așa, îi sperii!

Ținea în palmă o splendidă porumbiță cu coadă ca de păun și-o alinta. Porumbița, de-ndată ce-a auzit strigătul meu, a început să se zbată, așa că Bandi a reașezat-o în cuibarul ei.

— Tu nu știi să vorbești mai încet?

— Ba știu, însă acum sînt grăbit.

Dar pe Bandi, cînd era vorba de porumbei, n-aveai cum să-l grăbești.

— Voi fi gata îndată. Pînă atunci, fă bine și taci!

A mai făcut curățenie prin vreo două cuibare, a dat apă și boabe de grîu favoriților săi, și, fără să-i pese de nerăbdarea mea, le-a vorbit încet porumbeilor — mai mult, aș putea spune că le gungurea.

De cînd îl ştiam, Bandi era un iubitor pasionat al păsărilor. Încă de pe cînd era mititel, primise în dar un papagal pitic, pe nume Samu. Bandi nu ştia să vorbească pe-atunci, spunea cel mult papa şi mama, dar, pronunţînd Tamu în loc de Samu, stătea cîte o jumătate de oră în faţa coliviei. Dragostea lui pentru păsări nu numai că nu s-a potolit de atunci, ci din contră, s-a intensificat. De mai multe ori şi-a spart capul, luptîndu-se întruna cu băieţii care trăgeau cu praştia după păsări, şi vorbea cu atîta entuziasm despre porumbeii săi, ca alţii despre regele golurilor din echipa de fotbal favorită.

În cele din urmă, tot a terminat cu îngrijirea porumbeilor şi a dat să coboare.

— Să rămînem mai bine aici, am să-ţi spun ceva secret.

Ne-am aşezat pe o grindă, iar eu i-am expus planul meu. La noapte o răpim pe Magdolna. Dacă vrea, poate să vină şi Eszter. Pentru la noapte şi mîine le ascundem noi, şi seara, prin grădini, le ducem în mare taină la mătuşa Hatházi. Cu dînsa am să vorbesc eu peste zi. Mă voi duce şi la acea familie Nagy, care are două fete: pe Sára şi Ilus. Din vedere le şi cunosc, şi am să le cer actele de identitate.

Lőrincz Bandi, zău că nu era dintr-aceia care să se lase prea mult convins.

— Putea să-ţi vină-n minte mai repede ideea asta — doar atît îmi spuse, ca pe-o remarcă scurtă.

Apoi am început să ne sfătuim în legătură cu ascunzătoarea. Aveam numeroase locuri tainice. Astfel, înjghebasem printre ramurile unui stejar un adăpost, ca un cuib. Altul, pe malul apei, într-un fel de grotă. Numai că ascunzătorile astea nu erau potrivite pentru fete. Ar fi putut răci peste noapte.

— Am găsit... Le ascundem în Cetatea Huhurezilor! îi veni lui Bandi ideea cea mare.

— Eşti un geniu! Nici că s-ar putea afla loc mai bun ca ăsta!

— Ducem şi nişte pături, două pentru Magdolna şi două pentru Eszter. Dar precis o să le fie frică la noapte. Las' că rezistă.

— Eu rămîn cu ele.

Cetatea Huhurezilor era un turn de mai multe sute de ani, sprijinit de zidul şcolii. Cîndva, pe vremuri, deaici se vegheau focurile. Sus, în balconul ce îmbrăţişa turnul de jur împrejur, în permanenţă îşi făcea rondul cîte un supraveghetor. Şi cînd se ivea pe undeva vreo limbă de flacără, ori se vedea năvălind de sub vreun acoperiş fumul, răsuna goarna, la auzul căreia îndată se adunau pompierii voluntari, înarmaţi cu scări, găleţi, tîrnăcoape.

Dar de vreo cincizeci-şaizeci de ani nu mai fusese folosită Cetatea Huhurezilor. Slujea doar ca magazie a şcolii, însă în realitate nu se ţinea acolo nimic altceva, în afara cîtorva paturi de fier, strîmbate, mîncate de rugină, table crăpate şi bănci stricate. Aici, garantat nimeni nu le va căuta pe fetele Meltz. O să le strecurăm cumva prin zidul care împrejmuie Colegiul, le vom duce de mîncare şi apă de băut. Pînă mîine seară se pot adăposti liniştite.

Bandi intră tiptil în casă şi se-ntoarse cu două pături groase:

— Pe astea le iei şi le ducem chiar acum în Cetatea Huhurezilor, apoi plecăm după cele două surori. Ne facem răpitori de fete.

În bătrînul foişor de foc am găsit totul în perfectă ordine; mai exact, într-o dezordine desăvîrşită. Vechiturile aruncate de-a valma una peste alta erau acoperite de praf, pînze de păianjen se aşternuseră peste ele. Se vedea că de ani de zile n-a călcat picior de om pe aici. Era tocmai ce ne trebuia! Cele două pături le-am ascuns într-o catedră mîncată de carii.

— Putem merge după fete.

— Tu rămîi la noi! poruncii eu. Am să trec eu pe la ele. Le scot prin spatele curții.

Se întuneca deja. Bandi intră în locuința noastră, eu am lăsat doar vorbă lui Zsuzsi că am sosit acasă, și m-am și dus. Doar puțină lumină mijea dindărătul perdelelor de camuflaj. Numai la familia Meltz nu se aprinsese lumina. Am apucat-o spre curtea lor. Casa părea părăsită. Am ciocănit la fereastra camerei fetelor. Probabil că nu erau acolo, deoarece nu s-a auzit nici o mișcare.

Am cotit spre intrare, și am apăsat pe butonul soneriei. Am auzit cum țîrîitul trece prin casă ca un fior.

Ori poate eu mă-nfiorasem?

Unde s-or fi dus?

Sînt oare dincolo, la mătușa Vlad?

Dar am văzut-o pe mătușa Vlad, tocmai închidea puii, însoțită de Ödi. Cînd are musafiri, obișnuiește să-l trimită după treburile astea pe unul din gemeni.

Nu mi-am mai dezlipit degetul de pe butonul soneriei, cu toate că începeam deja să bănuiesc: sun în zadar.

În lumina difuză, mai curînd am ghicit banda albă lipită peste ușă. Am pipăit-o la nimereală. Era o dungă de hîrtie, pe care am simțit și urma ștampilei. Ușa asta a fost sigilată! Mă cuprinse panica. Scuturam, zgîlțîiam clanța ca un smintit.

Nu mai știu cît timp am stat în fața ușii, și nici cînd mi-am îndreptat pașii șovăitori spre mătușa Vlad. M-am oprit în prag, dar am uitat să-nchid ușa.

Mătușa Vlad mă privea cu o deznădejde mocnită. Încercam să caut răspunsul în ochii ei.

— Unde sînt?

Răspunsul întîrzie multă vreme. Apoi l-a rostit totuși:

— I-au luat.

— Dar au spus că abia mîine . . .

— Mîine sau azi... poate că au încurcat zilele. În faţa casei s-a oprit un camion, şi eu am văzut doar atît, că îi urcă mai mult cu forţa. Domnul Meltz căra rucsacul şi, între timp, tot explica ceva. Dar oamenii care au venit să-i ia nici măcar nu l-au băgat în seamă.

Am ieşit în curte. M-am aşezat pe bîrna bătătorului de praf, şi priveam în gol.

În creierul meu un singur gînd zvîcnea: dacă ne-ar fi venit în minte Cetatea Huhurezilor cu o zi în urmă, numai cu o singură zi în urmă, am fi putut s-o salvăm pe Magdolna.

De ce oare nu şi-a adus păpuşile mai repede la noi?

Cuvinte de învinuire şi autoînvinuire se învălmăşeau în mine. Mă tot holbam la pietricica de lîngă picior. Nimic nu pot să fac... Zadarnic... M-a cuprins acelaşi sentiment, care a pus stăpînire pe mine cînd i-au arestat pe părinţii mei. M-aş fi năpustit asupra lumii, dar împotriva cui să lupt, ce să fac?

Mi-am revenit cînd am simţit că Lőrincz Bandi mă scutură de umeri.

— I-au luat? Răspunde odată! Ádám, ce-i cu tine?

— Nu ştiu, mă înecă plînsul, şi scrîşneam doar din dinţi.

— Le-am fi putut salva...

Bandi s-a aşezat lîngă mine, şi tăceam amîndoi. În jurul nostru întunericul devenise tot mai dens.

Era o dulce seară de vară, cu stele care licăreau tainic, cu un ţîrîit încet de greieri. Şi noi tremuram totuşi, ca într-un ger năprasnic...

Din familia Meltz n-a mai venit acasă nimeni, niciodată.

17

DOMNUL PROFESOR VÎZI ARE CUVÎNTUL

Domnul profesor Vízi şi-a reamintit evenimentele din 1944 într-o scrisoare:

«Drag şi bun prieten, elevul meu de odinioară!

M-ai rugat să-ncerc să-mi aduc aminte de acele zile de sfîrşit de mai şi început de iunie din 1944, fiindcă ai vrea să-ntipăreşti în memoria copiilor tăi tot ce s-a întîmplat cu voi pe-atunci. E adevărat că ţi-am spus cîte ceva despre aceste evenimente, dar acum încerc să le mai rezum încă o dată pe scurt; cu atît mai mult, cu cît nici tu n-ai fost decît un copil pe vremea aceea, şi ca atare n-aveai cum să afli drumul în acel labirint birocratic, în care pînă şi noi, oamenii mari, ne puteam pierde lesne. Dealtminteri, am avut grijă să afli atunci cît mai puţin din frămîntările petrecute în jurul vostru şi pentru voi. Aveai şi aşa suficiente greutăţi pe umeri.»

— — — — — — — — — — — — — —

Domnul profesor Vízi a procedat foarte înţelept. Această tăinuire, pornită din dragoste pentru mine, a prins de minune. Noi, într-adevăr, nu ştiam ce pericol ne ameninţă. E drept că eu am găsit în cutia poştală cîteva somaţii, mai mult, o dată a trebuit să confirm în condica de recepţie primirea unui act oficial. Am studiat îndelung actul formulat într-un limbaj abracadabrant. Citeam cuvinte maghiare, dar propoziţiile erau de neînţeles din pricina construcţiilor de frază întortocheate şi interminabile, împrumutate din limbi străine. Atît am priceput, totuşi, că este vorba de noi şi că-n acte se tratează problema tutoratului. Pe urmă, am citit hîrtia îm-

preună cu mătușa Vlad, încercînd să-i desluşim conţinutul. Dar nici ea n-a înţeles mai mult decît mine, din cele scrise. În sfîrşit, i-am predat actul domnului profesor Vízi, care a aruncat o privire asupra lui, şi l-a vîrît grăbit în buzunar. „Nu-i nimic, aranjăm noi!" a zis, şi într-adevăr a făcut totul să ne salveze. Fiindcă despre asta este vorba.

Dar să nu anticipăm evenimentele, să citim mai departe scrisoarea.

— — — — — — — — — — — — — —

«Îţi aminteşti probabil de Szatymazi, colegul tău de clasă. Era un copil cu minte ageră, dar taică-său era, din păcate, un szálasist înrăit. Dacă nu mă-nşală memoria, întreţinea relaţii prieteneşti cu Szálasi, liderul partidului crucii cu săgeţi. Copilul repeta la şcoală părerile tatălui său. De-aici s-au iscat nenumărate conflicte, certuri, bătăi, ba, mai mult, şi un denunţ din partea domnului Szatymazi. Aici vroiam să ajung. Tatăl lui Szatymazi deţinea funcţie înaltă, era directorul căilor ferate de stat, sau aşa ceva. Ăsta a făcut tot ce-a putut, intervenind în dreapta şi-n stînga, ca să fii îndepărtat din şcoală, iar apoi, împreună cu fraţii tăi, şi din oraş. Vroiau să vă vîre cu orice preţ într-un orfelinat, undeva la dracu-n praznic. Pe tine într-un loc şi mai rău: la şcoala de corecţie.

Din fericire, voi n-aţi ştiut nimic despre această acţiune. Seria de măsuri luate de oficialităţi a început prin faptul că am fost citat la poliţie.

Comisarul de poliţie s-a arătat îndeajuns de binevoitor la prima impresie. S-a ridicat de pe scaun, a dat mîna cu mine, m-a poftit să iau loc, apoi şi-a cerut scuze că a fost silit să mă deranjeze.

„Situaţia e, dragă domnule profesor, că în fond aş dori să vă cer un sfat. Da, aţi intuit corect, e vorba de cazul lui Kiss Ádám şi-al fraţilor săi. S-au făcut intervenţii din mai multe direcţii. Aş putea spune chiar că

au stîrnit o furtună într-un pahar cu apă în jurul acestei afaceri, altminteri nesemnificative. În ultimă instanţă, despre ce este vorba? Doi soţi bănuiţi de a fi comunişti sînt arestaţi. Legea dispune clar în legătură cu copiii: minorii trebuie încredinţaţi unui tutore ireproşabil din toate punctele de vedere, deci unei persoane care să aibă grijă de a contrabalansa influenţa dăunătoare a educaţiei primite de la părinţi.

Ei bine, dragă domnule profesor, în acest caz s-a comis o gravă delăsare, şi — nu pot nega — chiar de către organul de urmărire penală. Nu a trimis adresa necesară serviciului de ocrotire a familiei din cadrul municipalităţii, şi numai atunci s-a trecut la o măsură esenţială, cînd membrul cel mai tînăr al familiei Kiss, numitul Kiss Ödön, a fost adus la poliţie pentru vagabondaj. Atunci, bineînţeles, am luat măsuri, şi cu concursul poliţiei din Budapesta le-am căutat pe cele mai apropiate rude ale copiilor, adică pe sora soţiei lui Kiss Ádám — soţia lui Kiss Ádám fiind în arest preventiv — ca şi pe familia surorii în cauză. Însă membrii familiei respective au renegat orice legătură cu familia Kiss şi au respins categoric propunerea noastră de-a accepta sarcina de tutore. După cîte ştiu, sora doamnei Kiss e membră a partidului szálasist, soţul ei la fel, şi în ultima vreme nici nu întreţineau contacte cu familia Kiss. Altă rudă apropiată nemaiexistînd, s-a pus problema: ce să se întîmple cu cei patru copii.“»

— — — — — — — — — — — — — —

Cei pomeniţi de comisarul de poliţie citat în scrisoare erau mătuşa Mariska şi soţul ei, însoţitorul de vagon de dormit. Mi-aduc aminte de ultima lor vizită la noi. Noi, copiii, l-am înconjurat cu stimă evlavioasă pe unchiul — conductor principal, purtînd o uniformă splendidă, cu fireturi de aur, şi chipiu pompos pe cap. El, cu un zîmbet patern, a împărţit între noi oglinzi colorate pe spate. Şi mie mi-a plăcut oglinda. Apoi am întors-o. Pe

dos se vedea emblema verde-roşie a szálasiştilor. „Scutură oglinda", mă îndemnă unchiul. Eu m-am executat, la care crucea cu săgeţi a dispărut, şi în locul ei apăru chipul unui bărbat cu trăsături moi, cu negi pe faţă şi cu o frez㠍rlionţată. Priveam cu gura căscată minunea. Am scuturat oglinda, a apărut crucea cu săgeţi, am scuturat din nou — iar mutra aia ca de aluat. Chiar atunci s-a întors tata, cu pahare şi o sticlă cu vin pe tavă, urmat de mama care aducea platoul cu prăjituri, că doar ne-am aşteptat musafirii.

„Uite ce-am primit!" îl asaltarăm pe tata. Dar în loc de recunoştinţă chipul tatii s-a întunecat. „Daţi-le-ncoace", a zis şi a adunat oglinzile, apoi le-a pus pe masă, în faţa conductorului principal. N-aş putea reda exact ce anume i-a spus, dar cam aşa ceva, că el în casa sa nu tolerează emblema szálasistă, şi cu atît mai puţin portretul liderului partidului crucii cu săgeţi. Szálasi putea fi văzut pe dosul oglinzii, el era bărbatul cu mutra buhăită, plină de negi. De-aici, s-a iscat o dispută care s-a transformat în ceartă. Noi, copiii, urmăream retraşi lîngă uşă duelul verbal al celor mari — fiindcă şi mama se angajase într-un violent schimb de cuvinte cu mătuşa Mariska.

Noi n-am priceput o iotă din ce se spunea, doar patima am simţit-o în cuvintele lor. După o dispută aprigă de vreun sfert de oră, conductorul principal şi-a împins scaunul în spate, s-a ridicat, şi-a pus chipiul, încă în cameră fiind, şi, urmat de mătuşa Mariska, a părăsit casa fără să salute. Aceasta a fost cea din urmă întîlnire a noastră. După cîte ştiu, mai tîrziu s-au refugiat undeva, în occident.

— — — — — — — — — — — — —

Dar să continuăm cu scrisoarea domnului profesor Vízi:

«După ce comisarul de poliţie mi-a comunicat că rubedeniile nu sînt dispuse să accepte tutoratul, am inter-

venit, spunînd, că-mi asum eu, cu plăcere, această răspundere. Sînt om independent și am convingerea că e chiar de datoria mea, ca diriginte, să-i port de grijă unuia dintre elevii mei cei mai buni.

Comisarul de poliție a ținut să remarce că el deține informații cu totul diferite despre Kiss Ádám junior, adică despre tine. Și că în fața lui se află o propunere privind internarea numitului Kiss Ádám junior într-un institut de reeducare. Această propunere constituie actualmente obiectul unui studiu aprofundat — se ascunse comisarul îndărătul expresiilor oficiale.

Cele ce mi s-au comunicat m-au revoltat adînc. „Cui aparține această propunere?" l-am întrebat, pornit. Comisarul aruncă o privire în acte și îl numi pe Galócási-Geiger. I-am răspuns — recunosc, de astă dată complet ieșit din fire — că „ar fi o crimă să fie azvîrlit băiatul printre niște delincvenți de drept comun". Consilierul clătină din cap, apoi preciză că, după informațiile sale, acest Kiss Ádám junior, „cu suflet curat", face propagandă comunistă în școală. Ca sursă de informație i-a indicat pe profesorul Galócási și pe colegul tău, Szatymazi Zoltán.

„Asta e o infamie! Nu ne vom da bătuți!" i-am răspuns și mi-am repetat propunerea de-a-mi reveni mie tutoratul.

Comisarul de poliție mi-a aruncat o privire stranie, plină de suspiciune, apoi m-a lăudat politicos pentru spiritul meu de sacrificiu — așa a numit el propunerea mea. Dar e totuși de părere să cîntăresc temeinic totul, înainte de a accepta oficial tutoratul. Cică el așa crede — desigur acesta nu-i un punct de vedere oficial, ci doar o părere particulară — că situația n-ar fi salutară nici pentru copii, nici pentru mine.

„De ce nu?" l-am întrebat.

Să-i îngădui ca la această întrebare să nu răspundă în detaliu. S-a referit numai la un fragment dintr-o

frază a denunțului. Se avertiza acolo că elevul Kiss Ádám, în timp ce-și practică subversiva activitate comunistă, se bucură de protecția dirigintelui său.

El, firește, nu dă crezare acestui lucru — zicea comisarul — dar mai liniștitor ar fi pentru toată lumea dacă copiii ar fi transportați în partea opusă a țării, să zicem, și ar fi instalați acolo într-un mediu total necunoscut, în sînul unei case de copii orfani.

„Noi nu vom fi de acord cu asta! i-am răspuns. Copiii n-au de ce să pătimească din pricina părinților lor."

Tot politicos, s-a interesat în numele cui vorbesc.

„Din însărcinarea direcțiunii Colegiului Apáczai. Kiss Ádám este rodul educației noastre, și ne asumăm responsabilitatea pentru el din toate punctele de vedere. Elevul nostru a făcut față situației sale deosebit de grele, se comportă ca un adult, ținîndu-și familia unită. Noi îl sprijinim, aceasta este poziția oficială a Colegiului."

Comisarul a luat la cunoștință acest fapt, drept pentru care ne-am despărțit schimbînd saluturi politicoase. Eu am înaintat încă în acea zi actele necesare, cerînd să fiu însărcinat cu tutoratul copiilor familiei Kiss.

Cererea mea a fost respinsă cu motivația că, fiind celibatar, nu-i pot îngriji pe minori în mod corespunzător. Asta era o inepție juridică, deoarece tutorele nu trebuie să fie negreșit și doică.

După asta, l-am solicitat pe doctorul Paizs ca să accepte tutoratul, desigur doar formal. Doctorul Paizs, care la momentul respectiv l-a curățat pe Galócási din școală, fiind de-atunci foarte mîndru de această ispravă, s-a învoit fără șovăire și a dus cererea personal la serviciul de ocrotire a familiei. A doua zi a și primit răspunsul negativ, argumentîndu-se că, fiind ocupat peste măsură, nu poate fi încărcat cu ocrotirea a patru copii.

În cele din urmă, l-am căutat pe doctor Somos în biroul său. Vizibil, s-a simțit jenat. Și-a cerut scuze de mai multe ori, invocînd faptul că este extrem de soli-

citat. Am înțeles că nu dorește să discute cu mine în localul oficial. Ne-am înțeles, așadar, că mă va căuta după prînz la mine acasă. A și venit, și încă foarte punctual. Eu l-am luat îndată la rost:

„Ascultă, Somos! Mie să nu-mi umbli cu mîța în sac, ci să-mi spui, deschis și drept, pe cine vreți drept tutore?"

O vreme a tot întors-o că așa și pe dincolo, pînă la urmă însă a recunoscut că pe nimeni. Îi pare nespus de rău că nu mă poate servi, dar în această afacere l-au legat de mîini și de picioare. El nu-i decît o rotiță mărunță într-un mecanism uriaș, și nu face decît să execute ordinele primite. La sfîrșit de tot a recunoscut că au dispoziție confidențială din partea prefectului, cum că copiii familiei Kiss trebuie îndepărtați din oraș...

„Patru copii nevinovați tulbură somnul excelenței sale, domnul prefect?"

Somos mi-a răspuns că nu cei patru copii îl deranjează, ci afacerea în sine. Doctorul Paizs a provocat din păcate prea multă gălăgie și a stîrnit în așa măsură opinia publică din oraș, în legătură cu scandalul privitor la domnul profesor Galócási-Geiger, încît domnul prefect ar dori să nu mai audă rostindu-se nici un cuvînt despre această familie. „Și-apoi n-ar fi mai bine, mai uman, dacă acești copii ar fi instalați într-un institut avînd o menire specială?"

I-am răspuns că n-ar fi mai bine.

„Dar acolo nimeni nu va ști că provin dintr-o familie stigmatizată", își dădu Somos cu părerea.

Eu i-am replicat că familia nu-i stigmatizată și, după cîte știu, legea precizează că pînă la sentința definitivă toată lumea e considerată nevinovată. Protestăm împotriva faptului ca acești copii să fie smulși din mediul lor de acasă. Și, dealtfel, părinții lor pot sosi acasă dintr-o clipă în alta.

După Somos, era foarte puțin probabil ca acest lucru să se întîmple.

În încheiere, ne-am despărţit fără să fi rezolvat ceva.

„Vă rog să mă credeţi, domnule profesor, nu pot face nimic."

La care eu i-am răspuns:

„Păi tocmai asta cer de la tine, Somos, fiule: să nu faci nimic!"

Se vedea pe el că nu pricepe ce anume vreau.

„Ei, ei, păi lasă hîrtiile alea să se odihnească! O decizie poate fi tărăgănată pînă-n vecii-vecilor, şi-apoi există posibilitatea să se creeze nenumărate formalităţi birocratice şi în jurul înmînării deciziei. Parcă n-aţi fi voi maeştri fără pereche în d-alde astea. Hai, nu te supăra, fiule, pe asta ţi-o spun ca laudă. Trage de timp, împinge-ncoace şi încolo actele, pînă cînd se poate."

În fond, doctor Somos nu era băiat rău, şi, dacă n-avea nimic de riscat, era chiar dispus să ajute. A pus la cale o paradă a birocraţiei clasa-ntîi, dar în aşa hal, încît pînă la urmă nici măcar el nu mai ştia pe unde a ajuns actul cu pricina. A dispus să se facă cercetări la faţa locului, a pus să se întocmească procese verbale, pretindea tot felul de extrase din cărţi, matricole şi certificate de naştere ale copiilor. Eu, ca tutore nedesemnat, dar practicant, împreună cu vecina, cu foarte binevoitoarea doamnă Vlad, am făcut totul să tărăgănăm cît mai mult procurarea actelor. Astfel a trecut sfîrşitul lunii m a i şi toată luna i u n i e.

Dar la începutul lunii i u l i e n-am mai avut scăpare. Biroul prefectului urgenta în fiecare zi rezolvarea cazului, şi în cele din urmă s-a născut aşa zisa „Decizie finală"; în acelaşi timp, s-a emis şi somaţia ca în termen de trei zile să vă prezentaţi gata de drum la secţiunea de ocrotire a familiei din cadrul municipalităţii. Prin urmare trebuia să plecaţi.

Eu, cu această decizie, l-am căutat pe directorul Göcz Bálint, care pe vremea aceea nu mai venea la şcoală. Se simţea rău, zăcea la pat, dar după ce a citit actul s-a

așezat lîngă telefon, și mai mult de o jumătate de oră a discutat în contradictoriu cu reprezentanții diverselor autorități. Cu totul zadarnic.

„Dragă prietene — se întinse istovit pe divan — ne lovim de un zid de piatră. Aceștia înnebunesc pur și simplu cînd aud de cuvîntul comunist. Pierd orice măsură. Duc copiii. Mai exact, ar vrea să-i ducă, numai că noi nu-i lăsăm."

S-a ridicat în capul oaselor, pînă și fața i s-a îmbujorat.

„Îi mutăm la Colegiu. Există o cămăruță la etajul doi, lîngă bibliotecă. O golim, și îi instalăm acolo pe copii. Aș vrea să văd dacă-i poate lua de acolo poliția sau orice autoritate. Îți asumi să duci la bun sfîrșit treaba asta? Eu, după cîte vezi, sînt într-o stare îndeajuns de proastă. Răspunderea este, firește, a mea."

Cînd am încercat să protestez, a dat doar din mînă:

„Mie nu-mi mai pot face nici un rău."

Am plecat imediat la Colegiu, am aranjat camera. Am pus patru paturi de fier, o masă, patru scaune și un dulap. Pentru un azil era corespunzător și atît.

I-am făcut o vizită și doamnei Vlad și i-am explicat ce are de făcut, anume să meargă a doua zi la prînz la poliție și să anunțe dispariția copiilor. Probabil ar fi fost amenințată și învinuită că ea i-a făcut dispăruți pe copii. Așa că m-am răzgîndit:

„Știi ce, doamnă Vlad, e mai bine ca pe dumneata să te las pe dinafară în afacerea asta. Am să anunț eu dispariția. Să am și eu o bucurie în viață."

Înainte de masă am transportat rufăria voastă la internat... restul îl știi tu mai bine...»

— — — — — — — — — — — — — —

Pînă aici ține scrisoarea domnului profesor Vízi.

Acum continui eu.

Domnul profesor Vízi a lăsat în seama mea să explic

celor mici de ce ne mutăm de-acasă și de ce ne adăpostim tocmai în școală.

Ședeam lîngă masa de bucătărie și mă frămîntam. Áron o să-nțeleagă cumva, Zsuzsi însă e un suflet sensibil, ține la patul ei, la păpușile sale, iar Ódike la puii mătușii Vlad.

Am aruncat o privire prin vecini. Chiriașul mătușii Hancz dispăruse. Fereastra era deschisă; se pare că tînărul avea altă treabă, mai importantă decît pîndirea noastră.

Am trecut în spate, pe la mătușa Vlad.

— Dați-mi un sfat, ce să mint? Oricum, nu pot să le spun că vor să ne ducă la orfelinat, din moment ce nu sîntem orfani . . .

Mătușa Vlad își ridică deodată capul:

— Parcă a sunat cineva. Ia uită-te, Ádi, cine e!

În timp ce mă-ndreptam încet spre poartă, m-am gîndit că tot așa de nerăbdător răsunase soneria și cînd l-au luat pe tata. Din nou s-a apăsat pe butonul soneriei.

— Vin, hai că vin! strigai, dar nu m-am grăbit deloc. Dacă afară așteaptă domnul Balázs, n-are decît să aștepte.

Cheia și-a găsit în sfîrșit locul în broască.

Ușa se deschise.

În fața mea stătea mama.

Era palidă, ochii ei păreau atît de mari și adînci, ca niciodată. N-a izbutit să scoată un cuvînt, și nici n-a schițat vreo mișcare. Eu m-am aruncat în brațele ei plîngînd de fericire, un plîns în care s-a strîns tot ce-am trăit în săptămînile trecute. Ea nici acum n-a vorbit, mă mîngîia doar.

Tot mai stăteam în poartă.

Mama și-a revenit întîi, s-a uitat repede în jur și a tras poarta în urma noastră.

De-acum și cei mici zburdau înnebuniți în jurul mamei. Săreau în sus, o sărutau, îi pipăiau fața, plîn-

geau ... strigau, probabil strigam și eu. Cu toții eram aproape inconștienți de fericire.

A trecut multă vreme pînă cînd mi-a venit în minte s-o întreb:

— Și tata? El de ce n-a venit acasă?

Mama mi-a răspuns doar atît, că nu știe nimic de tata. Pe ea au pus-o în libertate din lipsă de dovezi, în consecință și tata trebuie să vină curînd.

Dar pe tata l-am așteptat în zadar, niciodată n-a mai venit acasă.

CUPRINS

În loc de prefață 5
1. Tortul de aniversare 7
2. Percheziția 18
3. Se restabilește ordinea 41
4. Prietenul meu cel mai bun 51
5. Cine o să ne dea lapte? 65
6. O clasă ciudată 82
7. În fața domnului director Göcz 108
8. Pe Ödi îl exmatriculează de la grădiniță . . . 121
9. Copiii se revoltă 142
10. Vor să mă tragă în piept 148
11. Bățul de trestie al domnului profesor Galócási-Geiger 166
12. Se întrunește consiliul profesoral 184
13. Ödi pleacă de acasă 200
14. Alarmă aeriană 216
15. Un domn prietenos 236
16. Surorile Meltz 249
17. Domnul profesor Vízi are cuvîntul 266

CĂRȚI PENTRU COPII ȘI TINERET DE ACELAȘI AUTOR

Se înalță școala — roman, 1952
Palko-cel-de-Rouă și alte povești, 1954
Comoara Carpaților — roman, 1955
Peștera albastră — roman, 1956
Paloșul neînfrînt — basm, 1956, ediția a II-a 1976
Vrăjitorul florilor — povești, 1957
Miklós cel vestit în lume — basm, 1958
Veronka — povestiri, 1959
Trei băieți și o fată — roman, 1960
Afacerea Vitalit — roman, 1961
Salopete albastre — roman, 1962
Călătorie hazlie — povestiri, 1962
Ce companie! — roman, 1966
Gábriel învingătorul — roman, 1967
Pană-de-șarpe — povestiri satirice, 1969
Clasa într-un buzunar — piese de teatru pentru copii, 1970
Vacanță la mare — roman, 1971
Asta-i familia mea — roman, 1972
Mielușeii cei blînzi — roman, 1974
Nouă idei fixe — roman, 1976

Lector: DELIA DAMIRESCU
Tehnoredactor: GOSAV CONSTANTIN

Bun de tipar: 29.04.1982. Apărut: 1982. Coli de tipar: 17,5.

Tiparul executat sub comanda nr. 49 la Întreprinderea Poligrafică „Crișana" Oradea, str. Moscovei nr. 5.
Republica Socialistă România

Lei 11,50